JÄMTLANDS LÄNS

FORNMINNESFÖRENINGS

TIDSKRIFT

FEMTE BANDET

1910—1913

JÄMTLANDS LÄNS FORNMINNESFÖRENINGS FÖRLAG,
ÖSTERSUND.

ÖSTERSUND 1910—1913

HÄFT. I, II OCH IV TRYCKTA Å A.-B. JÄMTL. TIDNG. TR.
HÄFT. III TRYCKT Å ÖSTERSUNDS-POSTENS TR. A.-B.

INNEHÅLL:

AKTIEBOLAGET
JÄMTLANDS TIDNINGS BOKTRYCKERI.
ÖSTERSUND 1913.

Järnåldersgrafvar i Jämtland,

undersökta 1909 af *Knut Kjellmark.*

Under sommaren 1909 undersökte jag såsom Fornminnesföreningens stipendiat ett antal högar och rösen inom Hackås, Näs och Ås socknar, hvilka visade sig vara grafvar dels från äldre och dels från yngre järnåldern.

I det följande lämnas en kortfattad redogörelse öfver grafvarnas läge, fynden i hvarje graf samt grafvens ålder, för såvidt denna kunnat bestämmas.

I. Grafvar i Hackås.

Graf vid Gillsta i Fäste by.

Grafven utgjordes af ett jordblandadt röse af 15 m:s diameter och 1,5 m:s höjd, beläget 130 m. VSV från Gillsta gård och omkring 30 m. från Storsjön.

Fynden voro följande:

Ringnål af brons (M. 550). *)

Rhombiskt beslag af brons.

Bitar af skifferbryne.

7 st. små spik med skålformiga hufvuden.

Spetsig rund järnten (nål?).

Spikar af järn.

Ornerad benbit (del af kam).

Bit af slipad flintyxa (tillh. elddonet).

Brända människoben.

Obrända djurben.

Denna graf är liksom flertalet af de följande graf med brändt lik. De obrända djurben, som anträffades på spridda ställen i jordfyllningen, torde tillhöra begrafningsmåltiden. Bland dem funnos tänder af svin. Grafvens ålder är 900-talet e. Chr.

Graffält å Västgården i Fäste by.

Graffältet, som bestod af 5 nära hvarandra liggande grafvar, är beläget strax S om vägen mellan gård n:r 1, Vinelfven, och Gillsta i Fäste och ungefär midt emellan dessa gårdar.

Graf I. Jordblandadt röse af 10 m. i diameter och 1 m. i höjd, beläget 20 m. S om vägen mellan Gillsta och Vinelfven.

---

*) Vid uppräknandet af fornsakerna hänvisas till afbildningar i Montelius' (= M.) atlas *Sveriges forntid.*

Fynd: Pärlor af glas (47 st.).
Bit af bronskollier.
Spänne af järn. Förut okänd form.
Del af bronsspänne **).
Delar af andra bronssmycken. (Armband? m. m.)
Benpärla.
Del af annan ornerad bensak.
Nitar af järn, 3 st.
Märla af järn.
Brända människoben.
Grafven synes härröra från 600-talet e. Chr.

Graf II. Jordblandadt röse af 10 m. i diameter och 1 m. i höjd, beläget strax S om förra grafven.

Fynd: Oval eldslagningssten af kvartsit, sönderbränd men hopsatt, ovanligt stor (M. 269).
Betsel af järn (M. 428).
Stor knif af järn.
3-kantig pilspets af järn (M. 52).
2 st. 2-sidiga pilspetsar af järn (M. 501).
Ornerade bitar af benkam.
Syl af järn (M. 482).
Sinka af järn.
6 nitar af järn (M. 403).
Grafven, som äfven innehöll brända människoben samt ett obrändt ben af djur (?), härrör sannolikt från 500- eller 600-talet e. Chr.

Graf III. Röse, i botten med jordblandning, 10 m. i diameter, 1 m. högt. I midten låg på alfven en större långsträckt sten (1,20×0,65×0,5 m.), som möjligen en gång varit rest. Röset låg strax S om föregående graf.

Fynd: Eldstål, halfmånformigt med tillbakaböjda spetsar.
Bronskedja (som öfverst på fig. 7 i Jämtl. Fornminnesför:s årsskrift 1909).
Bit af tunn rund bronsskifva (brakteat?).
Bitar af ornerad benkam.
Bitar af ett annat orneradt benföremål.
Sinka af järn.
Spik af järn.
Brända människoben i stor mängd.

Graf IV. Liten låg jordkulle. Däruti en stensättning af hufvudstora kullerstenar, lagda uti en rektangulär figur af

---

**) Som det i Jämtlands läns Fornminnesförenings årsskrift 1909 sid. 161 fig. 8 afbildade.

2 m. längd och 1,75 m. bredd. Denna graf låg strax VNV om föregående graf.

Fynd: 7 st. nitar af järn.

Brända människoben i mängd.

Grafven torde tillhöra äldre järnåldern.

Graf V. Liten jordkulle, inuti något stenblandad. Höjd 2—3 dm. Diameter 3,5 m.

Läge strax VNV om föregående graf.

Fynd: Bit af ornerad benkam.

Brända människoben.

Graf vid Vinelfven.

Jordblandadt röse, 18 m. i diam., höjd 1,8 m.

Grafven låg enstaka NO om förut beskrifna graffält och på andra sidan vägen mellan Gillsta och Vinelfven.

Fynd: Bit af ornerad benkam.

Brända människoben.

Grafven var tydligen förut undersökt af skattsökare.

Graffält vid Hof.

Graffältet omfattade ett flertal spridda grafvar.

Graf I. Stort jordblandadt röse af 18 m. i längd och 1,5 m. i höjd. I det inre en mängd stora kullerstenar.

Grafven var tydligen förut undersökt af skattsökare.

Inga fynd gjordes här.

Graf II. Grafven, som var ett jordblandadt röse, låg på toppen af en liten kulle. Diametern var 13 m., höjden 0,75 m.

Fynd: 2 små järnbitar.

Bitar af ornerad benkam.

Brända människoben.

Obrända djurben.

Graffält å Gillsta utjord (Billsta N:r 3 och 4).

Graffältet innehöll 3 tydliga grafvar utom ett antal smärre rösen, som ej undersöktes.

Graf I. Grafven var ett jordblandadt röse af 8 m. i diameter och 1 m. i höjd, beläget omkring 300 m. NNV om Gillsta och 30 m. från den mot Gillsta norrut utstakade i N—S gående byvägen.

Fynd: 4 st. flintbitar.

Brända människoben, samlade inom en liten fläck af 0,25 kvm. 1 m. S om midten.

Graf II. Jordblandadt röse, 10 m. i diameter, 1,5 m. högt, beläget 70 m. NV om föreg. och något längre ned i sluttningen mot Storsjön.

Fynd: Delar af ett skifferbryne.
Flintbit.
9 st. järnnitar.
Brända människoben i stor mängd.

Graf III. Röse, i botten med jordfyllning, 6 m. i diameter, 1 m. högt, beläget 17 m. NV om föregående.

Fynd: 2 bitar af ornerad benkam.
En half spelbricka af ben (M. 361).
4 st. järnnitar.
3 st. glaspärlor.
Del af orneradt bronsspänne.
Brända människoben.

Grafven tillhör möjligen äldre järnåldern. Från det nu omtalade graffältet synes ett annat med 5 grafhögar på Lägdens ägor i kanten af dalgången mellan Gillsta utjord och Lägden.

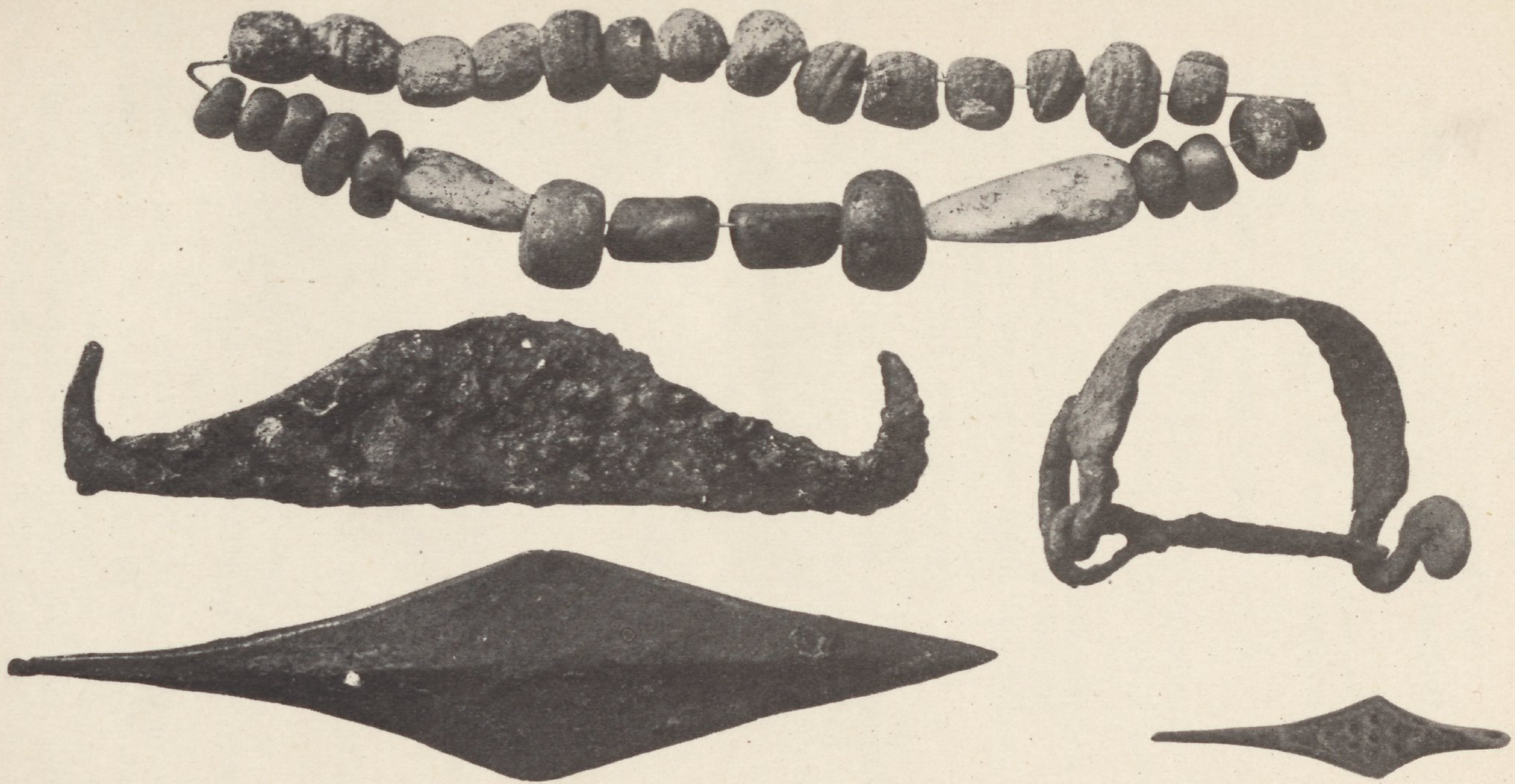
De nu ofvan beskrifna grafvarna äro grafvar med brändt lik. Obrända djurben förekomma i några af dem. Dessa obrända djurben såväl som kolprofven från grafvarna hafva ännu ej bestämts till arten.

Graf vid Nordgården i Fäste.

Jordblandadt röse, 12 m. i diameter, 1,5 m. högt, liggande 43 m. NO om mangårdsbyggnadens nordöstra kant.

Fynd: Del af bronsföremål (arm af vågbalans?).
Liten järnsölja med beslag för remmen.
Remändbeslag af järn (?).
Spetsig järnten (nål eller pryl?).
Nit af järn.
Spik af järn.
Delar af ornerad benkam.

Denna graf skiljer sig från de förut beskrifna genom att den innehöll såväl brända som obrända människoben. De obrända benen voro sparsamma och dåligt bevarade — det var huvudsakligen några tänder, som lågo på 65 cm:s djup under ytan af kullen. De brända benen förekommo spridda från detta djup och ned till alfven till 1 m. under ytan. Till det obrända liket hör åtminstone järnsöljan. Begrafningen med obrändt lik har här försiggått senare än den med likbränning.

Pärlor ur graf I vid Näs prästgård (öfverst). Eldstål ur graf II vid Näs prästgård (midtpå till vänster). Järnspänne ur graf I vid Västgården i Hackås (midtpå till höger). Pilspets af järn ur graf I vid Månsta i Näs (nederst till vänster). Bronshänge ur graf I vid Näs prästgård (nederst till höger).

II. Grafvar i Näs.

Graffältet å Näs prästgårds ägor.

Graffältet ligger mellan kyrkan och landsvägen och omfattar 5 grafvar, gräsbeväxta låga kullar.

Graf I. 3 dm. hög något stenblandad rund jordkulle af 5 m. i diameter, belägen 112 m. från landsvägen och 175 m. från kyrkan.

Fynd: Bitar af ornerad benkam.
Nit af järn af benkam.
Många små bronsbitar (delar af bronsspänne).
Bronshänge, nålliknande med hål för upphängning (tatueringsnål?).
Pärlor af glas, 20 stycken, däraf 2 mångfärgade.
Pärlor af gråblå och hvit kvarts, 2 koniska.
Pärlor af brons (spiralvriden tråd), 17 stycken.
Järnbitar af obekant föremål.
Tygbit (impregnerad af kopparsalt?).
Lerkärlsbit (?).

Denna grafs ålder kan sättas till sen folkvandringstid eller tidig vikingatid. Den låg isolerad för sig själf i södra kanten af graffältet på 127 m:s afstånd från den närmaste af de andra hithörande grafvarna.

Den är en graf med brändt lik.

Graf II. Jordblandadt röse, 7,5 m. i diameter, 0,5 m. högt, beläget 127 m. NNO om föregående graf och 68 m. från landsvägen.

Fynd: Bryne af sandsten.
Bit af annat sandstensbryne.
Eldstål.
Hänge af järn (åderlåtningsredskap?).
2 järnsinkor.
1 rostig järnbit af obekant föremål.
Bitar af ornerad benkam.

Grafven, som är en graf med brändt lik, torde tillhöra vikingatiden.

Graffältet vid Kungsnäs.

Vid Kungsnäs gård finnas graffält af ett mindre antal jordblandade rösen på 4 olika ställen.

Det graffält, som låg närmast intill gården och strax N om densamma, bestod af 5 grafvar. En af dem, den närmast gården belägna, undersöktes.

Graf I. Jordblandadt röse, 8,5 m. i diameter, 1 m. högt. Grafven var förut något rubbad.

Fynd: Bentrissa med ornament, försedd med 4 hål (obekant föremål).
Kambitar af ben med 4 olika slags ornament.
2 hela och 1 droppformad blå glaspärla.
1 söndergången bit af smält blå och hvit glaspärla.
1 smält klump af blå och hvit glaspärla.
1 bit af sömglättare af grönt glas. (Se Gustafson, Norges Oldtid, fig. 476.)
Del af järnnit.
Spik af järn.
Bränd lerbit.
Grafven, som innehöll såväl brända människoben som obrända djurben, tillhör säkerligen vikingatiden.

Graf å Jöns Anderssons gård i Ålsta.

Grafven, ett större jordblandadt röse af 10,5 m:s diameter och 1 m:s höjd, låg 80 m. S om goodt.s ordenshus och 10,25 m. Ö om Olof Jönssons i Ålsta ladugård.
Fynd: 1 skifferbryne (afbrutet på midten).
1 halft skifferbryne.
Järnrostklumpar (möjligen delar af ett betsel).
1 järnnit.
4 flintbitar.
Benkambitar med ornamentik (förmodligen af två kammar).
Brända människoben.
Grafvens ålder är troligen vikingatid.

Graffält å Månsta N:r 3.

Graffältet ligger hufvudsakligen på östra sidan om lilla vägen, som går från gården Månsta N:r 3 i nordlig riktning fram till landsvägen. De första grafvarna träffas 130 m. N om gården. 6 grafkullar, jordblandade rösen, återfinnas i detta graffält. Dessutom finnas längre norrut ett 10-tal rösen, som dock knappast äro grafvar. 2 grafvar undersöktes.
Graf I. Röset 6,5 m. i diameter, 3 dm. högt, med stor sänka i midten, låg Ö om lilla utfartsvägen, närmast graf II. Grafven var säkerligen förut utgräfd af obehöriga.
Fynd: Benkamdelar med 2 slags ornamentik.
Lerkärlsbit.
2 järnspikar.
1 pilspets af järn med rhombiskt blad.
Sädeskorn i mängd, kolade, af sädesslaget korn.
Brända människoben.
Grafvens ålder är sannolikt vikingatld.

Graf II. Röse med jordfyllning, 10 m. i diameter, 1 m. högt, beläget midt i lilla utfartsvägen. Alfven i grafvens botten har före begrafningen belagts med ett lerlager, som vid bålets brinnande blifvit rödbrändt. Klumpar däraf funnos öfverallt i botten af grafven.

Fynd: Skifferbryne (i 3 små bitar).

1 järnnit.

2 små järnrostklumpar.

2 små glaspärlor, den ena ljusgrön, den andra olivgrön.

2 droppar af söndersmälta glaspärlor.

1 söndrig flintpärla (8-kantig, pelarformig).

1 flintbit (af elddonet).

Benkambitar med 3 slags ornament.

Brända ben af människa.

En half kvarnsten, söndergången efter hålet, af diabas.

Grafvens ålder troligen vikingatid.

III. Grafvar i Ås.

Graffältet vid Birka i Ås.

I det förut, 1904, af mig undersökta graffältet på Röstahammarn i Ås undersöktes först under sommaren 1909 en kulle, som befanns icke vara någon graf. Två sänkor på marken på annat ställe undersöktes också genom gräfning, tills brända ben och kol påträffades, hvarefter de åter ifylldes, utan att undersökning medels siktning af jorden företogs. Härigenom blef klart, att brandgrafvar »under flat mark» äfven finnas i det intressanta graffältet vid Birka. Slutligen undersöktes här ett lågt röse, beläget nära intill stranden af Storsjön.

Graf I. Rösets diameter 4,5 m., höjd 0,6 m., i botten jordfylldt.

Fynd: Skelett, obrändt, af människa, utsträckt i SO 15 gr. O—NV 15 gr. V.

Brända människoben mellan och på båda sidor om skelettets knän, liggande omedelbart på de obrända benen.

Järnsyl, vid södra sidan om hufvudet af skelettet.

Pilspets af järn, vid högra knät.

Spjutspets af järn med hålk, utefter högra underbenet af skelettet.

Knif af järn, innanför högra knät.

Spännbuckla af brons, mellan knäna tillsammans med massor af brända ben. (M. 551.)

Spännbuckla af brons, utanför vänstra knät.

Två handtag af järn till skrin.

Beslag af järn med 4 nitar.

3 runda 5-öringsstora järnbrickor.

Här har tydligen först begrafts en man, obränd, med järnsyl, pilspets och knif som grafgods samt troligen genast efteråt en kvinna med sina vackra bronsspännen. Hennes lik har bränts å båle. Bronsspännena äro från niohundratalet e. Chr.

Jämtland

under reformationstidehvarfvet.

Af *S. J. Kardell.*

Min förnämsta källa vid utarbetandet af denna uppsats har utgjorts af de danska konungarnas i Norske Rigsregistranter, bd 1—12, Christiania 1861—91, intagna bref angående Jämtland. Äfven har jag hämtat uppgifter från föregående band af denna tidskrift, från Magnus Nordströms arbete »Jämtlands kyrkliga ställning före föreningen med Sverige 1645», tr. i Hernösand 1884, från Hülphers' bekanta arbete, från Offerdals och Ovikens kyrkoarkiv m. fl.

Inledning.

Reformationsrörelsen tog i Norge sin början först år 1537, då detta rike förlorade sin politiska självständighet och blef ett lydland under Danmark. Jämtland var visserligen vid reformationstidehvarfvets början en norsk provins, men hörde af ålder i kyrkligt hänseende till Upsala ärkestift och blef därföre tidigare än det öfriga Norge indraget i reformationsrörelsen. Redan i juli månad 1527, således omedelbart efter Västerås riksdag, skref kon. Gustaf till Erik Andersson, prost i Jämtland och kyrkoherde i Oviken, samt underrättade honom om de i Västerås fattade besluten. Erik Andersson gjorde sedan, hvad han kunde, för att genomföra dem äfven i Jämtland och lyckades tack vare sin stora energi omsider också där bringa till stånd skillsmässan från Rom. Slutligen, år 1540, kunde han öfverenskomma med kon. Gustaf om att från och med 1541 två tredjedelar af den gamla tionden skulle inlevereras till den svenske konungen, under hvilken Upsala ärkestift hörde. Senare, år 1548, måste äfven de jämtländska kyrkorna sända ifrån sig till kon. Gustafs

räntekammare i Stockholm allt silfver, som kunde anses för öfverflödigt. Men Erik Andersson, som var prost ifrån 1525 till sin död 1563 och som med rätta kallas Jämtlands reformator, förblef städse kon. Gustafs trofaste anhängare.

Jämtarna hade sålunda att från reformationstidens början utgöra kronotionde till Sveriges krona och kyrkotionde till sina präster, men för öfrigt fingo de betala skatt till den danske konungen. De måste sålunda vid denna tid skatta till två kronor. Detta förhållande varade till år 1570, då svenskarna i Stettinerfreden måste medgifva, att Jämtland skildes från Upsala stift och förenades med Trondhjems stift samt i följd däraf rätten att uppbära kronotionden öfverflyttades från den svenske konungen till den dansk-norske. Hvad angår Härjedalen, hade denna provins hela tiden äfven i kyrkligt hänseende hört till Norge.

Jämtland var under reformationstiden glest befolkadt. Antagligen uppgick innevånarnes antal då icke ens till samma siffra som sedermera under Karl XI:s tid eller omkring 12,000 personer. Fråga kan vara, om man i stort sedt kan tala om någon egentlig befolkningstillväxt under hela detta tidehvarf, då man kan antaga som visst, att de båda förskräckliga krigen, det nordiska sjuårskriget och Baltzarfejden, hvartdera medförde en minskning i folkstocken. Kanske hade landet då fortfarande en glesare befolkning än före digerdödens dagar, ifrån hvilken tid de jämtländska pastoratens antal nedgått från 20 till 10 [1]) enl. Nordström eller 11 enl. Jens Mickelsens uppgift för år 1631. Denna senare uppgift beror därpå att Jens Mickelsen gör äfven Berg till hufvudkyrka, ehuru denna socken ända till 1651 hörde till Ovikens pastorat. De jämtländska socknarnas antal utgjorde år 1631 41. I Härjedalen funnos samma år 2 pastorat och 5 socknar. För jämförelses skull må erinras, att jämtlandssocknarnas antal, inclus. Östersunds stad, nu uppgår till 50, medan härjedalssocknarna äro 10.

Om man bortser från några tjänstemän, tillhörde provinsens innevånare då så godt som alla bondeklassen. Några få frälsemän hade funnits under Medeltiden, t. ex. medlemmarna af Skunke ätten i Hackås, men sådana funnos icke mera, med undantag, som det ser ut, för någon Skunke vid periodens början [2]). Någon borgarklass hade aldrig uppstått i Jämtland.

---

[1]) M. Nordström, p. 70.

[2]) Se pag. 177 i bd 4 af denna tidskrift och Behm, Ant.:ar om Näs och Hackås, Ö:d 1886, pag. 37.

Näringar.

Jämtarna lifnärde sig i främsta rummet af *åkerbruk* och *boskapsskötsel*. Det förra drefs fortfarande på ett primitivt sätt: någon dikning af jorden förekom icke, och med anledning däraf var faran för frost större än nu. Äfven led jordbruket af en allt för långt gående hemmansklyfning, i det att mångenstädes 4, 5, 6 eller flera bönder sutto på en och samma hemmansdel och odlade hvar sin anpart af den, utan att någon ville låta utskifta sig därifrån. Denna omständighet framkallade en kgl. förordning, dat. Kolding 15 aug. 1590 [1]), enligt hvilken gård eller jordepart i Jämtland, på hvilken icke kunde sås mera än 6 tunnor korn, skulle besittas eller brukas af allenast en man och räknas som hel gård samt gård eller jord, på hvilken icke kunde sås mera än 3 tunnor korn, likaledes skulle besittas och brukas af blott en man och räknas som half gård; och skulle den, som således erhölle en hel eller half gård, vara skyldig att utlösa sina medarfvingar.

Den svåraste missväxten synes ha inträffat år 1601, då all grödan bortfrös icke blott i Jämtland och Härjedalen utan äfven i hela det nordanfjeldske Norge. Denna olycka gaf kon. Kristian IV anledning att gifva några danska borgare privilegium att utföra vissa kvantiteter korn till de hemsökta landskapen [2]). Hvad Jämtland angår, erhöllo sålunda genom kgl. bref af den $^{6}/_{2}$ 1602 tre borgare i Köpenhamn rätt att få sända dit 1,000 tunnor korn, på det jorden där åter måtte kunna besås. De skulle därföre för denna enda gång få anlöpa hamnen Levanger och hafva frihet att handla med landets bönder och allmoge, som de kunde för att komma till uppgörelse med dem.

Flera pärmebref vittna därom, att *fisket* i Jämtlands sjöar och vattendrag under reformationstiden var af stor betydelse. Synnerligen märkligt var laxfisket i Fors. Det hade tillförene tillhört Upsala biskopsstol men af kon. Gustaf, som genom Västerås riksdags beslut bemyndigats att öfvertaga biskoparnes öfverflödiga inkomster, lagts under Sveriges krona. Prosten Erik Andersson fick arrendera det och erlade till en början arrendet i lax, som han i enlighet med konungens befallning väl saltade och inpackade för försändning till Stockholm. Från och med 1541 fick han i stället erlägga 20 mark örtug om året i arrende [3]). 1603 fördes en rättegång om rätten att

---

[1]) N. rigsr. bd 3, p. 130.
[2]) N. rigsr. 3, p. 651.
[3]) M. Nordström, p. 65

fånga lax i Fors mellan ragundaborna och borgmästaren i Hernösand Mårten Olofsson [1]. År 1623 gaf samma laxfiske anledning till en tvist med svenska bönder, hvilken enligt kgl. bref af d. $^{16}/_{11}$ s. år skulle af den, som icke åtnöjdes med lagmannens dom, kunna instämmas till herredagen i Norge [2].

Jakten på vilda djur var då af en mycket större vikt än nu. Redan den omständigheten, att den förnämsta skatten till kronan utgick i hermelinskinn, talar härvid ett vältaligt språk. Visserligen kunde den skattskyldige slippa ifrån med erläggande af en viss lösen för skinnen. Denna lösen fastställdes d. $^{10}/_{12}$ 1585 till en orts daler eller 1 mark danske pr skinn och nedsattes den $^{26}/_{8}$ 1587 ytterligare till 8 skilling danske. Ofta aflämnades dock skinnen in natura, i hvilket fall de nedforslades till Köpenhamn och där inlämnades till kgl. maj:ts bundtmakare. Om en bonde, som kunde lämna skatteskinn, erlade lösen i stället och sedan sålde de förra till någon annan, så drabbades han af straff, om det blef bekant [3]. I stället för 4 hermelinskinn fick man lämna ett godt mårdskinn.

Förutom hermeliner och mårdar jagade man äfven ekorrar, lodjur, bäfrar m. m. De sistnämnda fångades i ett slags nät. Ett gammalt bäfvernät förvaras i Jämtlands läns fornm.-förenings museum.

Jakten på älg förskaffade bönderna en välbehöflig tillökning i matförrådet. Deras fullmäktige påstodo i en år 1582 till kon. Fredrik II inlämnad klagoskrift, att jämtlandsallmogen genom älgjakt förskaffade sig sitt hufvudsakliga uppehälle, i det att mångenstädes där i landet endast föga korn växte. Därföre, skrefvo de vidare, ledo de stor skada i sina bärgningsförhållanden däraf att man nu icke ville tillåta dem att året om jaga och taga älgar på sina egna skatteskogar i sina »voner og elgsgrave». Med voner menas antagligen genom uthuggning bildade gator eller passager i skogen med ett på giller placeradt spjut i, af hvilket älgen genomborrades, då han trampade på gillret. Med anledning af nämnda petition medgaf konungen i bref af d. 19 juli 1582 [4]) sina undersåter i Jämtland att dädanefter hela året om fritt och utan något hinder på sina skogar jaga och taga älg i sina »voner» och älggropar, när och så ofta de behagade, likasom de tillförene

---

[1]) J. L. fornn. tidskr. b. 3, pag. 157—162, 173.

[2]) N. rigsr. 5, pag 343.

[3]) N. rigsr. 2, p. 700,

[4]) N. rigsr. 2, pag. 479 samt J. L. fornm. tidskr. bd 3, pag. 124.

hade gjort från Arilds tid. Detta medgifvande skulle dock endast gälla Jämtland.

Längre fram fridlyses dock åter detta slag af villebråd för viss tid hvarje år. I ett kungl. bref till länsmannen på Trondhjems gård Steen Bilde af den 21 juni 1610 [1]) meddelas nämligen, att den största parten allmoge och bönder i Jämtland i en underdånig böneskrift klagat öfver att männen i Rauens (Ragunda) och Hammerdals tingslag på olagliga tider ränna efter älg (dyr), dem samtliga till icke ringa skada och nackdel, alldenstund djuren sålunda jagades bort öfver riksgränsen in i Sverige. Kon. Kristian IV befaller nu Bilde att låta utarbeta en förordning, genom hvilken en dylik emigration af älgarna skulle kunna förhindras, samt att sedan nedsända den för stadfästelse till det kungliga kansliet.

Kändt är, att *hemslöjden* var högt utvecklad i Jämtland på denna tid. Skickliga smeder var det godt om. — *Kvarnindustrien* var betydande: kvarnar och kvarnställen omtalas litet emellan i handlingar från ifrågavarande tidehvarf. Möjligen kunna den jämtländska sågverksindustriens anor föras tillbaka ända till reformationstiden. Den första vattensågen i Norge byggdes år 1530 och efterföljdes snart af flera andra. I de kgl. bref, i hvilka påbjudes upptagande af allmänna gärder, nämnas nämligen särskildt ägare till sågar. Så skulle enl. kgl. maj:ts öppna bref till norrmännen af den 21 sept. 1582 [2]), hvilket börjar med det tillkännagifvandet, att konungen i och för betalandet af skuld, som återstode efter det nordiska sjuårskriget, med samtycke af Danmarks rikes råd beslutit, att en allmän skatt och landshjälp skulle utgå såväl i Danmark som i Norge, hvarje ägare af en »aargangssag» erlägga 3 dlr och hvarje ägare af en »flomsag» 2 dlr samt dessutom $^1/_{10}$ af allt, som försågades på dessa sågar. Den tiden besöktes Norge årligen af många jämtar, som säkerligen hade godt tillfälle att se de norska sågverken i gång. Underligt skulle hafva varit, om icke åtminstone någon af dessa jämtar skulle hafva kommit på den tanken att i sin hembygd införa en uppfinning, som kunde blifva så gagnelig för ett skogrikt land. I Sverige byggdes den första vattensågen år 1653, således 123 år senare än i Norge. Det låter tänka sig, att Jämtland, som då redan i 8 år varit förenadt med Sverige, icke tagits med i räkningen, då nämnda uppgift lämnades. I hvarje fall är det klart, att, om någon sådan industri då funnits i Jämtland, denna icke kunnat vara af betydelse, då ingen tradition om densamma nu finnes.

---

[1]) N. rigsr. 4, p. 380.
[2]) N. rigsr. 2, p. 487.

Jämtlands befolkning har af gammalt haft sinne för *handel* och ägnade sig mycket åt sådan äfven på 15- och 1600-talen. Jämtland hörde till Trondhjems handelsområde, och till denna stad ställde i främsta rummet jämtarna sina handelsfärder. Men dessa utsträcktes stundom vida längre. Af ett kungabref, dat. 5 maj 1579 [1]), finner man, att jämtländske skeppare funnos, som brukade segla till Bergen. De hade beklagat sig öfver att den rimliga tull till kgl. maj:t och kronan, som pålagts dem några år förut, sedermera år efter år blifvit förhöjd, så att de nu hade svårt att komma ut med den. I nämnda bref befriade nu konungen sina undersåter i Jämtland, så många som efter denna dag skulle komma att segla på Bergen, från alla de nämnda tullförhöjningarna. Hvilken norsk hamn, som utgjorde utgångspunkten för dessa jämtländska bergensfarare, nämnes icke; förmodligen var det Levanger.

Äfven österut, till Sverige, drogo den tidens jämtar på handelsfärder. Menige bönders och allmogens i Jämtland beskyllningar år 1596 [2]) mot konungens länsman på Trondhjems gård, Ludvig Munk till Nörlund, låta oss veta detta. Han hade bland annat tvungit jämtarna att skaffa honom åtskilliga köpmansvaror, för hvilka de icke blifvit nöjaktigt betalte, i det de måst aflåta dem för en ringa betalning, ehuru de självfva köpt dem dyrt och hämtat dem långt ifrån. Sådana varor hade varit järndörrar, järn till fönster, stångjärn och annat dylikt, och de hade naturligtvis köpts i Sverige.

Hemma i Jämtland försiggick det förnämsta varubytet på marknader. Af dessa var Gregoriimarknaden, som man kan spåra tillbaka ända till forntidens dunkel och som hölls årligen i mars månad på Frösön, troligen vid Hof i närheten af kyrkan [3]), samtidigt med eller kort efter lands- eller altinget, som hölls på Kungsgården, den förnämsta. Dit kommo handelsmän från öster och väster: norske affärsmän samt svenske köpmän och bönder. Med hänseende till de senare skref kon. Fredrik II till Ludvig Munk d. 13/3 1577 [4]), att han skulle hålla tillsyn med sina fogdar och skrifvare, att de icke tillstadde, det något förfång gjordes de svenske köpmän eller bönder, som komme in i hans län för att handla och vandla med konungens undersåter, så att ingen af dem finge något att med rätta beklaga sig öfver; man skulle så mycket som möjligt hålla godt naboskap med dem. Vederbörande hade

---

[1]) N. rigsr. 2, p. 331.
[2]) N. rigsr. 3, p. 434.
[3]) Hülphers, p. 76.
[4]) N. rigsr. 2, p. 211.

således intet emot de svenske främlingarnas affärsbesök i Jämtland och detta så mycket mindre som några af dessa, som det ser ut, helsingar [1]), brukade medföra koppar till försäljning. Några kopparfyndigheter påträffades icke i Norge förr än mot slutet af reformationstiden, hvarföre denna metall förut måste införas utifrån. Därföre befallde kon. Fredrik i bref af d. 15 febr. 1578 [2]) den nye länsmannen på Trondhjems gård, Jacob Hvitfeldt, att för kgl. maj:ts räkning låta uppköpa af de svenske, som förde koppar in i Jämtland, så mycket af den metallen, som han kunde.

Det var emellertid två omständigheter, som gjorde intrång på jämtarnas handelsfrihet: konungens förköpsrätt och Trondhjems privilegier. Konungen hade enligt lagen första köpet (förköpsrätt) på allt, som han behöfde, t. ex. timmer, fisk, smör, talg, pälsvärk och annat. Ofta brukade han i förläningsbrefven föreskrifva, att hans män skulle för skäligt pris köpa åt honom alla lo- och mårdskinn, stundom äfven älghudar och andra pälsvaror, och allmogen får då och då kgl. befallning att endast till konungens män sälja dylika varor. Konungens länsmän och fogdar voro emellertid strängeligen förbjudna att begagna sig af konungens förköpsrätt för egen räkning. Men då länsmannen gjorde sådant köp åt konungen, skulle han själf få behålla $^1/_3$ af det köpta. Denna konungens rätt var stundom tryckande för allmogen, i synnerhet som underordnade tjänstemän i trots af förbudet då och då missbrukade den till egen vinning.

Emellanåt tycktes förköpsrätten blott vara en död bokstaf på papperet. Handeln gick då raskt undan vid marknaderna, där svenskarna upphandlade icke blott andra landets produkter utan äfven dyrbara pälsverk. Gick det mycket långt, så klagade Trondhjems borgare hos konungen, förmenande, att de hade privilegium att, då konungens förköpsrätt ej utöfvades, ensamma handla med bönderna i Jämtlands län, en rätt, som de utan motsägelse hade gent emot befolkningen i Trondhjems län och, såsom det ser ut, jämte bergenserna äfven i Nordlanden. I Jämtland var dock denna deras rätt mera omtvistad, eftersom deras klagomål endast resulterade i ett upprepande af det kgl. förbudet mot handel med förbjudna varor, såsom t. ex. d. 14 febr. 1582, eller också i en allmän förmaning till länsmannen att se till, det intet annat skedde än det, som rätt och billigt vore, såsom den 15 juli 1631.

---

[1]) J. L. fornn. tidskr. 1, p. 34.
[2]) N. rigsr. 2, p. 263.

Samfärdsmedel.

Kommunikationerna i Jämtland voro dåliga under hela denna tid. I synnerhet vägen öfver fjällen till Norge var länge mycket besvärlig. Vid den fanns före år 1602 allenast en gård, afsedd att härbergera vägfarande, nämligen Siellstuen, som utgifvaren af Norske Rigsregistranter förklarar vara identisk med Skalstugan. Denna gård innehades år 1592 af Ivar Erikssøn, Nils Henningssøn och Erik Simonssøn, hvilka årligen skattade ett mårdskinn och tre hermeliner samt nämnda år, ehuru förgäfves, anhöllo att slippa ifrån dem pålagd skatteförhöjning, eftersom de bodde vid den stora landsvägen och måste mottaga många i gästning [1]). En enda sådan gästgifvaregård var emellertid alldeles otillräcklig för behofvet; erfarenheten hade nämligen visat, att till följd af bristen på härbergen många resande under storm och oväder råkat i stor fara och en del fått sätta lifvet till. Därföre befallde kon. Kristian IV i bref af den 30 nov. 1602 [2]) bönderna i Jämtland äfvensom bönderna i Skogn och Verdalen i Trondhjems län att uppföra, de förre ytterligare en och de senare två stugor med bekväma rum i på »Jæmtefjeld, den veifarende Mand til Hiælp og Trøst at redde og bjerge sit Liv udi». Dåvarande länsmannen på Trondhjems gård, Steen Bilde, skulle se till, att detta blefve gjordt, att stugorna byggdes tämligen långt ifrån hvarandra samt att de komme att bebos af folk, som ständigt kunde öfva värdskap där.

Denna framställning står i strid med den, som i samma sak lämnas af lektor Fale Burman [3]), så till vida som enligt honom Skalstugan skulle hafva uppförts först omkr. år 1650. Den nya gästgifvaregård, som på grund af 1602 års kungabref uppfördes, var sannolikt Medstugan.

På dessa gårdar fingo de resande tak öfver hufvudet för sig och sina hästar, troligen också mat och foder samt upplysningar om vägen m. m. Hästar fingo de däremot icke. De, som färdades fram där, torde i regel hafva medfört egna sådana. Men det fanns dock en skjutsningsskyldighet för bönderna, som bodde uppåt fjällen. Bönderna i Verdalen vore sålunda pliktige till skjutsfärder öfver Jämtefjäll och därföre berättigade att årligen på bestämd tid erhålla bidrag af menige bönderna i Indhered i Trondhjems län [4]). Bönderna

---

[1]) N. rigsr. 3, p. 260.

[2]) N rigsr. 3, p. 704.

[3]) Se Fale Burman, Jämtlands vägar, Östersund 1902, pag. 59.

[4]) N. rigsr. 4, p. 63.

uppåt fjällen på svenska sidan hade motsvarande skyldighet. År 1630 klaga bönderna i Jämtland hos kon. Kristian IV öfver alltför betungande fjällskjutsar och osedvanliga fjällskjutspenningar. Här är det tydligen i främsta rummet fråga om de fjällhästar, som ämbets- och tjänstemännen voro berättigade till. Hvarje sådan fick nämligen årligen disponera öfver ett visst antal hästar öfver fjället i förhållande till sin rang. Begagnade han sig icke af så många, som han ägde rätt till, synes han hafva fått uttaga fjällskjutsningspenningar i stället. Sålunda utbekom lagmannen Claus Lauritssøn år 1639 dylika medel, som utgjorde restantier för hela fem år. Som exempel på arten af denna tunga må nämnas, att kaptenen vid Jæmtelands kompani år 1639 fick rätt att årligen använda 30 hästar från Jämtland till konungens gård i Trondhjem och lika många tillbaka, äfvensom att bekomma 2 till 4 hästar i mån af behof, då han såge sig föranlåten att på konungens vägnar sända bud till sina underofficerare eller annorstädes. Löjtnanten vid samma kompani fick samtidigt rätt till 6 skjutshästar från Jämtland öfver fjället och 10 fjällhästar från Trondhjem in uti Jämtland.

Lektor Burman uppger i sin ofvan omtalade skrift, att på andra ställen i Jämtland, än i fjällen, fingo resande på denna tid härberge hos bondlänsmännen, som i ersättning åtnjöto vissa tunnor af kronotionden [1]).

Kyrkan och skolan.

Om de *kyrkliga* förhållandena i Jämtland efter år 1570, då, såsom redan nämnts, Jämtland skildes från Upsala stift och förenades med Trondhjems stift, må här några ord sägas. Jämtlandsprästernas nationalitet blef nu en annan än förut. Erik Andersson och de äldre prästerna öfverhufvud taget hade efter all sannolikhet varit svenske män. Ett kungligt bref af den 24 okt. 1585 föreskref däremot, att det jämtländska prästerskapet för framtiden skulle rekryteras uteslutande bland den dansk-norske konungens egna infödda undersåter. En följd af denna åtgärd blef, såsom pärmebrefven utvisa, att språket i Jämtland, som förut varit svenskt eller i hufvudsak svenskt, nu fick en alltmera norsk prägel.

Trondhjems stift befann sig vid tidpunkten för freden i Stettin i det bedröfligaste tillstånd [2]). Den kyrkliga myndigheten hade upphört, då reformationen införts. Där rådde djupt

---

[1]) Burmans ofvan omtalade skrift, p. 59.
[2]) Nordström, J:s kyrkl. tillst., p. 76.

sedefördärf t. o. m. bland prästerskapet, och biskoparna stodo maktlösa gent emot det onda, då, såsom stundom hände, konungens länsmän motarbetade deras reformsträfvanden. Omsider, år 1588, företogs på konungens befallning en visitationsresa, som omfattade äfven Jämtland och ledde till den s. k. Trondhjemska reformatsen af 1589, genom hvilken en del brister afhjälptes. Men andra stodo kvar. En kgl. kungörelse af d. 31 juli 1593 påbjöd, att alla präster, som förde ett lastbart lefverne, skulle afsättas. Sådana präster torde hafva funnits äfven i Jämtland. Den tidens prästerliga personhistoria är dock, hvad jämtebygden beträffar, föga känd. Genom ett nytt kgl. bref af d. 8 juli 1609 [1]) blef sockenprästen i Sunne, herr Söfren Nicolai, afsatt för hans »underskedlige, modvillige, grove og forargelige forseelser og bedrift»; i hans ställe befordrades till pastor i Sunne brefvets öfverbringare, Bjørn Bjørnssøn. Omsider synas emellertid förhållandena hafva blifvit bättre.

Prästerskapets anseende och inflytande måste gifvetvis hafva lidit vid denna tingens ordning. Om denna tids prostar känner man icke mycket; man kan t. o. m. nämna endast tre sådana för perioden 1570—1645.

Kon. Fredrik II utfärdade d. 24 dec. 1586 en förordning för Jämtland om gudstjänsten och prästerskapets pastoralier [2]). Prästernas förnämsta inkomst var tionden. Förordningar om denna utkommo flera gånger, såsom åren 1578, 1583; d. 21 juni 1610, då folket fick sträng befallning att gifva prästerna smörtionde och korntionde med halmen; 1594 och 1615, då plikten att gifva tionde af allt fiske inskärptes; 1633, då Oluf Parsberg afslog prästernas begäran att erhålla bäfvertionde, etc. Vidare erhöllo prästerna påskpenningar samt betalning för hvarje vigsel, kyrktagning och begrafning, som de förrättade. Kanske förekommo äfven redan då dukpenningar, en afgift, som erlades af nattvardsgästerna och afskaffades af Karl XI d. $^2/_5$ 1688.

Den svenska kyrkan upplefde under denna tid en period af storhet. Tack vare Upsala möte af 1593 höjde den sig till ny enhet och styrka efter den närmast föregående tidens oreda samt genomträngdes af en ny anda, under hvars lifgifvande inflytande Gustaf Adolfs Sverige utvecklade sig. Denna kyrka antog sig äfven med kraft skolans sak.

Det jämtländska prästerskapet på denna tid synes däremot hafva förhållit sig fullkomligt likgiltigt i fråga om *den all-*

---

[1]) N. rigsr. 4, p. 326.

[2]) Ett exemplar i orig. manuskript af denna förordning, den s. k. danska ordinantsen, förvaras i Offerdals kyrkoarkiv.

männa undervisningen. Kon. Fredrik II skrifver i ett bref af d. 7 aug. 1578, att han fått höra, att ingen skola funnes i Jämtland, som hölles vid makt, äfvensom att ingen sådan där funnits sedan lång tid tillbaka, hvarföre han nu påbjuder, att en skola skall inrättas på Västerhus på Frösön, och anslår till dess underhåll för evig tid samma Västerhus, Södergården i Brunflo samt Stuen och Bispegården i Raffn (Ragunda). Äfven skulle biskopen genom underhandlingar med Jämtlands alting söka skaffa skolan anslag. Skolan kom till stånd. Men den fick en fiende i lagmannen Nils Bodelssøn (Botolfssøn), som ville komma åt Södergården för egen del. Hvilka omständigheter i öfrigt medfört dess undergång, vet man icke, men år 1610 eller kort förut blefvo hennes portar för alltid stängda. Ett sådant öde hade näppeligen varit tänkbart, om landets prästerskap omfattat henne med intresse.

Jämtlands förnämsta pastorat var fortfarande Oviken, som omfattade Ovikens, Myssjö, Bergs och sedan 1532 äfven Hackås socknar. Jämväl efter 1570 var kyrkoherden därstädes länge, som det ser ut, tillika prost öfver Jämtland. Sådant var förhållandet med Erik Mogenssøn, som lefde ännu 1596, och med Siuor Hanssøn, som verkade såsom visitator ännu under treårsperioden 1628—31. Den siste kyrkoherden i Oviken under den danska tiden, Jøns Hemmingssøn, var icke prost. Han blef efter Brömsebrofreden svensk undersåte och dog i slutet af år 1650 eller i början af år 1651.

Bostadsförhållanden.

Protokollet öfver en prostvisitation, som förrättades i Oviken den 6 okt. 1652, förvaras ännu i Ovikens kyrkoarkiv. Af detsamma kan man bilda sig en ungefärlig föreställning om huru ett prästbol i Jämtland var bebyggdt under reformationstiden. Alltifrån år 1291 fanns en föreskrift, att församling skulle hålla sin präst sju laga hus i hans gård, en föreskrift, som i tidernas längd gifvit anledning till åtskilliga klagomål från de byggnadsskyldiges sida. Enligt sagda protokoll voro de sju husen på Ovikens prästbol följande: 1) en herrestufva med nattstufva och kammare väster på gården, 2) en källarstufva öster på gården, 3) ett loft med två bodar söder på gården, 4) ett kornhärberge, 5) en kornlada med två golf och en loge, 6) ett fähus med 24 bås, 7) ett stall med 12 spiltor. Dessutom funnos där några byggnader, som tillhörde Jøns Hemmingssøns sterbhus och hvilka nu hans änka Ingeborg Andersdotter emot ersättning ville öfverlåta på den nye kyrkoherden.

Det förnämsta huset, herrestufvan, synes, att döma af det sagda, ha varit en envånings byggnad af trä med två stora rum, ett på hvardera sidan om förstugan, samt en kammare emellan dem. Det synes sålunda hafva haft en indelning, liknande hufvudbyggnadens på en vanlig jämtländsk bondgård i nyare tider.

En bondgård på den tiden torde i allmänhet ha haft ett mera blygsamt utseende än nämnda prästgård. Enligt norsk lag skulle en bonde gifva »aabod» [1]), då han byggde sig gård eller ombyggde sin gamla stuga. Han skulle då erlägga en tunna öl och mat därtill. Hvad fogden och de honom beledsagande två männen då icke förtärde, tillföll konungen.

Allmogens klasser. Seder och bruk.

Bönderna voro till större delen odelsbönder. Vidare funnos arrendebönder, som arrenderade kronogods och i afseende på beskattning voro likställda med de förra. Förutom dessa märktes »husmän», »ödegårdsmän», drängar, som tjänade för full eller half lön, samt lösa karlar, som drefvo någon näring [2]).

Af ett cirkulär, som utfärdades af konsistorium i Hernösand år 1659 och finnes i afskrift i Offerdals kyrkoarkiv, visar sig, att mycken dryckenskap förekom bland den jämtländska allmogen på den tiden och naturligtvis förekommit äfven under reformationstidehvarfvet. Det befanns t. o. m. nödigt att fastställa straffbestämmelser för personer, som voro druckna vid ankomsten till kyrkan. Under gudstjänsten gick det icke alltid så fridfullt till, eftersom man måste strängeligen förbjuda störande prat, buller och i allmänhet förargelseväckande beteende under densamma.

Till förströelser, som förekommo på den tiden, hörde kort- och tärningsspel; det förbjöds nämligen att spela kort och tärning i sockenstugan på helgdagar. Det s. k. tobaksdrinkandet, som samtidigt förbjöds, var sannolikt då, 1659, nyss kommet i bruk häruppe och hade näppeligen utöfvats redan före 1645. — Ett gammalt bruk, som då afskaffades, var fästekvinnornas löpande omkring i socknar och byar för att tigga till sig gåfvor i den medförda s. k. fästemösäcken.

---

[1]) N. rigsr. 1, p. 197.
[2]) N. rigsr. 2, p. 487.

Skatteväsendet.

Hvad beträffar skatterna i den tidens Jämtland, så skilde man mellan den s. k. vissa räntan och den ovissa räntan [1]). Den förra bestod af landskylden eller hermelinskatten samt af kronotionden; den senare bestod af »gaardbygsel» eller arrendet för kronogodsen, »sagefald» eller sakören och »landboveitsel» eller gästningen. Länsmännen skulle se till, att de själfve eller deras underordnade gästade bönderna så litet som möjligt, på det att konungen måtte få så mycket mera i gästningsersättning. Skatter, som i olikhet med de föregående skulle oafkortade inlevereras till konungen, voro tull och accis.

Stundom utfärdade konungen med Danmarks rikes råds medgifvande, såsom redan förut i förbigående omtalats, påbud om upptagande af en allmän skatt och landshjälp, hvilken alltid skulle utgå i reda penningar och efter sådana grunder, att den förmögne skulle hjälpa den fattige. Så t. ex. skulle enligt kgl. brefvet af den 21 sept. 1582 hvarje odelsbonde betala minst 1 daler på så sätt, att tio krono- och arrendebönder förenades till ett lag, som tillsammans hade att erlägga 10 daler. Dylika allmänna skatter påbjödos sedermera d. 16 okt. 1595 med anledning af Kristian IV:s förestående kröning, d. 9 juli 1600, då konungen behöfde penningar för inköp af B. Rantzaus gård Møgeltønder, d. 12 juli 1603 utan uppgifven anledning, d. 1 april 1606, då Kristian IV åter vill lägga Grönland under Norges krona, d. 3 april 1610, då konungen har åtskilliga ovanliga, stora utgifter, vidare under hvart och ett af Kalmarkrigets eller Baltzarfejdens tre år, o. s. v.

Genom kungliga bref af den ²⁷/₁ 1575 [2]) och af den 5 maj 1579 [3]) hade invånarne i Jämtland och Härjedalen blifvit för sådana tillfällen, då allmän skatt skulle upptagas, förskonade med erläggande af half skatt för sina små villkors skull. Men i bref af d. 14 jan. 1614 [4]) upphäfver Kristian IV detta medgifvande: de fingo sedan betala full skatt och skulle äfven därefter erlägga till konungens länsman lösen för tiondekornet efter gängse pris i stället för såsom förut med 3 mark tunnan. Detta var ett straff för jämtarnas hållning under Baltzarfejden, då, såsom det står i det kgl. brefvet, »en stor part af bønderne, udi Jæmteland boendes . . . svoret Konningen udi Sverige, . . . item læst eller

---

[1]) N. rigsr. 3, p. 50.
[2]) N. rigsr. 2, p. 148.
[3]) N. rigsr, 2, p. 326.
[4]) N. rigsr. 4, p. 497.

vidst af det svenske brev om affald, dem blef tilskrevet» (dat. d. 7/8 1611), medan andra, »der ekke ere brødige i de forrige grove og skjelmiske forseelser, dog alligevel have været gjenstridige og ulydige». Nämnda straff blef så mycket kännbarare, som jämtarna tillika måste erlägga ny skatt till danske konungen för krigets hela tid, ehuru landet då varit i svenskarnas händer och folket måst skatta till den svenska kronan. Till dessa bestraffningar kommo för en mängd enskilda jämtar egendomskonfiskationer, fredlöshet, ruinerande böter etc.

Försvars- och andra bördor.

Bönderna i Jämtland voro skyldige att hålla sig med vapen och att draga ut till landets försvar, då konungen påbjöd det. I bref till jämtlandsallmogen af den 7 sept. 1563 [1]) säger kon. Fredrik II, att han med förundran sport, att de vägrat hörsamma konungens befallningsmans, Oluf Torrissøns, tillsägelse att göra sig i ordning till det stundande kriget. Han påminner dem om deras plikt att våga lif och gods, då fejd vore för handen, samt befaller dem att lyda Oluf Torrissøn och att göra sig redo att med sina vapen och värjor afvärja konungens och rikets fiender. Den 24 juli 1604 [2]) skref Kristian IV till bönderna i Jämtland och Härjedalen bl. a.: »Vider at eftersom vi komme udi forfaring, hvorledes I skulle findes meget forsømmelige med eders bøsser, verger, hellebarder og knæbelspjude saa og krud og lod at holde ferdigt og vedlige, eftersom I af vores befalingsmand paa vor gaard under Throndhjem ere taxerede, saa at, naar I fremkomme paa vaabenthinget, skal en deel (af) eder have en hob forrustede, gamle og fordervede verger, ganske og aldeles uduelige; da, efter di os og riget saavel som og eder selv magt paaligger, dersom (det Gud forbyde) rigerne noget fiendligt kunde paakomme, at I have vel ferdige og tilrede, naar I paaeskes og skulle munstres, hvis vaaben og verger I ere taxerede fore, bede vi eder og byde og hermed strengeligen og alvorligen befale, at I rette eder efter enhver eder at holde tilrede hvis verger, bøsser, hellebarder og spyd, som I ere taxerede fore, saa og krud og lod . . .». Som af detta bref framgår, mönstrades den jämtländska landstormen på ett vapenting. Sannolikt afses därmed altinget på Kungsgården. Enligt instruktionen för Christen Rasmussøn, som

---

[1]) N. rigsr. 1, p. 386.
[2]) N. rigsr. 4, p. 63.

1624 blef fogde i Jämtland, skulle han i krigstid anföra bönderna men icke under fredstid öfva dem i militära saker [1].

Genom sin krigsordinans af d. 18 jan. 1628 [2]) upprättade kon. Kristian IV en stående här i Norge. Enligt denna skulle fyra hela gårdar underhålla en soldat, åtta halfva gårdar en och sexton ödegårdar likaledes en. I Trondhjems län skulle på detta sätt uppsättas ett regemente bondeknektar om 1,085 man, fördeladt i tre kompanier. Därtill kom Jæmtelands kompani om 300 man, bestående af knektar från Jämtland. Konungens länsman på Trondhjems gård skulle vara öfverstelöjtnant för dessa trupper.

1631 [3]) erhöll Chr. Rasmussøn på begäran afsked från sin fogdebefattning men fick enligt sin önskan behålla sitt militära befäl. Han måste då afflytta från Kungsgården, som »alltid varit fogdens residens» och erhöll i stället till boställe Gallamber (Galhammar) i Bergs socken, som sålunda blef Jämtlands första militieboställe. Genom kgl. bref af den 29 maj 1634 [4]) utnämndes samme Rasmussøn till kapten öfver Jæmtelands kompani. Han och hans löjtnant skulle med största flit mönstra och exercera knektarna en gång hvarje månad, dock icke vid sånings- och skördetiden, öfva dem i vapnens bruk, äfven i konsten att marschera och gå i stridsordning, att hvar och en passa sin man, iakttaga led och rättning och kunna rätta sig efter trumman samt ingifva dem mod att möta fienden m. m. Allt sådant skulle inläras utan hugg, slag eller stränghet; jämte sina underofficerare skulle kaptenen umgås med sitt folk humant och med lämpor, vid behof rycka ut med sitt kompani till landets försvar, på alla marscher och mönstringar alltid hålla god ordning och disciplin. För sin tjänst skulle Rasmussøn årligen få 200 rdr in specie af garnisonsskatten. Äfven skulle han årligen få åtnjuta någon nödtorftig »forendskap», d. v. s. få utlämna hästar till allmogen i och för utfodring eller ock få penningar i stället. Till löjtnant utnämndes 1635 Ivar Pederssøn, hvilken fick lika besoldning med två soldater på Trondhjems gård samt ett boställe [5]).

Samma år (1635) ställdes härjedalingarna under Guldals fana men blefvo d. 27/5 år 1639 åter förflyttade till Jæmtelands kompani. Den 7/8 1640 kommo de på nytt under Guldals fana.

---

1) N. rigsr. 5. p. 426.
2) N. rigsr. 6, p. 5.
3) N. rigsr. 6, p. 299.
4) N. rigsr. 6, p. 647.
5) N. rigsr. 7, p. 71.

Gensträfviga knektar och sådana, som uteblefvo från exercisen, skulle, om intet annat hjälpte, sändas till Bremerholm vid Köpenhamn och där arbeta i järn.

Krut tillverkades i Jämtland vid ett krutverk, men 1635 rymde krutmakaren, hvarefter krutkvarnen stod öde. Konungen föreskref sedan, att förmögna bönder skulle, i synnerhet under goda år, bidraga till inköp af bättre vapen samt krut och lod.

Emellertid upptäcktes 1639 eller kort förut en kopparfyndighet vid Quegne (Kvikne) i Österdalen, och där upptogs en grufva, som fick namnet »*Guds gave*». Länsmannen på Trondhjems hus Oluf Parsberg fick i uppdrag att författa en ordinantia, huru detta verk skulle kunna bäst sättas i gång, hållas vid makt och drifvas, som sig borde. Bönderna i Trondhjems län samt i Jämtland och Härjedalen fingo befallning att rätta sig efter och lyda, hvad Parsberg eller hans efterträdare skulle i denna sak befalla på konungens vägnar [1]). Samma och påföljande år (1640) byggdes i Kvikne annex på 3½ mils afstånd från Guds gave ett hytteverk, som kallades *Insets hytteverk* [2]).

Kristian IV intresserade sig varmt för dessa anläggningar. Ja, han suspenderade t. o. m. för deras befrämjande Jæmtelands kompani genom ett bref af den 26 okt. 1639 [3]) och föreskref i stället dels att 30 af jämtlandsknektarna skulle utskrifvas till arbete i grufvan Guds gave, dels att bönderna i Jämtland, då försvarsbördan nu så mycket lättades för dem, skulle vara pliktiga att årligen föra den malm, som brötes i grufvorna vid Guds gave, till Inseth. De skulle nämligen på föråret, då gräset började visa sig på marken, utgöra för hvarje prästgäll 52 hästar, hvarvid de större gällen skulle hjälpa de mindre; och skulle hvarje häst föra 30 kvarter malm till Næverdalen för 1 riksort pr tunna och vidare till Inseth för ½ riksort. Denna tunga utbyttes redan 1640 mot en skatt för 2 års tid om 1 riksort för hvar tunna säd i hela Jämtland och Härjedalen [4]). Rasmussøn, som jämte sina officerare samtidigt afskedades, fick 1641 åter anställning vid krigsfolket i Norge [5]).

Andra militära skyldigheter utgjorde dels ett årligt bidrag till underhåll af ständiga garnisoner i Norges fästningar och borgar om ½ daler för hel gård, 1 mark för half gård

---

1) N. rigsr. 7, p. 473.
2) N. rigsr. 8, p. 290.
3) N. rigsr. 7, pp. 611 och 653.
4) N. rigsr. 7, p. 697.
5) N. rigsr. 8, p. 49.

och $^1/_2$ mark för öde gård, enl. kgl. bref af d. 4 juni 1627 [1]), dels en penningskatt, som erlades af jämtarna för att förskonas från båtsmansutskrifning, enl. kgl. bref af den $^{31}/_1$ 1633 [2]). Denna beskattning väckte mycket missnöje. År 1644 kom en kgl. befallning, att 100 båtsmän skulle utskrifvas i Jämtland och sändas till Bremerholm. Ovisst är emellertid, om denna befallning kom till utförande [3]).

Man bör kunna betrakta Jæmtelands kompani som en föregångare till Jämtlands regemente. Det bestod af 300 man, således samma antal, som jämtarna kort efter Brömsebrofreden, som slöts den 13 augusti 1645, åtogo sig att uppsätta åt den svenska kronan. I sin nåd. resolution etc. af d. 24 dec. 1645 [4]) på prästerskapets i Jämtland och Härjedalen postulater, mom. 5, talar drottning Kristina om detta åtagande som en afgjord sak. Nu öfverlämnades Jämtland och Härjedalen faktiskt till svenskarna först d. 31 okt. 1645. Att allmogen i dessa provinser så godt som omedelbart därefter kunde komma till ofvan nämnda resultat, berodde otvifvelaktigt därpå att man hade att tillgå erfarenheterna från Jæmtelands kompani.

En ny tunga, som tillkom genom ett kgl. bref af d. 16 april 1636, var skyldigheten för jämtarna att efter tillsägelse af länsmannen i Trondhjem eller hans fullmäktige hugga master och spiror och sedan med sitt folk och sina hästar flotta och forsla virket till anvisad plats, där det sedan bekvämt kunde inskeppas; och skulle de därmed äfven framgent fortsätta [5]).

Förvaltningen.

Ännu under den senare delen af reformationstidehvarfvet, då den svenska förvaltningen utbildades till en hög grad af fullkomlighet, bibehöllo sig i den dansk-norska förvaltningen gamla medeltidsförhållanden med otillräckliga kontroller och starka frestelser till oärlighet. Norge bestod af ett antal län, som brukade förlänas åt danska adelsmän på sådana villkor, att de självfva fingo behålla en del af inkomsterna. Den bekante Vincents Lunge fick redan år 1528 Jämtland i förläning på 10 år mot en årlig afgift af 50 timmer hermelin (2,000 st.). Han blef mördad i Trondhjem 1536. Den 27

---

[1]) N. rigsr. 5. p. 602.
[2]) N. rigsr. 6, p. 463.
[3]) N. rigsr. 8, p. 335.
[4]) J. L. fornn. tidskr. 4, p. 74.
[5]) N. rigsr. 7, p. 207.

sept. 1559[1]) blef Oluf Thorrissøn Gyldenap belänad med Jämtland. Han skulle, liksom företrädaren Jens Tillufssøn Bjelke, hafva, njuta, bruka och behålla länet med all kunglig ränta och rättighet, tills konungen skulle annorlunda bestämma. Han skulle göra konungen och riket tillbörlig tjänst och årligen betala till konungens räntmästare 500 mark danska penningar och 100 mark »lybsk» samt hafva sin bostad på kronans gård Kungsgården där i landet. Han var sålunda på samma gång fogde i Jämtland och kallas äfven af konungen i följande bref fogde. Han blef ihjälslagen i Alsen af svenskarna under nordiska sjuårskriget år 1564 [2]). Hans änka, fru Ingeborg Krumme, erhöll år 1568 en kronans gård i Trondhjems län att bruka och bebo [3]). Ehuru själf en *konungens länsman,* var dock Ol. Torrissøn förpliktad att lyda länsmannen på Trondhjems gård [4]).

Under de närmast följande åren efter hans död voro Jämtland och Härjedalen, hvilken senare provins förut brukat hafva särskilda länsinnehafvare, bland dem t. o. m. fruntimmer, i svenskarnas händer och återkommo under det danska väldet först genom freden i Stettin 1570. Följande år 1571 ställdes nämnda provinser direkte under länsmannen på Trondhjems gård, Ludvig Munk, ehuru hans förläningsbref utfärdades först d. 13 mars 1577 [5]). Alltifrån denna tid ända till 1645 voro Trondhjems, Jämtlands och Härjedalens län förenade i en och samme länsinnehafvares hand. De i förläningsbrefven intagna bestämmelserna likna hvarandra under hela den ifrågavarande tiden men afvika från dem, som fastställts för Oluf Torrissøn, isynnerhet däri att länsmannen skulle för Jämtland och Härjedalen årligen i den kgl. räntkammaren i Köpenhamn på egen bekostnad och risk leverera 600 goda daler af den vissa räntan, inclusive tionden, men all den ovissa räntan med undantag för hvar sjätte penning, som han skulle få behålla för sitt omak.

Länsmannen tillsatte fogdar och tingsskrifvare i sina län. Jämtland hade sålunda en fogde och en tingsskrifvare. *Fogden* skulle i sitt fögderi indrifva den vissa och den ovissa räntan samt bevaka konungens rätt och rättigheter [6]). Han skulle icke få drifva handel eller annan handtering utan nöja sig med sin lön. Eftersom han ständigt skulle vistas i sitt

---

[1]) N. rigsr. 1, p. 274.
[2]) J. L. fornm. tidskr. 1, p. 33.
[3]) N. rigsr. 1, p. 591.
[4]) N. rigsr. 1, p. 374.
[5]) N. rigsr. 2, p. 211.
[6]) N. rigsr. 2, p. 229.

fögderi, borde han där hafva en fri fogdegård att bo på och hafva sitt uppehälle af, på det han icke skulle besvära bönderna. Befunne han sig på tjänsteresor, skulle han få öl och mat till nödtorft, sådant bonden hade i sitt hus, men icke »lägga tunnan på stol» eller fordra gästabud. I kontant lön skulle han enligt kgl. bref af d. 9 juli 1577 få 5 dlr och 6 alnar engelst om året. Genom beslut på herredagen år 1634 höjdes på konungens befallning fogdelönerna och fastställdes sålunda för Jämtland till 50 daler och för Härjedalen till 30 daler [1]). Att döma af detta beslut skulle således äfven Härjedalen, för hvilken provins inga äldre fogdar äro kända, då hafva fått en särskild sådan ämbetsman.

Sorenskrifvaren eller *tingsskrifvaren* hade till åliggande att, som det heter, följa fogden samt att uppteckna de rättigheter, som tillkommo konungen i länet. Hans kontanta lön bestämdes 1577 till samma belopp som fogdens eller 5 dlr och 6 alnar engelst. Äfven han skulle åtnjuta boställe. Sorenskrifvaren Jens Michelssøn (Svan) fick sålunda år 1610 Södergården i Brunflo, som egentligen var anslagen åt lagmannen; men som jämtlandslagmannen då bodde i Trondhjem, fick han nöja sig med att af Michelssøn uppbära den årliga landskylden, foringen, ledingen och öfriga rättigheter [2]). Men, då lagmannen Hans Michelssøn år 1633 fordrade att få tillbaka Södergården, måste Jens Michelssøn flytta därifrån men fick för sin och sin hustrus lifstid Valle på Frösön i stället [3]). Denna gård fick han 1635 utbyta mot den kronan tillhöriga ödeplatsen Blarke, hvilken han skulle få innehafva arrendefritt [4]).

Emellertid inkommo då och då till konungen klagomål öfver dessa tjänstemän, i synnerhet fogdarna. Så klagade jämtarna år 1583 [5]) bl. a. däröfver, att deras fogde utan all rätt toge 1 pund korn af hvarje tingslag och 1 skilling af enhvar, att han besvärade folket med flera skjutshästar än han hade rätt till och behöfde etc. Dylika klagomål inkommo äfven 1591 [6]), 1592 [7]) o. s. v. Med anledning däraf utfärdar konungen åtskilliga föreskrifter till länsmannen i Trondhjem. 1596 låter han häkta och ställa inför rätta jämtlandsfogden Søfren Søfrenssøn [8]), 1633 befaller han länsmannen

[1]) N. rigsr. 6, p. 702.
[2]) N. rigsr. 4, p. 373.
[3]) N. rigsr. 6 p. 461.
[4]) N. rigsr. 7, p. 19.
[5]) N. rigsr. 2, p. 512.
[6]) N. rigsr. 3, p. 184.
[7]) N. rigsr. 3, p. 260.
[8]) N. rigsr. 3, p. 436.

Oluf Parsberg att anställa räfst med dåvarande jämtefogden Erik Christenssøn såväl som med de förra jämtefogdarna Baltzer Kare (l. Karde) och Dan. Rasmussøn. Kare, som då var fogde i Nordmøre, skulle afsättas, betala 600 rdlr och förvisas från Nordmøre. Jämte Kare afsattes två andra fogdar och två sorenskrifvare i de län, som lydde under Parsberg [1]). Dan. Rasmussøn och Erik Christenssøn sluppo ifrån med erläggande af 100 rdr hvardera. Icke ens den manhaftige Christen Rasmussøn synes ha varit riktigt renhårig, i det konungen befallde honom att ofördröjligen och utan rättegång återgifva bönderna, hvad han olagligen fråntagit dem, samt öfverhufvud betala full skadeersättning åt dem, som han groft förorättat, i synnerhet änkor, faderlösa och andra fattiga. Denne man, som 1624 blifvit fogde på konungens egen begäran, bibehöll sig för öfrigt alltjämt i dennes bevågenhet. Den nyssnämnde Baltzer Kare synes ha varit en mycket »smart» man; så lär han sedermera hafva samtidigt pantsatt en gård i Opdalen till två olika personer och gifvit dem båda skuldsedlar för beloppen [2]).

Kon. Kristian IV var mycket förbittrad på fogdarna. Han ansåg, att den största oordningen i fögderierna härrörde just från dessa herrar själfva och deras tjänare samt följesvenner, som ofta vore ännu oförnöjsammare oeh hårdare än sina husbönder, samt föreskref därföre d. 29 juli 1632 [3]) i en instruktion för sina norska länsmän, att de skulle på bestämda tider så vidt möjligt i egen person besöka hvarje fögderi samt upptaga och undersöka klagomål mot fogdarna. De skulle litet emellan, i de stora länen hvarje halfår, hos pålitliga personer skriftligen oförmärkt höra sig för om fogdarnas och deras tjänares uppförande. De skulle skydda bönder, som klagat, mot fogdarnas hat och förföljelser etc.

Till och med de kungliga länsmännen kunde göra sig skyldiga till underslef och utpressningar. Detta var särskildt fallet med Ludvig Munk på Trondhjems gård, som hade många stygga förseelser på sitt samvete. Bland annat hade han sålt andliga ämbeten, tvungit jämtarna att lösa tiondekornet till ett högre och olidligare pris än han hade rätt till, missbrukat konungens förköpsrätt till egen vinning m. m. [4]). För allt detta blef han 1596 afsatt från sitt ämbete. Genom sin dotter, Kirstin Munk, blef denne hedersman svärfader till kon. Kristian IV.

---

[1]) N. rigsr. 6, p. 498.
[2]) N. rigsr. 12, p. 38.
[3]) N. rigsr. 6, p. 413.
[4]) N. rigsr. 3, p. 434.

Under fogden och tingsskrifvaren stodo *fogde-* eller *bondelänsmännen* i de olika tingslagen. De hade, som det ser ut, äfven tillsyn öfver skogarna. På andra ställen i Norge funnos dock särskilda skogsfogdar [1].

Stiftsskrifvaren (Oeconomus templorum) hade att tillse, det landets kyrkor i tid reparerades och tillbörligen underhölles. Den 31 jan. 1633 föreskref konungen, att en sådan tjänsteman skulle tillsättas särskildt för Jämtland [2]. Den 22 apr. 1642 befallde han vidare, att vid hvarje kyrka i Trondhjems stift skulle anställas *kirkeverger* med uppgift att handhafva dess gäld och hålla den med alla dess tillhörigheter vid makt [3]. Sannolikt utgjorde denna befallning endast ett inskärpande af äldre föreskrifter i samma ämne, ty kirkeverger funnos åtminstone vid Jämtlands och Härjedalens kyrkor långt förut. (J. L. fornm. tidskr. 1, p. 123.)

Rättvisans främste målsman i Jämtland var *lagmannen*, som utsågs af konungen. Hans domsaga omfattade äfven, åtminstone i regel, Härjedalen [4]. Genom kgl. bref af den 6 dec. 1597 förenades tills vidare Jämtlands lagsaga med Trondhjems [5]. Lagmannen, som sålunda bodde i Trondhjem, skulle två gånger årligen, ena gången om sommaren och den andra om vintern, begifva sig till Jämtland och döma i mål, som framfördes för honom. Lagmannens lön utgjordes af ett ekorrskinn af hvar man och boställe, i äldre tider Håkansta och sedan 1610 Södergården i Brunflo. Vidare skulle han enl. kgl. bref af d. 7 nov. 1594 få åtnjuta kronans anpart af korntionden i Brunflo pastorat [6] samt fick slutligen den 2 dec. 1619 [7] rätt att årligen, då god kornväxt vore, få af hvarje man i Jämtland $^1/_2$ skäppa korn, eftersom den jämtländska lagstolen vore för honom mera besvärlig än den trondhjemska. På grund af jämtarnas klagomål, att icke lagting årligen hölles i deras land af den orsaken, att ingen särskild lagman vore förordnad att leda rättsväsendet därstädes, hvilket dock fordom varit fallet, fick Jämtland genom kgl. bref d. 31 juli 1630 åter egen lagman [8].

---

[1]) N. rigsr. 6, p. 403 och 405.
[2]) N. rigsr. 6, p. 462.
[3]) N. rigsr. 7, p. 166.
[4]) J. L. fornn. tidskr. bd 1, p. 95, bd 2, p. 92.
[5]) N. rigsr. 3, p. 522
[6]) N rigsr. 3, p. 358.
[7]) N. rigsr. 5, p. 52.
[8]) N. rigsr. 6, p. 244.

Tingen.

Lagmannen ledde förhandlingarna först och främst på *lagtinget,* som sammanträdde årligen S:t Botolfs afton, d. v. s. den 16 juni [1]), på Sprotedet, det fridlysta området på det smala näset mellan den egentliga Frösön och halfön Bynäset, där Jämtlands fältjägarregemente allt hittills haft sina skjutöfningar. Lagmannen presiderade äfven vid eller öfvervar åtminstone i regel förhandlingarna på *skat-* eller *skattetingen,* som sammanträdde årligen i de olika tingslagen, hvilka på denna tid voro lika många som nu eller femton, nämligen 13 i Jämtland och 2 i Härjedalen. Han satte också vanligen sitt sigill under de af dessa ting uppsatta domsbrefven, hvilket ofta äfven fogden gjorde. Det förnämsta tinget för Härjedalen hölls i Sveig [2]). Där fastställdes t. ex. 1590 d. 5 nov. råmärkena mellan Sveg och Hede af lagrettismännen ensamme på bondelänsmannens initiativ [3]). Genom kgl. bref af d. 18 juli 1634 erhöll allmogen i Jämtland ett lagtingssigill [4]).

Af den tidens lagmän må här nämnas Nils Bodelssøn, som utnämndes till sitt ämbete i början af 1560-talet. I sällskap med fogden Oluf Torrissøn och trenne lägre tjänstemän sökte han vid svenskarnas infall i Jämtland 1564 rädda sig genom att fly västerut. Men de flyende nåddes i länsmannens gård i Alsen af Collarts ryttare aftonen den 10 febr. Medan fogden, såsom redan är omtaladt, där blef dräpt, blefvo de öfriga tillfångatagna och utplundrade. 1568 anhåller Bodelssøn hos kon. Fredrik II om någon hjälp, emedan svenskarna fråntagit honom all hans egendom och penningar, samt erhöll också understöd af statsmedel [5]). Han dog 1594.

Då Jämtland 1630 åter skulle få egen lagman, utnämndes till detta ämbete »byskriveren» i Fredriksstad Hans Michelssøn. Han var en förståndig och dugande man. Men, då intraderna af hans lagstol voro små, sökte och vann han 1633 transport till Bergens lagsaga, hvarifrån han 1634 förflyttades till Stavangers. Hans efterträdare i Jämtland blef Claus Lauritssøn från Helsingör. Han sökte föröka sina inkomster genom underslef och rofferi. Med anledning däraf

---

[1]) S:t Botolfs afton, d. v. s. dagen före Botolfs dag, således d. 16 juni, g. st. Omkring år 1600 motsvarade denna dag den 27 juni, nya stilen. Jfr denna tidskr. 1, p. 106 (1480), 3, p. 45 och 53 (1536 och 1545). Frostens lagting i Trondhjems län brukade sammanträda S:t Botolfs dag d. 17 juni. Jfr denna tidskr. 3, p. 115.

[2]) J. L. fornm. tidskr. 2, p. 92.

[3]) J. L. fornm. tidskr. 3, p. 133.

[4]) N. rigsr. 6, p. 667.

[5]) N. rigsr. 1, p. 608.

stämd att stå inför rätta 1637 begär han sitt afsked, så vida han icke är till lags, men får stå kvar till början af 1639, då han den 12 mars får en efterträdare i Jens Michelssøn. Ännu 1642 är han skyldig kronan penningar för bristande redovisning, hvarjämte han skall utbetala till allmogen i Jämtland öfver 300 speciedalrar, som han förvärfvat genom utpressningar. Konungen låter därföre belägga en del af hans förmögenhet med kvarstad [1]).

Äfven förekommo *prosteting*. Ett sådant hölls i Brunflo år 1550, inkalladt af prosten Erik Andersson i Oviken. Nämnden bestod af sex bönder. Resultatet af tinget blef en af prosten beseglad handling, innehållande ett antal uttalanden af vittnen, att ödesjorden Löfberget tillhörde Brunflo kyrka [2]).

Jämtlands folk fick på denna tid foga sig i att utan vidare betala de skatter, som den danske konungen med samtycke af sitt råd påbjöd, och att lyda de lagar, som han utfärdade. Jämtarna hade visserligen sitt *landsting* eller *alting*, såsom det 1578 benämnes af kon. Fredrik II [3]), hvilket sammanträdde på Kungsgården under fogdens ledning samtidigt med eller kort före Gregoriemarknaden. Det är troligt, att hela den vapenföra befolkningen mötte fram vid detta ting och att det var vid detta, som fogden besiktigade männens bössor, svärd, hillebarder och spjut samt att Kristian IV med anledning däraf kallade det vapentinget. Bönderna kunde där framställa sina önskningar och framlägga sina förslag; beslut kunde i en så stor församling fattas endast genom ja- och nej-rop. Att döma af kon. Fredrik II:s bref af 1578 hade tinget äfven rätt att besluta anslag. Det hade också en dömande myndighet i vissa allmänna ärenden. Sålunda fastställde tinget, som här kallas jamtamotet, 1483, således ett halfsekel före det danska herraväldets början, gränsen mellan Jämtland och Härjedalen; för afgörandet af detta ärende utsåg fogden en nämnd af 24 odalmän [4]).

Hülphers uppgifver (pag. 76), att med *jamtamot* eller *jämtmötet* af ålder afsetts själfva Gregoriemarknaden. Denna åsikt är för öfrigt den vanliga nu för tiden. Skäl synas mig dock finnas för antagandet, att jamtamotet varit identiskt med det med marknaden samtidiga altinget.

Från 1575 hade Jämtland ett eget landssigill, som enligt universitetsbibliotekarien Bygden [5]) i en bred sköld visade

---

[1]) N. rigsr. 8, p. 166.
[2]) J. L. fornm. tidskr. 3, p. 57.
[3]) N. rigsr. 2, pag. 289.
[4]) J. L. fornm. tidskr. 1, p. 107. Jfr äfv. J. L. fornm. t. 3. p. 181.
[5]) J. L. fornm. t. 4, p. 177.

två från hvarandra vända upprätta bilor, skilda af ett smalt utdraget dubbelkors. Naturligtvis begagnades det i främsta rummet vid beseglandet af altingets beslut. Efter Baltzarfejden beröfvades jämtarna genom kgl. bref af den 14 jan. 1614 rätten att använda detta sigill, emedan de i många stycken missbrukat det, hvarföre det skulle sändas till Köpenhamn [1]).

Emot konungens skattepåbud och förordningar kunde landstinget endast ställa underdåniga supplikationer, som framburos till konungen af dess fullmäktige.

Längre fram, under den svenska tiden, utvecklar sig ur det gamla landstinget *landsjämnadstinget,* som bestod af valda ombud och fortfarande sammanträdde på Kungsgården, som då var öfversteboställe.

Det danska väldet i allmänhet.

Man måste medgifva, att de danska konungarnas jämtlandspolitik i det hela bar prägeln af välvilja och tillmötesgående, om man bortser från de grymma repressalierna efter Baltzarfejden. Exempel därpå ha i det föregående anförts. Här må tilläggas, att konungarna alltid i förläningsbrefven befallde länsmännen att hålla bönderna i länen vid lag och rätt, att icke pålägga kronans arrendatorer förhöjda arrenden [2]) m. m., vidare att det föreskrefs i ett kgl. bref af $^{23}/_{4}$ 1632 [3]), att vid körslor för det allmännas räkning ej större lass skulle påtvingas bonden, än hans häst lämpligen kunde anses orka med; att vid ett annat tillfälle (1623) den kgl. länsmannen Tage Thott fick befallning att se till, det icke omyndiga barn i Jämtland till följd af målsmännens (vergernes) slarf eller oredlighet förlorade sitt arf [4]), o. s. v.

Resultaten af dessa konungarnas bemödanden motsvarade dock ingalunda deras goda afsikter. Förvaltningens brister, tjänstemännens oredlighet, Jämtlands aflägsna läge och de dåliga kommunikationerna verkade därvid menligt. För öfrigt blefvo skatterna och bördorna med tiden svårare och tyngre än förr, i synnerhet efter Baltzarfejden. Och om också den danske konungens makt på sitt sätt var patriarkalisk, så var den dock tillika i Jämtland oinskränkt. Den norska herredagen, till hvilken äfven jämtarna fingo sända

---

[1]) N. rigsr. 4, p. 512.
[2]) N. rigsr. 2, p. 479.
[3]) N. rigsr. 6, p. 381.
[4]) N. rigsr. 5, p. 343.

ombud, utgjorde icke någon egentlig konstitutionel motvikt mot konungamakten.

Tack vare altinget och det verksamma deltagandet i rättskipningen bibehöll sig emellertid alltid i Jämtland mycken politisk såväl som kommunal lifaktighet. Med tiden nöjde man sig därföre där i landet icke med den hofsamma eller kanske platoniska kritik af de kgl. påbuden, till hvilken man såg sig inskränkt i det under fogdens ledning stående altinget, utan där uppstodo utanför detsamma sammanslutningar af män, i hvilkas krets diskussionen kunde röra sig med större frihet. Sådant tyckte höga vederbörande ingalunda om, såsom man kan finna af kon. Kristian IV:s bref af d. 3 febr. 1639 [1]), i hvilket han omnämner, att en del präster och bönder i Jämtland förgått sig, i det de samlat sig till otillbörliga öfverläggningar, i onödan inkommit med supplikationer m. m., men på samma gång förklarar sig tillfredsställd, emedan de sonat sin förseelse genom erläggande af böter till konungens länsman Oluf Parsberg, som skall föra i räkenskap, hvad han sålunda uppburit af dem.

Ett nytt kungligt bref af den 5 april 1640 [2]) visar emellertid, att hågen att underkasta de kgl. påbuden kritik ingalunda upphört till följd af Parsbergs nämnda inskridande. Bland folket finnes, skrifver konungen, en del arga skalkar, som gå under benämningen »Landets försvar», och en annan del, som kallas »Kungsmän». Med dessa bruka bönderna gå till råds, när kgl. mandater och befallningar läsas och förkunnas för dem af fogden, då de af dem rådas att supplicera, innan de som andra trogna och lydiga undersåter efterkomma konungens nådigste påbud, så att befallningsmannen eller hans fogdar icke kunna på konungens vägnar kommendera dem, om ej detta oskick afskaffas. »Da», fortsätter konungen, »ville vi have forbudet saa og hermed alvorligen forbyde, at ingen saadanne Landsens Forsvar og Kongsmænd maa udvælges eller være der udi Landet, thi vi vide af ingen Landsens Forsvar at sige uden næst Gud vi selv og af ingen Kongsmænd uden den, vi vort Len Throndhjem naadigst betro.» — Till sist heter det i den kgl. skrifvelsen, att den, som efter denna dag där anammar sådan titel eller hetsar allmogen till moträfvighet, skall tilltalas och straffas som andra upprorsmän efter Norges lag och kungliga förordningar samt skickas fängslad till Bremerholm vid Köpenhamn.

---

[1]) N. rigsr. 7, p. 504.
[2]) N. rigsr. 7, p. 654.

Dessa kgl. bref ådagalägga, att det fanns i Jämtland en opposition, som höll på att organisera sig. Den synes dock ha varit fullt lojal; själfva den af konungen så skarpt klandrade benämningen »kungsmän» bevisar detta; något annat framgår icke heller ur de kgl. skrifvelserna. Betecknande för den åskådning, som den tiden rådde inom regeringskretsar, är, att oppositionsledare sådana som de nämnda kungsmännen af dem likställdes med upprorsmakare.

Man kan af nämnda förhållande draga den slutsatsen, att belåtenheten med det danska herraväldet icke mot slutet af dess fortbestånd i Jämtland där var synnerligen stor. Detta var helt naturligt, en gifven följd af de växande bördorna och af ämbetsmännens utpressningar samt af det rådande godtycket.

Ulfeldsfejden.

Då allmogen i Jämtland år 1644 under Hannibalsfejden, i Jämtland äfven kallad Ulfeldsfejden efter Jakob Ulfeld, som i början af detta år anförde den danska styrkan i provinsen, allmänt ställde sig på danskarnas sida, kan denna deras hållning finna sin fullgiltiga förklaring dels i den fruktan för repressalier, som minnet af danskarnas hårdhet efter Knäredsfreden måste hafva alstrat, dels i den svenska expeditionskårens ringa numerär. Danskarnas befälhafvare på sommaren samma år var den tappre Christoffer Rasmussøn, kanske samme man som den förut omtalade kaptenen för Jæmtelands kompani, Chresten Rasmussøn. Med jämtlandsböndernas understöd lyckades denne omsider den 11 augusti [1]) till kapitulation förmå den hjältemodige försvararen af Frösö skans vid Kungsgården, öfverste Johan Strijk, som efter Henrik Flemings hemresa förde befälet öfver svenskarna i Jämtland.

Den 13 aug. 1645 slöts freden i Brömsebro, således öfver ett år efter Strijks kapitulation och aftåg från Jämtland. Under hela mellantiden hade danskarna varit i obestridd besittning af Jämtland och Härjedalen. Då underrättelsen om dessa provinsers afträdelse nådde dit, väckte den därför stor bestörtning och äfven farhågor, ty allmogen i Jämtland hade i mars 1644 svurit svenska kronan trohet och sedan brutit eden. Dessa farhågor förverkligades dock icke, tack vare vår store Axel Oxenstiernas inflytande.

---

[1]) J. L. fornm. tidskr. 3, p. 29.

Jämtland och Härjedalen öfverlämnas till svenskarna.

Länsmannen på Trondhjems hus, Fredrik Urne, erhöll befallning att öfverlämna Jämtland och Härjedalen till drottningens af Sverige fullmäktige i följande kgl. skrifvelse, dat. Kjøbenhavn d. 29 aug. 1645 [1]: »Eftersom i den sidste Fredsfordrag, som emellem os og Hendes Kjærlighed Dronningen af Sverige og desse lovlige nordiske Kongeriger er den 13 August bleven sluttet og oprettet, saaledes er bleven forabskediget, at Jæmteland samt Herdalen, saavidt befindes at ligge paa den Svenske Side om Fjelden, til høibemeldte Hendes Kjærlighed til evindelig Eiendom den 31 Oktober skulle overleveres, da bede vi dig og naadigst ville, at du til samme Dag og Tid til høibem:te Hendes Kjærligheds Fuldmægtige forb:te Jæmteland og Herdalen, saavidt befindes at ligge paa den Svenske Side om Fjelden, med alle underliggendes Skandser, Byer og Steder samt al forbem:te Landes rette Tilbehør saa vel som Jordebøger og andre Dokumenter, Landenes Indkomst og Justitie anlangendes, overantvorder og Undersaatterne Hendes Kjærlighed Dronningen i Sveriges Fuldmægtige anviser; dog hvad sig Mobilier, Stykker, Munition og Proviant, som os der sammesteds tilhører, anlanger, da, efter di det udi forbe:te Fredstraktater saaledes er bleven afhandlet, ville vi naadigst, at du det der af Landene skal lade udføre. I lige Maade er det bleven accorderet, at det enhver skal være frit føre sit Gods og Mobilier frit og ubehindret deraf, at maa bort- og udføre, som der ikke lyster at forbleve.»

Antagligt är, att någon utflyttning från provinserna till Norge ägde rum på grund af den rätt till emigration, som fredstraktaten sålunda medgaf. Nog fanns där en och annan, som hade sjukt samvete och icke vågade afvakta svenskarnas ankomst. Behm säger i sitt arbete om Näs och Hackås socknar [2], att, sedan Jämtland kommit under Sverige, många jämtar synas hafva öfvergifvit sin hembygd och begifvit sig till Norge samt att detta förhållande bestyrkes bland annat däraf att Trondhjems befolkning till betydlig del skulle utgjorts af inflyttade jämtar. Behm anser, att denna utflyttning till hufvudsaklig del försiggått längre fram under 1600-talet. Man kan dock fråga, huruvida det icke är mera sannolikt, att den egentliga utvandringen inträffade straxt efter Brömsebrofreden. Längre fram blef det krångligare att emigrera, alldenstund myndigheterna då lade allahanda hinder i vägen för sådant.

---

[1] N. rigsr. 8, p. 370.
[2] Behm, Anteckningar om... p. 40.

Jämtland så väl som Härjedalen voro emellertid nu förenade med Sverige, en förening, som öfverensstämde med naturförhållandena. Där infördes svenska former för så väl den världsliga som den kyrkliga förvaltningen. Äfven rättskipningen ordnades på svenskt sätt, och lagen tolkades aldrig mera på det gamla Sprotedet. Redan då reformationstidehvarfvet år 1648 gick till ända, hade ett kraftfullt svenskt nydaningsarbete tagit sin början i jämtarnas bygder.

Kungliga länsmän (ståthållare) i Jämtland under reformationstidehvarfvet.

1. Intill 1564.

Oluf Galde 1517—1525, hvilket år han den 24 sept. fick kvitto på 40 timmer hermelin på räkenskap af Jämtland.

Vincentius Lunge belänas med Jämtland på 10 år d. 16 juli 1528. Han synes dock hafva innehaft länet redan förut, enl. P. Olsson sedan 1525, † 1536.

Esge eller Eske Bilde efterträdde Lunge (Jfr M. Nordström, p. 64).

Christoffer Hvitfeldt fick »følgebrev til Jæmteland» den 9 augusti 1541(—1542).

Jens Tillufssøn Bjelke 1542, † 1559.

Oluf Thorrissøn Gyldenap belänades d. 27 sept. 1559, ihjälslogs i Alsen af svenskarna d. 10 febr. 1564.

Under de närmast följande åren innehades Jämtland af svenskarna.

2. 1571—1645.

Kgl. länsmän i de tre sammanslagna länen Trondhjems län, Jämtland och Härjedalen.

Ludvig Munk Ludvigssøn 1571—1577.

Jacob Hvitfeldt 1577, † 1583.

Christen Friis 1583—$^{11}/_{12}$ 1588.

Ludvig Munk Ludvigssøn åter $^{11}/_{12}$ 1588, afsatt $^{3}/_{7}$ 1596.

Jacob Trolle 1596, † 1601.

Steen Bilde 1601—1613. Han hade liksom flera af efterträdarena äfven Romsdalen i förläning.

Claus Daa till Ravnstrup 1613—1620.

Tage Thott till Egede 1620—1627.

Jens Juel till Lindberg 1627—1628.

Oluf Parsberg till Jernet 1628—1642.

Frederik Urne till Brendtved 1642—1645.

Lagmän i Jämtland

under reformationstidehvarfvet.

I.

Oluf Hemmingssøn 1523—1539.

Erik Nilssøn 1539—1549. Han blef, som det ser ut, år 1549 af kon:ns länsman i Jämtland Jens Tillufssøn (Bjelke) stämd att möta inför länsmannen i Trondhjem Christoffer Galle, emedan han »skikker utilbørlig mod Jens Tillufssøn paa Kongens vegne» [1]. Han blef förmodligen då afsatt.

Oluf Hemmingssøn åter lagman till 1559.

Christen Nilssøn 1559 [2].

Sten Olssøn 1562 [3].

Nils Bodelssøn ?—$^{10}/_{2}$ 1564, då han blef af svenskarna förjagad från Jämtland.

Evert Hinderssøn, svensk lagman i Jämtland 1567.

Mikael Ersson i Karlinge, svensk lagman I Jämtland 1570.

Nils Bodelssøn åter lagman 1571, † 1594 [4].

Peder Thomissøn $^{7}/_{11}$1594—$^{7}/_{12}$1597, då han på begäran får afsked och belänas med gården Egge i Trondhjems län.

II.

Trondhjemske lagmän, som tillika voro lagmän i Jämtland.

Henrik Jørgenssøn (Staur) får förordnande för Jämtland $^{6}/_{12}$ 1597, † 1609.

Jacob Pederssøn $^{11}/_{9}$ 1609—1623, då han begär afsked på grund af hög ålder och skröplighet.

Peder Mortenssøn Grum $^{22}/_{2}$ 1623—1630.

III.

Hans Michelssøn $^{22}/_{12}$ 1630—1633.

Claus Lauritssøn $^{20}/_{7}$ 1633—1639.

Jens Michelssøn $^{12}/_{3}$1639—(1645?).

---

1) N. rigsr. 1, p. 117.
2) N. rigsr. 1, p. 268.
3) J. L. fornm. tidskr. 2, p. 93.
4) I J. L. fornm. tidskr. 2, p. 93, nämnas tre män, som synas hafva vid olika tillfällen vikarierat för Nils Bodelssøn.

Den arktiska stenålderns folk.

Af *Peter Olsson.*

Jämtland och Härjeådalen hafva under långa tider varit ett hufvudsäte för den arktiska stenåldern. Detta framgår dels af de många där funna arktiska redskapen, dels af där befintliga hällristningar och hällmålningar, hvilka sistnämnda icke äro kända från någon annan trakt af vårt land, hvaremot liknande hällristningar finnas vid Nämnforsen i Ångermanland samt på några ställen i det nordenfjeldske Norge.

Redan då O. Rygh och O. Montelius först uppställde den arktiska stenåldern såsom en egen stenålderskultur, skild från den sydskandinaviska, ansågo de dessa båda kulturer tillhöra två olika stenåldersfolk, en åsikt för hvilken fortfarande mycket starka skäl tala, och de ansågo tillika, att lapparne varit det folk, som burit den arktiska stenålderskulturen, hvarför den arktiska stenåldern stundom benämnes lapparnes stenålder. Denna uppfattning har varit gällande, alltsedan den först uttalades 1866 och mera omständligt framlades vid arkeologiska kongressen i Stockholm 1874.

Nyligen har dr A. W. Brøgger i sitt stora, viktiga arbete »*Den arktiske stenalder i Norge,* Christiania 1909», upptagit till behandling äfven denna fråga: hvilket folk kan antagas ha varit bärare af den arktiska stenåldern? Till något positivt svar på frågan kommer författaren icke, men såsom ett resultat af undersökningen framgår dock sannolikheten af, att den arktisk-baltiska stenåldern *icke representerar lapparne*[1]. De premisser, hvilka leda till denna slutsats, äro hufvudsakligen: att lapparne icke i historisk och sannolikt icke heller i förhistorisk tid bott så sydligt som på de arktiska boningsplatserna å Gotland, Blekinge och Jæderen; att det kranium, som funnits på Gullrumboningsplatsen å Gotland, äfvensom de tio kranier, som funnits i Sjässkanalen, en arktisk boningsplats vid södra stranden af Ladogasjön, äro långskallar, icke såsom lapparnes kortskallar; att inga spår af lapskt språk finnas hvarken i Blekinge, Östergötland, Uppland, Jæderen eller vestra Norge; att hos lapparne hvarken en keramisk industri, lik den på de arktiska boningsplatserna, är känd, ej heller hällristningar eller hällmålningar.

Till Jämtland och Härjeådalen kom allraförst efter en vandring utmed floderna från deras mynningar det folk af

---

[1]) Brögger, l. c. s. 166.

jägare och fiskare, som var bärare af den arktiska stenåldern, och att döma af strandliniens dåvarande läge på boningsplatserna vid kusten skedde detta under antingen stendösarnes eller gånggrifternas period. Till boningsplatserna på Sveriges östra kust hade detta folk kommit österifrån öfver Finland. Senare ankom hit det folk, som införde sydskandinaviska stenåldersredskap och en något högre kultur, och började undantränga urinvånarne. Längre än på något annat ställe i vårt land synas dessa båda folk hafva här lefvat jämte hvarandra, huru pass fredligt är svårt att säga, dock så, att urinvånarne, hvilka innehade en lägre kultur, så småningom minskades till antalet. De uppgingo slutligen i det senare invandrade folket, hvilket här, olika med hvad förhållandet var i vårt lands sydligare provinser, omedelbart öfvergick från bruket af stenredskap till bruket af järn.

Då den arktiska stenålderskulturen i Jämtland och Härjeådalen varit så stark och fortvarat så länge, men man numera icke synes böra vidhålla hypotesen om lapparne såsom dess bärare, så frågar man sig, om det icke kan upptäckas spår efter något annat folk, som möjligen varit bärare af denna stenålderskultur. Jag kommer då att tänka på jättarne, jotuns. Visserligen anses dessa af somliga, ja förmodligen af de flesta, såsom rent mytiska representanter för den kroppsliga råa naturen[1]), men hos ett naturfolk diktas myter äfven om historiska personer från aflägsna tider och det är ofta svårt att i en sådan myt eller sägen frånskilja hvad som är den historiska kärnan[2]). Då man läser sägner om jättar i Jämtland och Härjeådalen, sådana de uppptecknats af Joh. Lindström[3]) och af Joh. Nordlander[4]), så förefalla jättarne att vara historiska personer, och deras minne fortlefver ännu ej sällan i något ortnamn, såsom fallet är med jättarne Japp, Skytt och Got i Stugu s:n, Gremmel och Gremla, Älling och Staf i Häggenås s:n, Rikiel och Tå i Tåsjö s:n. Efter Torille, en norrman, som först af alla bosatte sig i Storsjö och låg i strid med jättar, har Torillsnäset sitt namn.

Jättarne lefde af jakt och fiske. De jagade älg och björn och fiskade lax. Ett utmärkt laxfiske hade de vid Nämnforsen i Ångermanälfven[5]), hvarest de bekanta arktiska hällristningarna finnas, och ett annat i vattenfallet Gedungsen

---

[1]) Så t. ex. N. M. Petersen, *Nordisk Mythologi,* Stockholm 1869.
[2]) Jämför hvad jag yttrat i *denna tidskrift* III, s. 3, 4.
[3]) Joh. Lindström, i *denna tidskr.* III, s. 9—23.
[4]) Joh. Nordlander, *Svenska fornm. tidskr.* IV, s. 138, 139 och V, s. 172—183.
[5]) Nordlander l. c. V, s. 175.

(nuvarande Döda fallet) i Indalsälfven, dit jätten enligt sägen alltid hade med sig hemifrån en stor kopparkittel. Jättarne voro skickliga skidlöpare. Såsom varande mycket storväxta voro de starka och kunde vandra obehindradt öfver älfvar och sjöar. Med hvarandra stridde de, men här talas det ej om någon strid med Thor. Med tiden undanträngdes de till något högre berg. De som undanträngde dem voro tydligen ett då hitkommande åkerbrukande folk, ty både i Jämtland och i flera andra landskap förekommer berättelsen om jättekvinnan, som tog en plöjande man med hans plog och hästar i sitt förkläde och bar dem till mannen, men fick tillsägelse att släppa fångarne, »ty det är sådana, som skola komma efter oss».

Att jättarne, som stundom äfven kallas troll, lefvat kvar, då kristendomen infördes, framgår af de talrika sägnerna om jättar, som från sitt berg slungat stenar mot en ny kyrka i deras grannskap. Det talas äfven om jättar, som varit kristna. Nordlander skrifver om tre jättar i Härjeådalen, en i Strådalen, en vid Röracksjön (Röragen?) och en vid Glöte — dessa tre orter ligga nära hvarandra — hvilka på skidor hastigt tillryggalade vägen till sin närmaste kyrka, Färila i Helsingland, dit afståndet fågelvägen utgjorde omkring tolf mil.

På anförda ställe uppgifver Nordlander vidare, att i Ångermanland fyra namngifna byars första bebyggare skola varit jättar och att i Härjeådalen invånare ännu finnas, som sägas härstamma från jättar. Man bör komma ihåg, att härjedalingarne äro mycket minnesgoda och fästa vid det gamla. Sålunda komma ju jättarne från mytens dunkel helt nära intill vår tid.

Ännu en berättelse från Jämtlands län är i detta afseende av stor vikt. Det är sägnen om Stor-Gunnbjörn och hans ättlingar i Ytterhogdal, framlagd af Joh. Nordlander[1]). Det torde vara nödvändigt att här återgifva det väsentliga. Stor-Gunnbjörn var ett halftroll, son af en jätte och en flicka från Ytterhogdal, hvilken blef bergtagen och förd till en berghåla, hvars ingång skyddades af en järndörr. Denna håla, som kallas Storgundbjörns grafva, finnes ännu att se vester om Kyrksjön i Vålås fäbodar. Den tyckes vara murad af flata, alldeles oarbetade stenar, två sidor äro ännu tämligen bibehållna, de andra nedrasade, stora granar växa nu inuti grafven och ingen eldstad kan nu upptäckas.

St.-G. lefde på en tid, då de närmaste kyrkorna funnos i Oviken och i Ljusdal. Han uppfostrades af kristna, troli-

---

[1]) Joh. Nordlander i *Svenska Turistf. år sskr.* 1899, s. 197—202

gen på Hammarby gård i Östansjö by, Ytterhogdal, till hvilken gård han blef ägare genom sin moder. Här finnes ännu en präktig, alldeles under jorden belägen hvälfd källare i godt stånd, hvilken St.-G. säges ha byggt. Där förvarade han sina handelsvaror, men sina dyrbarheter hade han i den förut omtalade Storgunnbjörns grafva. På sina vandringar mellan Hammarby och denna graf hvilade han ofta på en stor sten, nu kallad Hvilstenen. Han var fredlig till lynnet, dock slungade han stenar mot sin vederdeloman, jätten på Knätten i Öfverhogdal. I ett berg en fjärdingsväg från Kårböle hade han en kusin Blia, som fick påhälsning af honom efter hans kyrkobesök i Ljusdal. Efter henne har Blidberget sitt namn. Hvarje julmorgon for han till julottan i Ljusdal. Han åkte då i en messingssläde, dragen af en älg, hvilken under gudstjänsten stod bunden ute på kyrkvallen. En gång, då han åkte i sin mässingssläde öfver Kyrksjön, brast isen, och han drunknade där. Man skall ha försökt få upp släden medelst isnot, men förgäfves.

Vidare berättas det om St.-G:s färder mot Medelpad, då han gick öfver den stora sjön Hafvern men plägade klaga öfver, att det var så djupt vatten i ponsen (d. ä. vattenpussen).

Att denne man verkligen lefvat i Hodal (nuvarande Ytterhogdal) för närmare 500 år sedan bekräftas af ett pergamentsbref af 1412, aftryckt i Svenskt Diplomatarium, hvaruti det omtalas, att Thorlagh för 6 svenska mark sålde ett laxfiske i Kölsillre i Hafverö till »beskedligom mannom Gunbiörne och Kætile Thryggasunna i Hodal».

I sägnen lefver vidare en son af Lill- eller Stor-Gunnbjörn vid namn Jonas Bång i Hammarby. Bælter kallar honom i *De Helsingia,* Upsaliæ 1735, en S.-G:s blodsförvandt (consanguineus). Efter honom hafva Bångtjärn söder om kyrkan och Bångsö i Ljusnan vid byn Flor fått sina namn. Äfven här bekräftas sägnen af offentliga handlingar, ty i jordeböckerna för Ytterhogdal nämnas åren 1535, 1543, 1553 och 1593 fyra olika personer med släktnamnet Bång, och om den sist anförde, Per Bång, säges uttryckligen, att han bodde på Hammarby.

Genom att antaga hypotesen om jättarna, Eddans jotuns, såsom bärare af den arktiska stenålderskulturen i stället för hypotesen om lapparne såsom dylika bärare undgår man svårigheter. Det blir nu förklarligt, att så många arktiska boningsplatser och äfven utanför dessa en del redskap af

arktiska typer finnas i skandinaviska halföns sydligare delar. Det blir ej längre svårt att förklara vare sig dolichocefala kraniers förekomst på boningsplatserna eller den utvecklade keramiken och hällristningarna hos arktiska stenålderns folk, ej heller den ovanligt stora kroppshöjd och den ovanligt stora procent af dolichocefaler [1]), som är utmärkande för nutidens jämtar.

Då, såsom här är fallet, två folk, talande skilda språk, under långa tider bott inom ett visst område, men det ena folket slutligen gått upp i det andra, kan man dock vänta att finna språkliga minnen, som det absorberade folket lämnat efter sig. Vanligen är det i namn på byar och gårdar man finner sådana minnen, men eftersom jättarne ej hade dylika bostäder, bör man snarare söka språkliga minnen efter dem i namn på berg, sjöar, floder, vattenfall och andra goda fiskeplatser, äfvensom i de genom muntlig tradition bevarade namnen på jättar. Att märka är dock, då man söker efter språkliga minnen från jättarne, att ett tredje folk, lapparne, senare kommit till i fråga varande område och gifvit lappska namn åt många berg m. m., hvilka kunnat uttränga äldre namn.

Min afsikt är icke att här göra språkliga undersökningar, jag vill endast påpeka, att de tolf namn på sjöar slutande på —agen, hvilka äro belägna på ömse sidor om riksgränsen, nordligast Hotagen i Jämtland, sydligast Drefdagen i Dalarne, och af mig uppräknas i denna tidskrift II, s. 144, borde granskas af språkforskare. Ordet —agen måste här betyda sjö eller vatten, men jag känner ej, huruvida det kan anses vara af lapskt ursprung. Hvad personnamnen beträffar — det är här fråga endast om namn på jättar inom Jämtlands län — så hafva de yngre säkerligen sin rot i nordgermanskt språk, huru det förhåller sig med de äldre må lämnas oafgjordt.

Följande namn på jättar i Jämtlands län[2]) äro hämtade ur litteraturen: Gremmel, Gremla (Grimla), Japp, Skytt, Got, Tor i Åslägden, Sjul i Stein, Rute, Jätt i Spett, Suljätten (?), Ris i Lögd, Grimm i Handöl, Rikiel, Tå, Älling, Staf, Hammar i Hälle, Svinkom i Berge, Fröse, Slätt, Thrygg, Gunbiörn och Kätil; måhända äfven Blia kan räknas hit.

---

[1]) Jfr Brögger l. c., s. 177, 178.
[2]) Till Jämtland räknades under medeltiden äfven Tåsjö.

Fornhandlingar rörande Jämtlands län.

Utgifna af *S. J. Kardell.*

224—229. Forts. och slut på Hanabacke handlingarna.

224.

1651 Nils Hansson i Orrgården säljer till kyrkoherden Jöns Henningssons änka Ingeborg Andersdotter ett slåttergods i Hanabacken.

Copia.

Efter som iagh Vndertecknad Vnder min gård Orregårdenn en rundt tijdh efter mine K. Föräldrar häfdat och brukat hafr ett styckie ängh och slottergodz, inn uthi Hanebacke egorne belägit på södre sijden om gården widh Siön, med des retta tilegor i wått och torro, och det för någon tijdh sedhan Hanebackmannen, den Wyrdige och nu mehra hoos Gudh Salige mannen Her Jöns Henningzson, min fordom Kyrckioheerde. oplåtit hafr at inlösa och beholla till sijna eghor för skäligh betalningh, förmeenandes migh det Vnderliggiandhe fisk(et?) kunna fåå undhantaga; men emädan iagh effter lagh (?) wunnin är, att alt måtte bliffua tilsammans, såsom aff ålder warit hafr, tillstår iagh nu här med mig aldeles haffua Vplåtit, Vndt och såldt Vnder Hanebacka be:te änghstyckie eller Slottergodz med alla dess tilleghor Vthi skogsmark, Fiskiewatn och huariohandha annan lägligheet, som aff ålder warit haffuer eller och änn lagligenn tilwinnes kundhe, Och derföre till fullo Nöijachtigheet och Wedergellningh Vpburit och anammat Siu Tunnor Korn och Fem Rigzdaller aff offuanbe:de Sal. mann och hans K. Hustro, som effterleffuer. Hwarföre iagh då nu migh och minom meerabe:te Engiestyckie med alle dess offuantaldhe pertinentier i alla måtto affhänder och den Gudfruchtige och dygdesamma Matronan H:a Jngebor Andersdotter med sijne Arffuinger Vpdrager och hemular, quitt och fritt för alt åtaal och mangell för sigh och sijna ewerdeligenn beholla nyttia och bruka effter egen godh willia och tyckio. Hwilket alt iagh än yterligare till större wissheet med egen hand och insegell Här nedanunder will haffua Confirmerat och tiänstligenn tillijka begärat aff Öffuerwarandhe godhe männ, the i lijka måtto dett samma och med sine egne henders och nampns Vnderskrifft göra theches. Actum OWijken denn 12 9bris A:o 1651.

Niels (J.) Hansson
Aargardhen.

Pedher Erichsson
Niure.

Peder Claasson.

Originalkopian på papper.

225.

1666 Olof Stensson i Myre säljer till hustru Marit Jonsdotter*) i Hanabacken fäbodar i Arådalen.

Kiendiss iegh Wndertegnedhe och hermedh Giör vitterliget för alle att iegh Goduilligen haffr oplåttet och solldt Ehrbårne och dygdesamma Hustru Marithe Jonssdotter i Hanebacken mitt åboo vthj några feboder söder i fiellen belegett och Østeraråådallen benembt, för penningar fyre Rigss dlr huillke feeboder iagh thill min gårdh Vdj backbygden och thorgården kalless op bygdt haffuer. Och haffr iagh samma fyre Rigss dlr, thill fulle nöije strax bekommett, och hendee Merrbe:te hustru Marite Jonssd. der imodh feeboderne i betallningh thillsteller,

*) Trol. Jönsdotter. Jfr. följ. bref.

aff den Condition at Dher som hustru Marite Jonssdotter forbe:te boder behager, skall hon dennem få beholla otallalöss för migh och mine arffuinger Wnder sitt hemman Hanebacken thill Ewerdheligh odell och egendom, Men dher som dhe icke behageligh ehro Obligerer iagh migh feeboderna igien taga och Ehrbårne Matronan sinne 4 Rigss dlr Skadesslöss igien leffverera. At så i sanningh ehr som öffrskriffuitt står Vitner iagh met mitt Naffn och Vanlige boomerke her Neden Vndher.
Hannebacken d. 12 Maij Anno 1666.

O S Olloff Steensson
i Myrre.

Originalet på papper.

226.

1668 Förlikning i en tvist om fiskerätt mellan hustru Marit Jönsdotter i Hanabacken och Borgens byamän.

Emedhan såsom Ländzman Niels Hanssen mäler Hustro Märith Jönsdåtter i Hanebacken och Borgens Bymen äro intresserade Vthi fiskie Wäst om Hanebackz holmen om hwilket tillförendhe någon twijst warit haffr men nu omsidher tillbiudher parterne sigh å begge sijdher till föreningh, hwilket iagh dhem å Kongl. Maij:tz och ämbetetz wägnar will hafva tillåtit, medh befallningh dhet i eij må Understå edher parterne sådant förvägra, Vthan hwadh dhe å begge sijdhor om förrenas, skall skee skrijffteligen och mera Wijdhare för laga ting och aff migh Confirmeras. Dätta edher till hörsam effterrettelsse ländher doch observerandes att Vnder samma förening ingenthera parten præiudiceras. Bilsta dj 12 Novemb 1668.

Daniel Bertilson

Originalet på papper.

227.

1689 Johan Erikssons i Nyland skuldsedel till Måns Adamsson i Hanabacken.

Vndhertecknett bekienner migh att wara Skyldigh Måns Adams son i hanebacke och Ovicke sockn, ntb: thuå Rigsdaler in specie, för Mantals brefett uppå gårdhen Nylandh uthi Wndhers åckers sockn, huilkett bref iag af honom igen bekom Anno 1689, och lofr migh förbemälte penningar honom ricktigt betala skole nu nest kommandhe höst will gudh. Att thetta så i sanningh ähr Attesteras med mitt nampn här undher. Datum hanebacke d. 4 Februarij Anno 1689.

Johan Eriksson i Nylan
och Undhersåckers sockn.

228.

1724 Pär Mäntson i Hanabacken utverkar vite för intrång på sina ägor m. m.

Anno 1724 d. 24 September uppå Owijke ordinarie Laga Ting.
Per Mäntson i Hanabacken anförer beswär emot Samtelige Byemännen i Häggen, Ede och namn, att de giöra honom åtskilligt intrång på des ägor så igenom Boskapsdrifft som annan små åwärkan, då ljkwäl des hemmans ägor äro afskilde igenom Synedomen d. 6 Aug. 1650; påståendes, at samma Byemän måtte föreläggas et alfwarsamt wjte till at afhålla sig hädan effter ifrån all åwärkning och intrång; Men at Pär Mäntson måtte få nyttia wägen ifrån sin gård upp

igenom till skog, utan at bindas till byggnaden, emedan gamla wägen är lagd annorstädes. Och som swaranderna känna sig skyldige at afhålla sin Boskap från Hanabackz ägor, så at ingen skada skier, i det öfriga och bewilljar det Pär Mäntson må nyttia wägen till skog effter des åtstundan opåtalt; För den skull, skall sådant effterlefwas wjder femb dz S:mts böter, der häremot brytes. Actum ut supra.

Uppå Härads Rättens wägnar
Haqvin Stridsberg.

Originalet på papper.

229.

1764 Jon Erssons i Hanabacken testamente.

Utdrag af Domboken, hållen med Owikens Tinglag, i Giästgifwaregården Kiöfra, den 6. October 1764.

S. D. Till Härads Rätten inlemnades följande wittnesbörd: Härmedelst intygas, thet Jon Ersson uti Hanabacken den 29:e sistl:ne Maji, tå han med Herrans Heliga Nattward besöktes, förklarade sin yttersta wilja wara, at om han på sin sotesäng tå dödde dess hustru och Stjufbarn skulle få thes qwarlåtenskap och om then samma råda, så at hans slägtingar ingen del theruti hafwa borde. Owiken den 24 Junii 1764. Daniel Salin, Jon Tomasson i Häggen. Härom blef efter begäran Utdrag utur Rättens Dombok meddelt, — jemte underrättelse, at emedan Jon Ersson död blifwit, hans efterlemnade Encka och Stjufbarn tå böra tilställa sina medarfwingar en bewittnad Afskrift af thetta protocoll, hwilka innom Natt och År derefter måge, om de finna sig befogade, klandra testamentet. År och dag, som förr skrifwet står.

På Härads Rättens wägnar
Jonas von Engeström.

Orig. på papper.

Årsberättelse

inför Jämtlands läns Fornminnesförening den 17 mars 1910.

Det af Jämtlands läns landsting för år 1909 till företagande af arkeologiska forskningar inom länet beviljade beloppet af 500 kr., hvilket ställts till fornminnesföreningens styrelses förfogande, blef af denna såsom resestipendium erbjudet åt folkskoleinspektören dr Knut Kjellmark, som äfven år 1908 åtnjutit dylikt anslag och då anställt undersökningar af forngrafvar på Frösön och i Rödön. Efter att hafva antagit nämnda anbud förlade dr Kjellmark sin verksamhet förliden sommar till Näs och Hackås socknar, hvarest ett större antal gamla grafvar öppnades och undersöktes samt flera värdefulla fynd gjordes. Af dessa att döma är denna bygd äldre än Frösöbygden. Förekomsten af korn i en uråldrig graf gifver vid handen, att säd redan då odlats i dessa nejder. Samtliga de gjorda fynden hafva af dr Kjellmark författningsenligt insändts till vitterhetsakademien.

Af de fynd, som vunnos vid 1908 års undersökningar, kommer en del att stanna i statens historiska museum. Fynden från några af grafvarna få vi däremot behålla. De hafva ännu icke återskickats hit men kunna enligt lämnadt meddelande vara att förvänta när som helst.

Under loppet af det senaste året har ett ökadt intresse för föreningens syften visat sig på så sätt, att åtskilliga pärmebref eller afskrifter af sådana öfverlämnats till hennes samlingar.

Dessa förvaras fortfarande i slöjdsalen på läroverkshusets vind. Men då denna sal inom kort kommer att tagas i anspråk för undervisningens behof, komma föreningens samlingar att fram på våren inhysas i en lokal i läroverkshusets källarvåning. Där torde de dock icke komma att förvaras någon längre tid, då uppförandet af det nya bibliotekshuset tager sin början nu på våren och föreningen skall, sedan detta hus blifvit färdigt, få inom dess murar en värdigare och ändamålsenligare lokal för sina samlingar.

I slutet af förlidet år utkom af trycket 4:e häftet af tidskriftens 4:e band. Medarbetare i detsamma voro, utom dr Kjellmark, hufvudsakligen hrr universitetsbibliotekarien A. L. Bygdén och lektor P. Olsson, hvilka välvilligt och utan anspråk på ersättning skänkt föreningen de insända uppsatserna.

Föreningens kontanta tillgångar den 31 december 1909 uppgingo till ett belopp af kr. 4,100: 22, fördeladt på följande fonder:

Årskassan	kr.	130: 30.
Sparkassan	»	499: 68.
Hyreskassan	»	3,360: 92.
Fonden för Karolinergrafven	»	109: 32.

Antalet af föreningens ledamöter utgjorde den 31 december 1910 318. Af dessa voro 20 ständiga, 298 erlade årsafgift. 6 ledamöter hade under årets lopp aflidit och 11 utgått ur föreningen. 11 nya ledamöter hade tillkommit.

Östersund den 17 mars 1910.

Johan Widén.

S. J. Kardell.

Underrättelser.

Fornminnesföreningens styrelse:

Landshöfdingen m. m. J. Widén, ordförande,
Häradshöfdingen m. m. S. J. Geete, v. ordf. och skattmästare,
Majoren m. m. J. G. Widmark, intendent,
f. Lektorn m. m. S. J. Kardell, sekreterare,
Lektorn C. Cavallin.

Suppleanter:

f. Folkskoleinspektören m. m. J. Kjellin,
Häradshöfdingen, Frih. E. O. K:son Leijonhufvud.

Hedersledamöter:

f. Landshöfdingen m. m. frih. K. U:son Sparre,
f. Lektorn m. m. P. Olsson.

Nya årsledamöter

i Östersund:

Byström, K. O., folkskollärare,
Dahl, J. G., postmästare,
Ekman, B. Olof, distriktschef,
Gislén, A. O., förste landtmätare,
Odenius, J. R., bataljonsläkare,
Pira, Karl, lektor,
Scheffer, C. H. U., ötverstelöjtnant,
Werner, J. O., grosshandlare,
Widell, H. L., provinsialläkare;

på Frösön:

Bahr, C. G. O. von, major,
Ericson, E. Th., kommissionär, Hornsberg;

i Gällö:

Pettersson, M., disponent;

i Stockholm:

Hallström, Gustaf A., amanuens vid statens historiska museum;

i Strömsund:

Staaff, W. G., distriktslandtmätare;

i Upsala:

Bygdén, A. L., universitetsbibliotekarie.

Sedan föreningens ombud i Hällesjö, folkskolläraren J. M. Omberg, afflyttat från orten, har handlanden J. Björnson åtagit sig ombudsmannaskapet i hans ställe.

Det af Jämtlands läns landsting till förfogande af fornminnesföreningens styrelse för år 1910 ställda anslaget om 500 kr. har af denna tilldelats filos. kand. Erik Festin i och för arkeologiska undersökningars företagande inom länet under innevarande år.

Föreningens förvärf sedan september månad 1909.

N:r 825, af hr *Olof Svensson* i Mo, Hammerdal: »Tal till konungen då Ångermanlands och Jämtlands Almoges Deputerade på Stockholms slott den 14. December 1787 aflade deras Underdånigste Tacksägelse för den tillåtne frie Husbehofs-Bränningen». Stockholm 1787;

» 830, » författaren *Anton W. Brøgger:* »Den arktiske stenalder i Norge». Christiania 1909;

» 831, » författaren Dr. *Haakon Schetelig:* »A coin of offa found in a viking — age burial at Voss, Norway». London 1909.

» 842, » samma författare: »Trace of the Customs of »Suttee» in Norway during the Viking Age».

» häradsdomaren *K. E. Andersson* i Öster Öfsjö, Refsunds s:n:

» 845, ett gammalt skrin (årtalet oläsligt),

» 846, en tenntallrik (årsbokstaf G),

» 847, en plånbok,

» 848, beslag till en kyrkpung,

» 349, lås till en brännvinsankare,

» 850, en grytskrapa,

» 851, ett flintlås,

» 852, ett gammalt dörrlås af järn,

» 853, en verktygslåda, årtal 1799,

» 854, en hammare med dolk inskrufvad i skaftet,

» 855, en tandtång,

» 856, en tobaksdosa från 1860 samt

» 857, »Utförlig och omständelig Underrättelse om fullgoda Fårs Ans och Skjötsel» af Fried. W. Hastfer. Stockholm 1752;

» 858, » författaren Dr. *Haakon Schetelig:* »To bronsealders gravrøiser i Hardanger». Bergen 1910;

» 860, » Fru *B. Otilia Torgén,* Högfors, Häggenås s:n:

a) en nål af ben, hittad i jorden i Näset, Österåsen, Häggenås;

b) en virknål af ben, hittad i jorden i Rutgård, Österåsen, Häggenäs;

» 861, » kronojägaren *L. F. Molin* i Hede s:n: en furutyckel (tickel) från Hede, använd för att afskala bark till barkbröd;

» 862, » trävaruhandlaren *Olof Andersson* i Viken, Brunflo s:n: (deponeradt) ett pärmebref;

N:r 863, af *Albin Andersson* i Fjösviken, Hackås s:n: en spjutspets af järn med tånge från Fjösviken, funnen i jorden af gifvaren;
» 864, » hemmansägaren *Jöns Andersson* i Vii, Näs s:n:
a) en spjutspets af järn med hålk och
b) en yxa af järn, båda med vacker glödplatina och funna vid åkerarbete intill en grafhög å gifvarens gård i Ålsta, Näs s:n;
» 865, » hemmansägaren *Klas Jonsson* å Nordgården i Fäste by, Hackås s:n:
a) en spjutspets af järn med hålk och
b) en liten järnhammare, båda funna i bottnen af ett vid odling borttaget röse å Nordgårdens ägor;
» 866, » hemmansägaren *Nils Jonas Eriksson* å Sanne n:r 1, Hackås s:n: en spade (?) af järn med hålk för skaftning, funnen jämte två liknande i bottnen af ett rundadt röse å gifvarens ägor i Sanne.

Vidare hafva skänkts af handl. *Olof Svensson* i Mo, Hammerdal: afskrift af ett pärmebref af 1436 — samt af grosshandl. *J. O. Werner* i Östersund: afskrifter af två pärmebref, det ena af 1535, det andra af 1620.

Föreningen har dessutom erhållit i byte:

Gäfle, af Gästriklands fornminnesförening: Meddelanden 1908;
Göteborg, af Göteborgs och Bohusläns fornminnesförening: »Bidrag till kännedom om Göteborgs och Bohusläns fornminnen och historia». 31. häft;
Helsingfors, af Finska fornminnesföreningen: Protokoll I. 1870—1875;
af samma förening: »Die steinzeitlichen Wohnplatskunde in Finland» von Julius Ailio. I o. II;
af samma förening: »Finskt Museum». XVI.
Leipzig, af Museum für Völkerkunde: Jahrbuch 1906 o. 1907;
Malmö, af Malmö museum: Vägledning inom Malmö museumr
» » » Dess förvaltning och tillväxt under åren 1908 och 1909;
Stavanger, af Stavangers museum: Aarshefte 1908 och 1909, 19. og 20. aargang;
Stockholm, af Kungl. Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademien: »Fornvännen» 5. häft. 1908, 1.—5. häft. 1909 och 1 häft. 1910;
af Nordiska Museet: »Fatburen», 3. och 4. häft. 1909, 1., 2. och 3. häft. 1910;
af Svenska Turistföreningen: Årsskrift 1910;
Trondhjem, af Det kongelige norske videnskabers selskab: Skrifter 1909.

Om underlagmannen Evert Hindersson.

Af *J. Nordlander.*

Uti denna tidskrifts 5:e band och häft. 1 lämnar lektor S. J. Kardell en förteckning på lagmän i Jämtland under reformationstidehvarfvet. Bland dessa förekommer, sid. 36, en man v. n. Evert Hindersson, som säges varit svensk lagman i detta landskap år 1567, d. v. s. under det nordiska sjuårskrigets tid, på hvilken tid ju Jämtland, som bekant, hörde till Sverige. Då denne Evert är en ganska märklig man, torde några upplysningar om honom ej sakna sitt intresse för denna tidskrifts läsare så inom som utom Jämtland.

Evert var »ångerman», såsom man förr i tiden sade, och bördig ifrån Torsåker vid Ångermanälfven. Hans fader var kyrkoherde därstädes och hette *Henr. Eduardi*, såsom namnet skrifves hos Hülphers. Om honom veta vi bland annat, att han en tid var prost och att han som sådan hade att styra om, att det kyrksilfver, som under kung Gustafs tid togs från kyrkorna för att upphjälpa rikets klena affärer, riktigt levererades till konungen från hans prosteri. I maj 1548 fick »Herr Henrik», såsom prosten då kallas, konungens kvitto på detta silfver. Därtill hade Sollefteå kyrka lämnat det största bidraget eller en förgylld monstrans, vägande drygt 14 lödiga mark. I juni samma år fick prosten af konungen frihet för afraden af jordarna Storlejden och Hof, och det ser nästan ut, som om detta varit en belöning för prostens välförhållande med kyrksilfret.

Prostens son Evert fick sin verksamhet förlagd ifrån Torsåker och några mil högre upp vid Ångermanälfven, och den, som nu vid resa på denna flod fröjdar dig åt den härliga naturen och de vackra sädesfälten vid Holms säteri, han ser därvid också den ort, där Evert en lång tid lefde och verkade.

År 1560 fanns det i Holms by tre bönder, och bäst lottad af dessa var Evert Hindersson, som hade icke mindre än 24 seland jord och 10 kor. Tio år senare är denne ensam i hela byn. Huru detta hade gått till, är ej kändt; men troligen hade det skett genom köp, kanske vid sådana tillfällen, då grannarna voro i penningförlägenhet. Ty Evert var icke blott bonde utan äfven *handelsman.* Detta låg för öfrigt i släkten. Fadern, herr Henrik, hade hört till de präster, som

utom sitt egentliga kall äfven drefvo handel, den med oblida ögon sedda »prästaköpenskapen». Och han höll sig därvid icke blott i närheten, utan skickade sitt folk långt bort, ja, ända till Bottniska vikens innersta ände, där en stor, årlig marknad på denna tid hölls. Bland dem, som år 1559 i Torneå erlade tull, voro också två män från Torsåker i Ångermanland, nämligen en v. n. Anders Persson och *Herr Henriks dräng*.

Föga underligt då, att man år 1562 finner sonen Evert Hindersson i Holm upptagen bland *landsköpmännen* i Ångermanland. Med denna benämning utmärktes vissa mera burgna bönder i landskapet, som emot en ringa afgift till kronan hade rätt att idka köpenskap. Evert skattade detta år för denna verksamhet 1½ mark eller 12 öre (till silfvervärdet motsvarande ungefär halfannan krona), hvilket tyder på en handel af medelmåttig omfattning. Men förvåning är det mera ägnadt att väcka, att samme man blott några år senare finnes i Jämtland icke såsom jordbrukare eller handelsman, utan såsom *lagman*. Man får emellertid komma ihåg, att landsköpmännen voro de mera burgna bönderna i landskapet. Vidare voro de genom sin handel och sina resor vida mera än andra bönder i tillfälle att komma i beröring med folk och tillägna sig den bildning, som följer med en mångsidig verksamhet. Huru rättvisa borde skipas, hade man för öfrigt tillfälle att studera vid de årliga vinter- och sommartingen liksom vid landstingen. När därtill kom, att målen då i allmänhet ej voro så värst invecklade, bör man ej finna valet så besynnerligt.

Som bekant kom Sverige kort efter det sjuåriga krigets utbrott i besittning af Jämtland och Härjedalen, och regeringen trodde sig få taga landet i besittning för alltid. Man skyndade sig då att där införa svensk styrelse och svensk rättskipning. Genom bref d. 15 dec. 1564 förlänade konung Erik sin trotjänare Johan Siggesson*) lagmansdömet i hela Jämtland samt Härjedalen med åläggande för honom att låta hvarjom och enom, såväl fattiga som rike, ingen undantagandes, vederfaras hvad rätt och skäl kunde vara och Sveriges lag medgåfve. Han skulle hålla lagmansting samt förhöra alla ärenden och klagomål. Konungen förutsåg emellertid den möjligheten, att lagmannen på grund af hinder ej kunde själf vara tillstädes och detta göra, hvarför han borde förordinera någon annan »godtrogen och förståndig» man, som på hans vägnar troligen (med trohet) förrättade domareäm-

*) Han kallas äfven fältöfverste och användes i kriget i dessa trakter.

betet. Till aflöning skulle lagmannen få all den lagmansränta, som lagligen och af ålder plägade utgå i provinsen jämte tredjedelen af sakörena.

Men lagmannen kunde tydligen icke motstå frestelsen att i Jämtland göra sig så stora inkomster som möjligt. Den svenske fogden i Jämtland under dessa år hette Jonas Jönsson. Genom en i Stockholm d. 19 mars 1565 daterad handling förband sig denne att vid ära och redlighet samt med det första, han komme till sin befattning, bestyra om vissa saker och därom till räkningekammaren inskicka besked. I den sjätte och sista punkten förband han sig att taga reda på, »huru mycket hvardere bör göra lagmannen i ränta i Jämteland»,

Man ser häraf, att man i Jämtland ej varit riktigt belåten med den nye svenske lagmannen. Mån om att vinna jämtarnes sympatier, tilldelar konungen då honom i ett bref af d. 20 mars samma år en ganska allvarsam skrapa. Det är ställdt till menige allmogen i Jämtland, och konungen säger sig ha fått veta, att Johan Siggesson ej förhölle sig riktigt väl i det honom anförtrodda ämbetet, utan äskade af dem mera i lagmansränta, än som tillbörligt vore och andra undersåtar i Ångermanland och Medelpad i den måtte plägade utgöra. Detta hade icke varit konungens vilja, ej heller hade lagmannen haft hans tillstånd därtill. Lagmansräntan skulle hos dem utgå på samma sätt, som förut hade varit brukligt. Konungen begagnade tillfället att förklara för jämtarna, att han alls icke ville, att de skulle besväras med ökade årliga utskylder, åtminstone icke så länge han förmärkte, att de hölle sig fasta vid den ed, troskap och huldskap, som de svurit honom.*)

Nu kan man fråga, hvarför just denne Evert blef domare i Jämtland. Detta berodde helt visst därpå, att den ångermanländske fogden manat godt för honom. Denne bodde då på Kungsgården i Bjärtrå, d. v. s. i Everts närhet, och kände naturligtvis den burgne bonden och landsköpmannen i Holm. Som fogden hade mycket att göra med anskaffande af folk och proviant till Jämtland, var det ej så underligt, om han äfven fick skaffa landskapet en svensk domare. När underlagmannen togs ifrån Ångermanland, låg helt visst till grund därför den tanken, att förhållandena i de båda landskapen i många afseenden skulle likna hvarandra.

Vi få emellertid icke tänka oss saken så, att Evert hela

*) I kanten af detta bref är antecknadt: *Copie af Jempternes privilegier.*

året om vistades i Jämtland: han bodde tydligen mesta tiden i Holm och företog därifrån sina resor till sin stora domsaga. Enligt landskapets räkenskaper för förvaltningsåret 1566 hade Evert redan då hållit tingen i Jämtland; och af den ordning, i hvilken han höll dessa, synes framgå, att han kom ifrån Ångermanland. Han börjar nämligen sin tingsresa på gränsen mot detta landskap eller i Hammerdals tingslag. Därifrån besökte han Lit samt Ragunda och Räfsunds tingslag; sedan for han åt norr till Lockne och därifrån till Hackås; sedan kom turen till Bergs, Ovikens och Hallens samt Undersåkers tingslag, hvarpå ändtligen följde ting i Alsen, Offerdal och Sunne.

På hösttinget (hösten 1565) var det ej så många, som bötfälldes; flera tingslag nämnas därför ej i sakörelängden. Oftast beifras *brott emot det 6:te budet.* I Räfsund fick Nils i Mälgåsen plikta 50 mark för hor och Önde i samma by för mökränkning 6 mark och litet till. Så var ock fallet med Jacob i Marsätt i Sundsjö, Anders Olsson i Loke i Lockne, Hemming Matsson i Odensala i Brunflo och Olof Helsing i Näset i Aspås, ehuru beloppen växlade något. Några bötfällas för *slagsmål,* t. ex. Jöns i Heggen i Oviken, som hade slagit Anders skinnare vid ögat, och Bengt i Vallne i Alsen, som hade slagit Lasses hustru i Stafre på samma ställe. Den förre fick böta 1 mark, men så billigt kom ej den senare undan: med 4 mark (på den tiden två fårskinnsfällars värde) fick han sona sitt brott. Tydligen en ridderlig man, ville Evert skydda det svaga könet för öfvervåld från männens sida.

På vintertinget var de bötfälldas antal vida större. I Hammerdals och Lits tingslag var det i synnerhet olofligt *älgskytte,* som beifrades. I det förra stego böterna till icke mindre än 47 mark för det man »slagit älgsdjur i otid». De bötande voro här Per Björnsson, Olof Olsson och Rådman på Ed, Hemming, Anders och Lasse i Görvik samt Karl Joensson i Prästgården och Simon på Åsen. I det senare tingslaget bötfälldes för samma brott Peder i Prissgård och Anders Olsson i Ottersgård. För öfrigt göra vi blott några få anteckningar ur denna längd. Olof Larsson i Husås hade en tjur, som stångat en kvinna till döds, och därför bötfälldes mannen till 6 mark 5 öre 8 penningar. Från Oviken må antecknas, att Jon i Myre hade kallat Nils Nilsson i Åsen en *skalk* och *mördare* och fick försona sitt brott med 2 mark. Om Bengt i Konäs, Bengt Hendersson och Halvard, båda i Rådh (= Rör?) i Kall, antecknas det, att de i (eller trots) förbud hade fört sin boskap ut emot fienderna, hvarför de

fingo böta 8 mark. Männen hade tydligen velat gynna danskarna.

Ännu under åren 1569 och 70 höll Evert ting i Jämtland, och anteckna vi ett och annat äfven ur sakörelängderna för dessa år. Här finna vi, att respekten för prästerskapet ej alltid var den bästa. Om Gurun i Åunet i Offerdal heter det, att hon talat ohöfviska ord emot sin kyrkeherre, hvarför hon ock fick böta med 1 mark 2 öre 16 penningar, och om Christoffer i Lien i Ragunda får man veta, att han lade Herr Erick »ett oäres styckie till»; böter 24 mark. Ännu värre var det med Örjan Larsson i Hof i Hackås, hvilken äfven i handling förgrep sig på en präst. För det olagliga såramål, som han gjorde Herr Hans i Räfsund, fälldes han att böta den ansenliga summan af 40 mark. Från ett tidigare ting i Lit finnes något liknande antecknadt. Nils Persson i Fölinge dömdes där att plikta nära 11 mark för det han stack Herr Henrik ett fullt sår.

Att tiderna voro krigiska, synes äfven af räkenskaperna. I de för år 1570 finnes antecknadt, att fienderna, de danske och de norske, hade gjort infall i denna provins och därvid tagit bl. a. 629 mark skattepenningar. Sin plikt likmätigt hade väl fogden sökt försvara sina skatter; men det hade stått honom dyrt, i ty att fienderna, såsom det på tidens korta men uttrycksfulla språk heter, »slogo honom ihjäl». Han var den förut nämnde Jonas Jönsson, hvilken sålunda fick ett sorgligt slut. Fiendtligheterna komma äfven i dagen i sakörelängderna. Om Olof i Ön i Ström anteckas i dessa, att han sagt, att Mickil i Bredgård haft några hemliga stämplingar med de norske, utan att han kunde bevisa detta, hvarför han blef dömd att böta drygt 8 mark. Rolf och Per Gussormsson i Hallen i Bergs socken hade tagit 3 ostar från Sten i Skålen, men efter det var af det rappegods (den röfvade egendomen) från Klöfsjö, blefvo de benådade för 4 mark penningar.

Bland andra bestraffade brott må följande såsom mera anmärkningsvärda antecknas:

Anders i Salså (Hackås tingslag) hade slagit Olofs hustru därsammastädes ett blodvite, hvarför han fick plikta 5 öre 8 penningar, och därtill hade han slagit henne så, att hon födde dödt barn eller i otid, hvilket kostade honom 3 mark 2 öre 16 penningar.

Erik i Hallen i Hammerdals socken fick plikta för en ganska oskyldig förseelse. Han hade gräft några ben i jorden, så att hans grannes barn stakade sig, och därför bötade han ett belopp af en mark (då värdet af en gammal bock).

Om en bonde, Anders i Kaxåsen i Oviken, heter det, att han gaf tvem mannom sina dotter, d. v. s. att han lofvade henne som maka till tvenne män. Men detta stod honom ganska dyrt, ty han fick plikta 12 mark.

Mårten i Byn i Fors socken hade i förbud sålt en lo, och därför gaf han 30 mark. Hans brott bestod däruti, att han icke sålt lodjursskinnet till fogden för konungens räkning, utan till någon enskild. Det mest anmärkningsvärda härvid är emellertid den omständigheten, att han utgaf dessa penningar till »Clemet Moensson i Ångermanland». Denne Clemens var också »ångerman», och såsom hemma i Mällby. Öfver Lännäs socken, var han till på köpet Everts sockenbo. Han var en betydande landsköpman och var på denna tid dessutom fogde öfver Jämtlands lappmark (i Hammerdalsfjällen). Det var väl på resa från eller till lapparna, som han uppbar dessa penningar.

Hvad underlagmannen fick för ersättning för sitt besök, ha vi ej funnit antecknadt; men sannolikt är, att han här liksom i Ångermanland uppbar ett litet belopp af hvarje bonde i landskapet. Däremot finnes öfverlagmannens aflöning flera gånger antecknad. Enligt 1566 års räkenskap uppbar han hvar tredje penning (d. v. s. 1/3-delen) i saköreна och dessutom 1 öre 6 penningar af hvar »boende» efter mantalet öfver hela landet. År 1569 åter uppbar Johan Siggesson i lagmansränta den vanliga tredjedelen af alla saköreна (eller 32 mrk 20 penningar) och ett gråskinn (d. v. s. ett ekorrskinn) af hvar man eller tillhopa 31 timmer (= 40 st.) 37 st. Beloppen växlade naturligtvis; så steg lagmannens tredjepart af böterna år 1570 till icke mindre än 472 mark.

* * *

Det svenska väldet i Jämtland blef emellertid denna gång af kort varaktighet, och därför kunde ej heller Evert länge glädja sig åt lagmanssysslan därstädes. I stället fick han samma ämbete i Ångermanland och innehade detta i mycket lång tid.

Samtidigt med honom och på blott några mils afstånd från hans hem lefde den ångermanländske fogdeskrifvaren *Peder Månsson (Blix)* på Styrnäsgården i Styrnäs socken vid Ångermanälfven. Dennes fader var kyrkoherde i Undersåker. Man har undrat, huru denne Peder kom till Ångermanland och just till denna trakt. Vi finna det högst sannolikt, att detta var ett verk af lagmannen Evert. Denne

har naturligtvis i Jämtland lärt känna den dugande mannen, och otroligt är det ej, att det var han, som förde honom med sig till hembygden. Peder hade säkert icke heller någon anledning att ångra den bekantskapen. Han blef den ångermanländske fogdens både måg och skrifvare samt var en af provinsens mest betydande män. Tillika med Evert Hindersson nämnes han många gånger. År 1570 förde han till Stockholm kronans tiondepenningar, 1,500 mark, och får därför 40 mark i tärepenningar; och när fogden Hans Anderson, Peders svärfader, var död, är det Evert och Peder, som gemensamt utfärda kallelse till landsting.

Till sist bör nämnas, att af Everts många barn blef sonen Aron hofpredikant och sonen Henrik, hvilken studerade i utlandet och antog tillnamnet *Zynthius,* pastor i Alfta i Hälsingland.

Arkeologiska undersökningar i Jämtlands län,

utförda 1910 af *Eric Festin.*

På af styrelsen för Jämtlands läns Fornminnesförening gifvet uppdrag och med anslag af de medel, Jämtlands läns landsting frikostigt ställt till Fornminnesföreningens förfogande, hade jag nöjet att under år 1910 dels få påbörja en nndersökning af Jämtlands och Härjedalens stenålder och dels undersöka ett antal järnåldersgrafvar i Jämtland. Den förstnämnda påbörjade undersökningen, som hufvudsakligen afser en detaljerad granskning af förefintligt material såväl med afseende på de olika fornsaksformernas typologi och kronologi som topografiska utbredning, hoppas jag kunna fullborda inom sådan tid, att resultatet af densamma kan publiceras i nästa häfte af denna tidskrift.

Under sensommaren undersökte jag en del grafvar och rösen och lämnar i det följande en kortfattad redogörelse för grafvarnas läge, fynden i hvarje graf o. s. v.

A. Grafvar på Frösön *(Lägerområdet).*

Graf I. Grafven är belägen å den plats, där Jämtlands fältjägarregementes minnessten nu står. Grafhögen var mycket skadad, bl. a. hade en löpgraf en gång gräfts igenom densamma blott ett par meter från kullens midt. Kullens diametrar voro N—S 11,3 m. och V—Ö 10 m. Höjden öf-

ver alfven midt i grafven var nu endast 0,35 och där kullens ytterkant icke alltför mycket skadats, syntes en grund ränna.

Följande fynd gjordes;

1) ornerade kambitar;
2) del af ornerad bennål (1,5 m. S. om midten);
3) två bronsbitar;
4) brända människoben;
5) obrända djurben;
6) kolrester.

Grafven härrör från senast 400-talet e. Kr.

Graf II. Grafven utgjordes af ett jordblandadt röse, beläget 16 m. SSV från midtpunkten af Graf I. Kullen, betydligt ramponerad, var till formen oval, dess största längd (NV—SO) 8,3 m., minsta bredd 6 m. och dess höjd öfver alfven vid midtpunkten 0,4. I NV hade af kullen afskurits och bortförts ett stycke af c:a 5 kvm. och gående nära alfven. Blott knappa 2 dm. därifrån fanns bålfläcken, c:a 1,5 kvm. stor och väl afgränsad samt efter allt att döma orubbad. Något närmare nordvästra kanten af denna och på en yta af ungefär 0,5 kvm. och nära alfven lågo samtliga fynden förutom en del glaspärlor, som voro spridda öfver hela bålfläckens yta.

Fynd:

1) en stor mängd glaspärlor, däribland flera polykroma;
2) ett tiotal bronspärlor;
3) ornerade kam- och benbitar;
4) fragment af spännbuckla;
5) fragment af bronskedja;
6) fragment af en fingerringliknande bronsring;
7) en ornerad bronsbit (del af ett treflikigt spänne?);
8) smärre obestämbara bronsbitar;
9) 4 st. järnnitar;
10) brända människoben;
11) obrända djurben;
12) kolrester.

Grafven torde härröra från 700-talet.

Graf III. Jordblandadt röse, 148 m. från musikkasernens hufvudbyggnad (nordöstra gafveln) och 26,2 m. från Ångmans hufvudbyggnad (nordvästra gafveln). Rösets höjd öfver den omgifvande jämna marken var 0,55 m., dess diameter c:a 4 m. Det innehöll blott några få recenta djurben. Intet fynd påträffades, som styrkte, att röset var en graf.

Graf IV. Ett jordblandadt röse, beläget 80 m. från »Gamla Gästis» ladugård (sydöstra gafveln) samt 58 m. från landsvägen (närmaste afståndet). Kullen hade en höjd af 0,35 m. öfver den omgifvande marken. Rösets diametrar voro N—S 4 m., V—O 4,8 m.

Fynd:

1) en mindre glaspärla samt en liten dubbelpärla (af metall?);

2) fragment af en liten nål (?) av brons;

3) kolrester;

4) obrända djurben (recenta).

Grafven härrör från vikingatiden.

Graf V. Ett likaledes jordblandadt röse, beläget 46,5 m. från »Gamla »Gästis» ladugård och 37 m. från landsvägen (närmaste afståndet). Höjd öfver omgifvande marken var 0,5 m., dess diametrar N—S 5,4 och V—O 6,3 m. Grafvarna IV och V ligga på 35 meters afstånd från hvarandra.

Grafven innehöll kolrester och obrända djurben.

Graf VI. Jordblandadt röse, beläget 12 m. SSV. från graf V. Kullen hade en höjd af 0,4 m. öfver den omgifvande jämna marken och en radie av litet öfver 2 m. Grafven innehöll obrända (recenta) djurben intill 3 dm. under kullens yta. Nära alfven förekommo kolrester.

Åldern för de två sistnämnda grafvarna kan, på grund af att inga tidsbestämmande fynd däri gjordes, icke angifvas, men torde de i likhet med den närbelägna graf IV få anses härröra från vikingatiden.

B. Graf i Hackås.

Graf I. Jordblandadt röse, beläget 6 m. från sydöstra hörnröset (gränsröset) å Ivar Perssons i Fäste torplägenhet samt intill skifteslinjen mot Aron Anderssons i Salom hemman.

Vid gräfning i syfte att bortföra detta röse hade ägaren till marken å rösets botten ungefär 1 m. från nordöstra utkanten påträffat ett par bronsbitar, del af ett litet *spänne* samt en liten klump, hopsmält af nu obestämbart bronsföremål, som han öfverlämnade till mig. Det delvis mycket raserade röset hade en höjd af 0,8 m. och torde ha varit en tämligen jämn och vacker rund kulle av c:a 5 m. diameter.

En och en half meter från nordöstra utkanten af röset fanns nära alfven en stenplatta af omkr. 1/3 kvm. storlek, och vid dess ytterkant hittades en väl bibehållen *bronsnål.* Vidare märktes två mycket tydliga brandlager, ett nedre på alfven och ett öfre 0,4 m. därofvanför. Rikliga kolrester förekommo, särskildt i öfre brandlagret.

Beträffande fynden i denna graf hänvisas för jämförelse till de i *Mo* by, *Tuna* socken i Hälsingland gjorda, hvilka sistnämnda äro beskrifna och afbildade i Hälsinglands Fornminnessällskaps Årsskrift 1901, sid. 19, figg. 43 och 44.

Grafven härrör från tiden omkr. år 600 e. Kr. (senast).

I detta sammanhang torde jag böra omnämna den preliminära undersökning, jag företog å skjutbanan å Frösö läger, där skelettfynd gjordes sommaren 1909 vid gräfning af en skyttegraf ute på myren omkring 100 m. nedanför skottvallen. Först lät jag tillvaratagа de vid omförmälda gräfning uppkastade skelettbitarna, hvarpå jag gräfde ett litet stycke intill fyndplatsen. Därvid hittades omedelbart en mängd människoben, hvaribland en ganska väl bibehållen skalle. Sedan detta fynd gjorts, lät jag just därintill upptaga ett kraftigt jordprof, hvilket jämte samtliga ben afsändes till professor med. d:r Edw. Clason, Uppsala. Öfver undersökningen af de insända benen har professor Clason lämnat mig ett högst intressant meddelande, i hvilket han bl. a. uttalat som sin åsikt, att det tillstånd, hvari benen af de fullvuxna männen befunno sig, bar vittne om, att de säkerligen härröra från i strid stupade. Något slutgiltigt omdöme i denna fråga kan nu ej fällas, enär undersökningarna ännu ej slutförts.

Fornminnesföreningens sekreterare lektor S. J. Kardell har efter häraf tagen del uttalat, att »man möjligen skulle kunna tänka på den strid, som vid Sverres genomtåg 1178 utkämpades på isen utanför Andersön — — —» och han fortsätter härom vidare: »I senare delen af 1300-talet på Albrekts af Mecklenburg och drottning Margaretas tid lär Jämtland ha varit skådeplats för häftiga strider, om hvilka man ej känner något närmare. Under denna tid uppfördes vid Rödösundet, således ej långt från Sprotedet, borgen Tibrandsholm, som nedbröts 1402 och möjligen var ett af dessa röfvarnästen, på hvilka Norden då var så rikt.»

vet Undersökningen af det till Uppsala öfversända jordprof har öfverlämnats åt professor R. Sernander. Det vore

af synnerlig vikt att få fastslaget benens ålder, hvarigenom äfven en intressant utredning öfver mossens ålder stode att vinna, och det är att hoppas, att den mera ingående undersökning, som är planerad att äga rum nästa år, verkligen kommer till stånd.

Anteckningar om släkten Skunck

af *V. Behm.*

Företal.

Den bekante forskaren i Jämtlands häfder, kronolänsmannen V. Behm i Ålsta, har ställt till Fornminnesföreningens förfogande för att införas i dess tidskrift en af honom sammanskrifven och här nedan publicerad afhandling med titel »Anteckningar om släkten Skunck». Denna släkt, hvars flesta medlemmar varit boende i Hackås, tillhörde det jämtländska frälset, som aldrig varit talrikt, och den synes hafva vid medeltidens slut varit den enda återstående frälsesläkten i Jämtland. Herr Behms afhandling inledes med en af honom ef. ter pärmebref och andra urkunder sammanställd stamtafla öfver släkten ifråga. Den senare och större delen af arbetet utgöres af noter, ägnade att belysa stamtaflan. I dessa noter omtalas äfven andra Skunckar än de, som äro upptagna i nämnda stamtaffa.

Man kan sätta i fråga, huruvida den i tab. 1 omtalade äldste jämtländske stamfadern för Skunckesläkten, 'riddaren' Örjan Skuncke, kunnat, såsom författaren under åberopande af Svenska Ättartal för år 1898 säger, hafva lefvat så tidigt som på 1,000-talet och således på en tid, då riddareväsendet ännu icke hunnit hit upp.

Hvad det s. k. 'Riddar Skunckes svärd', hvilket ännu förvaras i Hackås kyrka, angår, så kan det vara möjligt, att det tillhört den riddar Örjan Karlsson Skuncke, som lefde på 1400-talet (jfr tab. 2 och 4) och att det af honom skänkts till Hackås kyrka.

Fornminnesföreningens sekreterare.

Tab. 1.

Carl Skunck (Skoncke) antages vara släktens stamfader. Han säges ha varit gift med en dotter till konung Olof Ha-

raldsson (den helige) i Norge, alltså en syster till Magnus den gode, som var konung där 1035—1047.

Jöran Skunck (Örjan Skoncke) den förres son, lär hafva utvandrat till Jämtland, där han bodde på gården Hof i Hackås socken. Han har af traditionen gjorts till riddare. Herr Örjans vapen, värja och sporrar förvarades länge i Hackås kyrka.

(Svenska ättartal för 1898, sid 362.)

— — —

Tab. 2.

Karl Pederson i Hof, som lefde 1394, var död 1438, gift med Radgerd Ketilsdotter.

Barn:

Peder Karlson, sysselman i Jämtland och drottning Doroteas högtbetrodde man. Se tab. 3.

Örian Karlson, riddare och länsman i Jämtland. Se tab. 4.

Erik Karlson sysselman i Jämtland. Se tab. 7.

Jenis Karlson, lagrättsman. Se tab. 8.

Olof Karlson, död barnlös, ägare af en del af Hof godset.

Kristina Karlsdotter, gift med bonden Ingemund i Bodsjö och Hunge. Hon nämnes ännu 1482.

Tab. 3.

Peder Karlson, sysselman i Jämtland och drottning Doroteas högt betrodde man, ägare af en del af gården Westerhus på Frösön. Han lefde ännu 1483. Hans dotter var

Brita Persdotter på Westerhus. Nämnes 1487, 1488, 1494.

Tab. 4.

Örian Karlson, riddare och länsman i Jämtland, ägare af godset i Hof med hvad därunder hörde. Omtalas som död år 1477. Gift med Märit Jönsdotter. Hade utom äktenskapet sonen

Karl Öriansson. Se tab. 5.

Tab. 5.

Karl Öriansson, ägare af 1/2 godset Hof. Var död 1488.

Barn:

Örian Karlson. Se tab. 6.

Tab. 6.

Örian Karlson, lagrättsman, ägare af en del af godset Hof. Omtalas många gånger, senast, som det synes, år 1530.

Tab. 7.

Erik Karlson, sysselman i Jämtland, ägare af en del af Westerhus, död barnlös 1448 eller kort tid därefter.

Tab. 8.

Jenis Karlson, lagrättsman, ägare af en del af godset i Hof. Lefde ännu 1469.

Barn:

Karl Jonsson Jämte, biskop i Hamar, † 1511 eller 1512.
Olof Jenson. Se tab. 9.
Nils Jenson på Ödja.
Per Jenson på Hof. Se tab. 10.
— Jensdotter gift med Per Kämpe från Medelpad. Nämnes 1508.

Tab. 9.

Olof Jenson från Hof. Nämnes 1488 och 1493.

Barn:

Peder Olofsson från Sanne, Hackås s:n;
Anders Olofsson från d:o d:o.

Tab. 10.

Per Jenson på Hof (nämnes fogde i Jämtland?)

Barn:

Jöns Persson på Hof. Se tab. 11.

Tab. 11.

Jöns Persson på Hof. Nämnes 1577 och 1586.

Barn:

Per Jönsson.

Tab. 12.

Per Jönsson i Hof, länsman i Hackås. Nämnes senast 1636.

Barn:

Brita Persdotter. Se tab. 13.

Tab. 13.

Brita Persdotter från Hof. Gift 1631 med kopparslagaren Olof Olofsson, född i Helsingland omkring 1600, död på Oldberg i Näs s n 1677, riksdagsman, stamfader för Oldbergska släkten. Brita Persdotter död före 1666. — När Jämtland 1644 eröfrades af svenskarna, gjorde han den svenska krigsmakten goda tjänster.

* * *

Efterföljande noter bekräfta och belysa förestående uppgifter:

1) Markus Nilsson och Radgerd Torgozdotter försälja till Karl Pedherson sitt gods Solkastadha i Hackås den 14 April 1394. Beseglingsmän voro Svennung, lagman; Nisse Berg, Ravald i Salom, Jon i Sandom, Joan Östenson och Hedin å Berga.

2) *Radgerd Ketilsdotter, Peder Karlson, Örian Karlson, Erik Karlson, Jenis Karlson och Olof Karlson* kungöra, att den förstnämnda med sina söners och mågars samtycke sålt Hejlidha i Sunne till kyrkoherden Ylian därstädes den 20 April 1438.

3) Fyra rådmän i Trondhjem stadfästa ett ägobyte, hvarigenom Yrjan Karlson och Olof Karlson afstå till sin bror Erik Karlson sin andel af Westerhus emot det att han öfverlåter till dem Hof och de gods som däromkring ligga, hvilka bröderna fått i fädernearf och hittills haft oskiftade, den 18 Nov. 1438.

4) Under 1427 försålde Karl Pederson i Hof ett gods Våle i Hackås för 16 jämtska mark till Olof Fasteson. Brefvet beseglades af lagmannen Olof Hemmingsson.

5) År 1435 utlöste Jöran Karlson, Jens Karlson och Olof Karlson sin syster Kristina från godset Hof med 300 mark i penningar, i silfver och koppar och grytor förutom hennes kläder, först ett londonskt kläde, kåpa och kjortel, förutom hennes linkläder och annan del, som hon hade af sin faders gård, som låg till 50 mark. Beseglingsmän voro herr Lars i Brunflo, Lars Ersson, Mårten i Ön och Karl i Månsta.

6) År 1459 beseglade välboren man herr Jöran Karlson, riddare, Jenis Karlson och Peder Olofsson, lagman, ett

köpebref, däri Mickel Olofsson och Mattis Olofsson sålt gården Våle i Hackås s:n för 18 jämtska marker till Joane Austson.

7) Å den skuldförbindelse, som den 4 April 1410 uti Mordviken utfärdades af Jämtlands jordägare på 600 mark »å vårt lands Jämtlands vägnar» till Jenis Nilsson, domprost i Upsala, förekommer Karl Pedersons i Hof namn först, hvilket tyckes ådagalägga, att hans var det mest betydande af de 118 namnen.

8) Under 1414 afgjorde Erik i Hvattjom, Olof i Sanne, Sten i Fäste och Edfast i Dödre m. fl., en tvist mellan Hadg i Tunvågen och ämbetsmannen, rörande skogen till öfre och nedre Göla, och förklarade, att nedre Göla var senare bebodt och bebyggdt än öfre Göla, som redan förut varit en självständig gård. Brefvet beseglades af Peder Karlson i Hof, Edfast i Dödre och Torgier i Skatuaras.

9) Professor C. Paludan Müller säger sidan 37 om den Oldenborgske slægt:

»Kriget mellan Sverige och Danmark utbröt ånyo 1452, och då kung Carl ansåg sig löst från Halmstadstraktaten, sträfvade han nu att återbekomma den norska kronan. Han förmådde dock ej att sända någon betydande styrka öfver de norska fjällen.

Men i slutet af nämnda år gjorde en norsk man, som stod i konung Carls tjänst, nämligen Jörgen Karlson, länsmannen i Jämtland, ett infall i Tröndelagen, hvarest han fann eller tilltvang sig anhängare. En hans frände, Olof Nilsson Skunck på Talgö, (till en början äfven han en konung Carls anhängare, men som öfvergått till Konung Christian) dref honom dock snart på flykten. Men så snart denne åter begifvit sig hem, kom Örian Karlson till samma trakt i maj 1453 men blef för andra gången tvungen att draga tillbaks öfver fjällen in i Jämtland.»

Dessa krigståg voro af ingen eller ringa betydelse och upphörde vid sistnämnda år.

10) Sysselmannen i Jämtland, välborne Erik Karlson på Westerhus, närvar vid uppgående af gränsen mellan Sunne kyrka och grannarna därintill under år 1448 och beseglade brefvet därom å kungsgården Förberg på Frösön. Sannolikt afled Erik Karlson någon kort tid därefter, då dennes broder Peder Karlson på Westerhus omtalas som sysselman i Jämtland och drottning Doroteas betrodde man. Hon hade näml. Jämtland till lifgeding från 1445 till sin död 1495 och

under största delen af denna tid nämnes Peder Karlson som hennes sysselman.

11) 1443 beseglar Peder Karlson i Hof, Jacob Pawal i Dödre och Torgeir i Skatuaras ett af sex synemän utfärdadt intyg, att yttei Göla blef senare bebyggdt än öfre Göla.

12) Yrian Karlson, riddare, gifver 1470 sin halfva gård Hof till sin son Karl Yriansson och därjämte af de gods och ägodelar därtill höra med deras tilläggelse i åker, äng, skog och mark, kvarn och kvarnställe, fiske och fiskestad i våto och torro, när och fjärran, och erhöll Karl Yriansson dessutom rätt att under Yrian Karlsons lifstid äfven bruka andra halfva gården. Brefvet beseglades af Olof i Sanne och Peder, lagman, m. fl.

13) Gunnar Heljeson, Peder Bertilsson och Henrik Hielte intyga, att Karl Öriansson var horoson och som sådan känd af hvar hederlig man och hustru. Dateradt Bergen 1485.

14) 1475 försäljer Lindorm Nilsson två systerdelar i Gilsta, Hackås, till Karl Yriansson för 8 jämtska mark, hvilket han gjorde med sin hustrus och hennes systers råd och Kristina Jacobsdotters ja och samtycke, och bevittnades köpet af bland andra herr Mogens i Rödön, herr Lafrans i Sunne, Torbjörn i Fåker; som beseglingsmän nämnas Peder Karlson, fogde i Jämtland, herr Mogens, prost därsammanstädes m. fl.

15) 1477 försäljer riddaren Örian Karlsons i Hof änka, Margit Jönsdotter, sin morgongåfva Gillestade och Lofdeberg i Hackås socken till Karl Yriansson på Hof för 50 mark.

Brefvet beseglades af Margit Jönsdotters båda söner (i ett föregående gifte) Knut Persson (Skunck), som längre fram omnämnes som befälhafvare på fästet Stenviksholm, och Geord (Göran) Persson (Skunck), framdeles fogde i Jämtland.

16) Kristina Karlsdotter (Skunck) intygar i ett öppet bref från Hackås under 1482, beseygladt af Esbjörn i Ösen, att under hela den tid, hennes bonde Ingemund och dennes broder Anund ägde Hunge i Bodsjö, hörde hon aldrig, att någon djärfdes att fiska eller någon nyttning göra i Hunge vatten, när kulfisket stod, än de som sutto i Hungegården. Detta hade hon vittnat inför fogden och lagmannen.

17) Hustru Birgitta i Westerhus frågar sig för i Trondhjem, om arfskiftet (se ofvan 3) var laggildt och fick jakande svar därpå den 7 mars 1487.

18) Inför lagmansrätten i Trondhjem infunno sig hustru Birgitta Pedersdotter i Westerhus och Olof Jenson så-

som kärande Peder Olofsson såsom ombud för Karl Yrianssons barn, svarande.

De förra klagade, att de ej fått fullt fädernearf på båda sidor, isynnerhet i godset Hof i Hackås, som dem var förhållet af deras farbror, herr Yrian Karlson, och efter honom af hans son Karl Yriansson. Peder Olofsson svarade, att det var gjordt rätt byte mellan dem i lifvet och att Peder Karlson hade tagit lösa penningar, 80 mark, för sin del i Hof.

Rätten pröfvade handlingarna och kunde ej finna, att något lagligt byte skett. Angående de 80 mark, som Birgittas fader Peder Karlson uppburit, påstod hon, att de ej på långt när räckte till det han skulle haft af sina bröder för Hofs godset, och erbjöd sig att återlämna dem.

De kunde ej heller se af handlingarna, om det var hela eller halfva summan.

Efter denna rannsakning ingingo parterna förlikning på det sätt:

att Birgitta skulle återbära de 80 markerna; sedan skulle hon och Olof Jenson med sina syskon och Karl Yrianssons barn gå till tredingsbyte efter herr Yrian Karlson, Peder Karlson och Jens Karlson i allt arf, som dem tillfallit efter fader och moder och efter deras två bröder, Olof Karlson och Erik Karlson, som ej lämnat bröstarfvingar efter sig, skulle ock de 80 markerna gå till tredingsbyte med det öfriga godset.

Rätten beslöt, att detta skulle hållas för laga dom, och hängde insegel under handlingen den 10 nov. 1488.

19) 1494 tillskref Brita Persdotter sin frände Karl Jonsson i Thoten och underrättade honom, att hon sålt sin andel i Westerhus till ärkebiskop Jacob Ulfson i Upsala för ett år sedan; däri säger hon bland annat:

»Vid samma tillfälle voro Edra bröder Olof och Nils Jensöner där uppe i Ödha närvarande och ville sig inklaga i en tredjedel i halfva Westerussa. Litet efter att den gode herren var af landet faren, då voro Edra bröder på Hackås skatteting till tals med mig; då frambar jag ett bref af ärkebiskop Gaute i Trondhjem med flera gode män, som detta inseglat hade, hvilket bref inlades i Hackås kyrkohärberge.»

20) Under 1494 S:t Vincentii dag, då ärkebiskopen i Upsala höll sitt ämbete i Brunflo kyrka, utfärdade Peder Olofsson och Anders Olofsson i Hackås och Sanne ett bref, däruti de förklarade, att de lämnade sitt fulla samtycke till den handel, Brita Persdotter gjort med Upsala domkyrka om Westerhus, deras »odalsbörd». Som fastemän härå antecknades af länsmannen Nils Pederson 8 uppräknade odalmän

och som vittnesmän Peder i Haga och Magnus därsammastädes samt alla socknebönder närvarande, och beseglades brefvet af Peder Olofson i Sanne och Magnus Nilsson samt Ketil Olofsson.

21) Under söndagen näst efter S:t Eriksdag 1490 på det 5:te året betygar lagmannen Magnus Hansson i Jämtland med ett öppet bref, att han var närvarande i Brunflo kyrka och hörde på att hederlig man Lafrens, kyrkoherre därstädes och prost över Jämtland, lagligen uppböd Westerhus till alla dem, som därtill voro skylde. Detta förrnämnda uppbåd gjorde han tre resor i hela kyrkallmogens närvaro, och detta bref beseglades af lagmannen omförmälda dag uppå lagmansgården i Hangrastad.

22) Att Peder Karlson 1474 den 12 december fortfarande var sysselman i Jämtland, framgår af ett bref, rörande ödesbölet »Singxiöö i Sundasio socken».

23) I striderna mellan Sverige och Danmark om den norska kronan ställde sig jämtarna på Sveriges sida, och det gick så långt, att de icke kunde freda sig för beskyllningen för förräderi, såsom då de vände sig till Sten Sture och senare till konung Gustaf Wasa med bön om hjälp mot sin egen regering.

En jämtlänning, som fäst sin samtids uppmärksamhet vid sig, var biskopen Karl Jonsson Jämte i Hamar. År 1486 studerade han i Rostock, 1493—1497 var han kanik i Hamar och sockenpräst i Thoten, 1504 biskop i Hamar. I Juli 1505 var han med konung Hans på riksmötet i Kalmar, där processen mot riksföreståndaren Svante Sture pågick. Karl Jämte hörde då till konungens förtrogna och gjordes vid samma tid till hertig Christierns rådgifvare. Stämningen mot konung Hans såväl som mot hans ämbetsmän var bland allmogen i Norge mycket bitter. Orolig häröfver sände konung Hans 1505 sin son hertig Christiern med vidsträckt fullmakt till Norge, där han mötte ovilja och olydnad bland allmogen, hvilken, som han tyckte sig finna, leddes af män, som rufvade på upproriska planer.

Vid nyårstiden 1508 började i Oplanden uppror. Bönderna anfördes af en viss Herlog Hofudfat, som i början hade överhand, dödade två konungens fogdar och inneslöt hertigen på Hamars gård, därifrån denne dock snart undkom. I spetsen för sina krigare trängde han sedan bönderna in i skogarna, kringgick deras befästade bråtar, slog dem och tillfångatog Herlog m. fl. af anförarna, hvilka i Oslo undergingo pinligt förhör och halshöggos utanför Akershus, där

deras hufvuden sattes på pålar, hvarest de ännu 20 år senare blefvo sedda.

Att hertigen misstänkte biskop Karl Jonsson för delaktighet i upproret, framgår af hvad som följer.

När konung Hans sände sin son till Norge, fick denne befallning att lyssna till biskop Karls råd och lämna honom sitt förtroende. Vid afresan mottog hertigen konungens bref till biskopen, däri denne uppfordrades att med råd och dåd stå hertigen bi, men denne aflämnade aldrig brefvet, ej heller fäste han synnerlig vikt vid biskopens råd.

Vid upprorets utbrott tog han biskopen med sig på tåget mot de upproriske. Sedan hertigen besegrat dem, återvände biskopen till Hamar, där han fick mottaga två vänliga bref från hertigen med anmaning att möta honom i Sarpsborg för att där hålla ting. Med anledning häraf lämnade biskopen Hamar för att draga till »den unge herren» och bjöd före afresan, att man skulle brygga och baka samt göra allt redo till fastlagen, då han inom åtta dagar skulle återvända och med honom hertigen som hans gäst. Åtta dagar gingo, utan att något bud ankom till Hamar, men kort därpå, bittida en morgon, kom hertig Christiern med 500 man för Hamars gård vid ett tillfälle, då biskopens fogde var frånvarande i ett ärende. Hertigen närmade sig i galopp mot porten och ropade, att man genast skulle öppna för honom och biskopen, ty svenskarna voro i hack och häl efter för att taga dem till fånga. Gårdens män, som icke visste af någon fara och som väntade biskopen och hertigen som dennes gäst, öppnade porten. Men så snart hertigen blifvit insläppt, bemäktigade han sig gården och tog biskopens män till fånga samt plundrade och beskattade grymt det kringliggande landet.

Innan hertigen gjorde detta tåg, hade han tagit biskopen i strängt förhör och afskurit all förbindelse mellan honom och hans män: nu fängslade han ock hans syster, hvilken jämte mannen, Per Kämpe från Medelpad, var på besök i Hamar. Systern släpptes dock sedermera och återvände hem med sin man, som var frånvarande, då hertigen kom, och därför undgick att blifva fången.

Biskopens fängslande väckte i Norge ett utomordentligt uppseende. Ärkebiskop Gaute Ivarson i Trondhjem skref härom till konungen, anhållande om dennes mellankomst till biskop Karls bästa, och till ärkebiskop Birger i Lund med bön, att denne skulle tillskrifva konungen om samma sak.

Vid herredagen i Varberg den 6 juni 1508 kom denna sak före. Här uppträdde nu hertig Christiern som biskopens anklagare och påstod, att denne hade stämplat med allmogen

i sitt biskopsdöme och åstadkommit uppror mot honom, hvilket sånär kostat honom och hans män lifvet. Af denna orsak hade han tagit biskopen i förvar för att förhindra, att denne skulle sluta sig till svenskarna. Men förrän han detta gjorde, hade han tillbjudit Norges biskopar »att taga honom och hans sak under sig och hålla hertigen och Norge säkert och fritt för honom, hvilket dessa nekat göra».

Efter mycket skrifvande än hit och än dit, under hvilken tid biskop Karl icke fick tillfälle att försvara sig hvarken muntligen eller skriftligen, och sedan hertigen hos påfven framställt saken i ett för sig fördelaktigt ljus för att vinna aflösning för det våld, han låtit öfvergå en andlig man, ålade denne två tyska och danska biskopar att undersöka saken.

Denna kommission förhastade sig ej, icke heller infann den sig i Norge eller sörjde för att biskop Karl fick rådrum att försvara sig eller att han blef släppt ur sitt fängelse. Hvarken gråt eller böner hulpo honom ut, och då han förnam, att man stod honom efter lifvet, försökte han rymma ur fängelset. Till den ändan sönderskar han lakan och sängkläder och snodde remsorna samman till två rep, hvaraf han gjorde ett slags stege. Han hade lyckats få reda på höjden och afpassade därefter stegens längd.

En vinternatt, när jorden var betäckt med djup snö, fästade han stegen vid en järnstång i fönstret, kröp därpå ut genom detta och gled så ned efter de två tågen. Men då han var kommen halfvägs, brusto båda tågen, och han störtade ned från en betydlig höjd och bröt sitt ena ben. Känslan af den öfverhängande faran gaf honom emellertid kraft nog att släpa sig öfver den frusna grafven och in i en närgränsande skogslund, hvarest han fann ett ihåligt träd, i hvilket han kröp in och skylde sig.

Ingen hade märkt hans bortgång från slottet (Akershus). Alla sofvo där, till och med vakterna, ehuru hertigen själf var närvarande. Men vid daggryningen såg man repstumparna fladdra från fönstret och fick snart visshet om att fången var borta. Hertigen sände straxt ryttare i alla riktningar för att förfölja den flyktade; själf red han med sina jägare och några få ledsagare efter spåren till skogslunden, dit biskopen krupit, och där löste han sina jakthundar. En af dem vädrade biskopen i det ihåliga trädet, där hertigen straxt infann sig och befallde den förre att komma fram. Hertigen tilltalade honom strängt. »Vore det icke för egen ära, skulle jag straxt med egen hand bestraffa Eder som Ni förtjänat». Biskopen kunde intet annat härpå svara, än att detta stode i hans makt. Hertigen bjöd därpå slottets höf-

vitsman att föra flyktingen, som nu icke var i stånd att resa sig, tillbaka till slottet och för framtiden vakta honom bättre, då han nu genom sin flykt vidgått sitt brott.

Biskopens benbrott påskyndade hans död. Under 1511 blef han på hertigens befallning tagen ur fängelset för att föras till ärkebiskop Erik Walkendorf i Trondhjem. Men innan han anträdde resan, afled han i slutet af år 1511, medan han ännu uppehöll sig i Oslo hos biskop Anders Muus. Enligt andra uppgifter lämnade han fängelset 1512 och afled samma år.

24) Knut Pederson till Wij af släkten Skunck var son till riddaren Örian Karlssons på Hof änka, Märit Jönsdotter i Hof, förmodligen i ett föregående gifte. Knut Pederson var decanus i Trondhjem och intim vän med Trondhjems sista ärkebiskop Olof Engelbrektsson. Under reformationstiden var han en ifrig anhängare af den gamla trosbekännelsen.

Under år 1537 innehade han på ärkebiskopens vägnar Stenviksholms slott i Verdalen, hvilket belägrades af danskarne under Thore Rudts anförande, mot hvilken han under belägringens början visade sig tämligen trotsig.

Såväl härigenom som ock eljest gjorde han sig hatad. Efter slottets uppgifvande anhöll han om särskildt skyddsbref, som ock 1538 lämnades honom. Året därpå afled Knut Pederson, sedan han någon tid förut ingått äktenskap med en adlig dam, Dorothea Adelsteen af Ägge.

25) Å skattetinget i Refsund år 1512 närvar bland andra Örian i Hof, Olof Galle af Vapen, höfvidsman över Jämtland, lagmannen Måns Hansson m. fl., då dom afkunnades i en tvist mellan Olof Svertling och Larens i Sundviken angående Norra Öfsjö.

26) År 1512 beseglar Yrian Karlsson ett jordbyte mellan Olof Pederson och Anders Ketilsson m. fl. i Lockne.

27) 1512 afkunnade Örian Karlson m. fl. dom angående skog och fiskevatten i Gimdalen.

28) 1513 afkunnade Jöran i Hof, Karl i Kluxås m. fl. dom angående fisket i Gimdalen, hvilka ock beseglade domen.

29) 1514 beseglade Yrian Karlson i Hof ett köpebref mellan Nils Olofsson i Berge, Lockne socken, och Larens Svensson i Kluxås.

30) 1515 beseglade Örian Karlson i Hof ett rättens beslut om jordbyte mellan Vestra Kläppe och Bringåsen.

31) 1513 dagen före 1:a Bonifacii dag beseglade Örian i Hof, prosten Nils i Oviken, lagmannen Måns Hansson och Anders i Billsta ett i Oviken skrifvet köpebref, däri Felis

Enarson försålt till brodern Sven Enarson halfva Fastgården i Oviken för 43 svenska mark.

32) 1513 på skattetinget i Refsund på kallelse af välborne Olof Galle, landsfogde, sutto i rätten bl. andra Yrian Karlson i Hof, Karl i Kluxås och Anders i Fåker att afdöma en tvist rörande fisket i Gijm, hvilket de tilldömde Hemming i Mordviken och Brunflo kyrka. Domen beseglades af Yrian i Hof, Lafrans i Kluxås och Ketil Olofsson.

33) Under 1469 försålde Mickel Olofsson och Mattis Olofsson en gård, Våle i Hackås socken, för 18 jämtska mark till »skälikom manne» Joane Austas (Johan Austasson) och uppdrogo åt sin morbroder Torgote i Fåker att låta skrifva köpebrefvet, som därpå beseglades af välboren man herr riddaren Örian Karlson och dennes broder Jenis Karlson i Hof samt lagmannen Peder Olofsson.

34 Under förra delen af 1500-talet måtte betydande händelser ha inträffat, då godset Hof kom att tillfalla kronan och då Örian Karlsons i Hof barn och efterkommande togo sin tillflykt till Helsingland; åtminstone funnos de där vid slutet af samma århundrade samt under förra delen af 1600-talet. I den mängd pärmbref, som finnas i behåll, har jag ej kunnat påträffa sonens till Jöns Karlson i Hof namn Peder Jönson, hvilken tyckes tagit sin bostad på fädernegården Hof, som han af någon orsak lämnat. Möjligen kan ärkebiskop Erik Walkendorfs bref af den 26 mars 1519 från Nidaros till konung Christiern gifva anledning till några gissningar.

Så skrifver ärkebiskopen: Några bönder från Jämtland hafva varit inne i Sverige hos riksföreståndaren herr Sten Sture och klagat för denne, att de ledo stort förtryck hvad skatten vidkom och äfven hvad angick andra förhållanden. De bådo honom att hjälpa dem i deras nöd. Fogden i Helsingland beredde sig då, rimligtvis på herr Stens uppfordran, att infalla i Jämtland med 40 à 50 man för att tinga allmogen från kung Christiern, medan länsmannen där, Olof Galle, var frånvarande. Då ärkebiskopen fick veta detta, sände han i förening med herr Nils Henrikson, Olof Galles fogde, några män till undsättning och försåg dem med penningar, att de icke skulle falla allmogen till en börda. Det var nämligen hård tid i Jämtland likasom i Trondhjem. De tillskrefvo äfven allmogen, uppmuntrade dem att förblifva trogna under Norges krona och åtvarnade dem, hvad följden skulle blifva, därest de annorlunda handlade.

Då ärkebiskopens folk tingade med dem, gåfvo de goda svar, lofvade att stå fasta vid dem och förmenade, att, om det än kom tusen hofmän från Sverige, skulle de icke låta

tvinga sig. De lofvade ock att hafva spejare ute på alla kanter och, om svenskarne komme, skulle de möta »man ur huse» för att motstå dem. Likafullt stodo kort därpå svenskarna, 200 man starka, helt oväntadt nattetid midt i landet och närmade sig de gårdar, hvarest ärkebiskopens män lågo, Dessa hade icke enligt löfte blifvit varskodda af bönderna tvärtemot var det en länsman (Per Jönson från Hof?) från Jämtland, som visade svenskarna vägen ända till nyss omtalade gårdar och ärkebiskopens män, hvilka icke visste af någon ofred, förr än deras egna vakter sågo fienden helt nära. Likafullt gjorde de motstånd, och döda och sårade räknades på båda sidor. Då satte svenskarna eld på det huset, där ärkebiskopens flesta män befunno sig, och flere bland dem blefvo dräpta, andra fångna, och endast några få undkommo, hvilka lågo i en gård, som var mera aflägsen. De undkomna sökte förmå allmogen att förnya striden med svenskarna, innan de lämnade landet; men det var omöjligt för dem att få en enda man med sig. Jämtarna invände nämligen, att om det än nu lyckades dem att slå svenskarna, så skulle dessa dock snart komma åter och skända och bränna; medan de nu icke gjorde jämtarna annat än godt. Oaktadt det således ej lyckades för ärkebiskopens män att resa bönderna i Jämtland mot svenskarna, sände de likafullt en uppfordring till dessa, att de skulle stanna i landet i tre dagar »om de vore hofmän». Men härpå aktade de icke. De tingade med allmogen att gå herr Sten tillhanda, hvartill en del svarade ja och en del nej. Och därpå lämnade de landet igen, förr än det på morgonen dagades.

Allt detta förtäljer ärkebiskopen i sitt bref till konungen och råder denne att skrifva till herr Olof Galle, att han straxt personligen infinner sig i Jämtland, som är hans län, och där styrker allmogen, som sig bör.

35) Möjligen står följande omständighet i något förhållande till det ofvan relaterade: Jens Gulleson, höfvitsman i Jämtland, tager 1554 hustru Kerstin i Hof och hennes barn i sitt försvar på sin konung Kristians vägnar mot allt öfvervåld.

36) Ett bref till Peder Karlson af år 1430 förmäler, att »Lars Ingemundson vill kära på det arf, som 24 män dömde mig (hvilken mig synes ej af brefvet) till med lagmannens afgöring i Eder närvaro. Och Ni vet, att de sönderslogo min dörr och nedbröto mitt hus och togo min fisk och allt, som där fanns, och lade sig i försåt för mig, 8 eller 10 man, och ville slå mig ihjäl; min dräng slogo de, så att hjärnan syntes. Eder länsman och 3 dannemän hade

att skåda och rannsaka hans gärning.» Beseglingsmän voro Joan Joanson och Karl Mårtenson i Sanne.

37) Som lagrättsman närvar 1467 Bengt i Ålsta vid tinget i Hackås och utsågs af sysselmannen i Jämtland att, jämte dennes broder Jöns Karlson i Hof m. fl. uppgå och bestämma gränsen mellan Tunvågens och Flatnors skog samt att angifva, hvar kungsallmänningen var belägen. Brefvet beseglades af Jöns Karlson, Olof Kettilson och Ofof i Sanne.

38) År 1483 på Jamtamot utfärdade 24 bönder i Jämtland, «därtill kräfde af välboren manne Peder Karlson, fogde i Jämtland», en dom, rörande gränsen mellan Jämtland och Härjedalen.

39) År 1512 voro Örian Karlson m. fl. medlemmar af skattetingsrätten i Refsund. Då förekom ett mål rörande fiskerätten och rätt till skog i Gimdalen mellan Nils i Sund å ena sidan, svarande, och Halfvar Jonson och Olof Undson, kärande, å andra sidan. Nils i Sund tilldömdes rätten. Yrian Karlson uppräknas först bland domsmännen.

40) 1520 dömde Yrian i Hof m. fl. i en tvist om ett kvarnställe i Gällö vid skattinget i Refsund; domsbrefvet beseglades af Hans Karlson, lagman, Yrian Karlson och Arne i Amber.

41) Ingemund och Olof Ingemundson i Loke sälja en systerdel af Gilstad i Hackås åt Örian Karlson i Hof 1523 för 10 mark. Som vittnesmän stå Nils Anderson i Gärde och Peder Anderson i Fäste, och beseglingsmän voro Olof Hemmingson i lagmans ställe, Jon i Måläng och Jeppe i Bleka.

42) 1528 öfverlåter Hemming Stenson sin del i Ramskor och By i Marieby åt sin syster Märit för 9 mark. Beseglingsmän: Olof Hemmingson, lagman, och Örian Karlson och Gudmund i Ope.

43) I professor R. Kejsers arbete »Den norske kirkes Historie» säger han i 2:a delen, sidan 698,

att ärkebiskop Olof Engelbrektsson i Trondhjem i slutet af år 1529, när fogden i Jämtland, Örian Pederson (Skunck), var frånvarande, sändt en trondhjemsk storman, Håkan på Egge, in i Jämtland med budskap till allmogen därom, att konung Fredrik i Danmark hade fråntagit Vincentius Lunge Jämtland som län och öfverlåtit det på ärkebiskopen. Denna uppgift var fullständigt sanningslös; men icke nog därmed. Håkan utspridde tillika, att Vincentius med hustru och barn måst rymma ur landet, sedan han fallit i konungens onåd. Men Jörgen Karlson i Hof motsatte sig Håkan på Vincentius' vägnar, förnekade sanningen af de utspridda ryktena och föreställde allmogen, att man, innan man gaf sig under

ärkebiskopen, borde se konungens bref för att finna riktigheten i de gjorda påståendena.

Jörgen Karlson underrättade också Vincentius i Bergen om det passerade.

Denne blef, som lätt kan tänkas, ytterst uppbragt, erhöll under den 4 december 1529 från Esge Bilde samt flere råds medlemmar och gode män i Bergen vittnesbörd för kung Fredriks länsbref till honom på Jämtland, både på det af den 16 juli 1528 och på ett äldre af den 2 april och sände nu detta vittnesbörd med en skrifvelse af den 6 december 1529 till Jörgen Karlson, däri han på sedvanligt vis i de häftigaste uttryck utfor mot ärkebiskopen och Håkan på Egge och med detsamma låter Jörgen Karlson förstå att hvad som rörde honom och ärkebiskopen, därmed hade jämtarna intet att skaffa. Men jämtarna tyckas hellre önskat sig ärkebiskopen till länsherre än Vincentius Lunge, och därför lyckades det också ärkebiskopens fogde, Trond Ivarson, att tinga största delen af landet under ärkebiskopen före februari 1530.

Under den 20 mars 1530 tackade allmogen ärkebiskopen därför att han hade sändt dem Trond Ivarson som fogde och yttrade tillika i sitt bref den förhoppningen att få behålla ärkebiskopen som sin länsherre och anhöll därjämte, att han hos konungen ville ordna härom. I denna sin skrifvelse framställde bönderna flera klagomål, som framhållas till konungens afgörande, och slutligen den önskan, att konungen ville sända dem till länsherre ärkebiskopen i Trondhjem, därför att, när konungens fogdar där i landet gjorde dem vrångt öfvervåld, då tycktes det dem vara för långt att färdas med sina klagomål till Danmark eller till Bergen.

På nedresan till herredagen i Köpenhamn, utsatt att hållas 8 dagar efter S:t Hans 1530, tillskref Vincentius från Tunsberg den 9 april sina mest förmående vänner i Jämtland, Jörgen Karlson i främsta rummet, och bad dem utverka ett af 24 de mest ansedda män i landet förségladt vittnesbörd. Hans ovänner beskyllde honom nämligen att eftersträfva att af jämtarna hyllas till konung. Huruvida detta vittnesbörd kommit till stånd, vet man ej.

44) 13 dag jul 1520 beseglade Örian Karlson i Hof jämte herr Nils på Rödön, herr Peder i Refsund och Nils Gudmundson, kyrkoherde i Oviken och prost i Jämtland, ett köpebref, däri den sistnämnde för 20 mark gamla örtugor öfverlåter ödeshemmanet Kämpdalen i Oviken till systrarna Margareta och Birgitta Halvardsdöttrar från Obbåsen.

45) Jöns i Bjärme och Anders i Billsta göra ett jordbyte med Örian Karlson i Hof år 1529, att de förste skulle

hafva halfdelen i Merle och halfdelen i Ålbergh. Vittnesmän voro prosten Erik Anderson i Oviken, Karl i Kluxås och Peder Anderson i Matnäs och beseglingsmän nämnde Erik Anderson, Olof Hemmingson, lagman, och Karl i Kluxås.

46) Torkel, Mårten och Ragnhild i Gärde samt Olof i Sinnberg försålde för 4 mark till Karl i Kluxås en myr »som öster russa fitier heter», under år 1525. Vittnen därvid voro Ketil i Ålsta och Sten i Viken. Brefvet beseglades af Olof Hemmingson, lagman, och Örian Karlson i Hof och Jöns i Bjärme.

47) Under år 1528 hade konung Gustaf Vasa den 11 mars tillskrifvit fogden Göran Persson i Jämtland ett bref, däri han beklagar, att fogden och jämtarna låtit daljunkaren uppehålla sig därstädes under föregående höst och vinter, att de svenska förrädarne vunnit bistånd m. m. Han hade hitintills haft undseende med dem för konung Fredriks skull, som ej så noga kunde få kännedom om det, som tilldrog sig i en så aflägsen landsända. Men om bättring och rättelse nu icke skedde, skulle både ståthållaren (Vincentius Lunge) i Jämtland och dennes fogde Göran Persson få erfara, att han skulle vedergöra det.

Under nämnda år hade domkapitlet i Upsala utnämnt en kyrkoherde i Offerdal, som af församlingen ej blef mottagen, utan hade denna antagit en annan (möjligen på inrådan af fogden Göran Persson). Konungen säger nu i sitt bref, att den präst, som domkapitlet förordnat, skulle till Offerdal och den andre därifrån. I en senare skrifvelse af den 17 juni samma år fick fogden uppbära skarpa förebråelser, därför att han förhindrat prosten i Jämtland, kyrkoherden Erik Anderson i Oviken, att fullgöra den befallning, han mottagit från Upsala domkapitel, att uppbära ränta och sakören i Jämtland.

Fogden hade förra vintern lofvat att vara på Gustafs sida men brutit sitt löfte.

48) År 1524 beseglade Örian Karlson i Hof på lilla gården i Kloxåsen ett bref, däri Guttorm Olofsson stadfäster ett af hans aflidne broder Nils gjordt köp med Lafrans i Kloxåsen om en gård, »som Berge heter». Bland de öfriga beseglingsmännen märkas Jöns i Bjärme, Anders i Engiom (Bolägden) och lagmannen Olof Hemmingson.

49) År 1528 beseglade Örian Karlson i Hof och lagman Olof Hemmingson ett köpebref om ett kvarnställe i Forsån i Lockne.

50) År 1535 beseglade fogden i Jämtland Örian Pedersen

och lagmannen Olof Hemmingson ett bref rörande en uppmätt jord å ett hemman i Brunflo.

51) Under 1521 köpte Karl i Kluxås af Torkel och Måns i Gähle, Torkel i Gohle, Lasse och Olof i Sinnberg en myr för 4 mark. Köpebrefvet beseglades af lagmannen Olof Hemmingson, Örian Karlson i Hof och Jöns i Bjärme.

52) Under år 1535 på Mattis afton voro af välboren sven Örian Pedersen, fogde i Jämtland, tolf män utsedda att på Skottgården i Oviken syna jord och hus, näml. Peder Olofsson, fordom kirkeprest i Hammerdal, Wroldh på kyrkbyn m. fl. Brefvet beseglades af lagmannen Olof Hemmingson och fogden Örian Pedersen.

53) På vapentinget i Hackås 1548 afgjordes en tvist, rörande Öfver- och Yttergöla, af hvilka det förra räknades till Näs socken och det senare till Hackås socken, mellan Hadde i Öfvergöla på ena sidan och Josef och Torkil Anderssöner samt Lasse Eskilsson i Yttergöla på den andra sidan; och dömde rätten, att de skulle innehafva hvar sin anpart af nämnda ödesjord, som var kungsjord. Till stöd för gjorda påståenden företeddes ett domsbref af tolfmännen Jöran Karlson, Per Karlson och Erik Karlson i Hof med fl.

54) År 1531 afkunnades dom i ett tvistemål om Qvitsle gård i Bergs socken. I rätten sutto Yrian Pedersen, fogde i Jämtland, Prosten Erik Anderson i Oviken och lagmannen Olof Hemmingson.

55) År 1531 beseglade fogden i Jämtland Yrian Pedersen ett domsbref angående ett laxfiske i Fors och under 1535 ett bref mellan Olof Ketilsen och ägaren af Hanåsen samt Anviks byamän, alla dessa i Refsunds socken, angående någon skog, därom tvist pågått.

56) Under 1577 försålde hustru Ingierd Torbersdotter med sin man Per Olssons samtycke sin arfvejord i Fåker till brodern Per Torberson för 104 mark i jordvärde och 24 i »sone och godvilja». Köpebrefvet beseglades af lagmannen Nils Bodelson, Jöns Person i Hof och Lars Stenson i Sinnberg.

57) År 1586 vid Gregorietid var Peder Olofsson i Hara på Sproteide ting och böd Olof Jonsson i Åkeräng en gård vid namn Salsån, emedan denne senare var bördsman till samma gård, hvilken någon liten tid förut blifvit af Peder Olofson såld men efter detta återköptes af rätta bördsmannen Olof Jonsson för 200 smala mark pengar, »som goda och i landet gångbara äro». Detta intygade Jöns Person (Skunck) i Hof, Peder i Dödre och Olof i Digernäs.

58) Olof Jonæ Skunck var 1572 kyrkoherde i Wassunda och Haga församlingar i Upland samt riksdagsman s. å. Som

kyrkoherde i Wassunda bevistade han 1590 års möte i Stockholm, där han underskref arfföreningen, som då af kleresiet stadfästes, likaledes Upsala möte 1593 som prost och underskref 1595 prästerskapets trohetsförsäkringar till konung Sigismund. Han erhöll transport som komminister till Oviken (Hackås) 1603 och afled vid pass 1607.

Olof Skuncks son Peter Olai (Skunck) var kyrkoherde i Wassunda och blef för brott 1639 halshuggen. Dennes söner voro landsdomaren i Blekinge Nils Skunck, som adlades af konung Karl XI, och teologie professorn Samuel Skunck i Upsala.

59) Den 3 juni 1597 omnämnes Peder Jönsson Skunck som innehafvare af Hof.

60) År 1619 afsäger sig Karl Jöranson, boende i Jättendal i Helsingland, sina anspråk på arf i Hof, som blifvit förbrutet till kronan, och erkänner Per Jönson som dess rätta ägare mot en summa af 12 svenska daler. Brefvet är dat. i Hof.

61) År 1626[16] å skattetinget i Hackås intygar en piga från Norge, att Per Jönson (Skunck) i Hof var en hederlig man.

62) Den 24 juli 1632 erhåller Per Jönson af tingsrätten i Hackås fastebref på halfdelen af Hof.

63) Den 14 september 1629 göra skrifvaren i Jämtland Jens Mickelsen, Peder Jensen i Hof, Mårten i Östnår m. fl. veterligt, att Zakarias i Sillje e:känt, att han uppburit af sin svåger Olof Andersson i Östnår för sin hustru Karin Olofsdotter hennes systerdel i Östnår med 10 daler m. m.

64) Den 14 september 1636 afslår Hackås skatteting Karl Jöranssons anhållan om 8 daler jordränta af sitt och sin aflidne broders arfvegods i Hof, hvilket tillfallit kronan och som Per Jönson böxlat till sig. Dock erhöll han af Peder en häst och sadel till Jättendal i Helsingland.

65) I Hylphers' beskrifning, sidan 111, under Hackås säges bl. annat: Här förvaras i kyrkan äfven riddaren Skoncks vapen, värja och ovanligt stora sporrar samt en slida af järn eller fodral åt ett forntidens gevär, kallad punart. Tvenne grafstenar, samma familj tillhöriga, hvarpå stått dess vapen (ett lår), blefvo sönderslagna vid tornets nedfallande (vid pass 1750). Denne Skoncke har varit boende nära kyrkan i Hof, som består af 3½ mantal, där ännu (1780) bönder räkna sin härkomst ifrån honom. Ett bref till honom från en af Sveriges konungar var i behåll, till dess det för någon tid sedan vid en eldsvåda förkom. Däri säges stått: »Vi bedje dig, riddar Skoncke etz.»

Fornhandlingar rörande Jämtlands län.

Utgifna af *S. J. Kardell.*

Handlingarna 230—237 angå Öfverhogdals församling och tillhöra Öfverhogdals kyrka. De hafva varit exponerade vid den kyrkliga utställning, som ägt rum i Östersund innevarande år. Med 230—234 och 237 följde afskrifter, som blifvit gjorda i riksarkivet. De här nedan återgifna afskrifterna öfverensstämma i det närmaste med dessa.

230.

1466. Ärkebiskop Olaf Throndesön i Trondhjem (†1474) medgifver, att det nybyggda kapellet i Öfverhogdal och dess kyrkogård må få invigas af annan ärkebiskop eller biskop.

Universis chr(ist)ifidelibus p(ræse)ntes l(ite)ras p(er)cepturis Olauus divi(n)a mis(e)rac(i)o(n)e Archie(pisco)pus nidrosien(sis) et sed(is) apostolice legat(us) nat(us) in o(mn)i(u)m saluatore salute(m). Cum nos arduis et ineuita(bili)bus negociis eccl(esi)am no(str)am nidrosien(sem) tangentibus continuo simus p(ræ)occupati quomin(us) ad aptu(m) temp(us) Cappellam nouam de n(ost)ro assensu et lice(n)cía per rusticos In Öffre Hoodall n(ost)re dijoc(esis) nouíssime exst(ru)ctam eiusque cemiterium consecrare et dedicare valeamus Ut a q(uo)cu(m)que Archie(pisco)po v(e)l e(pisco)po s(an)te romane eccl(esi)e comunionem h(abe)nte hui(us)mo(d)i consecr(aci)onis et dedicac(i)onis mi(nis)teriu(m) rape(re) valeat ipsique do(mi)no et fratri n(ost)ro archie(pisco)po v(e)l e(pisco)po super h(oc) humilit(er) requisito ad ip(su)m munus dedicacionis digne sicut decet dicte Capelle i(m)pendend(um) plena(m) et omnimodam c(um) grac(i)ar(um) acc(i)one concedim(us) facultatem. Datu(m) in residens(ia) n(ost)ra Archiep(iscopa)li Nidrosiensi Anno Domini millesimo q(ua)dringentesimo sexagesimo sexto Septima die mens(is) Marcij N(ost)ro sub secr(eto) p(ræse)ntib(us) Impresso In fidem p(ræ)missor(um).

Originalet på papper. Märke synes efter ett sigill.

231.

1470. Ärkebiskop Olaf Throndesön i Trondhjem tackar öfverhogdalsborna för sex pund gädda och medgifver dem att för framtiden utgöra sin tionde till Öfverhogdals då nyss byggda kyrka.

Wij Olaf mz gudz Nadh Erchebiskop i Nidr(os) och paweligz settes Legatus etc. heilsom idre allo oss elskeliga bönder oc meniga almoga Som bigga oc boo j Hodall j Heradals p(re)stageld kierlega mz Gudi oc wo(ra) andeliga bletzan Schal ider witherlicht wara at idert bodhe haluard olofsön war her ner oss j trond och antworded han oss oppa idra weg(nar) sex pu(n)d gedder som i oss sent hafua for huilkett wi ider tacke oc willo(m) thz g(er)na jthermere forskilde Jthermere moga i witha at efterty atj haf(ua) warit welwilliga till at bigga ider k(ir)ke Tha unna wi oc wela atj alla j forskr(efne) hodals sokn göre hodals k(ir)ke idre tiondh h(er) efther huilken som j haf(ua) till foren giort till en annan k(ir)ke mz stor möde oc vmake Oc hopas oss till idre alla at hwer eft(er) sin formoga er forskre k(ir)ke behielpeligh sa at hun ma blifua bestandend Oc hafuom wi bestillit atj skulle fange ther p(re)stalige embethe som idrom bör at hafua widh idre soknak(ir)ke. Jn C(hrist)° val(ete) Scrip(tum) Nidr(osi)e D.n(ica) Ciner(um) N)ost)ro sub secre(to) Anno etc. IXX (1470).

Originalet på papper.

232.

1479. Ärkebiskop Gauto i Trondhjem utlofvar fyratio dagars aflat åt alla troende, som på vissa dagar besöka Johannes döparens kyrka i Öfverhogdal eller lämna den hjälp m. m.

Universis christifidelibus p(ræse)ntes litte(ra)s inspecturis Gauto mi(serac)ione Diuina Archie(pisco)pus Nidrosiens(is) n(e)c no(n) sed(is) ap(osto)lice legat)us) Salutem in D(omi)no sempiternam. Q(uonia)m vota christifidelium ad Diuini cultus ampliacionem ac fidelium remediu(m) a(n)i(m)ar(um)

s(in)t piis exhortatio(n)ib(us) ac indulgen(ci)ar(um) excitanda fauor(e) Cupie(nte)s igi(tur) ut ecc(lesi)a Sancti Joh(ann)is bap(tis)te in Hodall dioces(is) nidrosie(nsi)s c(on)gruis fr(e)-qu(en)te(tu)r honoribus et ut chr(is)tifideles devoc(i)onis gra(tia) eo libe(n)cius c(on)fluant ad eand(em) O(mn)ib(us) et singulis vere penite(n)tib)us) et c(on)fessis) qui dictam ecc(lesi)am in festiui(tati)bus infra script(is) visitauerint S. Pasce Pente-c(oste)s Asce(n)sionis Natiuit(atis) D(omi)ni Circu(m)cisionis et d(omi)nica p(ro)xima post epyphanie D(omi)nica passionis In fest(i)s S(an)cti Joh(ann)is Bap(tis)te Olaui reg(is) et m(a)rti-r(is) symonis et iude et martini In festo dedicac(i)onis eius-d(em) ecc(lesi)e vel qui eidem man(us) porrexe(r)int adiu-tr(ic)es aut ibid(em) c(ir)cu(m)e(u)ndo cimiteri(u)m p(ro) defu(n)-ctis et p(ro) pace pie et devote deum exoraverint Quocie(n)s p(ræ)dicta v(e)l aliq(ui)d p(ræ)missor(um) deuote ac venera-bilit(er) adi(m)pleverint tociens quadraginta dies de i(m)mot(i)s eis penitenciis misericorditer relaxamus Insuper per p(ræse)ntes a(n)nuimus gu(od) o(m)nes incole p(a)rochie Hodall Dent De-cimas suas ecc(lesi)e supradicte inqu(an)tu(m) et g(ua)m diu studuerint eam in structura decenti et ornament(is) c(on)ser-uar(e) In hui(us) testi(m)o(niu)m secretum no(strum) p(ræ-se)ntib(us) est appens(um) Dat(um) Nidrosie in vigilia Na-tiuit(atis) b(eat)i Joh(ann)is bapt(i)ste Anno D(omi)ni mille-simo quadringentesimo septuagesimo nono.

Originalet på pergament med vidhängande sigillremsa.

233.

1485. Sex bönder skänka en slåtteräng till Öfverhogdals kyrka.

Thet see allom dandemannom witlicht ath wy æpt. sk(ri)ffne byörn sighurds(on) halffwardh ols(on) redhar thore-s(on) hindrik gwnnars(on) pawel herleffs(on) ok torgardh byör-s(on) kænnomps ok fulleligha til staam mz tæsso opno b(re)ffwe ath wy me godhwilya ok beradhno modhe wnth ok giffwit haffwom gwdhi til hedr ok oss ok war(um) æpt(er)komman-dom war(e) sokne k(ir)ke yffre hodal eth slœtte som kallas faghra floo ok ær slott(er) til X æll(er) XII lass hö liggiand(e) mælln haffuer ok yffre hodaal hwarfore skiliom wy for.da slot wnd(er) the hælgha k(ir)kia frith ok frælst for hwiarom an-nan til ewæ(rde)ligha egho / til yt(er)mere wisso bedhoms

wy hederlighs mans in(s)eigle h(err) larens war k(ir)kes p(rest) ok halffward olofs(on) ok jan hanson (?) j ælffweross for th(etta) b(re)ff som sk(ri)ffwit war j yffre hodal anno d(omi)ni MCDLXXX q(ui)nto s. eriks afftan.

Originalet på pergament med ett vidhängande sigill.

234.

1544. Thord Roed höfvitsman på Stenvigsholm och konungens länsman i Trondhjem, gifver hogdalingarna rätt i en tvist om jord.

Jeg Tordt Roedt Höuitzmandt paa Stenuighollm Giör Witterliigitt och Kennes ffor alle meth thette mijtt obne Breff, att nu ij disse dage war her nogre bönder som ij hoodall boend(es) och besitthiend(es) ere, och wore samme mendt her baade ij fiordtt om sancthe Hans tijdtt, samled(is) nu ij aar her paa lagtingett, och beklagett sig for meg, att the Bönder aff Hwittwandt wille haffwe fraa dem den eng som liigger emillom iempthelandtt och herdall mett wretthe som dee aff hoodall haffwe longsommeliig tijdtt wdi heffdtt och macth hafftt och sig till nötthe och gaffn brugitt haffwer: Thy Beder ieg alle serdeliis Kongelig Maie.tts beffallingzmendt, atthe them ther paa ingen hinder eller forfang att giöre wdi nogher maade, thij att ieg paa högborne fförstes och herriis Konung Christiann fredricksszons min allder Nad.te herris wegne haffwer wntt och tillatthiitt och nu metth thette mijtt obne breff wnder och tillader, att fors(crefne) mendtt aff hoodall maa Nyde, bruge, och behollde samme eng mett alle thee lutthum och lundenu(m) som ther tilliigger, och aff arelds tijdt ther till legett haffwer, indtill saa lenge att Kongelig Maie.ts wor Nad.te herre kommer her sielff personliig ind ij landitt, ther som samme mendtt sijden fremdeliis komme ffor hans nad(es) kongeliig Maie.tts att berette deriis sag och mett hues breffwe och bewiss(ning) the thet paa begge sijder emodt hwerandre haffwe lijde och wndgiellde ther om som hanss Nades Kongeliig Maie.ts, mett Rigszens Raadtt forefinnend(es) warder och Norriig(is) lag ther om wdtuiszer och inneholllder, thy att hans Nad(es) Kongeliig Maie.tts Raader saa well offwer iempthelandtt som offwer herdall och offwer allt Norriig(is) Riige. Dy will ieg paa hans Nad(es) Kongelig Maie.ts wegne ingelunde tilstede att samme eng skall gaa fforsc(refne) mendtt ij fraa för endt dij bliffwer saa mett retthenn skiillde alth som ieg nu ij denne min scriffwelse berört haffwer, Her

wider nu att retthe etther efftter och icke her wdi noger maade emodt att giöre saa fremtt atthij wille icke haffwe ther om yttermere till tall tijll ij frem tijden Tess till yttermere wissom att saa ij sanning er Tricker ieg miitt Signett nedenn ffor thette mijtt obne breff. Screffuitt paa ffor.e Stenuiggholm petri et pauli aar MDXLIIII.

Orig. på papper.

235.

1672. Vice pastor Ol. Unæus' inlaga till rätten emot Halfvar Svenson i Ön, som annekterat Fagerflon.

Den Lofliga rätten Hvar och en medh sin tilbörliga respeet tienstödmiukligen Saluterat.

Inför den Lofliga rätten blifwer Jagh wndertäknat kyrkioskriffware förorsakat at fulmäcktigh giöra på Öfr Hogdalz kyrkios wägna twänne Dannemän Essbiörn Gunnarson och Gunbiörn Oloffson, i Öfr Hogdal att stå til rätta medh Halfwar Swenson i Hafwre och Ön, för något inpass som han hafwer giort och än tänker sigh at wilia giöra, på någon slott, fagerflo benämbd, som några män af kiärlek til gudh, och hans helgedoom hafwer giffwit, inn mott tuhundrade åhr sädan, som dess skrifft der om klarligare wthwisar, men wil förmoda at den Lofliga rätten låtter dem wederfaras hwadh gudj kiärt, och rättwisan likmätigt wara kan.

1. Fager flon om 10 eller 12 Lass slätte, giffwin til Öfwerhogdalz kyrkio, aff hennes Sochne män, som breffwet medh dato, wittnen, och stylen, wthwiser, ähr blifwit legd, af Ööman, i långliga tider, for 1 pundh gäddor, men Emedan i medel tidh både för fegde tider såsom och kyrkombodzmännernas försummelse, at samma lego inkräfia, föl Ööman i motsträfwigheet, och til wällade fager flon wara sin odel, och brukade så den samma för sitt egande i långliga tider men war likwäl i hwars mans mund att Ööman hafwer i förige tider legt fagerflon af Hogdalz kyrkia, men ingen sööckte effter några skiäl der til intil dess anno 1650, eller der om kringh, kyrkioskriffwaren Lars Ress begynte på att ransaka i kyrkiones gambla handlingar fans brefwet igen, och förde til rätta, för borsiö tingh, der Ööman bleff afsag från bemälde fagerflo in för rätta, och emedan Öfr Hogdalz man då den tiden inte tyckte sigh behöfwa eller wara så nålägit att lega samma slott, ty begik Halwar Swenson i Öön så at han skulle få den lega

dett honom och bleff effterlåttit för ringt nembl. en ort om åhret men i medeltidh stundom giffwit något stundom inte förebärandes åttskilligh wrångwisor.

I medeltidh begynte Öfr Hogdalz man föröka sigh och sönderdela sina hemman, slotten blifwa dem för trångh, begiärde så sielfwa få leija förb.te slot af kyrkioherden Wörd. Her Morten kyrkian til bättre fördeel, dett dem bleff, som skäligit kunde vara effterlåtit, nu i förleden wår förbödz samma slott Halfwar i Öön widare at få leija genom lensmannen i Hwassnäs och Hafwre sochn. När nu Gunbiör Oloffson i Öfr Hogdal effter loff, för lego till kyrkian, i sommar hafwer slagit på samma fagerflo några lass höö, giör Halfwar Svenson i Öö förbodh på samma höö genom Lensman Olof Pärson i Öfr Hogdal, och stämbde honom til svars på tingh, men inte fulfölgde sin stämningh in loro Compitenti, wthan gik emot sit egit förbodh och borttogh en del af hööt dett den andra hafwer slagit Åhr sådant ett lageligit procedere hemstelles den Lofliga och Wälwisa rätten at skiärskåda.

2. För dett att Halfwar Swenson i Öön i långliga tider hafwer hafft för lego samma fagerfloo, begynner han på wrång wisseligen, at inställe kyrkiones egor in på några små fläkiar, som inte mångh lass kan fås emott brefwetz lydelse, förebärandes i gambla tider hafwa mera wuxit, giör der til medh en liten bäk som rinner genom fager flon från öster til wäster til rå och rör, kyrkian sunnan bäkien och han nordan bäkien egande, bewise han medh sina gambla breff som sålunda, in på små fläkiar, der inte stort kan wäxa, insluter kyrkiones egendom. Dee gambla woro inte så små räknande om myrtäpporna, de gåfwo wäl sådan slätte som kunde så wäl nu som då räkia til sina lass fylno. Eliess blifwer kyrkian enfaldigt widh sit brefz lydelse.

3. Ligger eij heller fagerflon på Hafwre, wthan på Öfwer Hogdalz skogh en fierdingz wägh wäster wth från den rätta rån, som (af urminnes häfd och tider warit) Rikiom emillom i nor och sör in linea recta som wij komma öfwerens på både sidor som åhr Rosonkull och Töringzgråa, men att löpa der ifrån en fierdingz wägh wäster wth in til en bäk som och löper ännu i wäster och giöra den til rå som ingen annan afwet, åhr en wnderligh tingh, och merendeles wrångwissligen, der medh den loffliga rätten at förleda.

4. Emädan förbemälte Halwar Swenson hafwer i många måtto myckit wrånghwissligen emot kyrkian henne til skada warit, och nu til beswär, ty begiärass tienstödmiukeligen af den wälwise rätten, de wittnen han kan här wthinnan i nå-

gon tingh förskafwa sigh, de först afläggia Edh, och sädan relation giöra, sanningen och rättwisan til större säkerheet. Löön för kiörkioness och rättwisans befordringh ähr wisserligth af gudj förwentandess. förbliwer den Lofliga rättens

tienstberedwilligaste altidh
Olaus Unæus
vice Pastor in Swegh.

På handlingens baksida läses:

Esbiör Gunarsson och Gundundh Olsson ifrån öfuer hodhal kiäradhe till Halfuar Suenss och Anders Larsson Öön, om En slåttmyra som kallas fagreflodh, och ligger En mill ifrån bolbyen, och fagreflodh ähr j skatt 6 måhl, som hafuer legatt af åldher wndher Hafrö S(unnan) ån skattar Bymännen, och will bemälte Esbiör och Gundm. Olsson kenne sigh dhenne Myre eller fagre åss till, effter som dheras gamble Breff wthwisser, att thet ähr gifuit wndher Hodhalz kyrkie, till en 10 eller 12 lass, och effter som Rätten inte kan wetta om thet ähr jnnan om Landzskilnan eller eij, derföre hemstelles parterne, att dhe skole taga någre godhe män på bådhe sijdor, och förfara på huilken sijda thet kan liggia till, antingen hodal eller haffrö S: af tingzplatz Borgsiö och Silre by den 14 Martij 1672.

Lars Pedhersson.

Orig. på papper.

236.

1673. Synerättens utslag i tvisten om Fagerflon.

Anno 1673 den 23 Junij woro wij Här undertäknade kallat på syn, emillan Öye man i Haffre Sochn Halfwar Swenson, och å Öfwer Hogdals kyrkio Wägna, fulmechtigh giord, Gunbiör Olofsson i Öfwer Hogdal Hwilka twistade om en slott fagerfloon benämbd. Så emedan der inte fans något teckn der til, slotten wara deelt för, hwarken medh trowerdiga stakar, eller Rådh, ty tydde wij effter Öfwer Hogdals kyrkio pergamentzbreff som war på fagerflon om tolff Lass slätte, dit gifwin öfwer Hundrade åhr sädan, och afmätte så kyrkiones del, om tolff lass slätte, sålunda, att kyrkian skulle tilhöra alt Östan sundet, mit för den stora kiällan, så wäl som Sunnan bäkien Wästan sundet. Men Öye man Wästan sundet (och Nordan bäkien) alt i en slätte ägande, Widh denna skilnaden gåfwo de sigh på både sidor til fridz, och rechte hwarannan hand, den ena skulle den andra inte widare

klandra, wthan bruka, Hwar sin afskedde deel, som ofwanbemält ähr, såsom sin rättmätige egendom, och icke widare. Sanferdeligen så wara dem emillan afskedat, och samtyckt, witne wij Laghkallade Edsworne syne män, här under, medh wåra nampn, och bomerkien. Actum ut supra.

Af Borsiö Tingelagh
Jöns (bomärke) Monson Länsman i Borsjö
Morthen (bomärke) Erichson i Östby Tolffman
Af Swegz Tingelagh i Dalarna
Oloff (bomärke) Pärson Kolsäter Tolffman
Päder (bomärke) Oloffson i Yterbärg Tolfman
Jon (bomärke) Jonson ibidem tolfman

Originalet på papper.

237.

1673. Superintendenten P. Steuchius' stamboksbref till förmån för Öfverhogdals församling.

Reverendi D.ni Præpositi et Pastores uti Jempteland Medelpad och Ångermanland.

Effter Församblingen uti Öfwer Hodaal i Herdalarna är mäkta ringa, och kan inthet sig utlösa utur sin Skuld som hon giordt hafwer för en klocka, som nödigt måste till hennes behoof köpas; Ty nödgas hon sökia i Superintendentien wijdare hielp och understöd, och hafwer derom ansökt låf; Så hafwer man och sådant upsåt eij kunnat pröfwa annat än skiäligt. Rev. Dmn. Fratres wille fördenskull denna deras begiäran låta hoos sig vinna något rum, och saken sigh på det bästa hafwa recommenderat Gud warder sådan benägenheet wisserligen belönande Befaller här med V(est)ras R(everent)ias Gud Alzmecktigh.

Säbrå d. 22 Febr. 1673 — V. I. D. I.
Petrus Steuchius
Hern. Superintendens.

Orig. på papper.

238.

1546. Stens i Viken testamente och hans broder Mättes födorådsafhandling.

Allom mannom, som thz breff See ell(e)r höre lässas thå kyänness Jegh sten j Uiiki(nd) mz thz miith uphne breff thz

Jegh hell och osijuk unth och gijffu.t haffu(e)r mijnom Såna barnom ij ffullen arff / och stadffest(e)r Jegh mz tesse breffue mine gåffu(e)r, och thz breff som fförre giffu(i)t och gijortth uar, mijnom barnom j mijll. d / und(er) laghma(n)s orskordh / Nemma [1]) huar th(enn)e s(a)g (mina) gåffu(e)r tijggh(e)r / ell(e)r tijgghija lather skal böthe VIII.te orte [2]) / och XIII mk kunghs / 4re mk und(e)r lagboka ena mk huarrijom uijthnisma(n) och skall en thå ffor Sijne olijdhno su(n)a thz ffor g(ifva) stränghijäd som [3]) Jtem kijänes och iegh Mätte ij Uijkind thz iegh gijffu.t haffuär mijnom brod(er) Sten / och hans sonabarnom XIX mäling iordh ij ffor.de Uijkind, Som mij(n) brod(er) och sånabarn skulle gijra megh ffordheskaff fforre, och und(er) samma uilkor som ffåre er skijllth / uittnissme(nd) om alth thz / påll ij grö(n)uijk / olaff karlson / i kluxås, kiäll i ållstad, sten j mo(n)stad, torkijld i g(är)de, mortte(n) i monstad, olaff Jbid(em) p(er) th(o)rgoutts(on) atth så er ij sanningh om thenne s(a)g uittnesbörd thå heng(er) iagh sten miitth insegel und(er) thz breff mz lagmanssens Erick Nils(ons) / påll j grönuijkind och torkijldh i g(är)dom / theres Indsegla [4]) ffor mätte gåffur / thz uar vittned på Näss kierkijäboll / chijäre sunedagh / Sc(ri)ptu(m) monstadh ip(s)o die anno domini millesimo quingent(esim)o q(ua)drag(esim)o sexto rf.

På baksidan läses: Höra til Wiken i Näs sokn.

Originalet på pergament med tre vidhängande sigillremsor har nyss skänkts till fornminnesföreningen af änkan Anna Persson i Ångsta och Lockne.

Årsberättelse

inför Jämtlands läns Fornminnesförening den 17 mars 1911.

Förliden sommar företog kandidat Eric Festin i egenskap af fornminnesföreningens stipendiat dels arkeologiska undersökningar på Frösön dels i Härjedalen forskningar angående stenålderns utbredning i detta landskap och uppnådde

1) Nemma antagligen = isl. *nema,* som bet. *om icke, hvarom icke* (meddelande af d:r K. Ljungstedt)

2) 1ort = 1 mark eller 1/4 riksdaler sp.

3) Enligt meddelande af lasarettssysslomannen And. Mattsson förekommer ännu i Jämtland ett ord *strääng*, som betyder *skadestånd* eller *ersättning*. Uttrycket *stränghijäd som* betyder således *skadeståndssumma.*

4) Uttycket *indsegla* är måhända en under latinskt inflytande bildad pluralform, motsvarande nom. plur. *sigilla* af sigillum.

därvid beaktansvärda resultat, för hvilka herr Festin själf kommer att närmare redogöra.

Fornminnesföreningens andel i de fynd, som gjordes vid d:r Kjellmarks gräfningar på Frösön och i Rödön år 1908, har nu från statens historiska museum i Stockholm öfversändts till vårt museum.

Föreningens samlingar komma att under loppet af nu instundande sommar flyttas från den under läroverkshuset varande källare, i hvilken de nu äro hopträngda, till den nya, för dem afsedda präktiga lokalen i det nyuppförda bibliotekshuset Därmed torde föreningens museem, efter att hafva alltifrån sin första tillkomst saknat lämpligt förvaringsrum och underkastats flera flyttningar, omsider få en värdig och varaktig lokal.

Underhandlingar hafva förts med konkursförvaltningen för ett sterbhus om inköp af en sterbhuset tillhörig lapptrumma. Likvid för densamma har erlagts med 500 kr. och uppburits af godemännen, hvilka emellertid ännu icke öfverlämnat trumman till föreningen.

Öfverenskommelse om publikationsbyte har under det gångna året ingåtts äfven med Uplands fornminnesförening och med Museum für Völkerkunde i Leipzig. Därjämte har styrelsen på därom framställd begäran beslutit att till universitetsbiblioteket i Upsala öfverlämna 30 exemplar af tidskriftens häften, allteftersom dessa utkomma. Meningen är, att dessa häften eller åtminstone de flesta af dem skola gå till utländska institutioner och sällskap i utbyte mot skrifter, som nämnda bibliotek af dem erhåller.

I slutet af förlidet år trycktes första häftet af tidskriftens femte band, innehållande uppsatser af d:r Kn. Kjellmark, lektor P. Olsson, föreningens sekreterare m. m.

I Jämtlands folkbank innestod den 31 december 1910 för föreningens räkning ett belopp af kronor 3,752: 94, fördeladt på följande fonder:

Årskassan	kr.	33: 52
Sparkassan	»	110: 42
Hyreskassan	»	3,495: 32
Fonden för Karolinergrafven	»	113: 68

Dessutom innestodo där enligt meddelande 500 kr., utgörande af landstinget för 1910 beviljade bidrag till flyttning af föreningens samlingar. Upplupen ränta på detta belopp utgjorde kr. 11: 22.

Antalet af föreningens ledamöter utgjorde den 31 december

1910 371. Af dessa voro 21 ständiga, 350 erlade årsafgift. 6 ledamöter hade under årets lopp aflidit.

Östersund den 17 mars 1911.

Johan Widén.

S. J. Kardell.

Underrättelser.

Fornminnesföreningens styrelse:

Landshöfdingen m. m. J. Widén, ordförande,
f. Lektorn m. m. S. J. Kardell, v. ordför. och sekreterare,
Majoren m. m. J. G. Widmark, intendent,
Häradshöfd. Frih. E. O. K:son Leijonhufvud, skattmästare.
Lektorn C. Cavallin.

Suppleanter:

f. Folkskoleinspektören m. m. J. Kjellin,
Lasarettssysslomannan A. Mattsson.

Hedersledamöter:

f. Landshöfdingen och Komm. K. U:son Sparre, kallad d. 15 mars 1907.
f. Lektorn och Ridd. P. Olsson, kallad den 15 mars 1907.
Riksantikvarien och Komm. G. Oscar A. Montelius, kallad d. 21 aug. 1911.

Ny ständig ledamot:

Docenten Oscar Almgren, Upsala.

Nya årsledamöter

i Östersund:

Améen, J. G. G., major,
Ekberg, C., vice häradshöfding,
Eriksson, E. A., grosshandlare,
Flodmark, E., riksbankskamrer,
Flygare, H. stadsfiskal,
Gegerfelt, C. E. von, fältintendent,
Hallman, E. M., grosshandlare,
Jonson, P. O., inspektor,
Levin, Carl, handlande,
Lithander, Carl, grosshandlare,

Lundholm, Adolf, handlande,
Lundholm, Gustaf, riksbankskassör,
Lundvall, A. W., handlande,
Lundvall, J. A., handlande.
Mårtensson, Olof, grosshandlare,
Nicolin, A. Roland, regementsintendent,
Persson, Paulus, handlande,
Sandén, J. R. A., riksbanksdirektör,
Smith, Oscar, grosshandlare,
Solberg, Per, slaktare,
Wrangel, J. G. F., generalmajor;

i Alsen:

Persson, Måns, i Viken, komm.-ordför.;

i Aspås:

Eliasson, Per, i Lien, hemm.-ägare,
Jonsson, Ivar, i Lien, faktor,
Olofsson, Per, i Näset, nämndeman;

i Brunflo:

Essen, C. J. von, auditör,
Persson, A., i Håkansta, kyrkovärd,
Pettersson, K. J., i Backen, komm.-ordför.,
Palmqvist, J. O., i Ope, komm.-ord.;

i Bräcke:

Olsson, Kjell, hemm.-ägare,
Olsson, P. O., i Grönviken, nämndeman;

i Bäljom:

Olsson, Chr., i Äng., hemm.-ägare;

å Frösön:

Amnelius, W., i Wagled, handlande,
Forsell, A. O., sjukvårdare,
Larsson, Per, komm.-ordför.,
Oscarsson, A. O., Stocke, landtbrukare,
Sahlin, E., Fritzhem, possessionat;

i Föllinge:

Höggvall, E. O., komm.-ordför.,
Olsson, Olof, i Lägden, handlande;

i Genvalla:

Edvall, Alfred, i Slandrom, landtbrukare;

i Glissjöberg:

Pettersson, M., hemm.-ägare;

i Hackås:

Göransson, E. G., skräddare,
Kjelsson, Nils, i Östnår, fjärdingsman,
Olsson, Olof, i Bränna, landstingsman,
Sundvisson, Per, i Näcksta, nämndeman,
Svensson, Viktor, i Näcksta, nämndeman;

i Hafsnäs:

Ytfelt, K., komm.-ordf.;

i Hallen:

Bertilsson, Per, Bydalen, ägare af turisthotell;

i Hede:

Bergholtz, M. N., provinsialläkare;

i Hofverberg:

Jönsson, And., i Skucku, komm.-ordf.;

i Kall:

Olsson, J., i Hårdlund, komm.-ordf.;

i Krokom:

Larsson, Erik, i Kälen, hemm.-ägare;

i Krångede:

Jönsson, J., i Döviken, landstingsman;

i Kårgärde:

Nilsson, Per, i Gärde, nämndeman,
Staffansson, And., handlande;

i Kälarne:

Frändén, A. O., landstingsman;

i Locknebyn:

Eriksson, Sundvis, i Rise, hemm.-ägare,
Festin, Anders, i Ångsta, hemm.-ägare,
Festin, Magnus, i Ångsta, hemm.-ägare,
Jönsson, N. A., i Änge, bondeson,
Karlsson, Nils Erik, i Rise, bondeson,
Olsson, P. O., i Forsta, hemm.-ägare;

i Månsåsen:

Dillner, A., i Wällviken, häradsdomare;

i Norderön:

Nilsson, L., i Westanede, kronojägare,
Persson, Per, i Tifvarsgården, nämndeman;

i Nyhem:

Sundahl, J. P., i Ulfsjö, komm.-ordför.;

i Nälden:

Olsson, Olof i Tullus, grosshandlare;

i Oviken:

Olsson, Olof, i Lillbacken, landstingsman;

i Pålgård:

De Ron, C. F. F., kyrkoherde;

i Rödön:

Olsson, Per, i Undrom, komm.-ordför.;

i Rönnöfors:

Andersson, N., inspektor;

i Stafre:

Svensson, Erik, i Mälgåsen, landstingsman;

i Stockholm:

Dahlin, J. E., marinöfverkommissarie,
Stadling, J. J:son, skriftställare;

i Strömsund:

Olofsson, Olof, d. y., komm.-ordförande;

i Stugun:

Åberg, Gerhard, e. provinsialläkare;

i Svenstavik:

Vestberg, Erik, gästgifvare;

i Tulleråsen:

Andersson, L., i Västbyn, landstingsman;

i Täng:

Pålsson, Olof, i Rösta, landstingsman;

i Upsala:

Festin, Eric, kandidat;

i Vigge:

Jönsson, G., komm.-ordf.;

i Ålsta:

Andersson, Jöns, i Wij, handlande;
Behm, Olof, juris studerande,
Björklund, Lars, M:son, i Kloxåsen, landtbrukare,
Eriksson, Jonas, folkskollärare,
Eriksson, Pehr, i Månsta, landtbrukare,
Esbjörnsson, Nils, i Gåhle, f. d. nämndeman,
Jönsson, O., hemm.-ägare,
Kristensson, Olof, i Oldberg, nämndeman,
Linderström, Severin, bagare,
Lundqvist, Gustaf, v. pastor,
Nordén, N. M., i Bledäng, komm.-ordf.,
Olsson, Erik, i Månsta, fjärdingsman,
Olofsson, Jonas, i Månsta, kyrkovärd,
Persson, Erik, i Åsen, nämndeman,
Persson, Hans Petter, i Fåker, nämndeman.
Persson, Petter, landtbrukare,
Petrusson, Jakob, i Månsta, hemm.-ägare,

Häradshöfdingen m. m. Sten Geete, som alltsedan föreningens bildande år 1886 varit dess vice ordförande och skattmästare samt alltid med nit och intresse främjat dess syften, undanbad sig vid 1911 års allmänna sammankomst på grund af sjuklighet återval till nämnda förtroendeuppdrag.

Förliden sommar företog fil. kand. Er. Festin i egenskap af fornminnesföreningens stipendiat arkeologiska undersökningar i detta län, för hvilka han närmare redogör i en i detta häfte intagen uppsats. Äfven under denna sommar kommer han att i samma egenskap anställa dylika undersökningar i länet.

Styrelsen för fornminnesföreningen har i år beslutit utgifva en ny upplaga af Hülphers' bekanta arbete om Jämtland och Härjedalen. Den tryckes af aktiebol. P. A. Norstedt & Söner i Stockholm samt blifver tillgänglig i bokhandeln under höstens lopp. Subskriptionspriset är fem kr.; boklådspriset kommer att blifva högre.

Föreningens förvärf under tiden september 1910—augusti 1911.

N:r 870, af herr *H. P. Danielsson* i Pålgård i Ragunda: en brännvinspanna, begagnad vid brännvinsbränning;

» 871, genom inköp: ett par glasögon med silfverbågar;

» 872, » » : ett skinn till en lapptrumma, eftergjordt i senare tid;

» 879, af herr *Hemming Olsson* i Laxviken, Laxsjö: ett blyinfattadt fönster;

» 888, af banvakten *Kallin* i Torvalla, Brunflo: en spjutspets af järn, antagligen från järnåldern;

» 889, af f. handlanden *Per Roos* i Strömsund: en skafthålsyxa af grönsten, funnen 1909 vid Haståns utlopp i Hallviken;

» 890, af hofslagarmästaren *O. Bäckman* i Östersund: ett s. k. »pipjärn»;

» 891, af traktörsänkan *Brita Jonsson* i Östersund: en minnestafla af sten, hvilken varit uppsatt å stadens äldsta stenhus, det nu rifna s. k. Zetterbergska huset vid Stora torget;

» 892, af gästgifvaren *Karl Nilsson* i Vången, Alsen: tvenne spännbucklor af brons, funna i bottnen af ett stenröse i samma by;

» 893, af herr *E. L. Liljeström* i Täxan, Ström: främre delen af en skafthålsyxa af grönsten, funnen i Stamseleforsen vid Stamsele, Ström, afslagen midt för skafthålet;

» 894, af nämndemannen *Matias Olofsson* i Sikås, Hammerdal: tvenne skedar af renhorn, funna i Sikås vid gräfning, antagligen från medeltidens senare skede;

» 895, af *Olof Olofssons* i Tullingsås sterbhus, Ström: ett vikingasvärd (deponeradt), se fornm. föreningens band II: 4 och III: 2;

» 896, af samma sterbhus (deponeradt): en spjutspets af brun skiffer, se fornm. för:s tidskrift, band II: 4;

» 897, af herr *Kjel Olofsson* i Laxviken, Laxsjö: »kulltapp» med panna» från Laxvikens första skvaltkvarn, uppsatt å 1750-talet.

» 898, genom länsman *O. J. Backman* i Lit: en yxa, en spjutspets samt delar af en gryta, funna i Klösta, Lit, vid väganläggning. Vid samma tillfälle påträffades delar af människoskelett. Fynden härleda sig antagligen från järnåldern.

» 899 af herr *Sven Nilsson* i Laxviken, Laxsjö: en stenklubba med inknackad rand, funnen i Laxviken 1888.

» 900—907, från *Kungl. Vitterhets, Historie och Antikvitetsakademien:* fynd ur de af doktor *Knut Kjellmark* under sommaren 1908 undersökta nedan upptagna grafvar (se denna tidskrift, band IV: 4), nämligen

vid Öhne: graf I, II; } Frösö s:n;
» Stocke: » I;
» Västbyn: » I, II, III och V;
» Undrom: » I och } Rödö s:n.
» Trusta: » I.

» 908, af herr *J. Isaksson* i Odensala, Brunflo: ett »häckleträ» med årtalen 1636 och 1671;

» 909, genom inköp från inspektor *O. D. Hanssons sterbhus, Östersund*: en lapptrumma från Dorotea s:n (se nedan);

Dessutom har föreningen erhållit

a) i utbyte mot föreningens tidskrift:

Gäfle, af Gästriklands fornminnesförening: Meddelanden 1909—1910;

Göteborg, af Göteborgs och Bohusläns fornminnesförening: »Bidrag till kännedom om Göteborgs och Bohusläns fornminnen och historia», XVII, 32 häft.;

Hälsingfors, af Finska fornminnesföreningen: »Finskt Museum», XVII;

Jönköping, af Norra Smålands fornminnesförening: »Meddelande», II;

Kalmar, af Kalmar Museum: »Vägledning för besökande»;

Leipzig, af Museum für Völkerkunde: »Jahrbuch 1908—1909», Band 3 och »Die steinzeitliche Besiedelung der Leipziger Gegend» von F. Max Nähe;

Lund, af Kulturhistoriska Museet i Lund: »Åren 1882—1910. En vägledning», »Redogörelse för kulturhistoriska föreningens för Södra Sverige verksamhet 1909—1910 och »1910—1911» samt

af Kulturhistoriska föreningen för Södra Sverige: »Kulturhistoriska meddelanden», I. band, 3 årg. 1911, häft. 4;

Malmö, af Malmö museum: »Dess förvaltning och tillväxt under år 1910, jämte bilagor»;

Mariestad, af Västergötlands fornminnesförening: »Tidskrift», 3. band, 1. och 2. häft.;

Stavanger, af Stavanger museum: »Aarshefte for 1909», 20. aargang»;

Stockholm, af Kungl. Vitterhets, Historie och Antikvitetsakademen: »Fornvännen» 1910 häft. 3, 4 och 5 samt 1911 häft. 1 och 2; »Der Runestein von Rök in Östergötland, Schweden» von Sophus Bugge;

af Nordiska museet: »Fataburen» 1910 häft. 4 och 1911 häft. 1 och 2;

af Svenska Turistföreningen: »Årsskrift» 1911;

Sundsvall, af Medelpads fornminnesförening: »Årsberättelse 1910» och »A. A:son Hülphers' samlingar till en beskrifning öfver Norrland. 1 samlingen om Medelpad», reproducerad hos P. A. Nordstedt & Söner 1910.

Trondhjem, af Kongl. Norske Videnskabers Selskab: »Reise giennem en del af Norge 1773—75. af Gabriel Schønning.» I. och II. bind, och »Oversigt over Videnselskabets oldsamlings tilvækst i 1910 af sager ældre end reformationen», Skrifter 1910, n:r 10.

Uppsala, af Upplands fornminnesförening: »Tidskrift», I—XXVII. samt

b) af respektive författare:

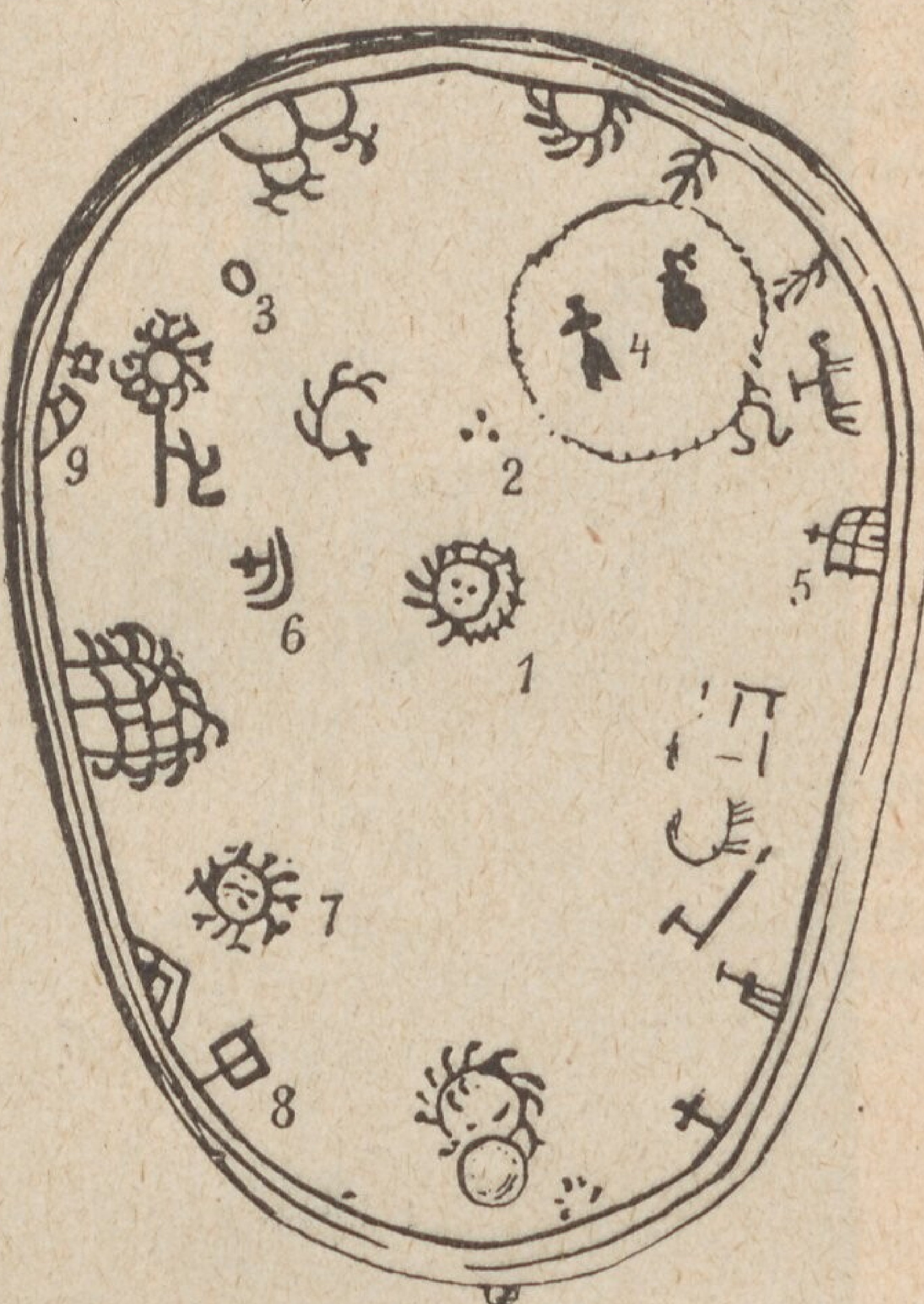
af prosten F. Wimmercranz: »Förteckning öfver Offerdals kyrkoarkiv». Östersund 1910;

af Th. Petersen: »Hestneshulen», Trondhjem 1910 samt

af d:r Haakon Schetelig: »Vorgeschichte Norwegens. Ergebnisse der letzteu zehn Jahre». Würzburg 1911.

Med benäget tillstånd af styresmannen för Nordiska Museet, d:r B. Sahlin, lämnas härmed utdrag ur d:r Gunnar Hallströms anteckningar om lapptrummor, införda i «Fataburen» 1910, h. 1 s. 25 och 26, i hvad som rörer den af föreningen förvärfvade lapptrumman (inv. n:r 909). Inspektor Hansson, som erhållit densamma af sin svärfader, kyrkoherden Nensén i Dorothea, lämnade d:r Hallström följande upplysningar:

För åtskilliga år sedan hade en gammal lapp, Anders Klementsson, lofvat att komma till Hansson i Gäddede och »spå» på trumman och tyda figurerna. Men denne dog strax därefter och hann icke uppfylla hela sitt löfte. En del figurer förklarade han emellertid, jfr. fig. 1:

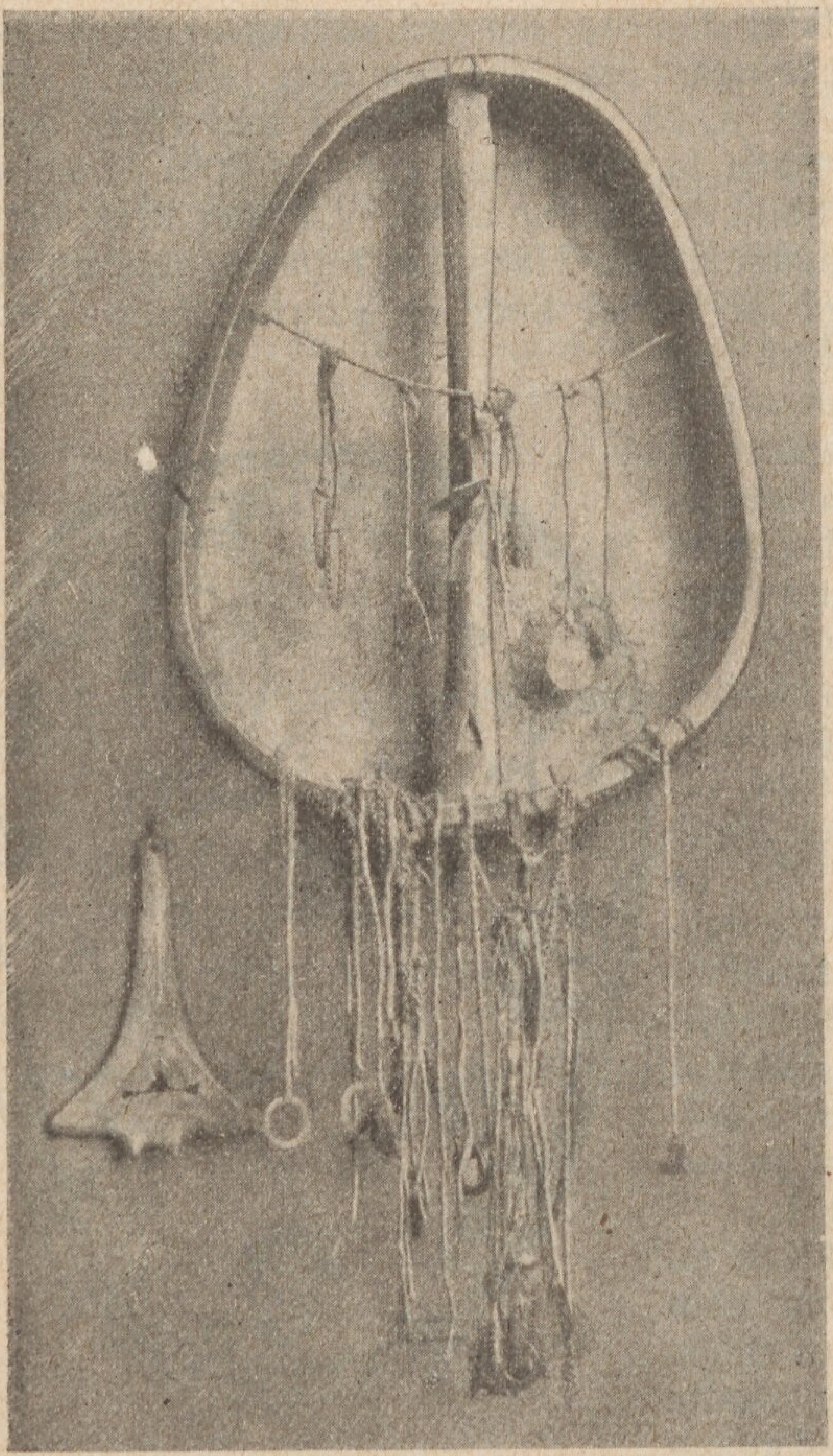

1. solbilden, *Gud;* 2. tre prickar, *något angående guddomen;* 3. en ring, *döden*; 4. de två figurerna på den insatta skinnlappen, *äktenskap;* 5. *kyrkan;* 6. *lapp på skidor;* 7. *renbete, mossa;* 8 *härbärge;* bod på en stolpe, la. njalla; 9. fjäll [1]).

Han lämnade äfven en beskrifning på hur man bar sig åt, då man skulle trumma. Man skulle sätta sig på hälarna, med knäna mot marken, taga trumman med vänster hand och stöda armbågen mot pulsådern

[1]) Angående dessa förklaringar är det ju möjligt, att Hanssons minne i något fall svikit. Troligt är det dock icke, emedan de flesta figurerna äfven efter andra och kanske mer tillförlitliga källor ha liknande betydelse. Hos Schefferus, Histoire de la Laponie, 1678, Additions s. 374, finnes i beskrifningen på där varande stora trumma äfven en figur (n:r 103), som föreställer döden. N:r 7 här ofvan — »renbete, mosa» — brukar i vanliga fall beteckoa rengärdet; n:r 9 — »fjäll» har möjligen fått felaktig betydelse. Dylika figurer bruka nämligen beteckna bostäder (vare sig i denna eller en tillkommande värld), och den har ju också kåtatyp.

på vänstra lårets insida. Därpå trummades med höger hand under vaggning af och an. Man hade tre koniska tärningar, som under trumningen rullade rundt på skinnet, medan man slog med hammaren. Deras rörelser bland figurerna utvisade såväl framtid som forntid för spåmännen.

På trumman hänga tre ben upphängda i sin grofända (de ses möjligen på fig. 2). Det större är os penis af björn, hvilket skulle beteckna klokhet, de små äro samma ben hos räf; de beteckna list [1]). Kyrkoherden Nensén hade haft figurernas betydelse upptecknad, men detta papper måtte hafva förkommit [2])».

---

[1]) Båda benämningarna efter Hanssons uppgift. Detta är det enda kända exemplar, som har dylika hängprydnader. På ett enda ställe i litteraturen har jag funnit något sådant omtaladt, det är hos Düben, Lappland, 1873. Han nämner s. 267 bland trummans prydnader »ossa penis af björn». I den äldre litteraturen förekomma ibland uppgifter om »ben», som hängts på trumman. Så Niurenius, Lappland, s. 21. Tryckt af Wiklund i Svenska landsmålen XVII: 4.

[2]) Jag har tyvärr ej hunnit med att noga genomgå mer än en del af de s. k. Nensénska papperen i Uppsala Universitets bibliotek. Jag tror dock ej, att en dylik förteckning af spåtrummans figurer finnes bland dessa eljes så viktiga anteckningar.»

Fjällbygdernas järnålder.

Av *Gustaf Hallström.*

I.

Jämtland.

Den allmänna uppfattningen om våra fjälltrakter med avseende på spår av en äldre bebyggelse är den, att de så gott som sakna alla dylika. Möjligen anträffade gravar räknas som lappgravar, och då bestämda traditioner finnas om den och den fjällbyns första bebyggande, förlägges detta till nyare tider.

Vad Jämtland och Härjedalen beträffar, visar det sig emellertid, att åtskilliga spår finnas av en fast bebyggelse redan under slutet av hednatiden. I föreliggande uppsats vill jag framlägga vad jag i Jämtland observerat av sådana företeelser under mina fleråriga vandringar i gränstrakterna. Framställningen av de olika socknarnas fornminnen gör ingalunda anspråk på att vara fullständig, jag har dock för fyllighetens skull medtagit även det, som föregående litteratur i ämnet bjuder på.

Då fjällbygden i Jämtland är rätt svår att begränsa och dessutom ej är fullt sammanhängande, låter jag min undersökning gälla ett rätt brett bälte, som omfattar allt landet väster om Storsjön och Indalsälven till Mörsil samt vidare landet väster och norr om Mörsil-Mattmarsgränsen, Ytterån, Näldsjön, Rödö-Aspåsgränsen, Indalsälven, västra gränsen av Stugun och Borgvattnet. De av mig beresta socknarna äro Åre, Kall, Föllinge, Ström och Frostviken, delvis även Hammerdal, Gåxsjö, Häggenås, Lit, Offerdal, Alsen, Undersåker.

Klövsjö.

»I Klöfsjön skall efter berättelse *begrafningshögar* finnas i en vik efter en Klipping och Hartmann». [1]).

Berg.

Ältnäset. En *gravhög* fanns på F. A. Burmans tid (slutet av 1700-talet) å Ältnäset vid fänriksbostället [2]). Den var »af det aflånga slaget, som jag ej förr blifvit varse i Jtl».

---

[1]) F. A. Burmans dagböcker 1793—1802 (utgivna av J. Nordlander i «Norrländska samlingar») p. 94.

[2]) Burmans dagböcker p. 101.

Vid kyrkan. Enligt Ekdahl [1]) finnas i närheten av kyrkan lämningar efter tre större *högar.*

Vigge. Enligt samma källa finnas två större *högar* vid Vigge by, den ena betydligt skadad.

Bergsviksån. Vid stranden av denna å är funnen en *pilspets* av järn lik Rygh 547 (J. L. F. 51) [2]). Typen är avgjort nordligöstlig och från vikingatidens allra sista år.

Myssjö.

Hovermo. Enligt Ekdahl finnas vid majorsbostället Hovermo 4 större *högar,* alla skadade i mitten.

Funäs. Å byns ägor, djupt nere i en myr, äro anträffade 30 st. egendomliga *järnredskap* (lika fig. 10), som komma att närmare behandlas under Offerdals socken längre fram. I J. L. F. (981—982) finnas nära ett 20-tal dylika pjäser, av vilka 3 st. äro från Myssjöfyndet. Dock ej fullt klart, om n:o 982 ej utgör ett ensamt fynd för sig.

Oviken.

Vid kyrkan. Enligt Ekdahl finnas i närheten av kyrkan lämningar efter flera större *högar.*

Angående en hel rad egendomliga, i marken nedmurade fördjupningar av manslängd, liggande vid *Dörrsjöarna* och sjön *Glen* m. fl. ställen, varom konstnären Johan Tirén år 1903 gjorde en noggrann anmälan till Vitterhetsakademien, vill jag ej yttra mig nu, då jag ej varit i tillfälle att se eller undersöka dem. Helt säkert äro de dock mer modärna företeelser. Detta bestyrkes av de undersökningar av dem, som föreningens sekreterare i år företagit, varom antagligen inom kort redogörelse kommer att framläggas i denna tidskrift.

En *spjutspets* av järn är funnen i Oviken [3]) (J. L. F. 748). Den är av c:a 33 cm. längd med 5 cm. br. blad, ganska väl bevarad. Vikingatid.

Sunne (väster om Storsjön).

Vällviken. Enligt Ekdahl finnas här två *högar* av 25 alnars diameter och 3—4 alnars höjd, båda skadade.

Marby.

Vid kyrkan. Nära invid denna finnas, efter Ekdahl, lämningar av en förstörd *hög.*

---

[1]) Pastorsadj. N. J. Ekdahls reseberättelser för åren 1827—1830 (Manuskr. i Vitterhetsakademien.)

[2]) Denna tidskrift B. II: p. 202.

[3]) Denna tidskrift, B. IV: p. 183.

I *Gärdsta* (å utmark tillhörig Norderön) anträffades 1896 under plöjning 15 st. *järnredskap* av typ som fig. 10. 4 av dessa finnas i J. L. F. (572 b), jfr. nedan under Offerdal. Osäkert, huruvida tillsammans med dessa är funnen n:o 572 a, en slags lövsnoppliknande skära av c:a 55 cm. längd (därav tången 32 cm.).

Mörsil.

I dennna socken har jag mig ej bekant några fasta fornlämningar.

Myckelgård. En oval *eldslagningssten,* 9,9×3,5×3,4 cm. resp. längd, bredd och tjocklek, av vit kvarts, är funnen i vattenbrynet på södra sidan älven i Myckelgård, där nya bron byggdes. Tillhör Mörsils fornstuga [1]).

Undersåker.

P. Olsson omnämner, ehuru med tvekan, gravhögar i denna socken [2]). Var dessa skulle vara belägna, känner jag ej.

Hårsta. Ekdahl skriver: »S. från Lieuten. bostället Hårsta, nära elfwen, finnes Jemtlands största *grafhög.* Den är 50 aln. i diam. och 8 aln. h., något skadad af odling, dock obetydligt». Det var den »längst W. mot Norrska fjellen belägna hög», som Ekdahl kände. Ett allmänt intryck, som jag har av Undersåker, gör emellertid, att jag endast med tvekan omnämner denna hög Dalen har nämligen — hälst nära älven — en mängd kullriga, runda, av naturen danade höjningar.

Hülphers [3]) talar om stenar, som »ses ligga i någon ordning» vid Slagsån till minne av en strid där vid »Slagsåmo», som skulle utkämpats under nordiska sjuårskriget.

Åre.

Vik. Nordost om Renfjället nästan mitt på södra stranden av Åresjön och mitt emot Björnänge hållplats å statsbanan sticker ett långt smalt näs ut mot norr. Näset, som kallas *Långnäset,* även Framnäset, och ligger på byn Viks ägor, är en sandås, vackert granbeväxt. Hela den södra sidan av sjön är obebodd, endast här och där fäbodar, därav en alldeles vid det här omtalade näset.

Ytterst på näset ligga tre gravhögar, «finngravar» enligt traditionen, med inbördes läge till varandra som *fig. 1.* visar.

---

[1]) Denna tidskrift, B. I, p. 63. Den liknar fig 90, tab. V i 2:dra upplag. av S. Nilsson: »Skandinaviens urinvånare».

[2]) »Om några fornminnen från Jemtland etc.» (Sv. F. F. TS. B. V: p. 69.)

[3]) Samlingar II, p. 120 (nytryck Sthlm. 1912).

Utanför den yttersta har möjligen en fjärde hög legat, emedan i den branta sandbrinken anträffats «folkben» [1]). Av markens utseende att döma ha kanske än flera högar här funnits.

Den yttersta högen är 4,5 m. i diam., 0,5 i höjd, de två närmaste 5,5 m. i diam. och 0,6—0,8 m. höga. De två nordligaste högarna ligga på kanten av en brant brink, som omsluter halvön. Alla tre äro starkt åverkade.

Den yttersta högen blev av mig undersökt år 1907. Ifrån densamma har man en charmant utsikt uppåt älvdalen med fjällen på norra sidan älven, Mullfjället och Åreskutan i fonden. Marken är beväxt med ljung och lingonris, och högen var knappt synlig i den täta växtligheten, *fig.* 2. Sedan torven borttagits, framträdde ett röse tämligen starkt jordblandat (se profilen *fig.* 4.), som i öster visade åtskilliga kantställda smärre hällar och på västra sidan var begränsat av ett lager med tätt till varandra liggande dylika, (*fig.* 3, samt plan och profil *fig.* 4).

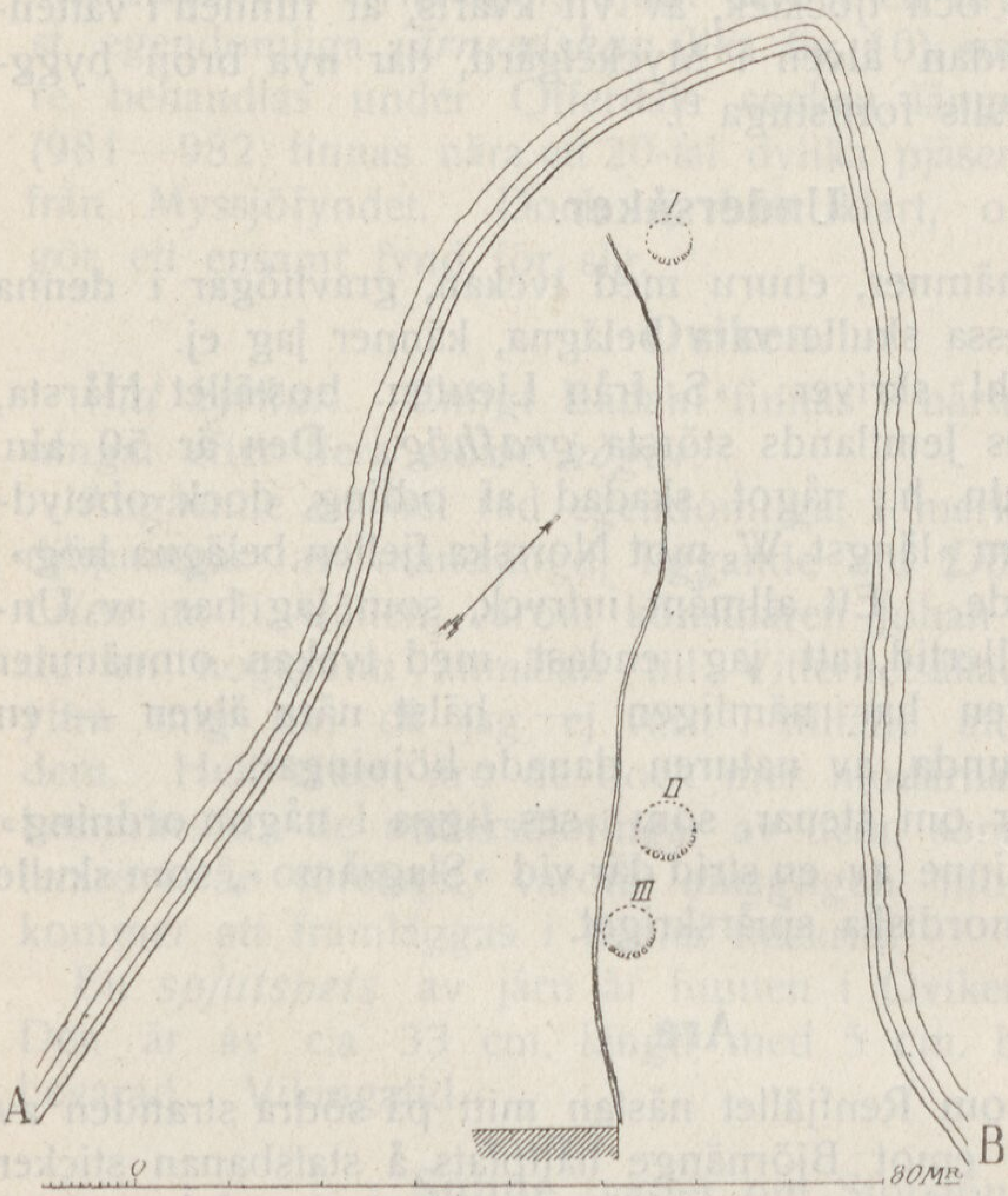

Fig. 1. **Gravfält på Långnäset, Åresjön, Åre s:n.**

Ovanpå dessa sistnämnda hällar, omedelbart under torven i sydvästra delen av högen, anträffades å en yta av omkring 4 kvm. ett *kollager* med två stycken uddar av *pilspetsar*, en *spik*, ett bränt *lerstycke* (jämte ett par skörbrända stenar) och några små *brända ben*. Tydligen äro dessa fynd spår efter den plundring, som här en gång ägt rum, m. a. o. uppkastade ur högens mitt.

I undre delen av röset syntes ett vågande lager (5—15 cm.) av fin, grå, askblandad sand, delat i två skikt av ett tunt kollager, delvis av grövre kol, som innehöll alla de på

[1]) Anteckn. av O. Almgren i Top. antikv. arkivet, Sthlm.

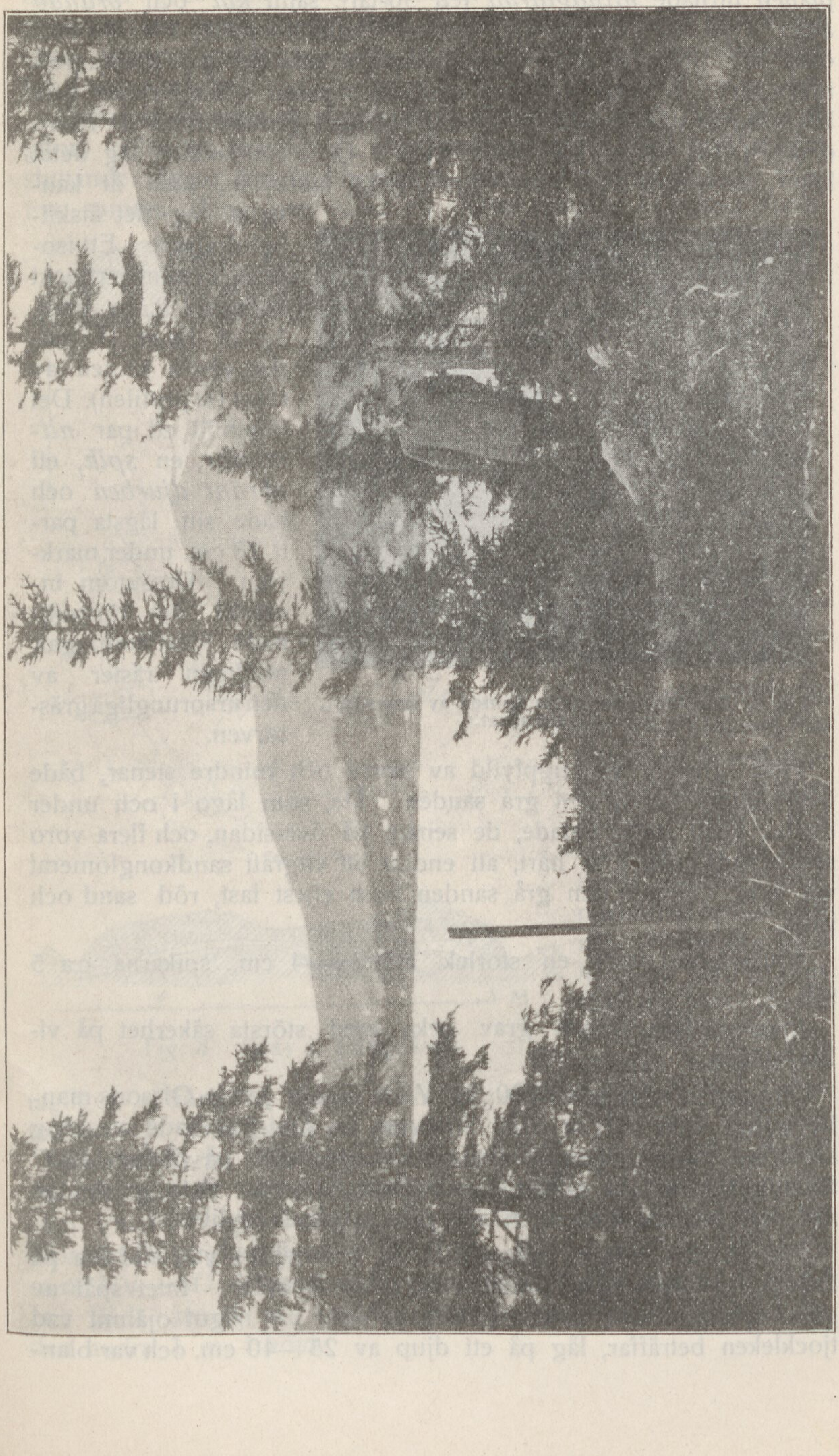

Fig. 2. Utsikt över och från grav I å Långnäset.

planen utritade *nitnaglarna* (ett 30-tal) samt *kol* och *brända ben*. Från att i väster vara endast centimetertjockt, blev det mot öster allt tjockare och upptog nästan hela det grå sandlagrets mäktighet. N. och NO. om den täta massan nitnaglar var hela brandlagret nästan alldeles borta, tydligen genomplundrat. Plundringen har även gått hårt fram i Ö. I allmänhet låg detta lager på samma nivå som ursprungliga markytan, men åt kanterna låg det åtskilligt djupare. Ett isolerat, centimetertjockt kollager, 0,5 m. brett, 1,5 m. långt, låg under västra kanten av röset (se profilen). Det innehöll ett par *nitnaglar*, en *spik*, ett *obränt djurben* och hade sitt lägsta parti 28 cm. under markytan. Dessutom innehöll det förmultnade växtlämningar, möjligen räster av den ursprungliga grästorven.

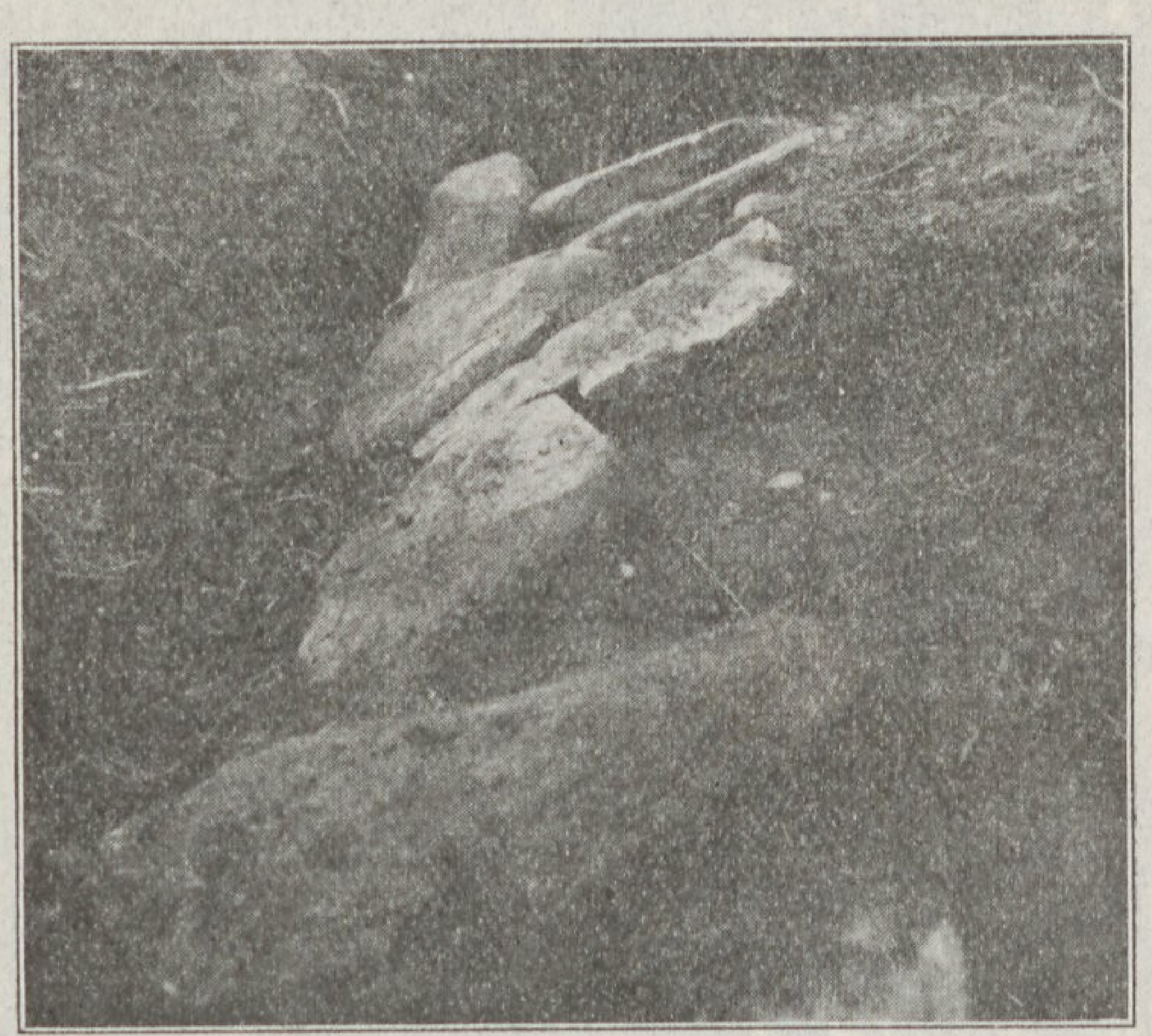

Fig. 3. Den blottade västra kanten av gravröset, grav I, Långnäset.

Hela graven var uppfylld av större och mindre stenar, både över, under och i den grå sanden. De, som lågo i och under denna, voro starkt sotade, de senare på översidan, och flera voro skörbrända, några så hårt, att endast ett vitgrått sandkonglomerat var kvar. Under den grå sanden kom eljest fast, röd sand och grus.

Nitnaglarna hade en storlek av 2,5—4 cm.. spikarna c:a 5 cm.

Fynden från denna grav peka med största säkerhet på vikingatiden.

Landverk. Ungefär 100 m. V10 ° S. om Johan Olssons manbyggning och 20 m. från stranden av Ånnsjön hade en gång anträffats några obrända ben. Vid ett besök på platsen 1907 företog jag här en grävning och fann då under flata gräslindan *kol* och *brända ben*, men alls inga obrända dylika.

Platsen är belägen ungefär 7 m. över sjöns yta, alldeles på kanten av den sista jordavsatsen mot stranden. Intet spår av grus synligt ovan jord. Kollagret, som var något ojämnt vad tjockleken beträffar, låg på ett djup av 25—40 cm. och var blan-

dat med grus och sönderssprängda stenar (den allmänna konsistensen av denna mark) samt en och annan mindre, skörbränd sten. Några småstenar voro sotade. Ingen sten var större än två knutna nävar.

Kollagret sträckte sig över något mer än 1 kvm. Det kan ej gärna kallas en brandgrop, emedan ingen grop med mot mitten sluttande väggar kunde observeras, utan hela lagret låg på relativt samma djup, om också ett stycke djupare än själva alven. Kolen lågo klumpvis men dock bildande ett i stort sett sammanhängande lager. Här och där, mest åt N. och Ö., anträffades smärre brända benbitar i kolanhopningarna. Under kolet vidtog genast den gula alven.

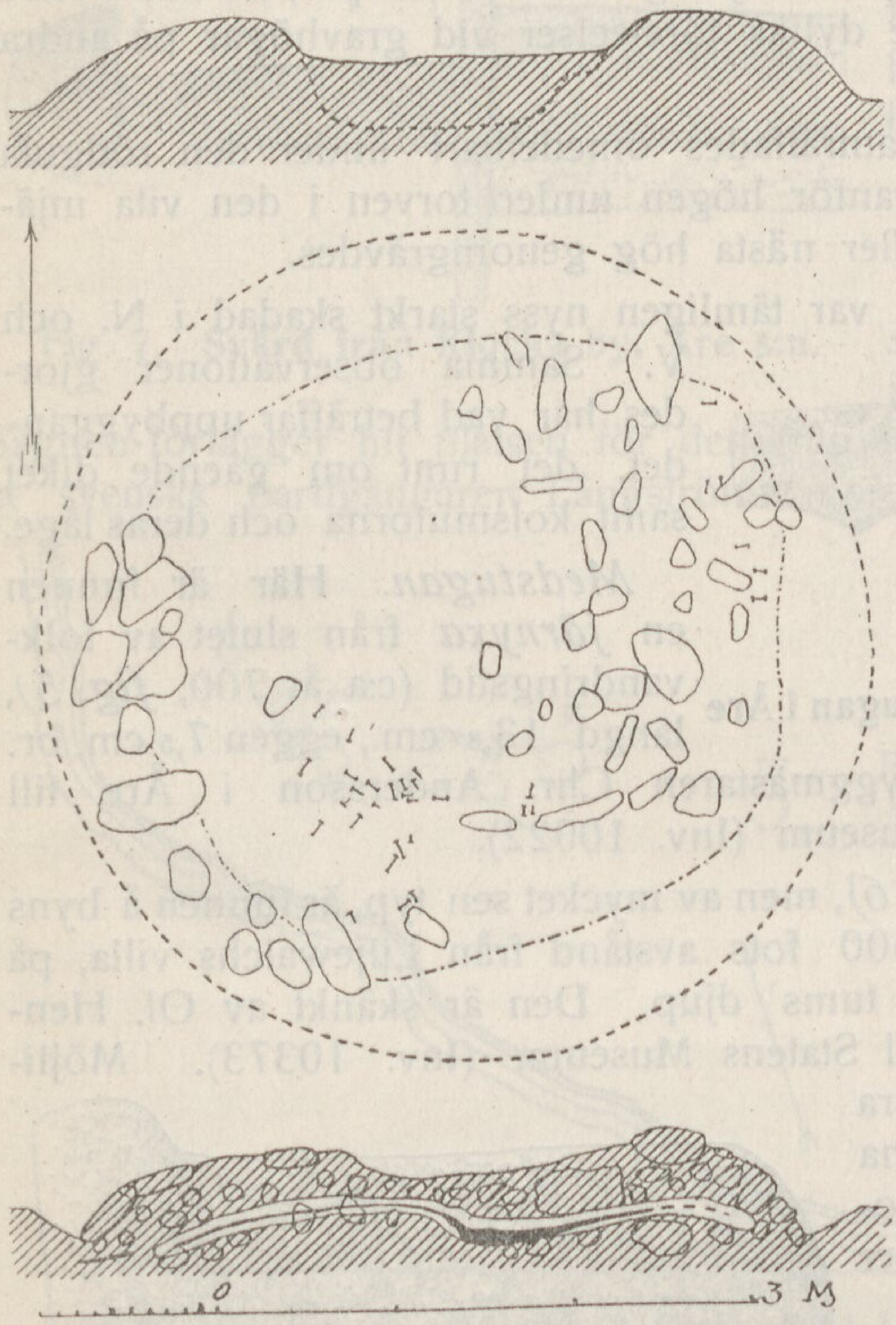

Fig. 4 **Grav I, Långnäset.**

Grävning företogs på ett par ställen omkring, men utan resultat.

Omkring 25 m. N. om Joh. Olssons lillbyggning finnes uppåt sluttningen en halvannan meter hög kulle av 10 m. diameter, gräsbunden, men med smärre stenar stickande fram här och där i ytan. Osäkert, huruvida det är en *gravhög* eller ej, emedan stenarna antagligen ditförts ur åkern och ängsvallen däromkring. Kärnan kan ju dock bilda en grav.

Bunnerviken. På södra sidan om Ånnsjön, VNV. c:a 800 m. om byn, 50 m. från stranden och väster om såväl Bunnerån som Västerån ligga två *gravhögar,* tre meter norr om den här löpande lilla gångstigen. De ligga 8—10 m. över sjöns yta samt NV.—SO. från varandra med ett inbördes avstånd av c:a 7 m. Båda äro 6 m. i diam. och den ena (den i SO.) 1,5 m., den andra 1 m. i höjd.

Den nordvästra högen är kluven i två hälfter ända ner till nivå med den ursprungliga marken. Den förutvarande runda formen är dock igenkännbar på hälfternas utsidor. Högen är gräs- och trädbevuxen och ingen sten kunde upptäckas i ytan eller vid de smärre provgrävningar, som gjordes här och där. Kullen är bygd av rödgul fin sand, därunder (under markytan) vidtog vit dylik, liksom utanför högen under torven.

Omkring högen gick ett tydligt dike av ett par, tre decimeters djup, absolut liknande dylika företeelser vid gravhögar på andra platser.

Några *kolsmulor* anträffades omedelbart under den rödgula sanden, dock även utanför högen under torven i den vita mjälan. Varken denna eller nästa hög genomgrävdes.

Den andra högen var tämligen nyss starkt skadad i N. och V. Samma observationer gjordes här vad beträffar uppbygganandet, det runt om gående diket samt kolsmulorna och deras läge.

Fig. 5. **Yxa (1/3) fr. Medstugan i Åre**

Medstugan. Här är funnen en *järnyxa* från slutet av folkvandringstid (c:a år 700, *fig. 5)*, längd 13,8 cm., eggen 7,5 cm. br. Den är skänkt av byggmästaren Chr. Andersson i Åre till Statens Historiska Museum (Inv. 10022).

Ännu en *yxa (fig. 6)*, men av mycket sen typ, är funnen å byns ägor, nämligen på 500 fots avstånd från Liljewalchs villa, på som det uppges 12 tums djup. Den är skänkt av Ol. Henriksson, Medstugan, till Statens Museum. (Inv. 10373). Möjligen är även den förra yxan anträffad på denna plats och blir det då troligt, att här legat eller ligga flera gravar.

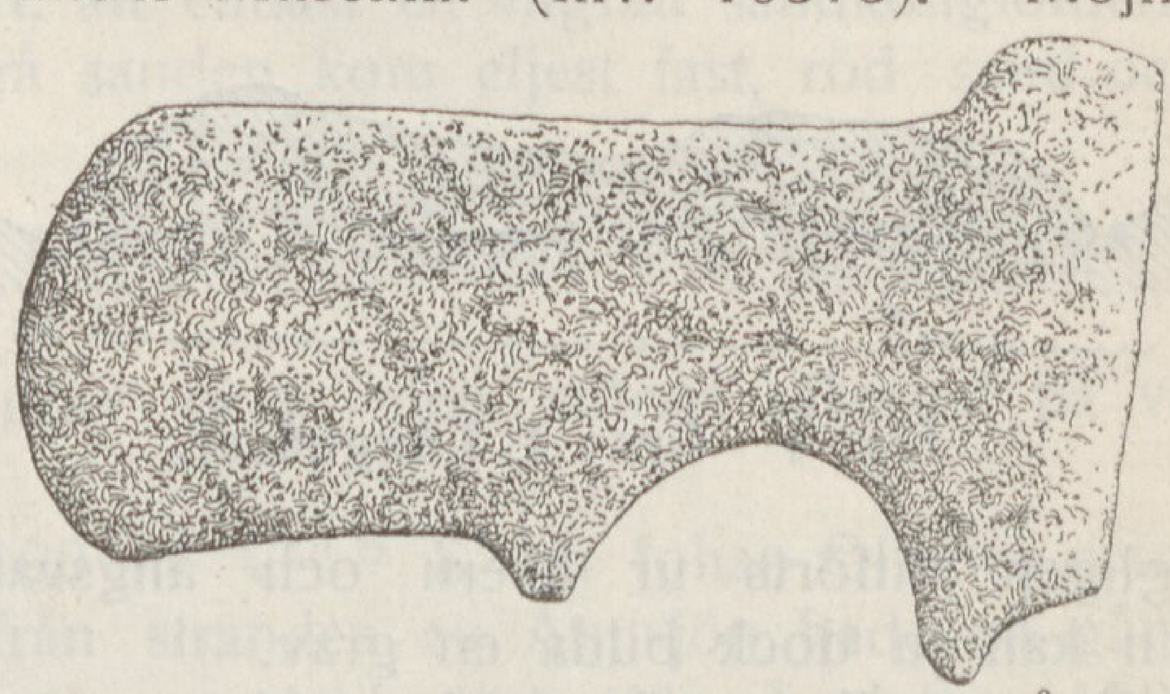

Fig. 6. **Yxa (1/3) från Medstugan i Åre.**

Hamre. Här är under plöjning funnen en *järnyxa* [1]) med »utstående flikar vid ändarne af skafthålet och en flik vid midten af ena kanten. (Hos enskild person).» Tydligen från vikingatiden.

Nedom Åreskutan i Åre s:n, alltså helt säkert söder om fjället,

---

[1]) Denna tidskrift I: p. 62.

är anträffad en *pilspets av järn* (sen vik.-tid). Gåva av stud. G. Mårtensson i Åre till fornminnesföreningen [1]) (J. L. F. 667).

Vid *Klocka* by, «nära Enaälv», är funnet ett *svärd*, från vikingatidens slut, *fig. 7.* Nedre delen av klingan saknas, hela nuvar. längden 73 cm., därav tången 13 cm. Klingans bredd 6,2 cm., parerstången är 12 cm. l., 2,1 cm. br., 0,7 cm. tjock. Knoppen är 4,2 cm. l. och 2,8 cm. hög (J. L. F. 977).

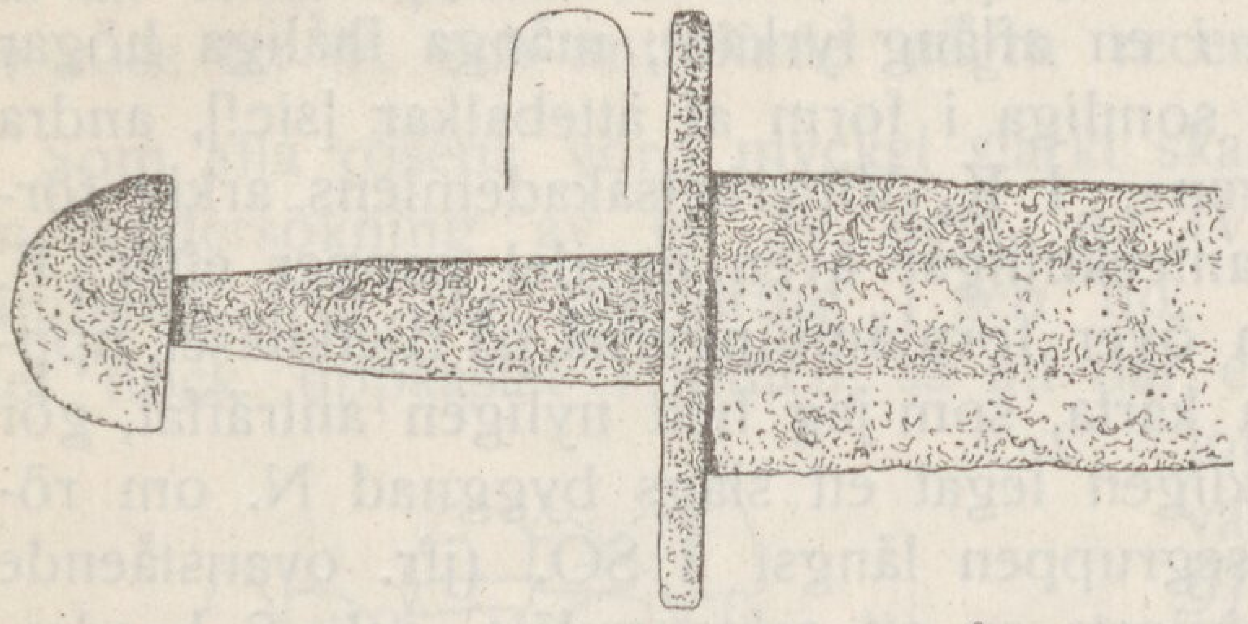

Fig. 7. **Svärd från Klocka by, Åre s:n.**

Kall.

På den s. k. *Långströmsholmen* i Anjan finnes ett *stenröse*. Sägnen förlägger hit platsen för den från Karl XII:s krig bekanta svenska partigängaren Långströms mord. F. Burman [2]) omnämner denna tradition och säger, att Långström själv här »kanske av aning om sitt öde uppmurat en rund pelare av 2½ alns diameter och 4 alnars höjd».

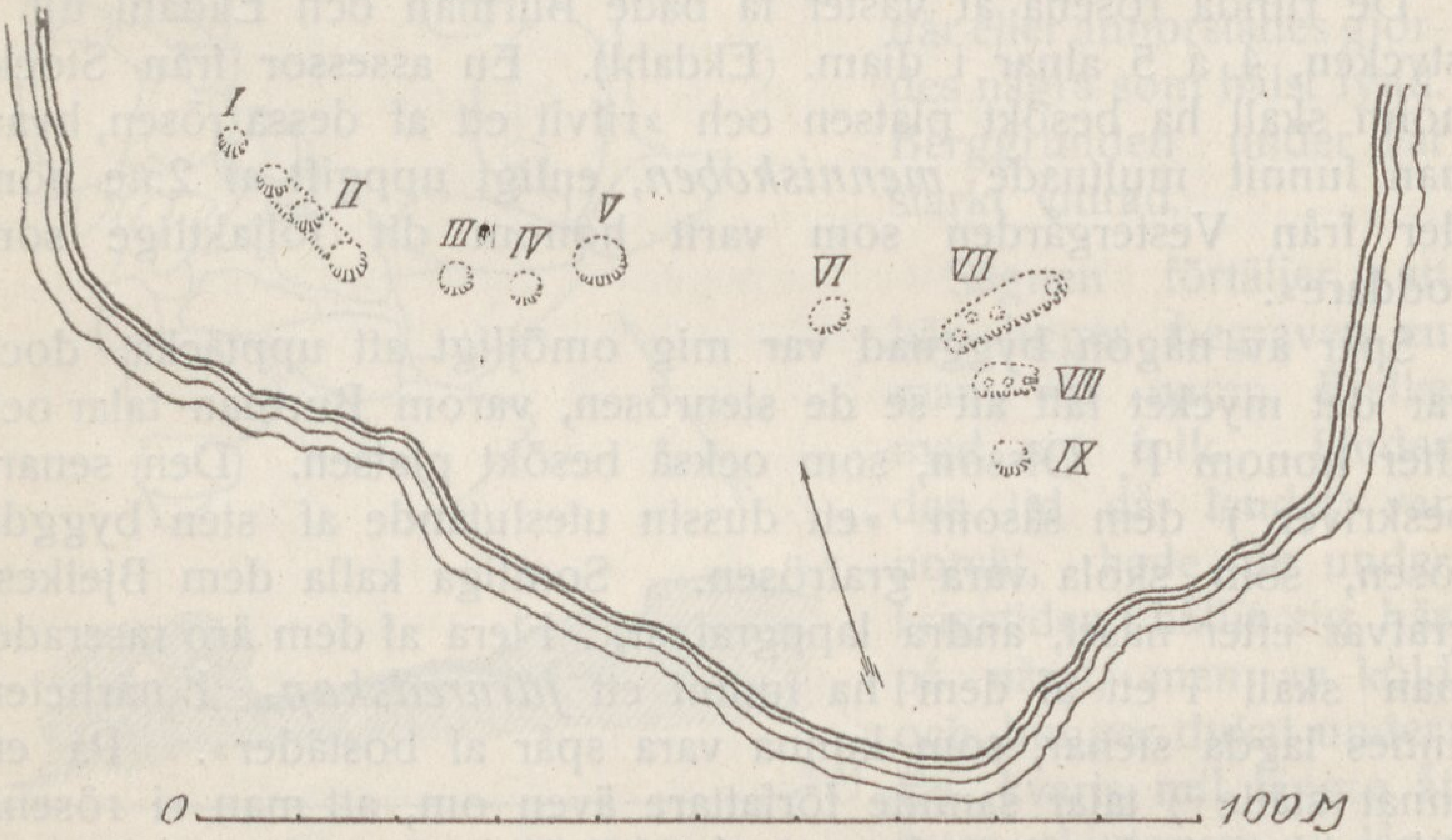

Fig. 8. **Rösena å Bjelknäset i Juveln.**

Kanske dock att röset är av äldre datum och att jämställa med nästföljande.

På *Bjelknäset*, som SV. om Grimsvallen skjuter ut från sjön Juvelns norra strand, ungefär 1¼ mil från dess västra ända,

---

[1]) Denna tidskr. III: p. 187.

[2]) Jämtlands vägar 1791. Nytryckt Östersund 1902, p. 24—25, jfr. även Burmans dagböcker p. 89.

ligga ytterst ute en samling små *rösen*, som man redan länge haft uppmärksamheten fästad vid. F. Burman [1]) beskriver näset såsom 400 alnar långt och högst 200 brett, »är vid landet smalare och tydligen afskuret derifrån med en graf». (Något sådant kunde icke jag upptäcka vid mitt besök.) Han berättar vidare, hur en skogseld blottat marken, och man sedan »upptäckt stensättningar efter en borg: i en aflång fyrkant, många ihåliga högar af utvalda släta stenar, somliga i form af ättebalkar [sic!], andra af små fyrkantiga altaren». I K. Vitterhetsakademiens arkiv förvaras bland Ekdahls anteckningar även en del papper efter F. Burman, bl. a. en karta över fornlämningarna på Bjelknäset, upprättad år 1793. Denna karta, som jag helt nyligen anträffat, gör det troligt, att här verkligen legat ett slags byggnad N. om rösena. Vidare synes rösegruppen längst i SO. (jfr. ovanstående kartskiss *fig. 8*) ha utgjorts av ett rektangulärt och 8 kvadratiska rösen. Ekdahl får dem till 11 kvadratiska, «fristående, ordentligt murade grafkamrar af $2^1/_2$ alnars sidor samt en d:o paralellogram med 2 och 4 alnars sidor».

De runda rösena åt väster få både Burman och Ekdahl till 7 stycken, 4 á 5 alnar i diam. (Ekdahl). En assessor från Stockholm skall ha besökt platsen och »rifvit ett af dessa rösen, hvari han funnit multnade *menniskoben*, enligt uppgift af 2:ne bönder från Vestergården som varit honom dit följaktlige som roddare».

Spår av någon byggnad var mig omöjligt att upptäcka, dock var det mycket lätt att se de stenrösen, varom Burman talar och efter honom P. Olsson, som också besökt platsen. Den senare beskriver [2]) dem såsom »ett dussin uteslutande af sten byggda rösen, som skola vara grafrösen. Somliga kalla dem Bjelkesgrafvar efter näset, andra lappgrafvar. Flera af dem äro raserade; man skall i ett af dem ha funnit ett *järnredskap*. I närheten finnes lagda stenar, som kunna vara spår af bostäder». På ett annat ställe [3]) talar samme författare även om, att man »i rösena enligt uppgift funnit *aska* och *benknotor*».

Vid mitt besök år 1907 kunde jag ej anträffa annat än stenrösena på udden. Deras antal är svårt att nu precisera på grund av att de alla äro mycket åverkade och flera därför gå ihop med varandra, vilket helt säkert icke varit ursprungligt. Det uppgavs för mig att på 1870-talet här funnits 17 rösen, [4]) alla så gott som orörda och intill en meter höga. I ett par av dem ha-

---

[1]) cit. arb., p. 26.

[2]) Denna tidskrift, I, p. 62.

[3]) Jämtl. o. Härjedalen under Hednatiden (ur Jämtl. o. Härjed. från älsta tider till våra dagar, utg. av Joh. Lindström, Östersund 1900) p. 6.

[4]) Antalet stämmer med det på Burmans karta.

de emellertid »*värjor*» anträffats. När den stora avverkningen här uppe tagit fart, lågo här en mängd flottare, vilka alldeles omkastat gravarna. Om något då anträffats, vet man ej, i ett par av de västligaste rösena har man emellertid kunnat se en *människoskalle* och andra »*folkben*». Något år före mitt besök var d:r Knut Kjellmark här och gjorde då en kort undersökning av röse n:r V. och anträffade några recenta *djurben* [1]).

Som alla rösena voro mycket starkt skadade, gjorde jag endast en undersökning av ett av dem, n:r IV, vilket syntes ha gått tämligen fritt för plundring i sen tid. För länge sedan var det dock uppkastat i mitten, så att där endast ett 3 cm. tjockt jordlager dolde berget, varpå röset byggts. (*Fig. 9*). Det var byggt av skifferhällar samt en och annan kullersten. I södra hälften lågo en del orubbade stenar, men varken där eller annorstädes gjordes några som hälst fynd. Berggrunden under var starkt vittrad.

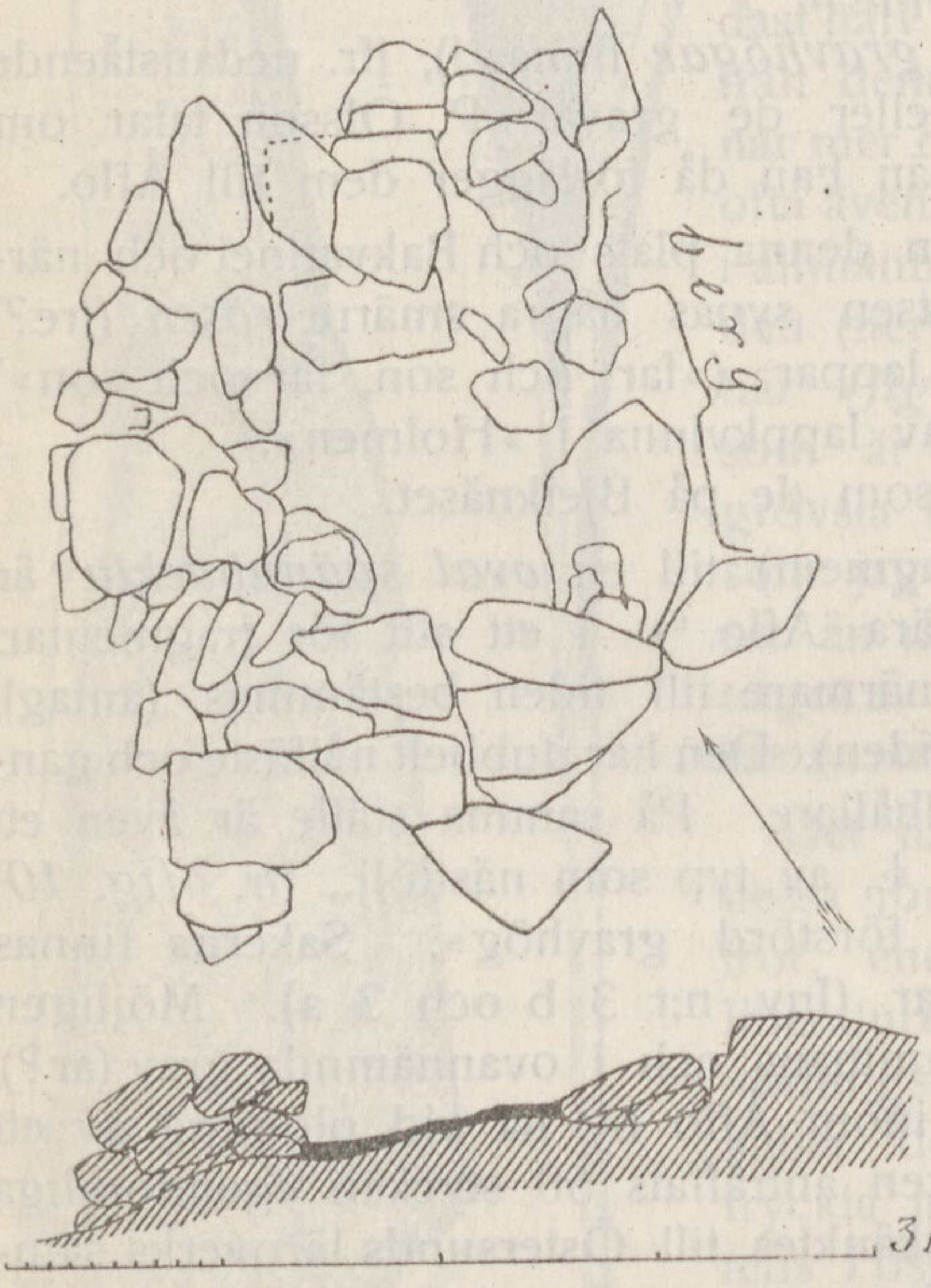

Fig. 9. **Röse IV å Bjelknäset.**

Sägnen förtäljer, att här ligger begraven en man vid namn Bjelke med sitt folk. Under den tid då landet var norskt, hade de under krigstiden hållit sig här på näset, men av köld och hunger dukat under. En kvarts mil längre åt öster skjuter en ny lång udde ut från norra stranden. Den kallas »Stålet», och den lär ha uppkallats efter »en annan officer», som hetat Stål. Jag besökte icke platsen, men där lär icke finnas tecken till gravar.

Lämningarna på Bjelknäset borde ännu en gång undersökas samt behandlas med utgivande av Burmans karta och dagboksanteckningar. Kanske visar det sig, att på och ibland äldre gravrösen några yngre byggnadsverk uppförts.

---

[1]) Enl. vänligt meddelande i brev.

Björkmon. Där Sätteråns lugnvatten slutar, ligger Björkmon, ett ödesböle. Där antecknade F. Burman [1]) «2:ne *ättebackar* med stensättningar ned omkring».

Samma förf. talar också om uppkomsten av namnet *Kolåsen* [2]); har nämligen kommit av «kol, som jämte ugnar blifvit fundne i skogen, då gården först anlades, som åter är ett bevis därtil, at denna trakten ifrån de äldsta tider varit bebodd och at des forne inbyggare idkat Myrjärnssmide».

Offerdal.

Änge. På O. Nords ägor finnes en stor cirkelrund *gravhög* med tre fördjupningar i toppen. [3])

Säter. Nära Åflo lära *gravhögar* finnas [4]), jfr. nedanstående fynd. Förmodligen den eller de gravar P. Olsson talar om även på annat ställe, [5]) fastän han då förlägger dem till Åflo.

Jensmessholmen. Mellan denna plats och Bakvattnet och närmare den sistnämnda platsen synas några smärre *rösen* (tre?) strax intill vägen. Fem lappar (»far och son, far och son») skola ligga där. Uppgift av lappkvinna i »Holmen».

Möjligen av samma art som de på Bjelknäset.

Säter. Undre skalet (fragment) till en *oval spännbuckla* är funnen 1886 vid Säter nära Åflo. [6]) I ett allt för fragmentar. tillstånd för att kunnna närmare till tiden bestämmas (antagl. dock förra hälften av vikingatiden). Den har dubbelt nålfäste och ganska väl utförd och liten nålhållare. På samma ställe är även ett *järnredskap* (nära 31 cm. l., av typ som nästfölj., jfr. *fig. 10*) funnet, »förmodligen i en förstörd gravhög». Sakerna finnas nu i föreningens samlingar (Inv. n:r 3 b och 3 a). Möjligen äro dessa fynd gjorda tillsammans och i ovannämnda grav (ar?).

Å *Säters* militärboställe inom Åflo by ha vid plöjning av ett slåtterland under släta marken anträffats 60 stycken egendomliga *järnföremål,* av vilka två skänktes till Östersunds läroverks samlingar 1869. J. L. F. (980).

På grund av att föremål av denna typ 9 (jfr. *figg. 10—12*) synas vara av specielt nordsvensk art samt så gott som alls icke beaktats i den arkeologiska litteraturen, begagnar jag här tillfället att göra en sammanställning av de pjäser, som kommit till min kännedom.

---

[1]) Dagböcker p. 89. Jag kan ej på mig tillgängliga kartor anträffa platsen.

[2]) Ibid.

[3]) Denna tidskrift I, p. 61.

[4]) Ibid. p. 8.

[5]) Jämtland och Härjedalen etc., p. 15.

[6]) Denna tidskrift I, p. 20.

Av de flera hundra dylika, som nu finnas kända, kunna visserligen en del olikheter i storlek samt — mera sällan — även i detaljer finnas, men huvudtypen är alltid en och densamma. Ett sådant föremål består av ett stycke mycket rått uthamrat järn, vars ytterkanter invikts och inhamrats (eller hopvällts), så att ett tunnt bladformigt redskap uppstått. Upptill ha de här grövre, hopvikta plåtdelarna ej sammanvällts, utan i stället formats till ett slags hålk, dock endast halv eller mindre (jfr. figg.). Det från denna hålk utgående bladet tunnar mer och mer av nedåt och ibland ofta även åt ena sidan. Längden utgör i allmänhet omkring 30 cm. och bredden (nertill) omkring 10 cm. Det här *(fig. 10)* avbildade föremålet, som är från Medelpad, tillhör de grövsta och bäst arbetade i sin art, som jag sett. Eljest äro dessa pjäser än råare, än mindre lämpade till något av de slags bruk, som möjligen kunna utfunderas (jfr. *fig. 12*).

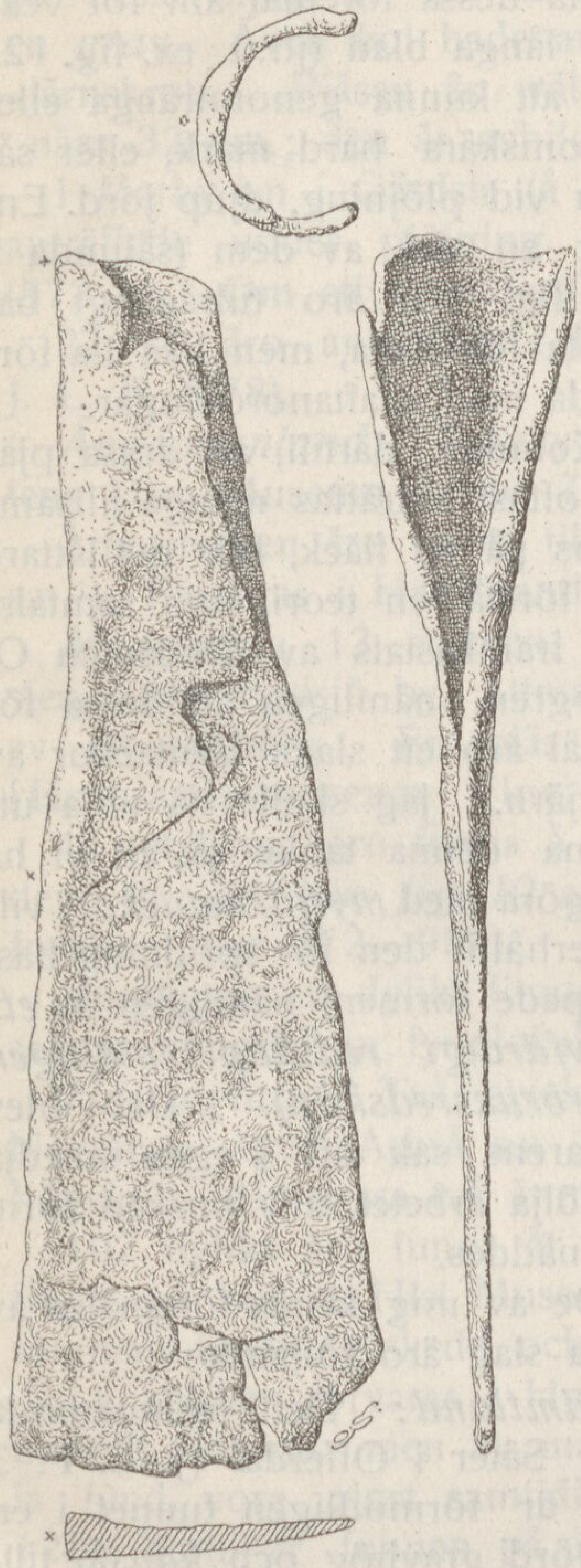

Fig. 10. **Föremål av myrjärn från Medelpad.** (1/3)

Det har gissats mycket angående dessa föremål. Första och, som jag tror, enda gången de behandlas i litteraturen, kallas de, av Dybeck [1]), »odlingsredskap», P. Olsson [2]) kallar dem «järnspadar», och i de tryckta inventarielängderna för Statens Hist. Museum kallas de «plogjärn» eller «järnbillar». De i Sundsvalls museum befintliga nämnas «förmodade harfjärn» (l. «yxor af mycket åldrig typ») och en del av de i Hudiksvalls museum för «skorekor». För alla ha dessa föremål synts vara redskap och för de flesta ett slags åkerbruksredskap. Det måste också medges, att den tanken ligger nära till hands vid en flyktig blick på dessa saker. Men det finns ett par omständigheter, som tyda

[1]) Runa, folio, 2:dra saml. 1874, p. 11.
[2]) Några upplysningar om fornsaker i Jemtland, Östersund 1874, p. 10.

på, att dessa föremål ej gärna kunnat användas till — åtminstone vanligt — jordarbete. Dels är nämligen hålken i ovanligt hög grad otjänlig till att fästa ett skaft, emedan den endast till hälften skulle omsluta detta och dels ha dessa föremål allt för veka och långa blad (jfr. t. ex. fig. 12.) för att kunna genomtränga eller genomskära hård mark, eller såsom vid plöjning, djup jord. Endast en del av dem (sålunda t. ex. fig. 10) äro tillräckligt bastanta för detta, men lika illa försedda med skaftanordningar.

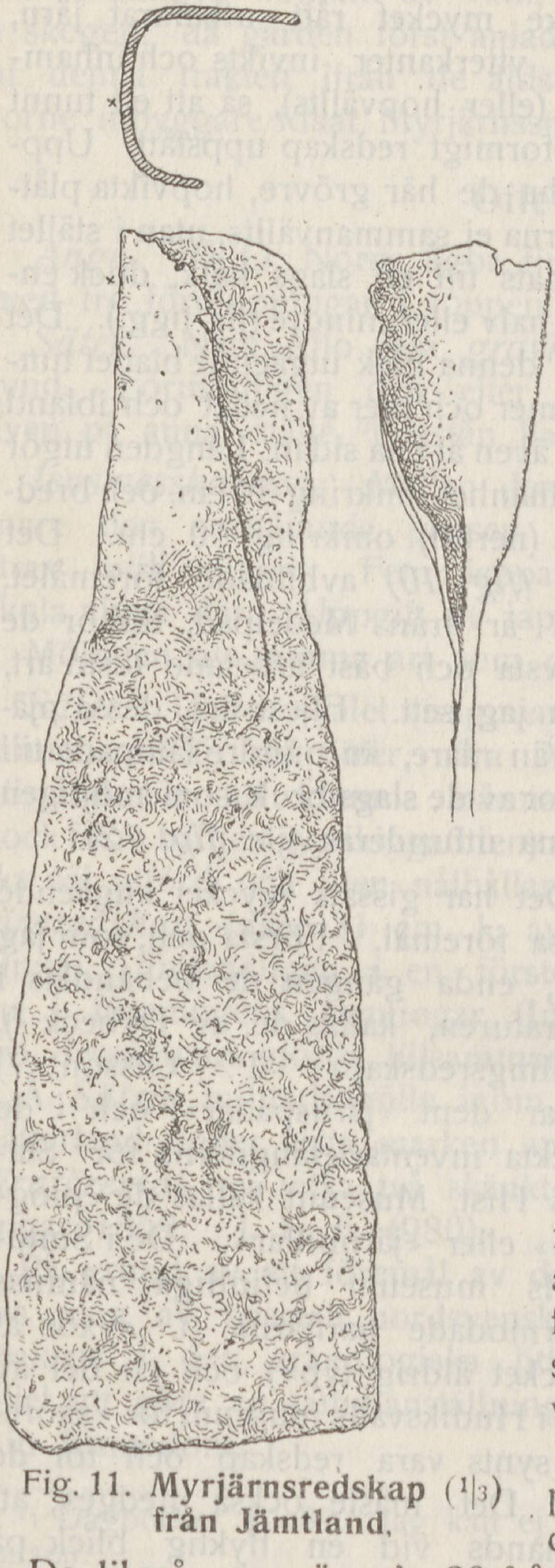

Fig. 11. **Myrjärnsredskap** (1/3) **från Jämtland.**

Kommer därtill, att dessa pjäser oftast anträffas många tillsammans på en fläck, blir det lättare att förstå en teori, som samtalsvis framkastats av Docenten O. Almgren, nämligen att dessa föremål äro ett slags järntackor av myrjärn. Jag skulle då vilja utforma denna tanke så, att vi ha att göra med *myrjärnstackor*, vilka erhållit den för spridning bäst lämpade formen, nämligen av *ett halvfärdigt redskap (möjligen åkerbruksredskap)*. Det blev köparens sak att i egen smedja fullfölja arbetet, tills önskad form uppnåddes.

De av mig kända föremålen av detta slag äro följande:

Jämtland: Det ovannämnda från Säter i Offerdal (J. L. F. 3 a.); är förmodligen funnet i en förstörd gravhög och *kanske* tillsammans med en spännbuckla från vikingatiden, jfr. ovan p. 108.

De ovannämnda 60, funna vid plöjning i Säter i Offerdal; av dessa minst två i J. L. F. (980). De likaså ovannämnda 30 från Funäs i Myssjö, funna djupt nere i en myr; av dem förvaras tre i J. L. F. (981—982). Ett av dessa tre (982) kan dock utgöra ett ensamt fynd för sig.

Å Gillsta ödesböle i Hackås s:n äro i en myrkant anträffade 4 stycken, vilka finnas i J. L. F. (979).

Å Sanne n:o 1 i Hackås äro i botten av ett rundat röse anträffade 3 st., av vilka ett finnes i J. L. F. (866). Platsen besöktes 1909 av K. Kjellmark och E. Festin, och båda ansågo på beskrivning av det då redan bortförda röset, att detta varit en *grav*. Även kol hade anträffats på botten samt en del smärre «järnskrot». Pjäsen är väl bibehållen och har en längd av nära 32 cm.; den är avbildad i *fig. 11*.

I Marby s:n i Gärdsta (å mark tillhörig Norderön) äro 15 st. anträffade under plöjning. Fyra av dem finnas hos J. L. F. (572 b). Om ett samtidigt(?) fynd av en skära, se ovan, p. 98.

27 st. äro anträffade i Hammerdal. Två av dem förvaras i J. L. F. (978).

Ångermanland: Två stycken, från Arnäs socken, äro i Statens Hist. Museum. (Inv. 7330).

Åtta stycken äro funna tillsammans vid grävning i Häggdångers s:n [1]). Förvaras i Härnösands museum. (Inv. 1529).

Medelpad: 13 stycken, funna 1885 på ett berg under en sten i Norrlindsjö by, Attmars s:n. Möjligen funnos några räster av ett omhölje. En pjäs är förkommen, de andra förvaras i Härnösands museum. (Inv. 1825).

11 stycken äro funna å Solbergs ägor, Njurunda s:n (ett av dem är det här *fig. 10* avbildade). De förvaras i Medelpads fornhem (n:r 972—982).

Ytterligare ett dylikt finnes på samma museum (n:r 804). Det saknar uppgift om fyndlokal. (Givaren är från Sundsvall).

Hälsingland: Två stycken, funna jämte över 100 andra å Norränge ägor, Arbrå s:n (gåva 1892 till Gäfleborgs läns folkhögskola, där dessa två ännu förvaras).

102 dylika äro funna år 1901 i samma socken, och tre av dem finnas på Statens Hist. Museum. (Inv. 11833: 5). Möjligen är en sammanblandning skedd och de två fynden ett och detsamma.

11 stycken förvaras i Hudiksvalls museum (n:r 128). Fynduppgift saknas, men av matrikeln synes, som om detta gamla fynd vore gjort samtidigt med fyndet av en spjutspets (n:r 127), som är funnen på 1850-talet tre alnar djupt i en myr i samma by och socken som näst föregående två fynd. [2]) (Troligen är dock detta fynd ej identiskt med föregående två).

I samma museum finnas 2 stycken (n:r 102), anträffade i ett stenröse väster om Norrbergs by i Delsbo. [2])

I samma museum 2 stycken (n:r 338) »skorekor», funna jämte omkring 20 dylika under plöjning i en åker 1888. Rästen behölls på gården. [2])

[1]) Enligt vänligt meddelande från Intendenten Th. Hellman.

[2]) Ovanstående uppgifter ha meddelats av herr konservator John Forsslund, Hudiksvall, till vilken jag härmed ber att få uttala min tacksamhet.

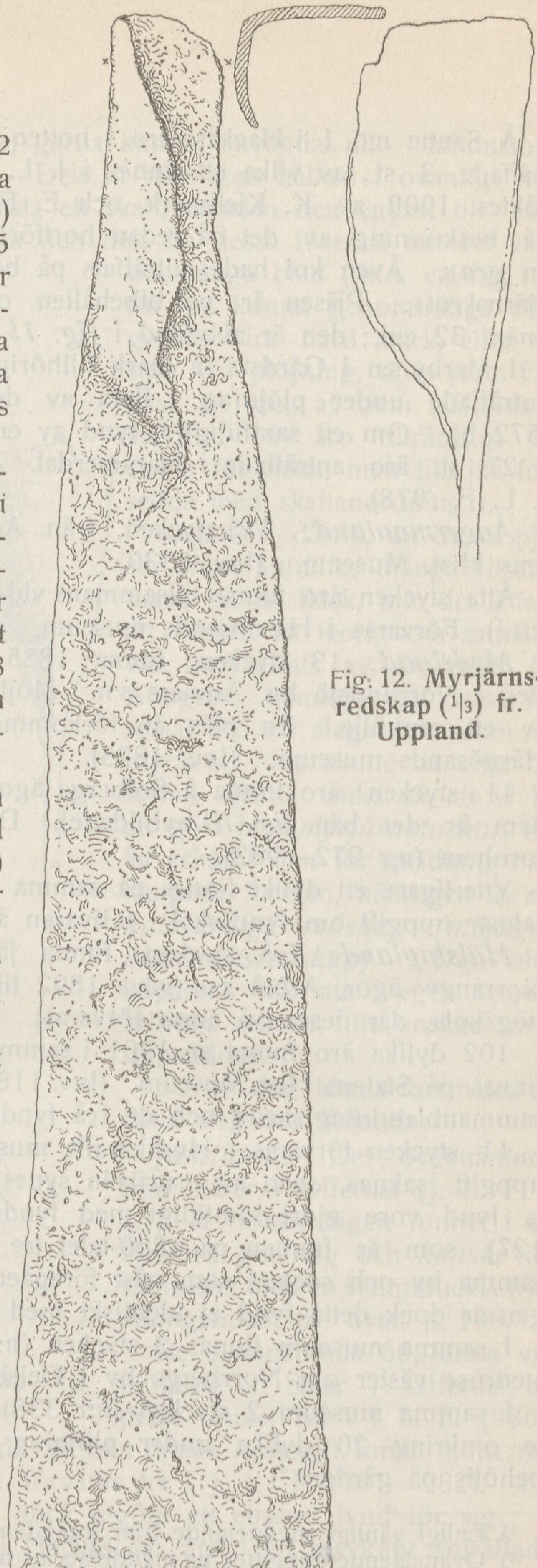

Fig. 12. **Myrjärnsredskap (1/3) fr. Uppland.**

I samma museum 2 stycken (n:r 59), funna i en gravhög i Tuna s:n. [1])

I samma museum 5 stycken «skorekor» (n:r 317), funna i ett stenkummel under en lada å Ullsätts ägor i Tuna s:n. Kumlet anträffades vid ladans rivning.[1])

25 stycken äro anträffade på två ställen i Hillstarödjningen i Forssa s:n. Fyra av dem kommo till Hudiksvall (n:r 81 och 81½), men ett av dem lämnades 1868 till artisten Mandelgren för Slöjdföreningens museum i Stockholm.

I Hudiksvalls museum finnes ytterligare ett fynd av dylika pjäser (n:r 130) av 3 stycken. Saknar fynduppgift [1]).

Tre stycken äro funna vid grävning för en grund å lägenheten Bergbacken, Trönö s:n. Ett av dessa är avbildat i Runa 1874 i den enda sammanställning, som jag känner av sådana pjäser. [2]) Var detta föremål hamnat, vet jag ej, de andra två omtalar redan Dybeck som förkomna, det ena uppsmitt. Det av Dybeck avbildade var 29 cm. långt och 11 cm. brett nertill.

---

[1]) Jfr. föreg. sida, not 2.
[2]) »Två gamla odlingsredskap af järn», Runa, fol., 2:dra saml. 1874 p. 11--12, med en plansch.

Dalarna: Ett redskap (från Bjursås s:n?) av ungefär samma typ, 24 cm. l. (avbrutet?), förvaras i Dalarnas fornsal [1]) under namn av «björnspjut». Hålken har tillräcklig rundning för att fasthålla en skaftstång av 1,6 m. längd. Skaftet synes mig dock ej ursprungligt.

Uppland: I Uppsala museum (inv. 1295) förvaras, enl. vänligt meddelande av Doc. O. Almgren, ett dylikt föremål från Söderkräklinge, Skuttunge s:n (ur Lundebergs saml.). Det är över 40 cm. l.

21 stycken äro nyligen funna vid Villsberga i Biskopskulla s:n. Av dem äro två på Stat. Hist. Museum, dit ytterligare några torde komma; rästen kommer att delas på Enköpings och Uppsala museer. En finnes kvar hos hittaren. Dessa äro av alla i sitt slag de största med verkligt aktningsbjudande former (jfr *fig. 12*). Ett av de tio exemplar, jag haft i mina händer, är 61 cm. långt, med en största bredd (nertill) av 12 cm. Ett annat är ett par cm. kortare och har i «hålken» jämte lera några kolnade träfragment. Dessa synas dock icke vara räster av skaft, emedan fibrerna i veden gå i tre olika riktningar. Är därför antagligen endast tillfälligt i hålken inträngda kolstycken.

Ett exemplar omtalas och avbildas av Dybeck i cit. arb. Det är funnet i ett odlingsröse på skogsgränsen mellan Sollentuna och Täby s:r. Dess nuvarande förvaringsort känner jag ej. Det var 25,5 cm. långt och nära 10 cm. brett. Dess största bredd är dock ej längst ner å bladet som vanligt, utan ett gott stycke från denna punkt. Även i annat avseende skiljer sig exemplaret från övriga av mig kända. Det har nämligen ett verkligt skaftfäste, bildat därigenom, att en tvärremsa av plåten böjts till en delvis dubbel ring. Denna hylsa är 2 tum i diam. Nedanför densamma skönjes ett hål, som Dybeck tycks anta varit ursprungligt och sålunda avsetts för en tvärsprint. Här skulle vi alltså otvivelaktigt ha att göra med ett *redskap*, hälst då en hacka eller ett slags spade (jfr även nästa).

Västmanland: I samband med de föregående pjäser, vilka Dybeck helt säkert haft framför sig, då han skrev sin uppsats, talar han om ännu en liknande, vilken han sett i sin ungdom och av vilken han hade en teckning. Den var anträffad i «Sotbohagen» å prästgårdens ägor i Odensvi s:n. Den liknade de två andra i huvuddragen, men hade «fyrliksidigt skafthål», som «dock icke är till alla delar behållet».

---

[1]) Enligt vänligt meddelande av major G. Nordin. Kontrollör K. Trotzig i Hedemora har i brev angående denna pjäs antytt, att den liknar »ett verktyg, varmed man avtager barken på fällda träd».

Summera vi fynden, få vi i gynnsammaste fall 28 fynd med c:a 478 pjäser, eljest 27 fynd med c:a 376 stycken. [1])

Antagliga orsaken till, varför dessa föremål ej förr behandlats i litteraturen, ha vi i svårigheten att hänföra dem till någon bestämd tidsperiod. Att döma av ovan omnämnda fynduppgifter samt av föremålens yttre habitus, tekniska behandling m. m. anser jag emellertid sannolikast, att de böra hänföras senast till övergångstiden mellan vikingatid och medeltid.

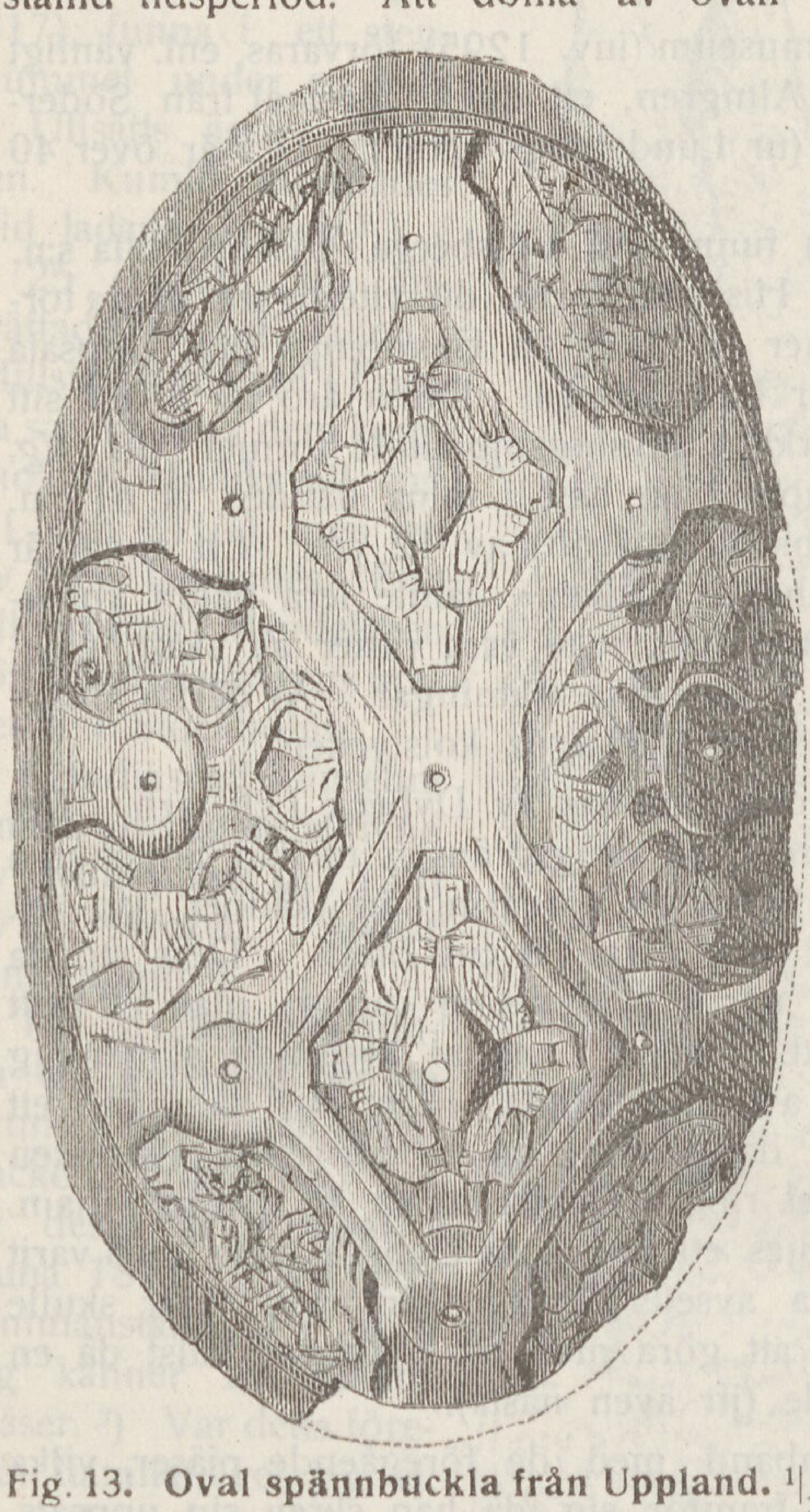

Fig. 13. **Oval spännbuckla från Uppland.** $^1|_1$

Efter denna avvikning vill jag återgå till andra järnålders fynd från Offerdal.

Tångeråsen. De här funna yxorna, J. L. F. 349 [2]) och 396 [3]), tillhöra båda medeltiden.

Näldsjöns norra strand. Här är — osäkert om i Offerdals, Näskotts eller Aspås s:n — gjort ett vackert järnåldersfynd, som jag trots osäkerheten angående fyndplats vill behandla under Offerdals s:n. Det inkom från bonden Tore Andersson till Stat. Hist. Museum, där det förvaras under Inv. n:r 8747. Det består av tre mer eller mindre fragmentariska *ovala spännbucklor* och är helt säkert att betrakta som fynd ur flera gravar.

---

[1]) Dybeck omtalar i ovannämnda uppsats «två lika beskaffade odlingsredskap» från Köpenhamns museum. Detta behöver ej nödvändigt tyda på ett fynd gjort i Danmark, utan kan lika väl vara ett gammalt norskt fynd. I Trondhjems museum förvaras, enl. vänligt meddelande från museidirektör K. Rygh, ett fynd av 4 redskap från Egge s:n, Nordre Trondhjems amt. På beskrivning synas dessa dock tillhöra en annan typ, som f. ö. ej heller är ovanlig i Sverige.

[2]) Denna tidskrift I, p. 91.

[3]) Ibid. II, p. 199.

En av dem är enskalig med dubbelt nålfäste av typ som *fig. 13* [1]. Denna typ känner jag från Sverge i många exemplar från Skåne ända upp till Ångermanland (Härnösands museum); den tillhör 800-talets början. Den är ganska skadad och har nålhylsan bortbruten. Längden är 10,1 cm.

Den andra spännbucklan är starkt skadad *(fig. 14)*, men tillräckligt återstår för att se, att den är av en art, som vad orneringen beträffar, är nästan unik. De enda exemplar, jag känner, som komma detta nära, äro Rygh 643 från okänd fyndort samt ett från Norges Vestland [2]. De norska exemplaren ha en för spännbucklor ovanlig bredd och ha hela sin yta uppfyllda av bandslingor utan uppdelning i bestämda fält. De äro enskaliga. Så beskrives Rygh 643: »Midt efter Spænden er paa Bagsiden paanaglet et Baand af Jern, hvortil Naalen har været fæstet.» Möjligen har det varit på samma sätt med det svenska exemplaret. På undersidan ses nämligen spår efter järn, som kanske med två små ännu kvarsittande järnnitar genom bronsen varit fästat vid denna. Dessa spännen stå alldeles isolerade i förhållande till de stora kända serierna av de ovala spännbucklorna. Spännet från Norges Vestland hänför Schetelig till folkvandringstid, det jämtska synes mig emellertid förete en del yngre drag.

Fig. 14. **Fragment av oval spännbuckla fr. Näldsjöns norra strand.** 1|2

Den tredje ovala spännbucklan från Näldsjön har varit tvåskalig, men endast underskållan är i behåll. Den är i huvuddrag av samma typ som underskållan till Rygh 652, dock saknas all utsmyckning av den utvikta kanten och är hela orneringen råare. Spännet torde kunna dateras till slutet av 900-talet eller början av 1000-talet. Typen är sen och ej ovanlig. Längden är 11,2 cm. Nålfäste och del av nålen äro kvar.

De tre spännbucklorna kunna ej tillhöra ett och samma fynd, då inga av dem äro samtidiga, och minst 2 århundraden ligga mellan den älsta och den yngsta.

Alsen.

Hov. Här lära *gravar* finnas. [3] Jfr nedanstående fynd.

Vången. Även här nämner P. Olsson [3], ehuru med tvekan, *gravar.*

---

[1] Bohuslänska bidragen I, p. 71.

[2] Från Nordfjord. Se *H. Schetelig:* Vestlandske Graver fra jernalderen (p. 71, fig. 148). Bergen 1912.

[3] Denna tidskrift I, p. 8.

Ekdahl nämner vid Vången 3—4 *stenrösen*, 15—20 alnar i diam., 1—1½ aln höga, alla «utkastade i midten». I ett av dem gjordes enligt E. den åverkan, varom Hülphers skriver [1]: »Midsommars natten 1765, har en sten rössja vid Wången blifvit af obekant Folk upkastad, hwarest flere personer 2:ne dagar derefter sett lika som et rum i jorden efter et skrin, ¾ aln wid pass i qvadrat med sine hörn; hwilket der förmenes blifwit som fynd borttagit.»

Fig. 15. **Oval spännbuckla från Öland.** ¹/₁

Ett annat *stenröse* (grav) synes här i Vången ha blivit borttaget, att döma av ett fynd av *två spännbucklor*, som inkommo till fornminnesföreningen år 1911 [2]. De voro anträffade i bottnen av ett röse, beläget enl. meddelande av föreningens sekreterare c:a 400 m. ovanför gästgivaregården. Spännena äro tvåskaliga och likna mäst Sv. F. 550. De tillhöra alltså 900-talets förra hälft eller mitt. Å den ena är endast underskållan kvar, å den andra fragment av över- och underskålla. Den hela underskållan visar på undersidan ett enkelt inristat kors samt avtryck av tyg. Urspr. längd c:a 11 cm. (J. L. F. 892).

I *Hov* gjordes 1874 vid plöjning ett fynd av två *ovala spännbucklor*. Den ena, som har en längd av 10,5 cm, kom till lärovärkets samling i Östersund [3]. Förvaras nu i J. L. F. (991).

---

1) Samlingar (II—III) 1775 (nytr. 1912) p. 180.
2) Denna tidskrift V, p. 92.
3) Några upplysn. etc., p. 9.

Fyndet är antagligen från en förstörd grav. Spännbucklorna äro av typ som fig. 24 Månadsbl. 1877, p. 469 [1]), alltså tvåskaliga. Jfr *fig. 15.* De tillhöra 1000-talet.

Näskott.

Faxälven. På en äng finnas *tre gravhögar* [2]).

Hülphers omtalar (p. 59) två «så kallade *Linds-Grafwar* af 10 aln. i längd, derest Jättar säges wara begrafne». Vid vilken gård eller by dessa ligga, vet jag ej [3]).

Norr om Näldsjön. Jfr Offerdals s:n, sista fyndet.

Aspås.

Å *Säterkilen*, som är belägen mellan Näverån och Långån vid det ställe, där de träffa samman, finnas fem *stenrösen* i rad. Antagligen *gravar* [4]).

Lit.

Liksom vid de två föregående socknarna håller jag mig även i Lit endast på norra sidan om den gräns, jag ovan (p. 97) uppdragit, d. v. s. här Indalsälven.

En *gravhög* fanns på 1790-talet söder om kyrkan vid vägskälet [5]).

En annan *gravhög* är den s. k. Mjärthögen, belägen på en udde (ändan av en tallbevuxen sandås) å älvens norra strand, mittför Fjälån, alltså ganska långt österut. Den besöktes 1895 av P. Olsson [6]), som emellertid fann den alldeles genomgrävd. Den var av 4 m. diam. och hade fotkedja. Endast *ben* hade anträffats, och några sådana syntes ännu kvar ovan jord.

Om övriga fasta fornlämningar söder om älven i Lit, se P. Olsson efter egna undersökningar [7]).

---

[1]) Enl. uppgift i denna tidskr. II, p. 200.

[2]) Ibid. I, p. 14.

[3]) Dylika «Lindsgravar» omtalas av Ekdahl även i Näs s:n. De hade sitt namn efter en jätte vid namn Lind.

[4]) Denna tidskr. II, p. 195.

[5]) Burmans dagböcker p. 98. De där omtalade 5 rösena, som lågo vid Gryttorpet *(söder om älven)* mitt emot prästgården, kunna vara av hög ålder. I ett av dem fann man (enl. samma källa) «en grönt emaljerad kopparnål, människoben, många, obrända». Möjligen är det dessa, varom N. J. Ekdahl talar (Reseberättelse 1827—1830. Manuskr. i K. Vitt. akademiens bibliotek), «sex stenrösen SV. om kyrkan och på S. sidan älven. De voro av 20 al. diam. o. 2—3 al. höjd. I dessa hava bönderna för 40 år sedan sökt skatter. Lektor Fale Burman fick vid sina forskningsresor ett *svärd*, som blivit funnet i ett af dem».

[6]) Denna tidskr. I, p. 129.

[7]) Ibid. p. 129—130.

Klösta. Jämte delar av ett skelett ha vid väganläggning här anträffats en *yxa*, en *spjutspets* samt delar av en *kittel*, med all sannolikhet alltså ett gravfynd. Sakerna inkommo till fornminnesföreningen genom länsman O. J. Backman [1]). (J. L. F. 898). Yxan är avbruten i skafthålet, nuvarande längd är 12 cm., eggens bredd 8 cm. Eggen är likformigt utsvängd åt båda håll. Yxan har antagligen liknat fig. 18 här nedan, men har ej varit så starkt utsvängd.

Spjutspetsen är, liksom hela fyndet, starkt förrostad. Nuvarande längd c:a 22 cm., därav hålken omkring 13 cm. Nära smalaste partiet av hålken löpa några tydligt framträdande ringformiga urkälningar runt omkring.

Kitteln är av ganska tunn järnplåt och mycket fragmentarisk. Är hopsatt av en mängd smärre bitar. «Väggarna» bestå av ett 5—6 cm. högt järnband, vari bottnen nitats fast. Diam. är c:a 24 cm. och höjden c:a 14 cm. I överkanten av detta järnband sitta två öglor, bildade av en plåtbit med utdragen och omböjd spets. Den hank, som sitter i öglorna, är ett på högkant ställt järnband av c:a 1,5 cm. bredd och ett par mm. tjocklek.

Fyndet är helt säkert ett gravfynd. Två skelett uppges ananträffade vid samma tillfälle (grävning av utfartsväg från H. E. Näslunds gård). Sakerna synas härröra från 900-talets mitt. Jämför en alldeles lika kittel av samma proportioner och detaljer i Vendelgrav n:r IX. Teckningen i Vendelarbetet (pl. XXVI: 4) är dock missvisande, i det hanken tecknats halvt liggande. I nämnda grav anträffades även en spjutspets av samma slanka form samt en yxa av samma huvudtyp som i Klöstafyndet.

Häggenås.

Gremmelgård. Vid ödesbölet Gremmelgård är en *gravhög* [2]). Enligt en sägen [3]) bodde här en jätte Gremmel med sin hustru Gremla. Kvinnan blev efter sin död begraven å gården, «där man kan se hennes graf, en samling stenhögar, utmärkande hennes hufvud, armar och öfriga kropp» (en från olika delar av Sverige känd sägen för vissa gravar eller gravflockar).

Mellan Häggesta och Norderåsen ligga vid vägen lämningar efter en *grav med stenkista*, Graven skadades vid väganläggningen, «men två parallela rader sidohällar skola ännu finnas qvar» [2]). P. Olsson [4]) jämställer denna grav med en i Sinnberg, Näs s:n, nämligen ett gravröse, i vars botten man funnit en hällkista med

[1]) Denna tidskr. V, p. 92.
[2]) Ibid. I, p. 13.
[3]) Ibid. III, p. 12 (uppteckning av J. Lindström).
[4]) Jämtl. o. Härjed. p. 6.

lock och sidostenar av tämligen tunna kalkhällar och i vilken kista människoben anträffats. Han lämnar oavgjort, huruvida de tillhöra sten- eller järnåldern (men antar dock det senare). Efter Ekdahls ovannämnda reseberättelser få vi upplysningar om ännu en dylik jämtländsk grav. Angående de redan av Hülphers omtalade fornlämningarna S. om Indalsälven vid Midskogsforsen (Lits s:n), vilka «tyckas vara vanliga griftrösen», omtalar han särskilt ett, av 15 alnars diam. och 2 alnars höjd, som har «ordentlig grafkammare».

Av typen att döma skulle dessa gravar kunna tillhöra bronsåldern. Vid den norrländska kusten finnes en ofantlig mängd större och mindre rösen, och de flesta av dem innehålla kistor av resta hällar eller på varandra murade flata stenar, men några tidsbestämmande fynd äro ej gjorda i dem. Så nordligt som kring Byskeälven har jag funnit dylika, och enligt äldre källor gå de upp till Pite älv. De sammanhänga synnerligen intimt i form och byggnad med de bronsåldersrösen, vi i stort antal känna utmed mellersta och södra Sveriges såväl östra som västra kust. Även från Åland och utmed finska kusterna känna vi dessa rösen, likaså utmed norska kusten så långt som till och med Trondhjemsfjorden, där tämligen nyss vackra bronsåldersfynd gjorts i dylika gravar uppe i Sparbuen. Emellertid följa dessa rösen kusten och avlägsna sig icke från den. Att på grund av likheter i gravbyggnad datera Häggenåsgraven går alltså icke för sig, allra hälst som vi så nära som i Nordre Trondhjems amt (Namdalen, Overhalden) äga en gravtyp av liknande slag som den från Häggenås, en gravtyp, som visat sig tillhöra äldre järnåldern efter de undersökningar, som där nyligen gjorts av Th. Petersen [1]).

En del stenar, varvid sägner äro fästade och som omtalas i Burmans dagböcker (p. 98), äro antagligen inga fornlämningar.

Österåsen. Å Näset är hittad en bennål i jorden. (J. L. F 860 a). Den tillhör nyare tid.

Föllinge.

Från denna socken känner jag inga fasta fornlämningar eller fynd, som kunna hänföras till järnåldern.

Av intresse kan emellertid vara att anteckna «langfedgatalet» för Norra Skärvången, som jag nedskrev 1909 efter bonden Per Andersson. «Norra Skärvången byggdes först av tre bröder, som kommo från Lit. En hette Erik Andersson, hans son Anders Ersson, hans son Hans Andersson, hans son Anders Hansson, hans son Per Andersson», vilken 1909 var 75 år gammal.

---

[1]) K. Vidensk. selsk. Skrifter 1902 («En ældre Jernalders gravplads fra Namdalen»). Även från andra trakter i Norge (Vestlandet t. ex.) känner man denna gravtyp från samma tid, likaså från Öland och Gotland.

Gåxsjö.

I ett potatisland har för ej lång tid sedan anträffats en *yxa* «av gammal form» och en *spjutspets* med tånge. Förvarades 1901 hos enskild person i Gåxsjö [1]). Tyvärr äger jag ingen kännedom om detta fynds utseende eller ålder.

Boggsjö. På en holme i en myr är funnen en *järnlie* av form som Rygh 385. (J. L. F. 10) [1]). En 16 cm. l. skafttånge ansluter sig med en trubbig vinkel till ett rakt blad (i spetsen dock en smula nedböjd). Längd mellan de sålunda uppkomna vinkelspetsarna 40 cm. Tångespets hakformigt uppböjd. Antagligen vikingatid.

Hammerdal.

Bye. På Kallsnäset, norr om sjön, den andra plats där socknens kyrka stått, [2]) finnas på prästgårdens ägor *tre gravrösen.* Dessa minnesmärken beskrivas utförligt av P. Olsson [3]). De upptäcktes 1876 och två av dem undersöktes, tydligen under överinseende av prosten N. F. Feltström, som sedan även övertog fynden, om vilka jag icke vet, var de sedan hamnat.

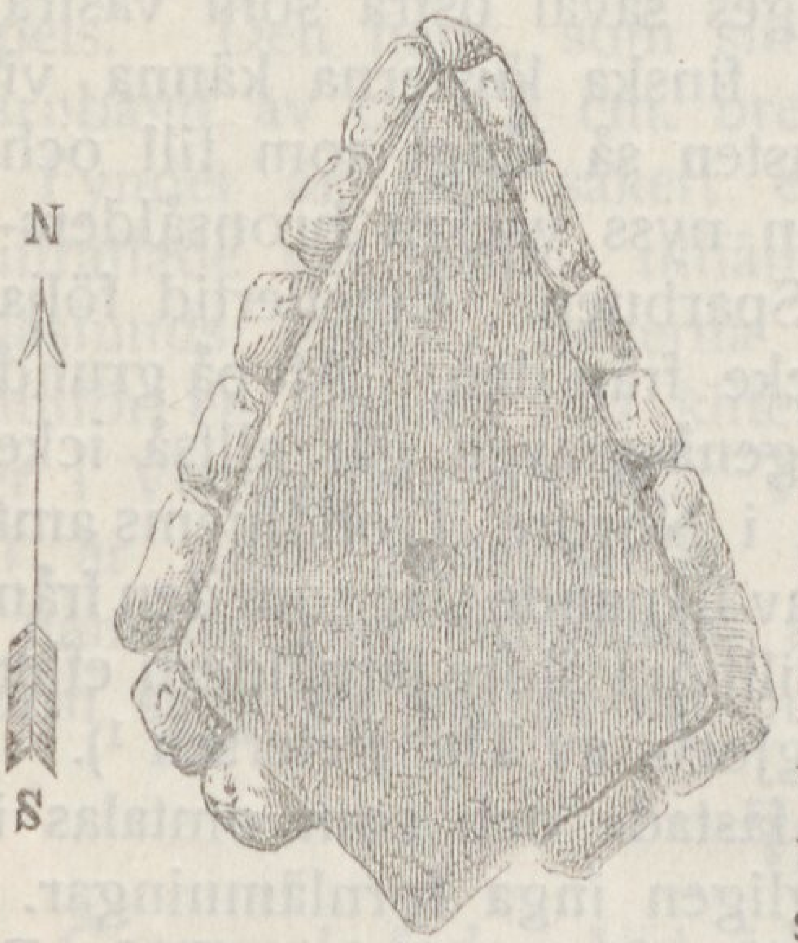

Fig. 16. Sten, 8 fot lång, ur grav, Kallsnäset, Hammerdal.

Den ena graven hade utseende av ett vanligt åkerröse. Under detsamma anträffades delar av ett *människoskelett,* en *tand av häst* (?), «*benaska*» *och kol* i mängd. Några fornsaker kunde ej upptäckas, trots att sådana väl kunde ha funnits, den inträdande vinterkylan hindrade nämligen undersökningen, och sedan har tydligen allting bortodlats.

Den andra graven, också ett röse, lämnades orörd.

Den tredje graven blev fullständigt genomgrävd (och bortodlad?). Den var «betäckt af mull och deri inblandade, här och der i dagen trädande stenar, dock icke till den mängd, att deraf bildades en egentlig kulle». Under detta överhölje träffades en väldig (8 fot lång och mer än 4 fot bred) sten med flat översida, av form som bilden visar *(fig. 16).* Stenen lutade svagt åt norr och hade på sin mitt en rund urgröpning (enligt dimensionerna på fig. att döma av 4 tums diam. Är möjligen en

[1]) Denna tidskrift II, p. 194.
[2]) Burmans dagböcker p. 109.
[3]) Minnen från Jemtlands hednatid. Sv. F. M. För. T. S. III, p. 295—296

skålformig fördjupning av samma slag som å älvkvarnar o. d.). Utom längst i söder omgavs stenen av en enkel rad tämligen stora och tätt intill varandra lagda stenar.

På själva urgröpningen lågo ett runt *bronsspänne* och en *järnyxa*. «Måhända har stenen en gång varit ett offeraltare», säger P. Olsson.

Fig. 17. **Spänne från Västmanland.** 2/3

Spännet är av typ som Sv. F. 579, som här avbildas *(fig. 17)*. Slingorna å Hammerdalsspännets översida äro dock «långtifrån så tydligt flätade» som å vidstående figur. Diametern är 7,3 cm. (alltså en hårsmån större än fig.) På undersidan är en järnklump efter nålfästet samt mitt emot «två afbrutna kopparnaglar» efter nålhylsan. Spännet är antagligen (liksom fig.) tvåskaligt. Ett likadant spänne är funnet vid Trusta i Rödön tillsammans med ovala spännbucklor av en typ, som Sv. F. 551, alltså tillhörande mitten av 900-talet (Sv. F. För. tidskr. VI, p. 233). Egendomligt nog liknar graven vid Trusta den här beskrivna graven ganska mycket.

Fig. 18. **Yxa från Uppland.** 1/3

Yxan, som var starkt förrostad, liknar mycket Sv. F. 484, som här avbildas *(fig. 18)*, men är nära tredjedelen mindre. Eggen är proportionsvis ej så bred. Hela längden är 13,5 cm., eggens bredd 10,5 cm., tjocklek nedan skafthålet 1,5 cm. och banens längd 2,5 cm. En yxa av samma typ, men med ej fullt så bred egg (längd 22,6, bredd 14,3 cm.) är funnen i grav IX i Vendel, en grav som dateras till mitten av 900-talet [1]).

[1]) Stolpe-Arne: Gravfältet vid Vendel. 1912, Pl. XXIV.

Å selbågen från nämnda grav se vi samma slags ornamentik som å det runda spännet från Hammerdalsfyndet, ytterligare en bekräftelse för dateringen.

Vid kyrkan. Ekdahl säger i sin ovannämnda reseberättelse: «Några stenkast W. från kyrkan [1]) finnes lemning af en större *ätthög*, som numera ej till sin vidd eller höjd kan bestämmas. Folket berättar, att, då kyrkan ombyggdes, utplattades en större *ätthög*, som tomt åt densamma. I denna hög funnos *Jätteben m. m.*» Uppgiften bestyrkes genom Burmans dagböcker (p. 109): «då grunden lades till nya kyrkan, grafdes en *ättbacke* ut i N. O. hörnet, hvarvid mycket stora människoben blifvit funna». Han tillägger: «Af en annan *ättbacke* finnes lämningar strax V. om Prestbordets fähus».

«*By* [?], $^1/_4$ mil W. från kyrkan och $^1/_{16}$ mil W. från Byn, på en ö, förstördes för 6 år sedan, då denna odlades till åker, 2 små *högar* med stenläggning i ytterkanterna, i hvars midt man träffat *kol, brända ben, kopparnålar* och en *fibula*» (Ekdahl).

«Nära Byn, var, vid sjön, ännu ett fragment af en dylik *hög*, 16 al. i diam., 1 al. h. med stenläggning (fotkedja) omkring» (Ekdahl).

Prästgårdens fäbodar. Invid dessa finnas flera orörda *rösen* [2]).

I socknen, utan närmare uppgift, är gjort ett fynd av *27 st. myrjärnsredskap* av ovan (under Offerdal) beskriven typ. Två av dem förvaras nu i J. L. F. (978).

Åsen. För ej länge sedan är här anträffad en *yxa* «av gammal form», som nu (1901) förvaras i Gåxsjö [3]).

Gisselås. En *yxa* är anträffad i en åker och skänkt 1880 till Östersunds lärovärks samling. Den liknar bäst yxorna å fig. 24 här nedan och torde alltså tillhöra 1000-talets slut eller början av 1100-talet Hon är väl bibehållen, men eggen nyligen uppslipad. Längden 12 cm., bredden vid eggen 7 cm., tjocklek nedan skafthålet 2,7 cm., banens längd 4 cm.

Ström.

Näset. Gravar omnämnas av P. Olsson [4]).

Bredgård. Gravar omnämnas av P. Olsson [4]), antagligen dock samma som nästföljande.

Strömsund (Ströms by). Väster om gamla postkontoret finnas flera *gravhögar* [5]). I en av dem skall ha anträffats flera

---

[1]) Den nuvarande kyrkan, på Örnstolsnäset, som Burman kallar det. Den första kyrkan skulle enl. Burman (p. 109) ha stått på ödesbölet Böle, norr om Sundet, hörande till V. Ede.

[2]) Sv. fornm. för. TS. III, p. 296.

[3]) Denna tidskr. II, p. 195.

[4]) Jämtl, o. Härjed. etc. p. 15.

[5]) Denna tidskr. II, p. 194.

gravkärl, vilka dock hittaren lät kvarligga. Dessutom anträffades en *oval spännbuckla* av sen typ [1]), dubbelskalig och lik närstående *fig. (19—20).* Den har varit förgylld. Längd 11,5 cm., bredd 7,5 cm. (J. L. F. 376). Den tillhör 900-talets senare hälft.

Fig. 19—20. **Oval spännbuckla från Uppland.** 1/1

Platsen var vid mitt besök under avröjning för ny begravningsplats. Ovannämnda grav var försvunnen, men längre norrut syntes ett 15-tal små rösen, runda, av 2—4 m. diam. och 0,5

[1]) Ibid. I, p. 128.

m. höjd, uppbyggda av mindre kullersten. De flesta av dem voro redan blottade från torven, endast längst i norr voro några orubbade, vilka även torde för framtiden få kvarligga i sin gamla omgivning. Förmodligen utgöres denna flock rösen icke av gravar, utan äro de spår av en äldre odling här på platsen. Även där ej mossa täckt stenarna lågo dessa ljusa i dagen, som om de uppkastats för ej länge sedan. Detta visade sig även av de fynd, som vid tiden för min vistelse i Strömsund gjordes här. I ett röse hittades, 1—1,5 fot djupt, de två hälfterna av ett kruthorn av kopparplåt, med en hjort och en del andra utdrivna figurer (1840-talet). Vidare anträffades en liten låg stenmortel av glimmerskiffer ett par fot djupt invid ett annat röse, en koskälla av järn i ett tredje, och en «skinnbok med många oskrivna blad» (boken bortkastades före mitt besök) i ett fjärde. Här och där anträffades även ben nere i något röse samt i marken emellan rösena. De ben jag såg voro kokta ben av oxe. På platsen syntes några långa, låga och smala vallar, säkerligen spår av gammal odling.

Den ovannämnda vikingatidsgraven synes alltså ha legat tämligen isolerad.

»I *Bye*, på udden, är en *ättebacke*», säger Burman [1]). Var denna plats är belägen känner jag ej.

I denna socken omtalar han vidare utan angivande av belägenhet en *ättehög*, kallad »Bedipalln». (Om denna se under Bågede i Frostvikens s:n).

Risselås. 1880 gjordes här djupt nere i en myr nedanför byn ett fynd av flera «kopparkittlar» [2]), som lågo välvda över varandra. De blevo genast uppsmälta. De ha troligast tillhört nyare tider.

Risnäset, mellan Tullingsås och Strömsund, öster om vägen straxt innan man kommer till färjestaden. Här är 1891 funnet det *järnsvärd*, som avbildas i *fig. 21*, och som i många år förvarades i Olof Olofssons samling i Tullingsås, men efter hans död deponerats i föreningens samlingar (J. L. F. 895).

Enligt en äldre version skulle det vara funnet tillsammans med «ett stenspjut och en del ben», men detta är oriktigt enligt Risnäsbornas egen uppgift. Detta stenföremål (det var »blått» eller svart och kunde vid mitt besök hos Herr Olofsson, där det förvarades, ej anträffas) skulle emellertid vara kommet till Tullingsås tillsammans med svärdet [3]).

Fyndplatsen är den s. k. Risudden, en väster om sundet belä-

---

[1]) Dagböcker, p. 92.

[2]) Denna tidskrift II, p. 194.

[3]) På Risnäset talades om en brun skifferspets, som anträ.ffades under samma nyodling, men på en annan «läjde», c:a 100 m. S om går-

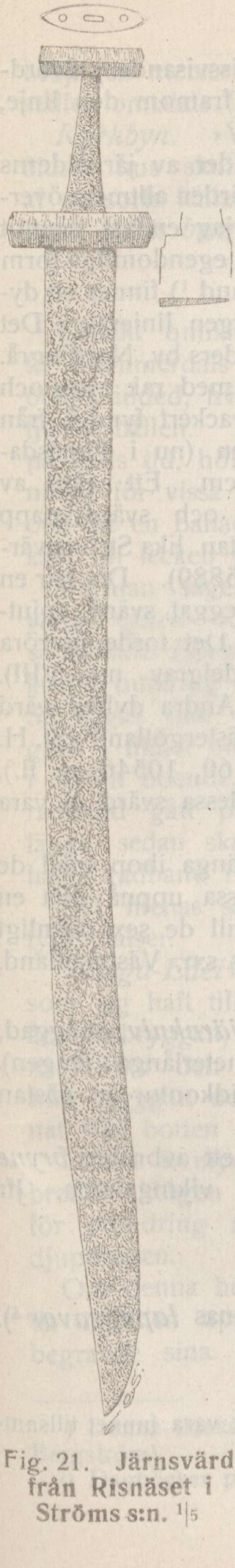

Fig. 21. Järnsvärd från Risnäset i Ströms s:n. 1/5

gen från gården Näset (öster om sjön) utbruten lägenhet. Där anträffades svärdet vid »ristning» (= plöjning) efter platsens nyuppodlande, c:a 20 m. från stranden. Nu är där jämn åker, ett par meter över sjöns yta. Där svärdet hittades, kunde man ej erinra sig någon hög eller något röse, men invid svärdet lågo förmultnade *ben* och runt omkring på en yta av ungefär 1 famn var jorden svart som av söndersmulat kol. Ännu kan vid plöjning synas en svart fläck. Vid mitt besök växte här havre, men det kunde observeras, hur denna fläckvis växte mycket stark och frodig. Detta lär ständigt vara förhållandet, man skall kunna spåra liksom två rader, där det växer bättre. På dessa platser finns heller ingen sten, som däremot finnes runt omkring. Dylika observationer kunna göras på flera ställen i vårt land å bortodlade gravfält.

Svärdet är av intresse. Det har en längd av 82 cm. (därav tången 12 cm.). Klingan är 4 cm. bred, parerstången 9 cm. lång, svärdsknappen 7,5 cm. lång. Svärdsknappen, som har fin tvärreffling i och för silverbeläggning, är ej fullständig; den har på sig burit en trekantig knapp, av typ som t. ex. Sv. F. 505 och 507, fästad medels sprintar, som gått genom de hål, vi se i den ännu kvarblivna delen. Det är dock ej som dessa tvåeggat, utan som ett fåtal andra eneggat och som sådant av en så gott som unik form med sin framåt böjda klinga. Det torde dock ursprungligen ha varit mindre markerat framåtböjt. Det synes nämligen, som om det varit hopböjt och igen uthamrat, av vilken procedur spår finnas på mitten. Teckningen (fig. 21), som

---

den. Den anträffades vid »vändning» och bröts i 3 delar. Låg enligt uppgift i ett litet runt röse av en famns vidd. Röset bestod av små kullerstenar, var platt och av 1 fots djup samt övervāxt (= under flat mark?). Något kol eller något sot å stenarna mindes man ej. Den kom till en Herr Arnell i Strömsund, hos vars änka jag sökte den förgäves. Peter Olsson hade emellertid varit där, och då möjligen anammat den. (Jfr denna tidskr. I, p. 138).

är gjord efter fotografi, är därför något missvisande. Svärdspetsen skjuter nämligen ej mer än 3 cm. framom den linje, som fortsätter klingans början de, raka ryggdel.

Eneggade svärd äro typiska under vissa tider av järnålderns första perioder, men sedan få de tveeggade svärden alltmera överhand. Från vikingatiden i Sverige känner jag endast inemot ett 20-tal eneggade svärd, dock intet med den egendomliga form på klingan, som Strömsvärdet har. I Härnösand [1]) finnes ett dylikt med visserligen svängd rygg, men med eggen linjerak. Det är funnet jämte skelettdelar och en kniv i Mäders by, Nordingrå. Ett svärd av lika typ med Strömsvärdet, men med rak rygg och tången ansatt mitt på klingan, ha vi i ett vackert fynd [2]) från Kesådalen i Storsjö kapellförsamling, Härjedalen (nu i Funäsdalens museum, n:r 201). Dess längd är 88 cm. Ett svärd av denna sistnämnda typ och med fästeknapp och svärdsknapp (denna med samma defekt som å fig. 21) nästan lika Strömsvärdets är funnet i Småland (St. Hist. Mus. n:r 5889). Det har en längd av 85,7 cm. och är funnet jämte ett tveeggat svärd, spjutspets (lik Sv. F. 503), pilspetsar, kniv m. m. Det torde härröra från början av 900-talet (jfr spjutet i Vendelgrav n:r VIII). Samma tid torde även Strömsvärdet tillhöra. Andra dylika svärd känner jag från Värmland (Karlstads mus.), Västergötland (St. H. M. 14604), Gotland (St. H. M. 11031, 5160, 10546 m. fl.), Skåne (St. H. M. 2548). I Norge synas dessa svärd ej vara ovanliga. Jfr Rygh 491, 496—500.

De eneggade svärden från vikingatiden hänga ihop med de stora eneggade knivarna eller dolkarna. Dessa uppnå ofta en aktningsbjudande längd. Jag hänvisar t. ex. till de sex ovanligt långa dolkarna i det stora fyndet från Bergs s:n, Västmanland, (St. H. M. 11570 och 12475).

Risnäset. Här är även funnen en stor *järnkniv*, eneggad, ungefär 29 cm. lång (inklusive den decimeterlånga tången). Tången är ansatt mitt på klingan, som i sidkontur är nästan symmetrisk. Dess tidsställning är oviss.

Svartön. Här är under plöjning funnet ett avbrutet *bryne* av grå skiffer, som möjligen kan vara från vikingatiden. Jfr Rygh 474. (J. L. F. 403) [3]).

Alanäs.

Mellan *Lillviken* och *Lidsjöberg* skola finnas *lappgravar* [4]).

---

[1]) Dir. Strokirks saml.
[2]) Denna tidskr. II, p. 114.
[3]) Denna tidskr. I, p. 128. Brynet uppges dock vara funnet tillsammans med en skifferspets.
[4]) Denna tidskr. I, p. 10.

Möjligen menas härmed rösen av samma slag, som ovan å flera ställen omtalats (Bjelknäset m. fl.).

Kyrkbyn. »Vid plöjning af den jord, där enligt sägnen byns äldsta hus skulle stått, påträffades för flera år sedan lämningar af en sorts källare, där det skulle hafva funnits många *ben*, möjligen äfven *benredskap*» [1]).

Frostviken.

Ekdahl omnämner efter Burmans dagbok och omedelbart efter Hammerdals socken «4:ra högar wid Boga, Gusswall, Qued och Gädded, hvarpå i forntiden warit kors planterade och Gudstjenst hållen. Han [= Burman] berättar, att folket, till nära in på hans tid, höll dessa högar för heliga ställen och gjorde poenitens för vissa förseelser, genom att ödmjukt krypa omkring dem, och att en banad stig var rundt om dem, äfven som kring kyrkan, till tecken på en sådan catholsk botfärdighet».

Burman säger själv härom [2]): »Ätthögarne på *Boga-*, *Guss-vass-*, *Qued-* och *Gädd-Edet* under Påfvedömet varit nyttjade till så kallade *Bönpallar,* omkring hvilka de, som där uppe fiskat, krupit omkring på knä om söndagarne med radband i händerna. Så sägas ock de Lappar, som då antagit kristendomen, hafva gjort i likhet med bygdfolket. De tider, som man ej haft prest i Ström boende, sägas socknefolket likaledes om söndagarne med radband gått på knä omkring kyrkan: hvarefter stigen ej så länge sedan skall hafva varit synbar. En del lappar tros ännu hafva radband i förvar».

Det menas sannolikt en hög på vart och ett av ovannämnda fyra platser.

»*Boga-Edet*» är våra dagars *Bågede.* Här finns en *gravhög,* som jag haft tillfälle att besöka. Den är belägen 12 m. S. om ångbåtsbryggan, 10 m. från stranden och 2 $^1/_2$ m. högre än denna. Som den ligger alldeles i skogskanten är den väl synlig från bryggan och vägen. Diametern är 6 m., höjden 1 m., räknat från botten av den fördjupning, som löper runt omkring. Denna är mycket skarpt markerad, av en fots djup och 2 fots bredd. Högen är byggd av jord och har en gång varit utsatt för plundring att döma av den tvärs över (N—S) gående fördjupningen.

Om denna hög gå sägner i flera versioner, vilka jag vid skilda tillfällen upptecknat. Den ena säger, att lapparna förr här begravde sina döda och att prästen någon gång kom hit och

---

[1]) Denna tidskr. IV, p. 16. (Bidrag till Alanäs sockens historia av J. Bergström).

[2]) Dagböcker p. 110.

läste över liken. En annan säger, att endast en enda lapp här begravts samt att invid i en grop en kyrka skulle ha stått. En tredje sägen meddelar, att gudstjänst här förrättats för lapparna och att fördjupningen kring högen skulle ha varit en gång för prästen att gå i. På den västra halvan av högen stod han och predikade — i »gången» lågo lapparna runt omkring på knä. Efter gudstjänsten ägde sakramentets utdelande rum nedanför västra sidan.

Det är tydligt, att vi här ha att göra med en av de gravhögar Burman och Ekdahl talat om. Den gravhög, som omtalas ovan (p. 124 också efter Burman) och som skulle ligga i Ströms s:n [1]) och kallades »Bedipallen», har antagligen av namnet att döma haft dylika traditioner fästade vid sig.

Gussvass-Edet. En liknande gravhög omtalades här (jfr ovan). Om högen finnes kvar, torde den ligga vid stränderna av Gussvattnets utlopp i Hetögeln.

»*Qued-Edet*», där likaså en dylik hög omtalas, kan jag icke anträffa på kartan på den svenska sidan gränsen. *Qvemon* eller *Qvemoarne* ligga 1,5 mil V. om Gäddede. Dessa platser ha antagligen sitt namn av byn *Kvemoen*, 1 km. S. om gränsen vid Kvesjön. I närheten finnas flera liknande namn i Kvelien (gård), Kveliaune (gård), Kvelielven, Kveskallen (berg). Alla dessa platser ligga i Norge, och där i närheten ha vi antagligen att söka gravhögen ifråga.

Gäddede. Den hög, som Burman här omtalar, har jag icke sett och tror heller icke, att den finnes bevarad till våra dagar.

Viken. »I Viken [antagligen Vikens eller Frostvikens byar längst västerut i sjön Frostviken (Kvarnbergsvattnet)] äro *stenrösen* i villa skogen», berättar Burman [2]).

»Af alla nybyggen häruppe började först *Skogen*, som ligger på norska sidan, nära rikslinjen för 60 år sedan; en *qvarnsten* hittades, där tomten anlades» [2]).

Jormli. Sedan gammalt förvaras i Stat. Hist. Mus. ett vikingatidsfynd från denna by (inv. 5091 och 5143), bestående av en *yxa* och en *oval spännbuckla* [3]).

Vid mitt besök här 1907 fann jag, att det här var fråga om gravar, och gjorde en undersökning av platsen. Den ligger längst ut på »Jormli-tangen», den udde, som från byn skjuter söderut

---

[1]) Frostviken var till 1860 annex under Ström.

[2]) Dagböcker, p. 93.

[3]) Det är denna spännbuckla, som är den tredje av de, av Montelius MB. 1873 p. 178 omtalade tre ovala spännbucklorna från Jämtland. P. Olsson: (»Några upplysningar» p. 10 m. fl. ställen) har ej kunnat identifiera detta spänne.

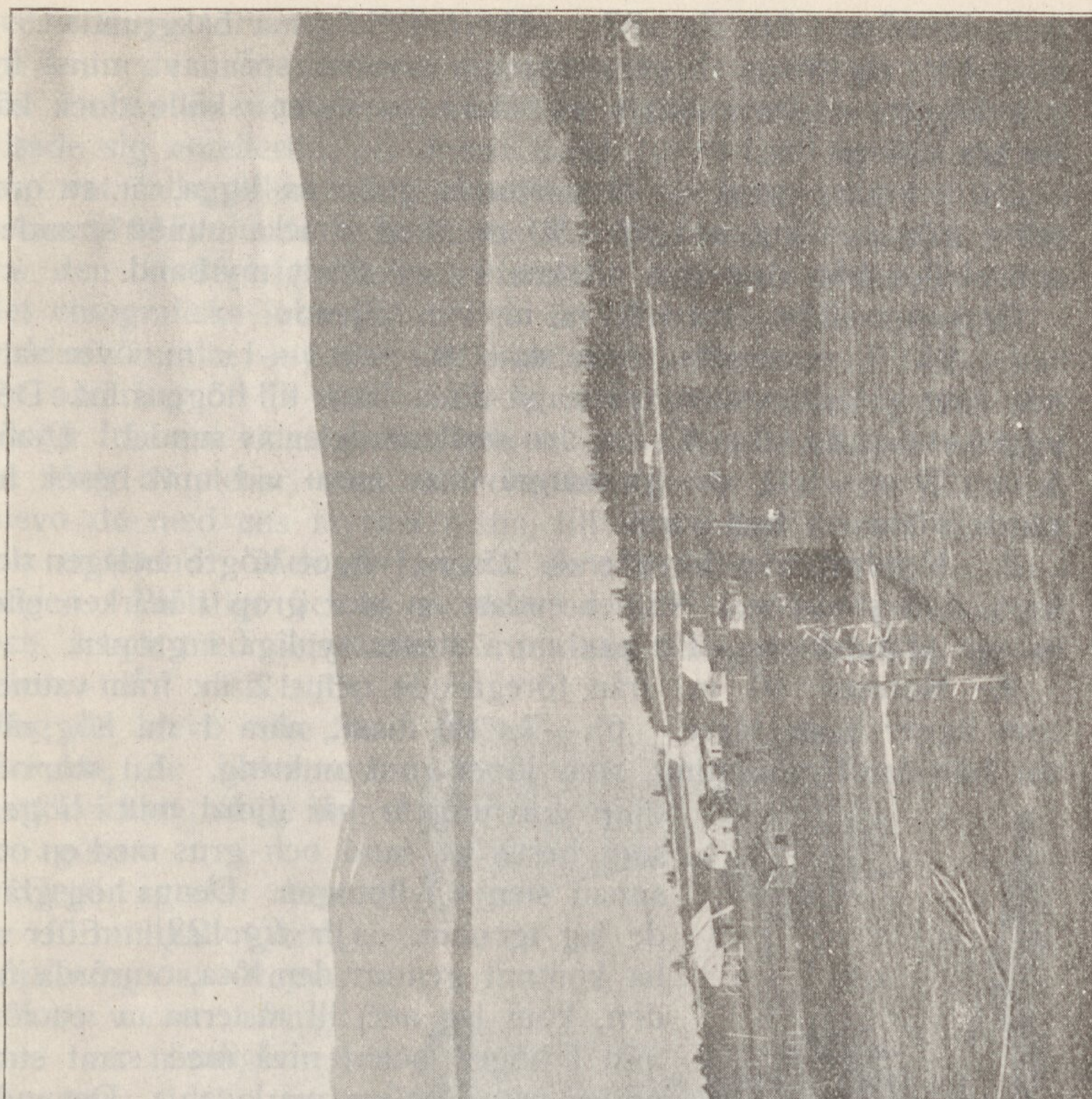

Fig. 22. Utsikt över byn Jorm med Jormlibyn och Jormli-tangen på andra sidan sjön.

mot Jormön. Se *fig. 22*, udden till höger i bakgrunden. I den här låglänta, skogiga marken syntes spår av minst tre *gravhögar.* Efter utsago av äldre personer skulle dock här funnits många fler.

Det område, varpå de förstnämnda gravarna ligga, är en omkring 125 m. lång och 20—30 m. bred sträcka utmed stranden och skiljes från den inre marken av ett smalt myrband.

Gravarnas läge, utseende m. m. var följande:

1. På 2 m. avstånd från stranden och 1—1,5 m. över vattnet, som vid högvatten måste gå ända fram till högens fot. Den ligger endast c:a 50 m. Ö. om den smalaste delen av sundet. Diam. 4 m. Denna hög var genomgrävd av ännu vid mitt besök levande bönder i byn Jorm.

2. Nordost från föregående 25 m., något högre belägen och 6 m. från stranden. Numer endast en stor grop i marken efter många plundringar. Ett par stora stenar synliga i gropen.

3. Nordost 50 m. från föregående och 12 m. från vattnet, som ligger 3 m. lägre. 6,5—7,5 m. diam., nära 1 m. hög, räknat från den fördjupning, som löper runt omkring. En stor och djup grävning är här gjord mitt i högen, som består av sand och grus med en och annan sten i fyllningen. Denna hög grävde jag igenom. (Jfr *fig. 23).* Efter att ha kommit genom den lösa, omrörda jorden, kom jag ner till rästerna av ett röse mitt i högen och i nivå med samt strax under ursprungliga markytan. Det enda, som utom dessa stenar anträffades i orubbat läge, var ett litet *kollager,* liggande i fin, askfärgad sand, 0,4 m. söder om det lilla röset samt 0,7 m. under markytan. I de rubbade lagren anträffades något *brända ben, kol,* en *yxa* (längst ner å *fig. 24)* samt en *kniv.* Fyndet förvaras i St. H. M. (14739).

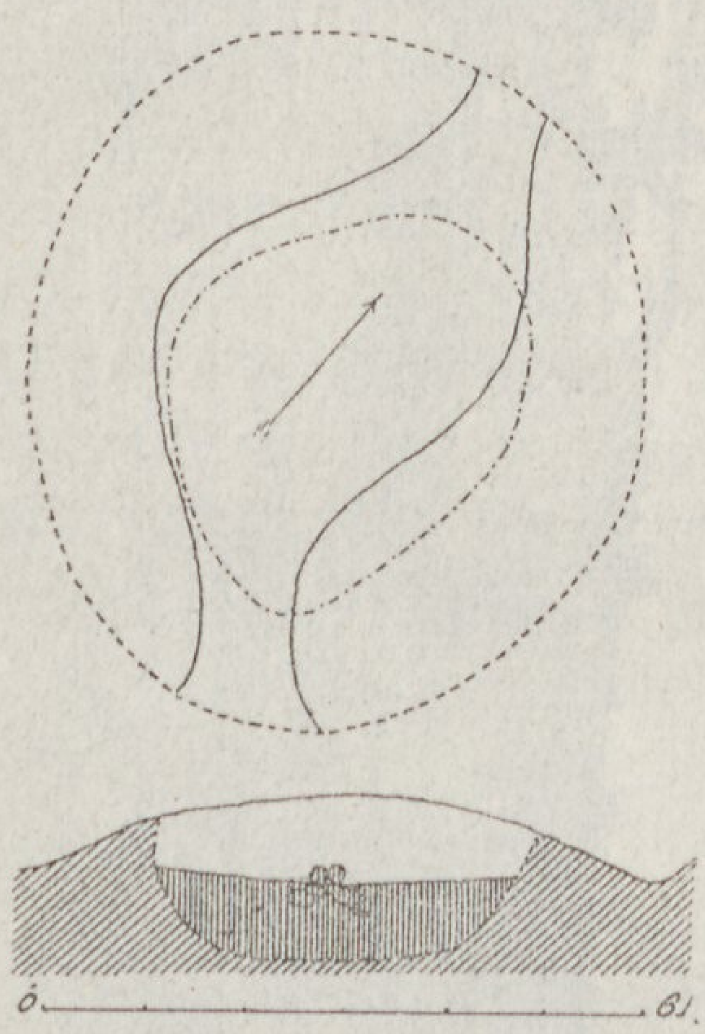

Fig. 23. **Grav 3 å Sundtangen, Jormli i Frostviken.**

Mellan n:r 2 och 3 syntes spår av ännu en färsk grävning i marken. Här är dock ej troligt, att någon hög legat. Längre upp på näset lär, enligt bestämd utsago från flera personer i de två byarna, ännu en *gravhög* vara belägen (alltså mellan föregående gravgrupp och byn Jormlien).

Som vi sett, voro alla högarna i det nedre gravfältet plundrade, och jag har talat med flera ännu i dag levande personer, som varit med därom. I allmänhet hade endast *kol* anträffats. I en av dem — antagligen n:r 1 — är det fynd framgrävt, som

sedan länge förvaras i Stockholm. Om just denna gravplundring gå ännu de mäst bestämda uppgifter, vilka jag till en början tog för en av de vanliga sagorna från dylika skattgrävningar. Det visade sig emellertid, att denna berättelse skilde sig från, så vitt jag vet, alla dylika därutinnan, att en av deltagarna i företaget ännu (1907) levde och kunde för mig berätta förloppet. Det var den då 83-årige Roland Hansson, och hans berättelse är av det etnografiska intresse, att den är väl värd att här upptagas.

Han mindes mycket väl händelsen. Det var en fredagsnatt för omkring 50 år sedan. De voro fyra karlar och grävde försiktigt från ena sidan genom hela »tuvan». Runt om högen var lagd en ring av stenar, men inuti var bara jord. Som de höllo på, blevo de med ens mycket matta, till slut måste de sitta ner och vila en stund. Men så fortsatte de och trängde allt längre in i högen. Plötsligt fick en av dem en stor *ring* på »grävskaftet», och i och med detsamma hörde de ett »styggt bäljande» av en oxe »när väst atför». Men de blevo icke förskräckta, de blevo som »litt kvickar», då de fingo se »gôse».

Detta »gods» bestod av »förmultnade» *ben*, en »*halsring*» av »*koppar*» i form av en örring (!) (den var nämligen platt på ena sidan), vidare två avlånga, decimeterlånga, kupiga föremål med »horn» på och hål i kanterna liksom för att fästa på kläderna (= två *ovala spännbucklor*, se *fig. 25)*, vidare två halvklotformiga dylika, stora som näven, även de »krusiga» (möjligen *runda spännen)* samt en *yxa*, »som en amerikansk yxa» (= *fig. 24* överst).

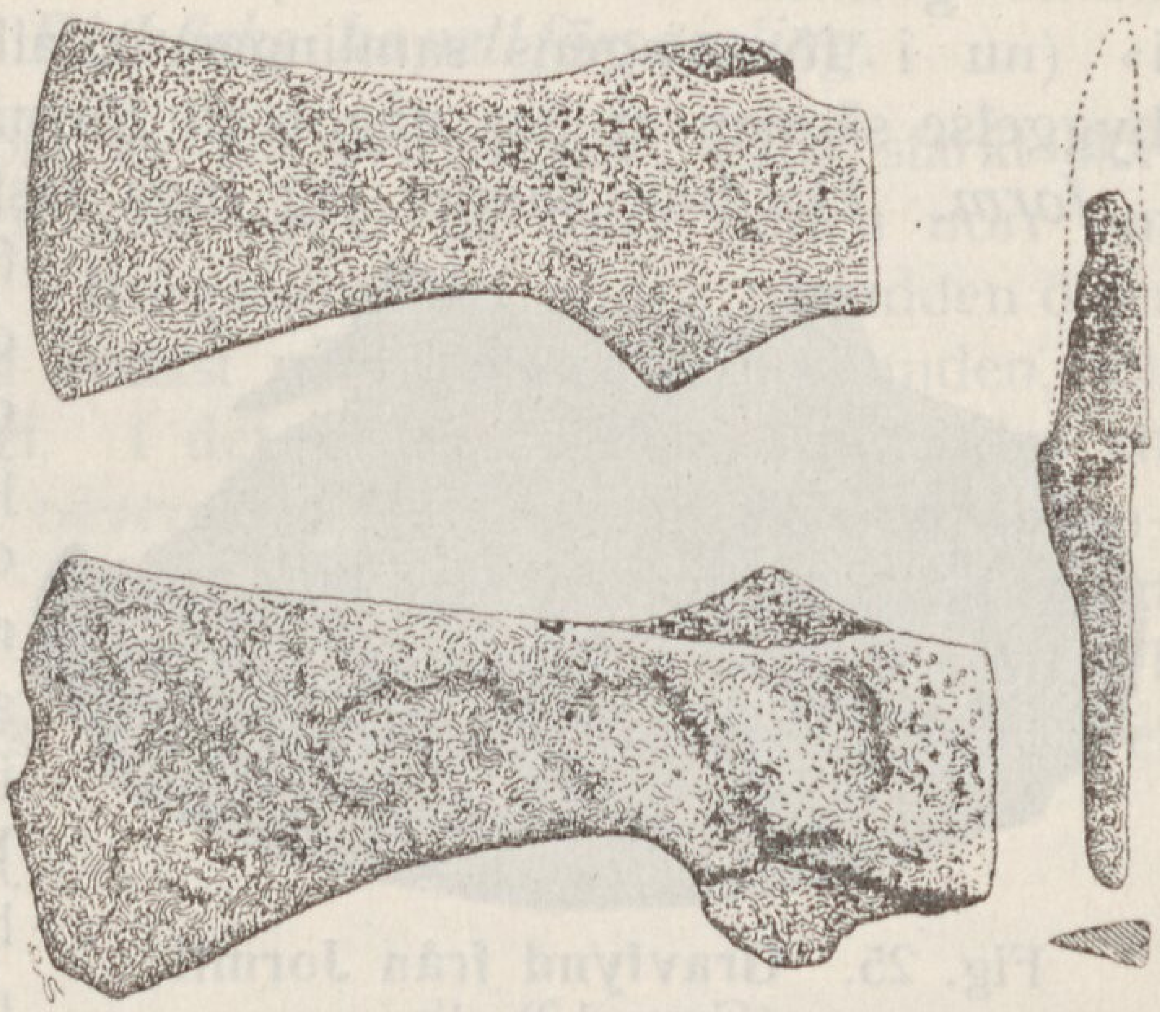

Fig. 24. **Gravfynd från Jormli** (Översta yxan ur grav 1 (?), de andra föremålen ur grav 3). 1/3

Enligt en annan version (av bonde i Jorm) bestod fyndet av tre ovala spännbucklor, alla olika stora, en rund, ej öppen halsring med fyrkantig genomskärning, en yxa samt *kol*.

Fyndet har splittrats; ett spänne och en yxa ha kommit till rätta (St. H. M., jfr ovan), det är allt. Sakerna lågo länge i gårdarna, Roland trodde sig ännu äga en av de ovala spännbucklorna. En del tycks ha kommit till en handlande Burman i Hammerdal.

En annan plundring av en »jättehög» ägde rum en midsommarnatt, men då anträffades blott kol.

De här framgrävda fornsakerna (figg. 24—25) äro från slutet av hednatiden. Den ovala spännbucklan är av särdeles sen typ, bland de sista utlöparna av en lång utvecklingsserie. Den härrör antagligen från tiden omkring år 1100. Den är 11,5 cm. lång och ganska skadad, yttersta kanten visar rudiment av en del å tidigare former vanliga ornament samt innanför dessa en fortlöpande rad av cirklar med mittpunkt, den är enskalig, men som man lätt ser en hopsmältning av en över- och en underskålla. Yxorna, som båda äro korta, kraftiga vapen eller verktyg, äro samtidiga med spännet. Typen synes mig vara utpräglat nordlig. Den undre yxan är 15 cm. l., eggen 7 cm. br., banen fyrsidig (3,5 cm.). Den övres mått äro resp. 15×5,9×3 cm. Knivfragmentet är 10,7 cm. l.

Utom dessa gravfynd har man i Jormlien, i själva byn, anträffat *grunder* till äldre hus, två runda *kvarnstenar* »med hål i» (nu i föreningens samlingar) [1]), allt på platser, om vars bebyggelse sägnen ej har något att förmäla.

Jorm. Härifrån känner jag inga fasta fornlämningar eller fornfynd. Jag vill dock meddela de bestämda uppgifter om ortens »landnam», som jag här fick både för Jorm och Jormli. Älsta bebyggaren i Jorm kom på mitten av 1700-talet från Snaasen i Norge. Han hette Olov Jakobsson. Den första bebyggaren i Jormli var ovannämnda Rolands far. I Rolands ungdom funnos endast 3 bönder i Jorm och 2 i Jormli — nu är det inalles ett 30-tal bönder och ett 10-tal torpare.

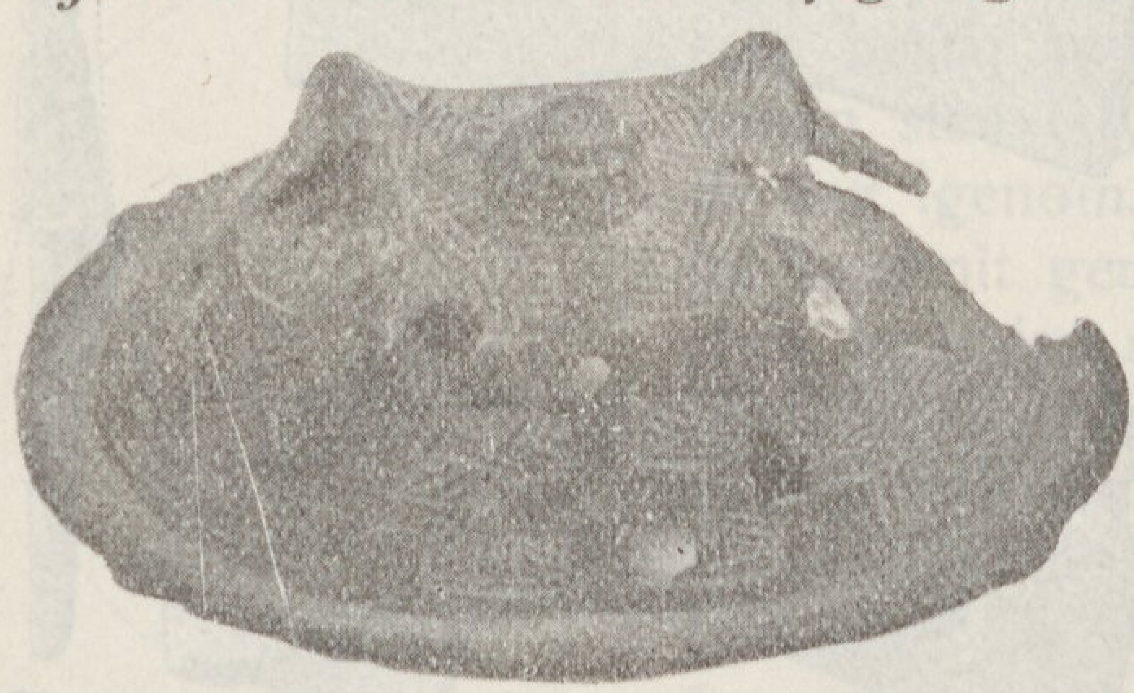

Fig. 25. **Gravfynd från Jormli.** (Grav 1?). 1/2

Raukasele. Denna nybrutna gård ligger mellan Raukasjön (Raukajaure) och sjön Sannaren längst i norr i socknen, strax N. om den lilla sjön, som ån här rinner genom. Här visste jag efter hörsägen, att en »begravningsplats» skulle finnas, men fick ej tillfälle förrän 1909 att komma dit. Då var marken tyvärr snötäckt, men jag kunde dock tydligt urskilja en *hög* av 2 m. diam. och 1/3 m. höjd. Runt omkring syntes en låg sänka. Åbon på platsen var fullt på det klara med, att här var en grav.

---

[1]) Vidare en tveeggad dolk av »eldsten» (= flinta). I Jorm äro hittade två *silvermynt,* 2 skillingar av 1680 och 1681.

I samband med denna tradition om en grav står kanske sägnen om »draken», som här visar sig. Sägen är det för övrigt icke, utan verklighet för detta ödemarkens folk. Flera av sönerna i gården ha sett den. En gång syntes den som ett ljus halva vägen upp på södra fjällsidan. Det rörde sig från längst i väster fram förbi gården och försvann i öster i mörkret. Det flammade ej, utan brann lugnt.

Storjola. De här uppgivna [1]) gravhögarna finnas icke på denna bys mark, utan på ägorna av Suotme, en alldeles intill Storjola belägen gård inom Risbäcks kapellförsamling i Västerbotten. Såsom dock hörande intimt tillsammans med Frostviken behandlar jag den i alla fall härnedan.

Efter en uppgift 1896 av lappfogden A. Dalqvist i Östersund skall på västra sidan av Borgasjön (alltså i Frostviken) ungefär en halv fjärdingsväg upp på fjällskogen finnas ett runt *stenkummel*, som ser ut som en grav och ej är plundrat.

Västerbotten, *Risbäcks kapellförsamling.*

Suotme. Här finnas spår av två *gravhögar*, båda starkt skadade av plundring. Den ena ligger på östra udden norr om det smala sundet västerut i Borgasjön, det andra på udden öster om detta sund. De ligga endast några meter från stranden, och ett par meter över vattnet. I det västra av dem anträffades en mängd *ben* (däribland ett bäverskelett!), liggande i en rund stensättning. Ett *silvermynt* (»stort som en 50-öring») skall även vara funnet här. Största delen av »kumlet» kastades i sjön. I den östra graven hittades ett *lerkärl* med »utsirningar». Det bortskänktes.

Min framställning är härmed slut, och mina torvtiga källor äro utsinade.

Den bild, som lämnas av de ovan hopade fakta, visar ett väldigt landområde med tunnt strödda fynd och lika tunnt strödda gravar. En del av dessa gravar äro dessutom tvivelaktiga och ej alltför mycket att bygga på liksom somliga av fynden. Det synes dock klart, först, att den äldre järnåldern alldeles saknas inom det beskrivna området. Eldslagningsstenen från Mörsil är nog tidigast från 400-talet, men kan vara åtskilligt senare. I hög grad osäkert är, om graven från Häggenås är från äldre järnålder. Av P. Olsson [2]) omnämnda fynd från äldre järnåldern

---

[1]) Denna tidskrift II, p. 194.
[2]) »Jämtland och Härjedalen», p. 14—15.

i hela Jämtland (alltså även de stora bygderna) synas alla vara från övergångstiden mellan äldre och yngre järnålder eller något senare. Något fynd säkert daterbart till äldre järnålder känner jag icke från Jämtland.

Även folkvandringstiden är föga eller intet representerad i vårt utstakade område (eldslagningsstenen från Mörsil, en yxa från Åre, möjligen även Näldsjöbucklan, Offerdal). Först fram mot 800-talet börja fynd förekomma. Ifrån storsjöbygden känna vi däremot åtskilliga fynd från denna period (jfr t. ex. »Jämtl. och Härjedal.» p. 15), utvisande att bygden här är äldre.

Under vikingatiden visar sig emellertid bygden ha trängt fram till så gott som alla i våra dagar förnämsta trakter, ja t. o. m. till sådana socknar, som man eljest bestämt trott sig veta ej varit befolkade förrän i mycket sen tid. Stora luckor förekomma därför i bebyggelsehistorien, så t. ex. i Frostviken, från vikingagravarnas bönder till de på 1700-talet inflyttade, som trodde sig röja ny mark.

Dylika hopp i de för handen varande fynden (eller i andra fakta, tjänande att belysa bebyggelsens förlopp) äro särdeles gåtfulla. Gåtfullast är då onekligen det hopp, som förefinnes för ifrågavarande trakter emellan å ena sidan stenåldern och å den andra (folkvandrings-) vikingatiden, en så väldig lucka i företeelserna alltså, att den blir oändligt svårare att förklarande utfylla än den mindre nyssnämnda (i Frostviken). Till denna fråga är det, som det största arkeologiska intresset måste knyta sig.

Se vi på stenåldersfynden i vårt ovan utstakade område, finna vi dessa relativt talrika, blandade med en och annan fast fornlämning (hällristningar, hällmålningar). Vad vikingatiden beträffar, ha vi ovan sett en hel rad av fynd och fasta fornlämningar, om de också, som ju var att vänta i dylika trakter, äro ganska tunnt strödda över det ungefär 250 kvadratmil stora området. Båda forntidsgrupperna äro dock så relativt väl företrädda, att man kunde vänta sig något från de mellanliggande tiderna. Men vi finna intet eller så gott som intet. Av de tre nyssnämnda fynden tillhöra Åreyxan och Näldsjöbucklan senare hälften av folkvandringstid, eldslagningsstenen från Mörsil antagligen mitten av denna tid. Den är f. ö. funnen så nära storsjöbygden, att den kan ses i samband med fynden därifrån. Å ena sidan en stenålder med en tämligen lång varaktighet (hur lång i dessa trakter, är ännu ej klart) och med en särdeles rörlig, antagligen icke bofast befolkning. Fynd och fornlämningar från denna tid träffa vi icke blott i alla ovan beskrivna socknar, utan än längre in i ödemarkerna, ja på själva fjällen. Å andra sidan vikingatiden med en varaktighet av c:a 300 år, på vilken korta tid vi se huvuddragen av våra nuvarande fjällbygder teckna sig i en samling fynd och

fornlämningar, härrörande från en fast, åkerbrukande befolkning, den nuvarande befolkningens förfäder. Mellan dessa två, av föreliggande material att döma, skarpt markerade tider hava vi inga spår av en befolkning i fjälltrakterna. (De tre undantagen äro ovan förklarade). För de södra delarna av Skandinavien sätta vi stenålderns slut till början av det andra årtusendet före Kristi födelse. Av fynden veta vi, att även norra Skandinavien följt med och haft en samtidig stenålder. Under den därpå kommande bronsåldern finna vi emellertid, hur det uppstår stora svårigheter att i lika mån förse landets alla delar med den dyrbara bronsen, vilken måste importeras från sydligare länder. För de södra delarna av Skandinavien, med sin redan under stenåldern fasta, åkerbrukande och rika befolkning, var det tämligen lätt att följa med i den allmänna världsutvecklingen, men ju längre man bodde i norr, och särskilt då man kom in på de kringflyttande, fattigare jägar- och fiskarstammarnas områden, desto svårare eller omöjligare blir det att förse sig med metallen. De fåtaliga fynd, som gjorts i Norrland av bronsföremål från bronsåldern (två föremål från Gästrikland, åtta från Medelpad, ett från Ångermanland, ett från Lappland, inalles 12 föremål ur 10 fynd), tyda dessutom på, att de utom ett tillhöra det södra kulturområdet, vilket redan under stenålderns sista tid började vinna terräng i Norrlands kusttrakter. Samma förhållande ha vi utmed norska kusten, ehuru där talrikare bronsåldersfynd äro gjorda.

Slutsatsen av dessa allmänt kända fakta blir något lika allmänt känt. Om befolkningen levt kvar samt ej kunnat skaffa sig det nya materialet till sina vapen och verktyg, har den naturligtvis måst bibehålla det gamla materialet, stenen. Därför kan man med allt skäl förutsätta, att en stenålder fortfarit i dessa trakter, medan en bronsålder redan rådde i lyckligare lottade nejder. Även för sydliga trakter veta vi ju med bestämdhet, att vissa stenredskap levt kvar in i bronsåldern, vilken t. o. m. skapat egna former i sten.

Vad våra fjälltrakter beträffar, är ännu ej utrett, hur stor del av de här anträffade stenföremålen böra dateras till bronsåldern [1]). Vi ha emellertid *ett visst teoretiskt berättigande* att antaga, att stenredskapen kunnat bibehålla sig genom hela bronsåldern, ända till dess slut (omkr. 600 f. Kr. föd.). Observera dock, att *inga verkliga fakta* ännu bevisat detta.

Än mindre hava några fakta bevisat, att fjälltrakternas verktyg ända fram till vikingatiden skulle ha varit av sten för att då omedelbart avlösas av järnredskapen.

---

[1]) För den absoluta dateringens skull är det nödvändigt att även för fjälltrakterna nämna denna tid med namnet bronsålder, emedan förvirring eljest lätt uppstår vid jämförelse med andra trakter.

Det finns dock åtskilliga forskare, som resonera i denna riktning för dessa- eller andra lika illa lottade trakter av norra Skandinavien. För ingen trakt har dock konklusionerna dragits så långt som för norska finnmarkerna och angränsande trakter, där man velat draga ner stenåldern ända in i de sista århundradena. Vid de kritiska undersökningar, som nu av d:r O. Solberg gjorts däruppe, har emellertid visats, hur absurt ett sådant resonemang varit, och till och med teorien om stenålderns omedelbara fortsättande av en järnålder under vikingatiden vill samma forskare ej yttra sig mer om, än att »das erstere älter als die letztere ist» [1]. Jag skulle vilja tillägga, att ett sådant sammanhang mellan de nämnda tiderna (stenålder och vikingatid) är allt tvivel underkastat [2], och Solberg synes luta åt samma mening.

Ännu tvivelaktigare blir ett dylikt sammanhang i Jämtland, liggande mitt emellan och helt nära bygder utan *så* väldiga luckor i fynden. I väster trakten kring Trondhjemsfjorden, där vi se en ganska rik äldre bronsålder avlösa stenåldern och även se några smärre yngre bronsåldersfynd, i öster Medelpad—Ångermanland med några vackra fynd från så väl äldre som yngre bronsålder. Här liksom utmed hela denna kust ha vi talrika gravar, som antagligen (och på norska kusten säkert) tillhöra bronsåldern. Jag anser därför, att de mellan dessa kuster liggande trakterna måste med dem ha kunnat stå i samma förbindelse under alla tider och ej blott under stenålder och vikingatid, m. a. o. att ett avlösande av stenåldern med vikingatiden här varit lika otänkbart som vid kusten i öster eller i väster.

Men även utmed de två kusterna märka vi ett kraftigt hopp i tiden, mellan den tid, som representeras av de yngsta bronsåldersfynden och de älsta järnåldersföremålen. Å ingendera kusten ha vi järnåldersfynd äldre än från det första århundradet av vår tideräkning, och dessa fynd äro mycket fåtaliga. Först under de därpå följande århundradena tar bygden starkare fart, så att mot slutet av äldre järnåldern de ännu i våra dagar förnämsta bygderna äro tagna i besittning. Om vi se på de arkeologiska förhållandena från kusten av Medelpad—Ångermanland tvärs över landet till norska kusten, kunna vi alltså urskilja liksom flera plan i fynden, avspeglande bebyggelsens ställning från slutet av stenåldern. Vi finna en (i förhållande till vårt nuvarande spörsmål) enhetlig stenålder över hela området. En bronsålder likaså, dock med stor ovisshet åtminstone för dennas slut i såväl storsjö- som fjällområdet. De fem århundradena f. Kr. föd. *äro*

---

[1]) *O. Solberg*: »Eisenzeitfunde aus Ostfinmarken» p. 143, Kristiania 1909.

[2]) Jag vill dock hänvisa på nya fynd av stort intresse från Varanger av år 1911. Jfr *O. Nicolaissen:* »Oldsagssamlingens tillvækst i Tromsø i 1911.»

icke representerade i några som hälst fynd över hela området. De fyra därpå följande århundradena visa fynd från kusten i väster och kusten i öster, *men icke för det mellanliggande området.* Först c:a år 400 e. Kr. börja fynden att visa sig i storsjöområdet och först c:a år 700 i fjällområdet. Först under vikingatid ha vi åter fynd över hela landet från kust till kust.

Vända vi oss till sydligare trakter, finna vi egendomligt nog ett snarlikt fenomen. Dock icke så, att fynd från slutet av bronsåldern samt från århundradena närmast före vår tideräknings början saknas, utan så, att de fynd, som från nämnda tid äro gjorda, icke stå i någon rimlig proportion till de talrika och dyrbara fynden före och efter nämnda århundraden. Vi se ett antal fynd, kvantitativt och kvalitativt oerhört underlägsna dem från föregående och efterföljande tider i dessa våra svenska huvudbygder. Vidare se vi, om vi gå från det ovan beskrivna fyndlösa området, hur enstaka fynd småningom anträffas, hur dessa öka sig allt längre åt söder, men dock ej så, att de någonsin bli talrika ens i sydligaste Skandinavien.

Helt naturligt bör det vara ett sammanhang mellan dessa företeelser och dessa trakter.

För att förklara detta kunna vi ju till en början antaga, att kommande fynd och undersökningar skola ge ökat material och möjligen utfylla den nu bestående luckan. Ett — till synes — gott omen för en sådan profetia beträffande fjälltrakterna ha vi i några fynd från Lappland, dels en bronshålkyxa från Lycksele, dels en eldslagningssten från västligaste Tärna (tidigast 400-talet), ett vackert fynd av runda spännen m. m. från Vilhelmina (600-talet) och ett svärd från Stensele (600-talet).

Denna avvaktande ståndpunkt synes mig dock icke den rätta. De nämnda lappska fynden tillhöra alla tidsgränserna av den ovan skisserade luckan i fynden, och denna lucka är för väl markerad samt hänger allt för intimt samman med företeelserna i hela Skandinavien, för att den genom antagandet av kommande, utfyllande fynd skulle få sin förklaring.

Lika litet tillfredställande synes mig antagandet av förändrade religiösa bruk hos våra förfäder, som alltså skulle ha återverkat på våra fynd (i och med fattigare gravgods, mindre ofta nedlagda och kvalitativt ringare offergåvor o. s. v.).

På så sätt ställes man nästan inför nödvändigheten att antaga, *att någon nu ej längre verkande orsak tvingat människorna till återtåg från redan i besittning tagna trakter* och att denna orsaks verkningar sträckt sig så långt in i järnåldern, vad våra fjälltrakter beträffar, att de ej förrän under yngsta järnåldern återigen kunnat tagas i besittning.

Förklaringsgrunden härtill ligger otvivelaktigt i den kli-

matförsämring, den stora »fimbulvinter», som enligt professor R. Sernander ägt rum i norra Europa, och som inträtt redan under bronsålderns sista period och varat fram till tiden omkring vår tideräknings början. Professor Sernander, som ännu endast i en serie föredrag samt i ett par mindre uppsatser [1]) lagt fram sina uppseendeväckande forskningar, bygger sin bevisföring på botaniskt, men även delvis på arkeologiskt material. Han anser på grund av detta material, *att klimatförsämringen verkat hämmande och starkt decimerande på befolkningen i vårt land under sista hälften av årtusendet före vår tideräkning.*

Vad Sernander tror sig kunna bevisa för hela landet, torde i än högre grad gälla fjällbygderna. Här torde en »fimbulvinter» [2]) verkat med hela den förintande kraft, som Viktor Rydberg med den verkliga konstnärens siarblick så glänsande skildrat. Denna klimatförsämring skulle här ej endast försvårat, utan *omöjliggjort* tillvaron av en bygd, tillvaron av människor under en längre tidrymd. Men ju längre vi avlägsna oss från fjälltrakterna, först åt öster, sedan åt söder, desto mer borde den tidrymd inskränkas, under vilken människans tillvaro omöjliggjordes, och till slut böra vi komma till trakter, där människan lämnades en knapp möjlighet till existens, om ock så knapp, att fordom rika bygder förötts, och endast usla räster levde kvar. Ju längre bort från centrum, desto mer borde livsbetingelserna ökats.

Analogt med detta och absolut samtidigt sågo vi i det föregående, hur fornfynden fördelade sig efter den över hela landet verkande orsaks inträdande, som under ovan angivna tid så totalt förändrat utseendet av vårt arkeologiska material.

Om vi sätta de båda företeelserna i orsakssammanhang till varandra, vilket synes nödvändigt, måste man förstå, varför luckan i fornfynden för fjälltrakterna är så mycket större. Det är klart, att redan symptomerna till en klimatförsämring här skola verka kännbara och föranleda en icke bofast befolkning att mindre ofta söka sig hit, och det är lika klart, att följderna av samma köldtid här betydligt längre måste verka hindrande för en befolkning av annan art, nu sökande platser till fast bosättning, än för samma befolkning längre söderut eller vid kusterna, där dessa följder av klimatförsämringen ej kunnat vara så varaktiga.

Om Sernanders teori visar sig hållbar, kunna därigenom en hel rad egendomliga arkeologiska förhållanden få en tillfredsställande förkla-

---

[1]) »On the evidences of Postglacial changes of climate furnished by the peat-mosses of Northern Europe». (Geol.-fören. förh. B. 30, h. 7 p. 465—472. Dec. 1908). »Postglaziale Klimaschwankungen im skandinavischen Norden». (Gerlands Beiträge zur Geophysik, B. XI).

[2]) Som bekant ett namn på den oerhört stränga köldperiod, som i sagorna och sångerna ansågs föregå Ragnarök.

ring, såsom vi redan sett, men som här ännu en gång sammanfattas och preciceras. Först fattigdomen på fynd från utpräglad bronsålder i Norrland och Dalarna och inga som hälst sådana fynd i Jämtland—Härjedalen efter en över hela området utbredd och — ej minst i Jämtland — ganska rik stenålder, vars slut antagliger sammanfaller med Sydsveriges bronsålder. Vidare den totala bristen på fynd från förromersk järnålder i hela Norrland (och Dalarna). Vidare södra kustlandets kraftiga bebyggelse under århundradena närmast efter Kr. föd., vilken bebyggelse lämnat så talrika spår efter sig, att den föregående tidens totala fyndbrist blir oförståelig, om man antar, att människor då existerat på området. Vidare bebyggelsens tydliga rörelseriktning inåt och mot norr under därpå följande tider, folkvandringstid och vikingatid, från vilka tider det inre och det övre Norrlands järnålder höra. Liknande företeelser i Norge och Finland kunna till sist på samma vis få sin förklaring. För hela norra Norge sakna vi fynd från de fem århundradena f. Kr. föd., trots att här ännu mer än i norra Sverige föregående och efterföljande perioder äro rika. I hela Finland känna vi för de fem första århundradena endast några få fynd, alla från övergångstiden från bronsåldern. Nordnorges överlägsenhet över de två andra länderna under senare del av äldre järnålder är orsakad av närheten till det värmeförande havet. Här ha vi alltså ett allmänt erkänt klimatiskt inflytande. Ingenting annat än ett dylikt kan det häller gärna ha varit, som avbrutit bebyggelsens gång vid bronsålderns slut och järnålderns början i denna eljest gynnade trakt.

Men ej blott arkeologiska, utan även etnologiska gåtor torde prof. Sernanders teori komma att beröra, vad norra Skandinavien beträffar. Man skulle genom den kunna lämna en förklaring på, varför de sista rästerna av en urfinsk befolkning därstädes — för så vitt det lyckas att säkert fastslå dennas tillvaro — kunnat så totalt utplånas. För en del finska spörsmål rörande rasfrågan torde även uppslag kunna ges genom nämnda teori. Otroligt är det häller ej, att frågan om lapparnas invandring därav kommer att beröras [1]).

---

[1]) Sedan detta skrevs (okt. 1912), har jag i doc. Almgrens nyutkomna arbete: »Några svensk-finska stenåldersproblem» (Ant. Tidskr. XX, 1912, p. 72) funnit, att denna Sernanderska klimatteori använts i likartat syfte för dessa folk. Likaså har prof. Sernander — efter sedan min uppsats lämnats till tryckning — visat mig på en artikel i Jämtlands Tidning för den 3 okt. 1912 av greve Rob. Mörner: »Vilka äro de nutida jämtarnas förfäder?», vars författare skarpt understryker, att den egendomliga luckan i fynden får sin tillfredsställande förklaring genom den Sernanderska teorien.

Bygden under vikingatiden tunnar av, allteftersom vi avlägsna oss från trakterna invid Storsjön, om vilka trakters rikedom från slutet av hednatiden vi få en föreställning genom d:r K. Kjellmarks grävningar å de här talrika gravfälten. — Från denna storsjöbygd kunna vi följa särskilt två långt utgående bygdestråk, ett västerut genom Åredalen, ett norrut genom Ströms vattudal. Båda voro redan under stenåldern kända som stråkvägar för handeln, kanske mäst den sistnämnda.

Utefter en av den sistnämndas sidodalar, Tåsjöälvens dal, ha vi även, endast en mil öster om jämtlandsgränsen, att anteckna det rika gravfält, som nuvarande antikvarien T. Arne år 1906 undersökte. Gravfältet räknar minst 13 högar och ligger på Långön i Hotingsjön, Tåsjö s:n. Undersökningen lämnade en rikhaltig samling fynd av vapen, smycken och mynt från 1000-talets början och slut [1]). Dessa fynd visa bäst, hur rika möjligheter kunna yppa sig för forskaren även i skogs- och fjälldalarna.

Att Tåsjö-, Borgasjö- och Jormfynden äro våra nordligaste ödemarksfynd, få vi emellertid icke tro. Vi ha för den övriga vildmarken i norr — det egentliga Lappland — åtskilliga fynd av stort intresse. Så från Vilhelmina, Tärna, Stensele, Arjeploug m. fl., fynd, som jag å annan plats ämnar behandla. Dessa fynd äro dock i förhållande till sitt väldiga område ännu mycket mer fåtaliga än de föregående. Ett par av dem äro, som jag nämnt, av något äldre karaktär än de ovan genomgångna från Jämtlands fjälltrakter.

Sist vill jag påpeka, att i ovan genomgångna fynd eller gravar inga som hälst spår finnas, som kunna ge anledning till, att lappar haft med dem att göra. Alltså de hittilldags kända arkeologiska företeelserna från järnåldern stämma med vad vi från annat håll känna, att lapparna först i senare tid uppträdde i dessa bygder. Inom det genomgångna området finnas visserligen en del lappgravar, men, för så vitt jag känner, alla från en tid nära vår egen.

En sammanfattning av ovanstående järnåldersfynd efter föremålens art kan möjligen vara av intresse.

Eldslagningssten, 1 st., Myckelgård, Mörsils s:n.

Ovala spännbucklor, 11 st., Säter i Offerdal (1), vid Näldsjön i Offerdal? (3), Vången i Alsen (2), Hov i Alsen (2), Bredgård i Ström (1), Jormli i Frostviken (2).

---

[1]) St. H. M. inv. 13316.

Runda spännen, 3 (?) st., Bye i Hammerdal (1), Jormli i Frostviken (2?).

Spänne av okänd art (förkommet), 1 st., »By» i Hammerdal.

»*Kopparnålar*» (förkomna), därsammastädes.

Svärd, 2 st., Klocka i Åre, Risnäset i Ström.

Yxor, 10 st., Medstugan i Åre (2), Hamre i Åre (1), Klösta i Lit (1), Gåxsjö (1), Bye i Hammerdal (1), Åsen i Hammerdal (1), Gisselås i Hammerdal (1), Jormli i Frostviken (2).

Spjutspetsar, 4 st., Oviken (1), nedom Åreskutan i Åre (1), Klösta i Lit (1), Gåxsjö (1).

Pilspetsar, 2 (?) st., Bergsviksån i Berg (1), Vik i Åre (1?).

Knivar, 2 st., Vik i Åre (1), Jormli i Frostviken (1).

Nitnaglar och spik, från Vik i Åre.

Lie, från Boggsjö i Gåxsjö.

Gryta, från Klösta i Lit.

Lerkärl, Bredgård i Ström.

Myrjärnsredskap, ursprungligen 140 st., Funäs i Myssjö (30), Säter i Offerdal (60), Ibidem (1), Gillsta i Hackås (4), Sanne i Hackås (3), Gärdsta i Marby (15), Hammerdal (27).

Mera osäkra fynd äro:

Bryne, från Svartön i Ström.

Kniv, 1 st., Risnäset i Ström.

Kopparkittlar, från Risselås i Ström.

Benredskap?, från Alanäset.

Bennål, från Österåsen i Häggenås.

Gravar finnas i de flesta av de socknar, som berörts av min undersökning. Många av uppgifterna ha varit svävande, vad gravantalet beträffar, åtskilliga av uppgifterna äro osäkra, några av gravfälten (t. ex. på Bjelknäset) äro tvivelaktiga som sådana. Medräknas emellertid alla uppgifter, få vi inom vårt område ett antal gravar av c:a 90 stycken, fördelade på ett 40-tal olika lokaler. Rikast synes Hammerdal vara.

Vi se, huru de verkliga obygderna mellan Åre i väster och Frostviken i norr sakna såväl fynd som gravar, efter vad mina källor ange. Jag tror dock, att det med tiden skall inkomma fynd även från de urgamla farlederna uppefter Kallsjön—Anjan, Kallsjön—Torrön och Hotagen—Valsjö, särskilt de förra.

Sist är det mig en kär plikt att framföra ett varmt tack till föreningens sekreterare, Fil. kand. Eric Festin, som med aldrig tröttande välvilja hjälpt mig med uppgifter, teckningar och korrektur.

Tillägg.

Pag. 111, nedersta raden, efter ordet gården tillägges: som är Vattlång i Harmånger.

Under arbetets tryckning ha ytterligare 12 st. *myrjärnsredskap* av typ som figg. 10—12 kommit till min kännedom, alla från Hälsingland och förvarade i Nordiska museet.

Ett (9802) är »från en ättehög» vid Söderhaga, Forssa s:n. Kallas »pålstav».

11 st. (11202 ff.) »yxor» äro funna under en större sten i Skästraåsen i Järvsö s:n »av en bondpojke från Norrvåga». »Stället var övervuxet av mossa och ur denna framstack en yxhylsa, som gav anledning till en närmare undersökning».

Till min kännedom har vidare kommit ett vackert gravfynd från Overhalden i Namdalen, innehållande två fragment av *ovala spännbucklor*, enskaliga, och av typ och ornering synnerligen lika Näldsjöbucklan (se ovan Offerdal, p. 115, fig. 14). Därjämte anträffades bl. a. ett typiskt *bågspänne* från folkvandringstid. Se K.Rygh: Videnskabsselskabets Oldsagssamling. Tillvækst 1905, p. 31—33. Detta närbelägna fynd daterar det jämtländska spännet till tiden c:a år 700.

Rättelser.

Av tryckfel, som insmugit sig, rättas härmed de sväraste:

Pag. 107, r. 13 nedifr., står: krigstiden; läs: krigstider
» 113, översta raden, ordet ungefär utgår.
» 117, r. 3 uppifr., står: 1000-talet; läs: 900-talet
» 125, r. 8 nedifr., står: tvåeggat; läs: tveeggat
» 125, nedersta raden i noten, står: p. 138; läs p. 136

Årsberättelse

inför Jämtlands läns fornminnesförening den 16 mars 1912.

Fornminnesföreningens verksamhet har under det år, som förflutit sedan det sista årssammanträdet, i huvudsak fortgått i samma riktning som förut. Kandidat Eric Festin har i egenskap af föreningens stipendiat fortsatt de arkeologiska undersökningar inom länet, som han 1910 påbörjat; hans arbetsfält förliden sommar var Lockne och Brunflo socknar. Föreningens samlingar hava ökats ej obetydligt dels med skänkta föremål, dels genom byte. Ett nytt häfte av tidskriften utkom mot slutet af år 1911, innehållande uppsatser av läroverksadjunkten J. Nordlander, kandidat Eric Festin, kronolänsman V. Behm samt sekreteraren och intendenten.

Förliden sommar hölls här i Östersund en utställning av äldre kyrkliga föremål från Jämtlands läns skilda delar. Det förnämsta syftet med denna var att främja en sund, på en noggrannare kännedom om och fördjupad kärlek till förfädrens kultur byggd utveckling. Initiativet till utställningen hade tagits av föreningen Jämtslöjd, som bekostade densamma. Inbjudningen till utställningen var undertecknad av delegerade för nämda förening, för fornminnesföreningen och för länets prästerskap. Allmänt erkännes, att denna exposition var lyckad. Den väckte ett stort och berättigat uppseende och har tvivelsutan utövat ett stort inflytande på våra dagars konstslöjd, på samma gång som den stärkt hembygdskänslan. Bland utställningsföremålen funnos även flera konstverk i ordets egentliga mening, såsom altartavlor, skulpturer, porträtt, vilka, om de ock äro av mycket olika värde, dock bära vittnesbörd därom, att de sköna konsterna även långt tillbaka i tiden haft sina utövare i våra undangömda bygder.

Under det gångna året har styrelsen satt i gång en subskription på ny upplaga af Hülphers' klassiska arbete om Jämtland och Härjedalen. Denna supskription ledde till ett för arbetets utgivande betryggande resultat, varför styrelsen redan den 30 juni i fjol beslöt anmoda Norstedt & Söners Förlagsaktiebolag i Stockholm, som åtagit sig tryckningen, att påbörja densamma. Tryckningen har emellertid gått oväntat långsamt; enligt det sista meddelandet kan den ej väntas avslutad förrän tidigast i april detta år.

I höst överflyttades föreningens samlingar från den under läroverkshuset varande källare, i vilken de under den närmast föregående tiden varit inhysta, till Jämtlands biblioteks nya hus, vars översta våning, där denna sammankomst hålles, är av föreningen förhyrd till museilokal.

I Aktiebolaget Jämtlands Folkbank voro för föreningens räkning den 31 dec. 1911 insatta kr. 5,304:96, av vilket belopp kr. 4,250:71 utgjorde föreningens egentliga kassor och kr. 1,054:25 voro landstingsbidrag, beviljat till samlingarnas flyttning till den nya lokalen och dennas inredning. Av det föregående beloppet, kr. 4,250: 71, kommo på

hyreskassan	kr.	3,888: 38,
årskassan	kr.	47: 05,
sparkassan	kr.	197: 08,
fonden för Karolinergraven .	kr.	118: 20.

Antalet av föreningens ledamöter uppgick den 31 dec. 1911 till 403. Av dessa voro 21 ständiga och 382 årsledamöter. 4 ledamöter hade under årets lopp avlidit.

Östersund den 14 mars 1912.

Johan Widén.

S. J. Kardell.

Meddelanden.

Jämtlands läns fornminnesförenings styrelse efter valet den 16 mars 1912:

Landshövdingen m. m. *J. Widén,* ordförande,
f. Lektorn m. m. *S. J. Kardell,* v. ordförande,
Majoren m. m. *J. G. Widmark,* intendent.
Häradshövdingen Frih. *E. O. K:son Leijonhufvud,* skattmästare,
Fil. kandidaten *E. Festin,* sekreterare.

Suppleanter:

f. Folkskoleinspektören m. m. *J. Kjellin,*
Lasarettssysslomannen *A. Mattsson.*

Hedersledamöter:

f. Landshövdingen m. m. *K. U:son Sparre,* kallad d. 15 mars 1907,
f. Lektorn m. m. *P. Olsson,* kallad d. 15 mars 1907,
Riksantikvarien m. m. *Oscar Montelius,* kallad d. 21 aug. 1911.

Nya ständiga ledamöter:

Skriftställaren m. m. *J. Stadling*, Stockholm,
Nämdemannen *A. P. Amréus, Hoo*, Hammarstrand,
Bankdirektören *Aug. Näslund*, Strömsund.

Nya årsledamöter:

i Östersund:

Annér, Wilh., redaktör,
Broman, Ivar, löjtnant,
Bromé, Janrik, redaktör,
Elfström, J. P., journalist,
Eriksson, O., vaktmästare,
Folcke, J. Th., arkitekt,
Granqvist, Hugo E., löjtnant,
Häggroth, Th., kapten,
Jönsson, Carl E., redaktionssekreterare,
Lundin, Curt, löjtnant,
Magnusson, Edvin, journalist,
Martelius, J., järnhandlande,
Nilsson, A. E., kassör,
Nordberg, Ad., kapten,
Paulsson, E., möbelarkitekt,
Rappe, C. V., överste,
Rosberg, Axel, direktör,
Selander, J. A., journalist,
Söderström, John, rådman,
Wagenius, H., löjtnant,
Wikander, N., kapten,
Winnberg, F., bankkamrer;

i Brunflo:

Jonsson, Olof, hemmansägare, Odensala;

i Föllinge:

Jonsson, Per, arbetare, Slätten;

i Häggenås:

Persson, Olaus, gästgivare, Kougsta;

i Kyrkås:

Karlsson-Stig, Ante, artist, Skjär;

i Revsund:

Carlsson, J. R., hemmansägare, Övsjö;

i Stockholm:

Eriksson, Hans, kandidat,
Åslund, Axel (Acke), artist;

i Strömsund:

Wagenius, Einar, förvaltare, Ulriksfors;

i Östavall:

Gimlund, Sven, handlande.

Föreningens v. ordf. och sekreterare, f. lektorn m. m. *S. J. Kardell,* som ett helt kvarts sekel eller alltsedan föreningens bildande varit dess sekreterare, undanbad sig vid 1912 års allmänna sammankomst på grund av täget arbete med ordnande och katalogiserande av Jämtlands bibliotek återval till sekreterarebefattningen.

Till sin avgående sekreterare står föreningen i den största tacksamhetsskuld för hans av sällsport intresse och brinnande nit städse präglade arbete för densamma, icke minst genom en oförtruten forskning samt mångårig redigering av föreningens tidskrift.

Lektor Kardell lämnar dock icke härmed allt arbete inom föreningen, han kvarstår som styrelsens vice ordförande, och föreningen kan hysa den vissa förhoppningen att, trots hans av krävande arbeten i Jämtlands bibliotek strängt upptagna tid, fort farande få räkna på hans forskarförmåga, erfarenhet och intresse.

Till lektor Kardells efterträdare som sekreterare och därmed redaktör av föreningens tidskrift valdes vid nämda årssammankomst fil. kand. *Eric Festin.*

Åren 1911 och 1912 fortsatte nuvarande sekreteraren i egenskap av föreningens stipendiat sina arkeologiska undersökningar inom länet. Under förstnämda år utfördes sådana i Höggärde, Forsta m. fl. ställen i Lockne socken samt i Håkansta, Brunflo socken. De lämnade ett över förväntan gott resultat, varöver en kortfattad berättelse föredrogs vid sista årssammankomsten.

År 1912 undersöktes dels ett antal egendomliga, i marken nedmurade, vid dagen rektangulära fördjupningar av manslängd, belägna vid Dörrsjöarna och sjön Glen i Oviksfjällen, dels några gravhögar i Östnår, Hackås' socken. Berättelse härom kommer att lämnas vid föreningens årssammankomst 1913.

I sammanhang härmed kan nämnas, att samma person såsom Norrländska studenters folkbildningsförenings i Uppsala stipendiat år 1912 även företog undersökningar rörande Medelpads stenålder, varöver en sammanställning kommer att göras i samband med behandlingen av Jämtlands och Härjedalens stenålder.

Publicerandet i föreningens tidskrift av berättelserna om de ovan nämda arkeologiska undersökningarna inom länet ävensom av andra uppsatser har måst uppskjutas, enär det ansetts högeligen önskvärt, att amanuensen G. Hallströms utomordentligt förtjänstfulla uppsats, för vilken redaktionen ber att till författaren få framföra sin djupa tacksamhet, i sin helhet finge inflyta i detta häfte.

För att med första få lämna redogörelse för den glädjande, talrika accessionen av nyförvärvade föremål och därigenom fortare kunna bereda överstående uppsatser plats har föreliggande häfte utökats med 16 sidor, från 48-sidigt till 64-sidigt.

Detta häfte har vid tryckningen betydligt försenats. Nästa häfte, det sista i femte bandet, utkommer senast i maj 1913. Härigenom har en uttalad önskan att få tidskriftens utgivning förlagd till början av året i någon mån blivit tillmötesgången.

Föreningen mottager tacksamt alla gåvor i fornminnesväg.

Personer med kunskap om förut till allmän kännedom ej komna fornminnen (gravhögar, hällristningar, hällmålningar, jordfynd, runinskrifter o. s. v.), arkivalier (pärmbrev, kyrkoboksanteckningar eller andra urkunder, framför allt rörande hembygdens äldre historia och fornminnen), gamla konstminnen, forna seder och bruk, sånger, sagor, sägner o. s. v., gamla byggnader, ruiner, gammaldags dräkter, husgeråd m. m., allt av intresse för våra jämt- och härjedalsbygders utforskande, torde vara vänliga, muntligt eller skriftligt, meddela sig med intendenten major *J. G. Widmark* (Köpmangatan 52, rikst. 478) eller sekreteraren fil. kand. *Eric Festin* (Gröngatan 23, 2 tr., rikst. 917).

Fornminnesföreningens museum (lokal: Jämtlands biblioteks hus, 1 tr.) hålles öppet för allmänheten lördagar och söndagar kl. 1—3 e. m.

Föreningens allmänna årssammankomst 1913 är utsatt att hållas å museilokalen lördagen den 15 mars kl. 6 e. m.

Föreningens förvärv under tiden september 1911—augusti 1912.

Föreningen har nöjet att, under uttalande av sitt varma tack till alla de många givarna, här nedan lämna en översikt av samlingarnas storartade tillväxt under ovan angivna tid.

Den som därvid nedlagt ett synnerligen förtjänstfullt och energiskt arbete, ofta förbundet med stora såväl ekonomiska som tidsödande uppoffringar, är föreningens skattmästare, häradshövdingen frih. *E. K:son Leijonhufvud.* Frih. L. har på begäran lämnat följande kortfattade redogörelse för sina resor i och för insamling av föremål.

»Museets samlingar har från och med september 1911 ökats med *990 föremål* (häri ingå icke samlingar av en del *avskrifter av äldre urkunder och dokument* m. m., ej häller *museibibliotekets accession)*, därav utav mig insamlats 756, från Högre allmänna lärovärket deponerats 166 och från olika håll inkommit 68 föremål. För insamlande har jag företagit inom samma tid 12 olika resor inom min domsaga, därvid besökts följande byar:

1) Söre, Lits socken, därvid insamlats 32 föremål;
2) Strand, Espnäs, Risnäset, Bonäs och Öhn i Ströms socken, därvid med tillhjälp av nämdemännen *Sven Persson* i Strand, *Göran Mitchell* i Espnäs och *N. E. Nordlund* i Öhn insamlats 151 föremål;
3) Tullingsås, Bredkälen, Yxskaftkälen i Ströms socken och Gåxsjö i Gåxsjö socken, därvid med tillhjälp av hrr *Olof Olofsson d. y.* i Strömsund, *Erik Jakobsson* i Bredkälen, *Erik Jonsson* i Yxskaftkälen samt nämdemannen *Olof Svensson* i Gåxsjö insamlats 104 föremål;
4) Täxan, Stamsele och Vågdalen i Ströms socken, därvid med tillhjälp av hr *Jöns Mattsson* i Täxan, gästgivaren *Erik Andersson* i Stamsele och flottchefen *Martin Svensson* i Vågdalen insamlats 58 föremål;
5) Åsen i Hammerdals socken, därvid med tillhjälp av nämdemannen *Anders Nilsson* i Åsen insamlats 34 föremål;
6) Ede och Håxås i Hammerdal, därvid med tillhjälp av nämdemannen *Per Olofsson d. ä.* i Ede insamlats 96 föremål;
7) Österåsen i Häggenås' socken, därvid med tillhjälp av f. nämdemannen *Olof Olofsson* i Furulund insamlats 44 föremål;
8) Gåxsjö, Raftkälen, Raftsjöhöjden i Gåxsjö och Munkflohögen i Häggenås, därvid med tillhjälp av hr *Anders Hemmingsson* i Raftkälen insamlats 45 föremål;

9) Dvärsätt i Rödö socken, därvid 7 föremål erhållits;
10) Solberg, Viken, Fyrås och Görvik i Hammerdal, därvid med tillhjälp av nämdemannen *Olof Persson* i Solberg och hr *Lars Fjällström* på Storön insamlats 93 föremål;
11) Mo, Böle och Palleråsen i Lit, därvid med tillhjälp av hr *Per Karlsson* i Mo insamlats 27 föremål;
12) Ottsjön, Backen och Slätten i Föllinge, därvid med tillhjälp av f. kronojägaren *J. Danielsson* och hr *Erik Martin Eriksson* i Ottsjön insamlats 29 föremål.

Därjämte har jag å olika ställen här och där insamlat 36 föremål.

Östersund den 1 sept. 1912.

E. K:son Leijonhufvud.»

Av hemmansägaren *Nils Nilsson* i Husnäset, Undersåkers s:n: n:r 910, en s. k. hemkvarn, uppgrävd därstädes ur en åker;
» nämdemannen *Jöns Jönsson* i Fagerdal, Hammerdals s:n: n:r 911, fastebrev av den 29 och 30 mars 1686 å ett hemman i Solberg, Hammerdals s:n;
» fru *Ida Söderström* i Singsån, Ragunda s:n: n:r 912, bronssked med orneringar å såväl skaft som blad; uppgives vara funnen i ett stenröse å Håsjö skog;
» bröderna *Fritiof* ooh *Jonas Sivertsson*, Rise, Lockne s:n: n:r 913, fragment av bryne, hittat i ett stenröse 1911 å Rise ägor;
genom inköp av torparen *O. Hugg*, Höggärde, Lockne s:n: n:r 914, järnkniv från 1500-talet med bronsskaft i form av en kvinnofigur (Diana); n:r 915, yxa utan skafthål (»karelertyp») av grönsten fr. stenåldern, båda funna å Huggs torp;
av folkskolläraren *L. P. Forsberg*, Lockne s:n: n:r 916, dubbeleggad järnkniv fr. järnåldern, funnen i en gravhög å Forsta ägor (undersökt sedan år 1911);
» änkan *Anna Persson* i Ångsta, Lockne s:n: n:r 917, pärmbrev fr. 1546, ett testamente av Sten i Viken, Näs' s:n; n:r 918, järnkniv med metallskaft (s. k. bröllopskniv) fr. 1700-talet;
» landstingsmannen *Anders Hansson* i Bringåsen, Kyrkås' s:n: n:r 919, 6 st. predikstolspilastrar från Ås' gamla kyrka;
» bröderna *Erik*, *Olof*, *Eskil* och *Nils Persson* i Nordanälven, Näskotts s:n: n:r 920, hällebardsklinga, funnen vid grävning å gårdsplanen till Erik Perssons hemman tillsammans med ben och kol;
» hemmansägaren *P. O. Jönsson* i Gottand, Lockne s:n: n:r 921, järnyxa fr. järnåldern, funnen i en gravhög i Höggärde (sedermera undersökt 1911);

av postiljonen *O. Liljedahl,* Östersund: n:r 922, fonddekoration, enl. uppgift, från Östersunds första teater, upprättad av reg:ts läkaren P. A. Wetterbergh (Onkel Adam);
» t. f. länsmannen *Martin Mattsson,* Östersund: n:r 923, betsel fr. yngre järnåldern, funnet i Kårgärde, Hackås' s:n;
» hustru *Maria Andersson* i Laxsjö, Laxsjö s:n: n:r 924, bytta;
» landstingsmannen *Olof Olsson* i Bränna, Hackås' s:n: n:r 925, diverse gamla handlingar fr. 1600—1700 talen;
» hemmansägaren *Olof Karlsson* i Rösta, Ås' s:n: n:r 926, armring av brons från järnåldern, funnen i Rösta;
» hemmansägaren *Påls Jonas Olsson* i Herrö, Svegs s:n: n:r 927, diverse handlingar fr. 1700-talet rörande Herrö n:r 3;
» gårdsägaren *Erik Larsson* i Östersund: n:r 928, ett par blyinfattade fönster;
» kaptenen m. m. *G. T. Kraak,* Stockholm: n:r 929, tackjärnstavla, funnen vid gamla Storliengården i Åre s:n; å tavlans övre del synas 2:ne korslagda C under kunglig krona jämte årtal 1708 och å dess nedre del ett monogram, C. A. G., under friherrlig krona;
» byggnadssnickaren *O. Eriksson,* Östersund: n:ris 930, hänglås av åldrig typ; 931, 8 öre silvermynt av år 1777; 932, 2:ne $^1/_{24}$ Riksdaler av åren 1779 o. 1780; 933, ett öre kmt av år 1720;
» kontorsbiträdet *Erik Olof Eriksson* i Sörehammar, Lits s:n: n:r 934, brännvinskosa av trä med årtal 1701, fr. Byom i Lit;
» byggmästaren *J. E. Edström* i Söre, Lits s:n: n:r 935, tvänne tavelramar av trä, enl. traditionen tillverkade på 1600-talet av komminister S. L. Blixt;
genom inköp: n:r 936, kryddlåda från Husås, Lits s:n;
av expressbudet *P. E. Persson* i Söre, Lits s:n: n:r 937, lodbetsman;
» målaren *E. Andersson* i Söre, Lits s:n: n:r 938, tennkanna;
» hemmansägaren *Nils Persson,* Söre, Lits s:n: n:r 939, tvänne selkrokar;
» häradshövdingen *E. K:son Leijonhufvud,* Östersund: n:ris 940, ett öre kopparmynt av år 1719; 941, $^1/_2$ skilling av år 1799;
» *Östersunds högre allmänna lärovärk,* deponerade: n:ris 942, stenyxa av diorit utan skafthål, funnen i Torvalla, Brunflo s:n; 943, stenhammare med inknackad ränna runtom, funnen i Laxsjö by, Laxsjö s:n; 944, stenhammare med inknackad ränna, funnen vid Edalsnäset, Ytterturingen, Rätans s:n; 945, stenyxa med skafthål, funnen i Döviken, Ragunda s:n; 946, stenyxa med skafthål, funnen i Lits s:n; 947, stenyxa med skafthål, fragment, funnen i Svedje, Håsjö s:n;

948, brun skifferkniv, spetsen borta, funnen i Berge, Offerdals s:n; 949, spjutspets af brun skiffer, utan tånge, spetsen borta, funnen i Sällsjö, Mörsils s:n; 950, spjutspets av brun skiffer, utan tånge, funnen i Jämtland (ort obekant); 951, spjutspets av brun skiffer, utan tånge, funnen i Vike, Alsens s:n; 952, spjutspets af brun skiffer, utan tånge, avslagen, funnen i Gäddede, Frostvikens s:n; 953, spjutspets av brun skiffer, utan tånge, avslagen, spetsen borta, funnen i Viken, Hammerdals s:n; 954, spjutspets av svart skiffer, med mothakar och tånge, funnen i Svedje, Håsjö s:n; 955, spjutspets av grå skiffer, fragment, endast en del af spetsen, funnen i Jämtland (ort obekant); 956, spjutspets av mörkgrå skiffer, med tånge och mothakar samt skarpt ryggad å båda sidor, funnen i Skyttmon, Borgvattnets s:n; 957, spjutspets av brun skiffer, med tånge och mothakar, funnen i Alavattnet, Ströms s:n; 958, spjutspets av mörk flinta, funnen invid Semlaån, Mörsils s:n; 959, spjutspets av mörk flinta, funnen vid Sännsjön, Lits s:n; 960, sänksten med hål, funnen vid Ammer, Ragunda s:n; 961, sänksten med hål, fyndort obekant; 962, stenhammare av kvartsit, med inknackad ränna, funnen vid södra Moflo, Lidens s:n, Ångermanland; 963, spjutspets av mörkgrå skiffer, fragment, endast spetsen, funnen i Graninge s:n, Ångermanland; 964, 5 st. bearbetade skifferverktyg och 2 st. oarbetade, funna vid sjön Stupen, Eds s:n, Ångermanland; 965, fragment av ett stenredskap (bila?), funnet i Tullus, Näskotts s:n; 966, skafthålsyxa av trapp från Västmanland; 967, skrapa av mörk flinta fr. Dalsland; 968, trekantigt flintverktyg, fragment, från Bollegsjön (?); 969, pilspets av ljus flinta fr. Skåne; 970, pilspets av grå flinta fr. Skåne; 971, 9 st. flintspån fr. Halland; 972, en flintkärna fr. Halland; 973, järnyxa fr. yngre järnåldern, funnen vid Hammerdals prästgård; 974, järnyxa fr. yngre järnåldern, funnen i Rösta, Ås' s:n; 975, järnyxa fr. yngre järnåldern, funnen i Gisselås, Hammerdals s:n; 976, svärd utan handtag, funnet vid Hållsta, Lockne s:n; 977, svärd med handtag, fr. yngre järnåldern, funnet i Klocka, Åre s:n; 978, tvänne järnspadar, funna i Hammerdal tillsammans med 25 andra dylika; 979, fyra järnspadar, funna å Gillsta ödesböle, hörande till Billsta, Hackås' s:n; 980, tvänne järnspadar, funna i Åflo, Offerdals s:n; 981, tvänne järnspadar (fragment), funna i Funäs, Myssjö s:n, jämte 28 dylika; 982, en järnspade, samma fyndort som föregående; 983, två spjutspetsar av järn, funna i Sanne, Hackås' s:n; 984, dolk av järn, funnen i Hårdsta, Undersåkers s:n; 985, spjutspets av järn, funnen i Sem, Ås' s:n; 986, treeggad pilspets av järn, funnen i Rösta, Ås' s:n; 987, tre tveeggade pilspetsar av järn, funna i samma by som föregående; 988, spjutspets med tånge, funnen i Sanne,

Hackås' s:n; 989, betsel, fragment, funnet i Rösta, Ås' s:n; 990 a, ovalt kvartsbryne, funnet i Förberg, Revsunds s:n; 990 b, bryne av ljusgrå sten (fyndort obekant); 991, oval dubbelskalig spännbuckla, funnen i Hov, Alsens s:n; 992, runt bronsspänne, funnet vid prästgården, Hammerdals s:n; 993, bronsspänne med nål (fyndort obekant); 994, bronsspänne utan nål (fyndort obekant); 995, bronskrona, funnen i Håxås, Hammerdals s:n; 996, silverarmring, sönderbruten (fyndort obekant); 997, fingerring av brons (fyndort obekant); 998, mindre föremål (?) av silver (fyndort obekant); 999, kopparstycke (?), funnet i Tullus, Näskotts s:n; 1000, bronspärla, funnen å Norderön; 1001, viktlod, funnet i Rösta, Ås' s:n; 1002, pincett, funnen i Sem, Ås' s:n; 1003, kopparnål, funnen i Stocke, Frösö s:n; 1004, rakkniv, funnen i Sem, Ås' s:n; 1005, tvänne sländtrissor av sten (fyndort obekant); 1006, tvänne svinbetar (jordfynd), funna i Hammerdals s:n; 1007, gjutform i gips för sölja, med runor 1008, tvänne benkammar, fragment, funna i Rösta, Ås s:n; 1009, 7 st. bronsföremål (beslag?) (fyndort obekant); 1010, bronsredskap, användning obekant, funnet vid Rödögården, Rödö s:n; 1011, tvänne avgjutningar, i gips och i tenn, av bronsknapp, originalet förvarat i Göteborgs museum; 1012, bronsspänne (fragment), funnet vid Semla, Mörsils s:n; 1013, emaljerat litet hälgonskåp fr. Ryssland, att bäras; 1014, medaljong med en blomma å ena sidan, fr. Dalarna; 1015, knivslida fr. Dalarna; 1016, lodbetsman med sirad benknapp, fr. Leksand, Dalarna; 1017, skinnpung med pärlor, fr. Arvidsjaur, Pite lappmark, 1018, tobakspung fr. Lappland; 1019 a och b, tvänne mindre tobakspungar fr. Lappland; 1020, undre stenen till en saltkvarn, funnen i Östersund; 1021, bensked; 1022 a, pilbåge (armborst?) med beninläggningar och sniderier, själva bågen saknas, från Hällesjö s:n; 1022 b, fruntimmershornkam; 1023, snidat nålhus fr. Ragunda s:n; 1024, hornask med riksvapnet på locket; 1025 a och b, tvänne mässingdosor med holländsk inskrift; 1026, mässingdosa med runstaven, år 1787; 1027, oval mässingdosa fr. Sörbygden, Hällesjö s:n; 1028, mässingdosa med runstaven, år 1787, fr. Lockne s:n; 1029, bronsfana, prydnadsföremål; 1030, s. k. likare av mässing (alnmått) i träfodral, fr. Offerdals s:n; 1031, redskap av mässing (användning obekant), funnet vid Enbågen, Åre s:n; 1032 a och b, tvänne graverade kopparplåtar för snickaren och schatullmakaren Petter Berg, Stockholm; 1033, mindre tennstop, år 1797; 1034, skospänne av brons, funnet i närheten av Rödö kyrka; 1035, bronsbeslag, visande en hjälm och tvänne armar, funnet vid Rödögården, Rödö s:n; 1036, hällebardsklinga, funnen i Rödö s:n; 1037, värja med handtag, funnen i Hara, Sunne s:n; 1038, sabel,

funnen i Odensala, Brunflo s:n; 1039, järninstrument med hake i spetsen, funnet vid Enbågen, Åre s:n, enl. uppgift minne från Karl XII:s krig; 1040, granat med ögla, medförd från kriget i Finland 1808; 1041, järninstrument, avbrutet, användning obekant, funnet å Rödögården, Rödö s:n; 1042, järnsporre, funnen nära Rödö kyrka; 1043, järnredskap (potatisgräv?), funnet nära Rödö kyrka; 1044, nyckel med ring, funnen vid Faxälven, Näskotts s:n; 1045, lång, eneggad kniv, funnen i kyrkbyn, Föllinge s:n; 1046, koltång, använd vid tändning av tobakspipa, fr. Offerdals s:n; 1047 a, kanonkula; 1047 b, bösskula; 1048, bajonett, funnen i Digernäs, Sunne s:n; 1049, mekanisk ljussläckare; 1050, bajonett med inrullad tånge, funnen vid Landverk, Alsens s:n; 1051, sporre, halv, funnen i en skans i Ovikens s:n; 1052, sporre, funnen vid Johannisnäs, Hällesjö s:n; 1053, huggare med träskaft, från Sundsjö s:n; 1054, hällebardsklinga, 1417, från Tomte, Rödö s:n; 1055, gevärslås; 1056, hällebardsklinga, funnen i Sem, Ås' s:n; 1057, järnklädning (straffredskap) med hand- o. fotbojor, fr. Östersund; 1058, nystvinda, fr. Ås' s:n; 1059, käppyxa, belagd med mässing, 1755, fr. Ovikens s:n; 1060, kryckkäpp med runstaven; 1061, runstav, 1705, från Hammerdals s:n; 1062, runstav, 1633, fr. Valla, Frösö s:n; 1063, runstav utan årtal, rektangulär; 1064, runstav fr. år 1709; 1065, ställning för timglas, med krona; 1066, fyra kerubhuvuden fr. Handöls lappkapell (1649); 1067, kerubhuvud fr. Ås' gamla kyrka; 1068, krogskylt n:r 76, »regale brännvins minutering», fr. Undersåkers s:n; 1069, potatiskvarn; 1070 a—d, tre alkäppar och en enkäpp; 1071, snidad selkrok; 1072, snidad selkrok fr. Torvalla, Brunflo s:n; 1073, selkrok med djurhuvud m. m., målad, fr. Rödö s:n; 1074, selkrok, snidad, röd- och grönmålad, fr. Frösö s:n; 1075, selkrok med S-formade ändar, snidad, 1733, fr. Offerdals s:n; 1076, barkhyvel, 1756, fr. Sunne s:n; 1077, linhäckla (1749), fr. Offerdals s:n; 1078, träsked, funnen vid Björkbacka, Östersund; 1079, glasögonfodral, snidat, funnet under golvet i Näskotts gamla kyrka; 1080, syskruv; 1081, snusdosa av björk, årtal 1792; 1082, snusdosa av björk, med initialer och årtalet 1710; 1083, snöplogklubba; 1084 och 1085, två par näverskor fr. Hällesjö s:n; 1086, snidat kavelben, årtal 1781, (fig. 1, pag. 157), från Sunne s:n; 1087, pärgamentsrämsor med hebreiska böner; 1088, elddon fr. Marieby s:n; 1089, flintdon fr. Jämtland; 1090, slantpung av skinn med konstlås, årtal 1728; 1091, slantpung av skinn, årtal 1757; 1092, slantpung av tyg, broderad, fr. Vemdalens s:n; 1093, slantpung av skinn, fr. Faxälven, Näskotts s:n; 1094, slantpung av kattskinn; 1095, slantpung av kattskinn med tofsar, lappskt arbete, fr. Alsens s:n; 1096, silkesduk med silvertrådar, fr. Brunflo s:n; 1097, tygväska för

fruntimmer, fr. Föllinge s:n; 1098, tvänne flickluvor fr. Lockne s:n; 1099, dopmössa av siden, fr. Alsens s:n; 1100, plånbok av saffian; 1101, falkhuva, fr. Ovikens s:n; 1102, glasögonfodral av järn; 1103, pistol med flintlås; 1104, ett par läderspännen till plånbok; 1105, elddon, defekt; 1106, skinnpung att förvara fnöske uti; 1107, bensked, skaftet borta; 1108, mindre nyckel;

av hemmansägaren *Per Nilsson* i Byom, Lits s:n: n:r 1109, arbetslokor, med årtal 1752;

» fjärdingsmannen *Anders Larsson* i Ottersgård, Lits s:n: n:ris 1110, ett par lokor; 1111, ett betsman;

» *Lits kommun,* genom dess fattigvårdsstyrelse: n:ris 1112, kista, målad med blommor och järnbeslagen, J. J. D. 1803; 1113, skrin, målat, årtal 1833; 1114, skrin, rödmålat, med blommor; 1115, skrin, blåmålat och med järnbeslag; 1116, brunmålad vril; 1117, svartmålad vril; 1118, brunmålat saltkar; 1119, skräddarsax; 1120, glasögonfodral av trä med glasögon uti; 1121, medikamentskåp med dörrar; 1122, stol till nystkrona; 1123, kaffekvarn; 1124, rödmålad bytta; 1125 grönmålad kläask; 1126, brunmålad kläask med årtal 1849; 1127, hyvel; 1128, jaktgehäng; 1129, rödmålad smörask; 1130 a, fyra fårskinnsfällar med fälltäcken; genom inköp: n:r 1130 b, tvänne fårskinnsfällar med fälltäcken;

» järnhandlanden *J. Martelius,* Östersund: n:r 1131, järnbetsman fr. år 1801; 1133, järnbetsman fr. år 1862;

» hemmansägaren *Göran Jonsson* i Näset, Espnäs, Ströms s:n: n:r 1132, spjutspets av kvartsit, funnen i jorden i Näset;

» underlöjtnanten *J. Bodins sterbhus,* Brunflo: n:r 1134, spjutspets av järn, funnen i skogen nära artilleriets exercisfält invid Östersund;

» lägenhetsägaren *P. Johansson,* Nyland, Gåxsjö s:n: n:r 1135, en tvärsadel;

» födorådstagaren *Olof Karlsson* i Näset, Aspås' s:n: n:r 1136, Aspås' distriktsmagasins räkenskaper åren 1825—1854;

» tingsvaktmästaren *Johan Karlsson* i Strömsund: n:r 1137, en tallrikshylla;

» häradshövdingen, *E. K:son Leijonhufvud:* n:ris 1138, bärnstensstycke från »svarta jorden» å Björkön i Mälaren; 1139, diverse flintspån fr. äldre stenåldern, funna å Kullen i Skåne; 1140, en s. k. stutbytta fr. Sörlie i Norge;

» födorådstagaren *Anders Persson* i Strand, Ströms s:n: n:ris 1141, spinnrock, årtal 1728; 1142, smörform, årtal 1830; 1143, kudde av flossavävnad, årtal 1811;

» nämdemannen *Sven Persson* i Strand: n:r 1144, s. k. oststol med årtalen 1598 och 1674;

av *Per Svensson* i Strand: n:r 1145 a, skedkar fr. 1700-talet;
» födorådstagaren *Jöns Persson* i Strand: n:ris 1145 b, brudgumsväst fr. början av 1800-talet; 1146, mansväst; 1147, klädhängare med årtal 1601;
» änkan *Ingrid Tallqvist* i Strand: n:r 1148, flinkslädkudde;
» änkan *Margaretha Tallqvist* i Strand: n:r 1149, målat och järnbeslaget skrin med årtal 1758;
» änkan *Anna Stina Göransson* i Klövsand, Ströms s:n: n:r 1150, ostkar, årtal 1812;
» hemmansägaren *Göran Rislund* i Risnäset, Ströms s:n: n:ris 1151, ljuster med lysjärn; 1152, silträ, årtal 1769; 1153, brunmålad vril; 1154, brunmålad vril; 1155, 12 kannors mjölkflaska av trä, årtal 1837; 1156 och 1157, 2 mjölkflaskor av trä, sidorna gjorda av ett stycke; 1158, lås av gammal typ; 1159, 2 brödkavlar av trä; 1160, bärmes; 1161, ur, defekt; 1162, skrädjärn, att avskräda agnarna från kornet;
» nämdemannen *Göran Mitchell,* fr. Alanäset: n:r 1163, mjölkbunke, årtal 1788;
» hemmansägaren *Jöns Jönsson* i Risnäset, Ströms s:n: n:ris 1164, trätratt; 1165, potatisstöt; 1166, potatisränna; 1167, brännvinskutting; 1168, vril, årtal 1855; 1169, liebryne; 1170, selknä av älghorn, årtal 1759; 1171, selknä av älghorn, årtal 1829; 1172, mjölkbunke;
» hemmansägaren *Jöns Mattsson* i Espnäs, Ströms s:n: n:ris 1173, blå- och vitmålad gröpebytta; 1174, mjölkflaska av trä; 1175, silträ, årtal 1810; 1176, brödkorg; 1177, unghustrukorg, grepet borta; 1178, karvträ för bladtobak; 1179, drickeskanna med pip, gul- och rödmålad; 1180, selkrok, enkelt snidad och målad; 1181, ett par lokor med selknän av trä, svarta och gulmålade; 1182, ett par lokor med hundhuvuden, omålade;
» nämdemannen *Jöns Ersson* i Espnäs: n:ris 1183, drickesfat, årtal 1604; 1184, skaftträ, årtal 1822; 1185, vävspännare av trä; 1186, mjölkbunke, årtal 1812;
» hemmansägaren *Mickel Andersson* i Höstappen, Risnäset, Ströms s:n: n:ris 1187, selkrok med lejon och ett människoansikte, grå- och rödmålad; 1188, skrin med järnbeslag, årtal 1798; 1189, mjölkbunke, årtal 1750; 1190, trätallrik; 1191, smörfat;
» födorådstagerskan *Sara Kajsa Mickelsson* i Risnäset: n:ris 1192, råjärn, årtal 1736; 1193 och 1194, två handhasplar, den ena med årtal 1805, den andra 1827; 1195, kappmått, krönt 1767; 1196, kavelben med rulle, årtal 1682; 1197, friarskrin, vackert målat; 1198 piphuvud av björk;

av födorådstagaren *Mårten Mickelsson* i Espnäs, Ströms s:n: n:r 1199, brännvinsflaska av trä, årtal 1821;

» hemmansägaren *Erik Olof Mickelsson* i Espnäs: n:r 1200, vackert snidat lieorv, snidat och målat av allmogemålaren Jöns Asplund 1802;

» hemmansägaren *Erik Jonsson* i Espnäs: n:ris 1201, mössform för två mössor, årtal 1825; 1202, mössform för en mössa, årtal 1826; 1203, mjölkstol, årtal 1823; 1204, selkrok, vackert snidad och målad; 1205, mjölkbunke, årtal 1789; 1206, mjölkbunke, årtal 1828; 1207, mjölkbunke, årtal 1824; 1208, tråg, årtal 1775;

» hemmansägaren *Göran Jonsson* i Espnäs: n:ris 1209, rockhuvud, snidat, årtal 1797; 1210, drickeskanna med två handtag och delat lock, målat i gult och rött;

» hemmansägaren *Nils Löwenring* i Bonäset, Ströms s:n: n:r 1211, en handhaspel, årtal 1828;

» hemmansägaren *N. J. Strömstedt* i Bonäset: n:ris 1212, bord, fr. 1700-talet; 1213, brödspade, årtal 1667; 1214, brödfot, årtal 1719; 1215 och 1216, tvänne flåhackor;

» hemmansägaren *Sven Svensson* i Bonäset: n:ris 1217, fiollåda, vackert målad, årtal 1779; 1218, klockfodral, övre delen; 1219, häckla, årtal 1671;

» hemmansägaren *Jöns Mårtensson* i Bonäset: n:ris 1220, ljushålk av trä, årtal 1842; 1221, flätad ostkorg; 1222, trätallrik; 1223, häckla, årtal 1848; 1224, strumpstickslåda; 1225, silträ, årtal 1837; 1226, trätratt med kopparskålla, årtal 1851; 1227, smörfat av trä; 1228, brännjärn; 1229, nystkrona; 1230, kläask, vackert målad, årtal 1836; 1231, unghustrukorg, brun, med blommor; 1232, räcknagel; 1233, »kruttyg»; 1234, balansvåg med vikter, vikterna krönta 1802; 1235, »gammalstoschhuva», gredelin; 1236, matspann med järnbeslag; 1237, ljusstake av mässing; 1238 a, omålad selkrok, enkel; 1238 b, »Scriwers själaskatt», tryckt i Norrköping 1728;

« förre häradsdomaren *And. Rosenberg* i Öhn, Ströms s:n: n:r 1239, Svebilii Cateches, tryckt i Stockholm 1786;

» hemmansägaren *Erik Löwander* i Öhn: n:ris 1240, häckla, årtal 1809; 1241, ostskepp, årtal 1809; 1242, laggkrok, årtal 1753; 1243, spinnrock;

» hemmansägaren *Lars Lindberg* i Öhn: n:ris 1244, selkrok, målad i rött, blått och grönt, snidad; 1245, selkrok, snidad och målad i rött och vitt; 1246, kannmått, årtal 1748; 1247, kappmått, årtal 1826; 1248, silträ, årtal 1804; 1249, lokor, mångfärgade;

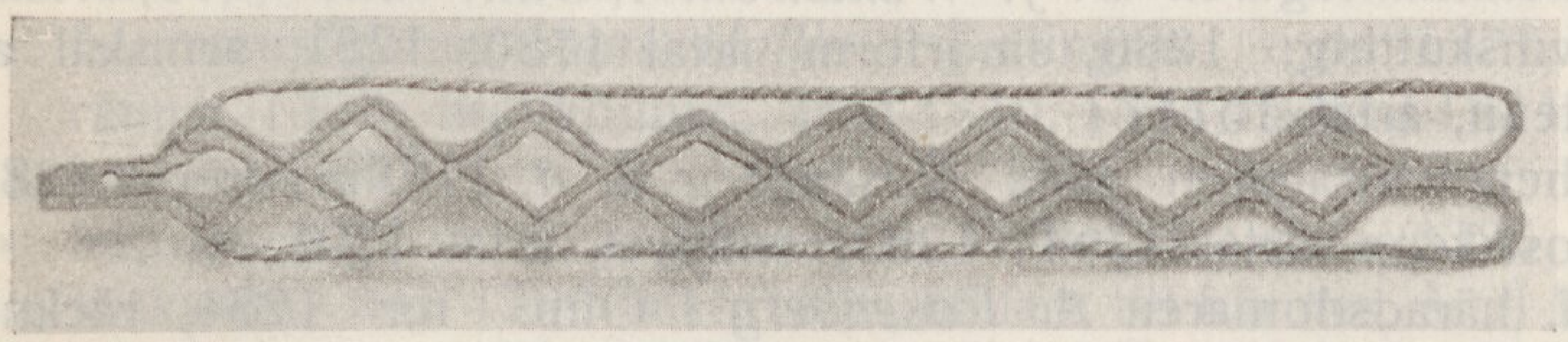
» födorådstagaren *Sven Andersson* i Öhn: n:ris 1250, selkrok, röd och blåmålad; 1251, selkrok, omålad; 1252, vävskyttel,

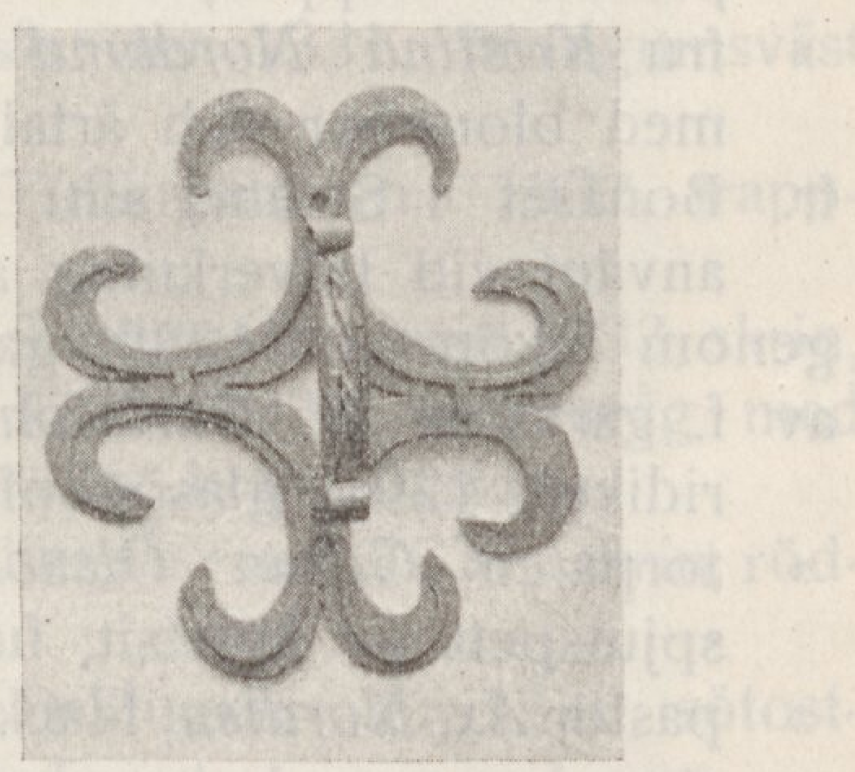

Fig. 1. **Kavelben**, snidat, initialier samt årtalet 1781, från Sunne s:n (J. L. F. n:r 1086). Nära 1/7.

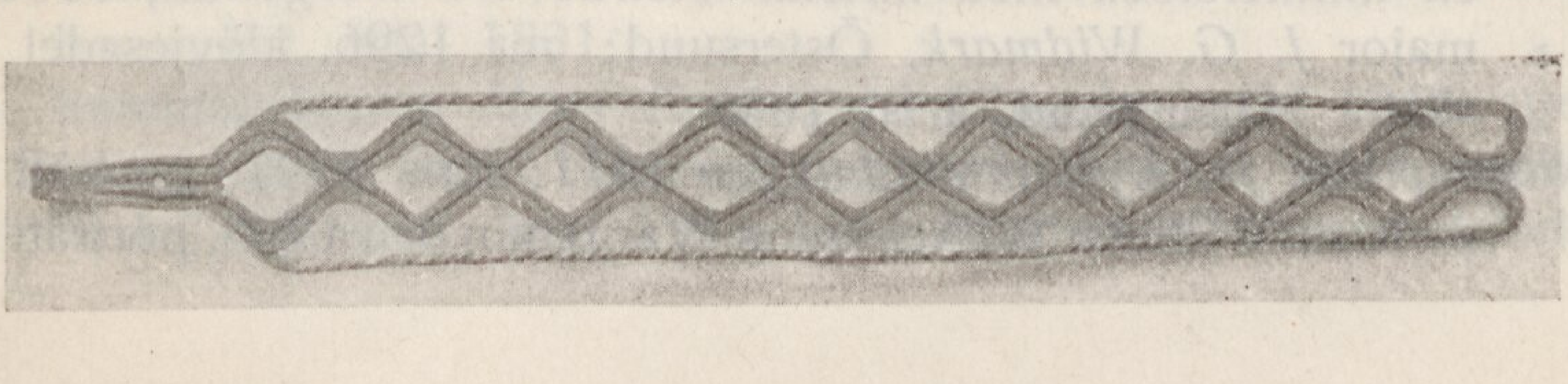

Fig. 2. **Kavelben**, vackert snidat, med djurhandtag, initialer samt årtalet 1714, från Nils-Ersgården, Solberg, Hammerdals s:n (J. L. F. n:r 1731). Nära 1/7.

Figg. 3—5. **Gångjärn** o. **dörrhandtag** från Ströms gamla kyrka (J. L. F. n:ris 1270 och 1271). Ung. 1/10.

årtal 1776; 1253, sovelask, årtal 1758; 1254, talja, årtal 1803; 1256, mjölkflaska, årtal 1821; 1257, redskap, använt att vrida tälningar till nät; 1258, skräddaraln, hopfällbar; 1259, roder, årtal 1830; 1260, rakask, årtal 1847;

av hemmansägaren *Jonas Andersson* i Öhn: n:ris 1261, provöversättning av den Heliga Skrift, Stockholm 1785; 1262, träkopp, brunmålad, årtal 1785;

» faktor *Johan Erik Göhle* i Öhn: n:ris 1263, brödstämpel, årtal 1797; 1264, tumsax; 1265, vril, årtal 1847; 1266, silträ, gulmålat, årtal 1832;

» födorådstagaren *Erik Ersson* i Öhn: n:ris 1267, brödkorg; 1268, ostskepp, årtal 1778; 1269, silträ, årtal 1839;

» *Göran Mårtenssons sterbhus* i Öhn: n:ris 1270, två gångjärn och 1271, ett dörrhandtag fr. Ströms gamla kyrka (figg. 3—5, p. 157); 1272, bokpall, blåmålad, årtal 1798; 1273, dörrhandtag, årtal 1771; 1274, hyvel, årtal 1755; 1275, lokträ, snidat och rödmålat; 1276, ostskepp, årtal 1775; 1277, »Samling av äldre och nyare rön uti landhushållningen», Stockholm 1759; 1278, potatiskvarn, årtal 1710;

» hemmansägaren *O. J. Wahlström* i Öhn: n:ris 1279, brännvinskutting; 1280, smörform, årtal 1780; 1281, armskål av tenn, årtal 1614;

» hemmansägaren *Jöns Rosenberg d. ä.* i Öhn: n:ris 1282, ostskepp, årtal 1764; 1283, oxhyvel, årtal 1791;

» f. häradsdomaren *A. Rosenberg* i Öhn: n:r 1284, räcknagel, årtal 1637;

» nämdemannen *Nils Erik Nordlund* i Öhn: n:r 1285, kaffepanna av koppar;

» fru *Kristina Nordlund* i Öhn: n:r 1286, skrin, rödmålat, med blommor och årtal 1834;

fr. Bonäset i Ströms s:n: n:ris 1287, brödpick; 1288, verktyg, använt vid tillverkning av handskar;

genom inköp: n:r 1289, gammal soldatkista;

av f. garvaren *O. Carlsson,* Hornsberg, Östersund: n:ris 1290, ridikyl; 1291, glasögonfodral, årtal 1810.

» torparen *Göran Olsson* i Sandnäset, Gillhov: n:r 1292, spjutspets av kvartsit, funnen vid odling i Sandnäset;

» pastor *Ax. Nordien,* Hackås: n:r 1293, yxa med hålegg, hittad på stranden av en holme, belägen vid Monäset, Dödre, Hackås s:n;

» inspektor *John Modén,* Lillå, Hackås: n:r 1295, fotografi av en timmerstock med inristat »Petrus W. Wargentin, 1738»;

» major *J. G. Widmark,* Östersund: n:r 1296, klövjesadel fr. västra Hälsingland, årtal 1695;

deponerade fr. Kyrkoutställningen 1911: n:ris 1297, porträtt av prosten Wilhelm Wilhelmsson Wargentin och 1298, porträtt av

hans gemål Christina Arosell; 1299, porträtt av Johan Erici Huss, reg:ts-pastor vid Jämtlands regemente, och 1300, porträtt av hans gemål Anna Margareta Wargentin (de föregåendes dotter); 1301—1307, fyra ljuskronor och tre gravstenar, återlämnade till kyrkoutställningsbestyrelsen, som har dem utställda å den permanenta kyrkliga utställningen i Jämtlands biblioteks gamla byggnad å Frösön; 1308, tvänne tavlor, målade på trä, föreställande 2 apostlar;

av fröken *Edlund,* Östersund, deponerade: n:r 1309, två pilastrar, snidade, från Lits gamla kyrka;

» hemmansägaren *P. Johansson,* Tullingsås, Ströms s:n: n:ris 1311, skrin av trä, årtal 1721; 1312, brännvinskantin, årtal 1637; 1313, ritmått; 1314, bärmes, årtal 1875; 1315, kniv, genombrutet träskaft;

» hustrun *Brita Olofsson* i Tullingsås: n:r 1316, träskål, röd och gulmålad, årtal 1759; 1317, skrin, brunmålat, med blommor i olika färger;

» *Ströms kommun:* n:ris 1318, skrin, målat i grönt, rött och blått; 1319, skrin, rött, svart, grönt och med blommor; 1320, vrilkopp, årtal 1818, blåmålad;

» hemmansägaren *Måns Hallin* i Tullingsås: n:ris 1321, fiskränna; 1322, mjölkbunke, årtal 1816; 1323, haspel; 1324, ostkar, årtal 1791;

» hemmansägaren *Erik Jönsson* i Tullingsås: n:ris 1325, drickeskanna, från 1700-talet; 1326, hållare till bärmes, årtal 1773; 1327, snäppare att slå åder med; 1328, brödkorg, målad i rött och grönt; 1329, brödkorg, rund, av tågor; 1330, brödkorg, fyrkantig, av tågor;

» hustrun *Lucia Olsson* i Tullingsås: n:r 1331, brudgumsväst av svart siden;

» hemmansägaren *Per Olsson* i Tullingsås: n:r 1332, trappstege, årtal 1667;

» hemmansägaren *Sven Ersson* i Tullingsås: n:ris 1333, skrin, blåmålat, med järnbeslag, årtal 1790; 1334, balansvåg med mässingskålar; 1335, laggkrok; 1336, brännvinskrus;

» hustrun *Kristina Larsson* i Tullingsås: n:r 1337, skrin, rödmålat;

» hemmansägaren *Lars Ersson* i Tullingsås: n:r 1338, sötostform, årtal 1720;

» *Elise Engström,* Tullingsås: n:ris 1339, unghustrukorg, blåmålad, årtal 1604; 1340, selknä, årtal 1716; 1341, skedkar, brunmålat, årtal 1831;

» hemmansägaren *Hans Ersson* i Tullingsås: n:ris 1342 (genom inköp), skrin, blåmålat och snidat å locket; 1343, mjölkflaska, blåmålad, årtal 1794; 1344, hjärtformad kopp av björk-

vril, årtal 1756; 1345, höna av björkvril, årtal 1637; 1346, matspann, årtal 1771; 1347, spinnrock; 1348, hammare; 1349, skruvnyckel;

av hemmansägaren *Jöns Jonsson* i Tullingsås: n:r 1350, mindre bord;

» hustrun *Märta Persson*, Tullingsås: n:ris 1351, ostform; 1352, mjölksil; 1353, ostkorg av tågor;

» *Brita Persson*, den föregåendes dotter: n:r 1354, kniv med mässingskaft;

» hr *Anders Persson* i Tullingsås: n:ris 1355, kärnhålk med kors, årtal 1653; 1356, unghustrukorg, årtal 1834; 1357, skrin, målat, årtal 1671; 1358, punglås av mässing; 1359, grön glasflaska; 1360 (genom inköp), kvarnbord;

» fr. *Elisabeth Eriksson* i Klockargården, Tullingsås: n:ris 1361, skrin, litet, tudelat i koffertform; 1362, snäppare; 1363, häckla; 1364, bord;

» änkan *Gertrud Olofsson* i Tullingsås: n:r 1365, alnmått av trä, årtal 1781;

» hemmansägaren *Olof Olofsson* i Bredkälen, Ströms s:n: n:r 1366, mjölksil, årtal 1767;

» hemmansägaren *Olof Svensson* i Bredkälen: n:r 1367, selkrok av renhorn;

» hustrun *Karin Månsson* i Bredkälen: n:ris 1368, nipperask av trä, årtal 1700; 1369, kavelben;

» hemmansägaren *Erik Jakobsson* i Bredkälen: n:ris 1370, vril, rödmålad, årtal 1849; 1371, vril, mindre, i hjärtform, rödmålad, årtal 1807;

» hemmansägaren *Måns Olsson* i Bredkälen: n:ris 1372, skrin, målat i rött och grönt; 1373, ostfat, blå-, vit- och rödmålat; 1374, ostfat, brunt och svart;

» torparen *Elias Hallin* i Bredkälen: n:ris 1375, kakask, årtal 1791; 1376, kavelben, med rulle, årtal 1819;

» torparen *Per Olofsson* i Bredkälen: n:r 1377, vitmålad vril, årtal 1804;

» hemmansägaren *Nils Nilsson* i Yxskaftkälen, Gåxsjö s:n: n:ris 1378, tallrikhylla; 1379, nystlåda, använd vid ränning av väv, årtal 1802; 1380, brudgumsväst, svart, med rött bakstycke;

» hemmansägaren *Olof Olofsson d. ä.* i Yxskaftkälen: n:r 1381, drickeskanna av trä med pip;

» hemmansägaren *Zakris Zakrisson* i Yxskaftkälen: n:ris 1382, stenfat, årtal 1794; 1383, drickeskanna med pip, årtal 1711; 1384, drickeskanna, lik föregående, utan årtal; 1385, selkrok av trä, snidad, årtal 1674;

genom inköp: brödkorg av vidjor;

av hustru *Gölin Jonsson* i Yxskaftkälen: n:ris 1387, brödkorg av spjälor; 1388 och 1389, tvänne trätallrikar; 1390, järnbeslaget och målat skrin, årtal 1771; 1391, sötostform av förtent järnbleck;

» f. landstingsmannen *Abraham Öhrberg* i Gåxsjö: n:ris 1392, ostskepp, årtal 1778; 1393 och 1394, tvänne spånthyvlar, parhyvlar, årtal 1777; 1395, »diktklubba»; 1396, lås från ett distriktsmagasin; 1397, ostskepp; 1398, silverspänne:

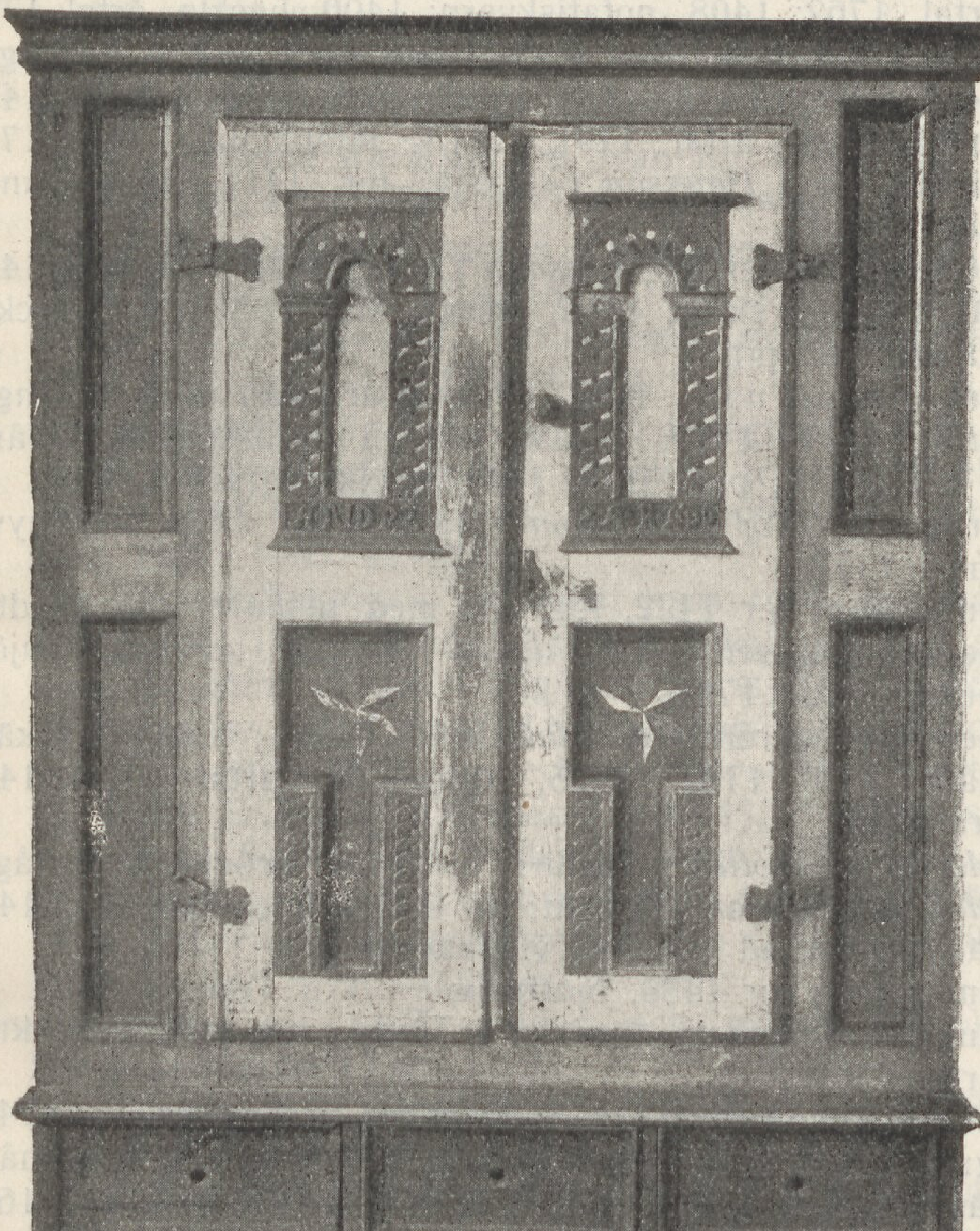

Fig. 6. **Skåp från Täxan, Ströms socken.**
(J. L. F. n:r 1419. Höjd: 1,83 m.).

av f. kyrkvärden *Karl Svensson* i Nyland, Gåxsjö s:n: n:r 1399, skrin, årtal 1817;
» herr *Hans Edén* i Gåxsjö: n:ris 1400, skrin med sluttande lock, årtal 1783; 1401, trätallrik;
» födorådstagaren *Erik Persson* i Gåxsjö: n:ris 1402, skrin med sluttande lock; 1403, skrin, rödmålat med blommor;
» handlanden *Erik Eriksson* i Västgården, Gåxsjö: n:ris 1404, snidad kista, årtal 1663; 1405, lie funnen i jorden under en växande fura; 1406, hylla;
» kyrkvärden *Karl Johansson* i Gåxsjö: n:ris 1407, ostränna, årtal 1762; 1408, potatiskvarn; 1409, häckla, årtal 1796;
» födorådstagaren *Lars Olsson* och hans hustru i Oppgården, Gåxsjö; n:ris 1410, brödbricka; 1411, kläask; 1412, mjölkbunke, årtal 1791; 1413, mjölkbunke årtal 1788;
» änkan *Anna Hansson* i Gåxsjö: n:r 1414, drickestunna, årtal 1679;
» hemmansägaren *Per Nilsson* i Täxan, Ströms s:n: n:ris 1415, järnbeslaget skrin; 1416, kläask, årtal 1821; 1417, drickeskanna med pip;
genom inköp: n:ris 1418, brunbetsat skåp med fyllningar, årtal 1747; 1419, snidat skåp i renässansmotiv, årtal 1730 (fig. 6, pag. 161); 1420, mjölkstol, årtal 1679;
av arbetaren *Olof Johansson* i Täxan: n:r 1421, stråkhyvel, årtal 1777;
genom inköp: n:r 1422, foghyvel med utskuret djurhandtag;
av hemmansägaren *Nils Nilsson* i Täxan: n:r 1423, mjölkbunke, årtal 1757;
» hemmansägaren *Jöns Mattsson* i Täxan: n:ris 1424, kärnhålk, årtal 1722; 1425, åttingmått, årtal 1736; 1426, trätallrik;
» *Maria Jönsdotter* i Täxan: n:r 1427, brödkorg av tågor;
» *Mattias Jönsson* i Täxan: n:r 1428, knapphålsyxa; 1429, järnnål, hittad i jorden vid harvning;
genom inköp: n:r 1430, björnsax;
av hustru *Margareta Jönsson* i Täxan: n:r 1431, smörkrus årtal 1762;
» hustru *Anna Mårtensson* i Stamsele, Ströms s:n: n:ris 1432, grön- och brunmålat skrin, årtal 1812; 1433 blåmålat, järnbeslaget skrin, årtal 1820; 1434, stråkhyvel, årtal 1611; 1435, spegel, årtal 1771;
» gästgivaren *Erik Andersson* i Stamsele: n:r 1436, övre delen av ett blåmålat skåp med blommor, årtal 1786;
» hemmansägaren *Lars Eriksson* i Stamsele: n:ris 1437, kavelben, årtal 1657; 1438, s. k. höna; 1439, tråg; 1440, mjölkbunke, årtal 1767: 1441, drickestunna, årtal 1668;

av hemmansägaren *Jöns Jönsson* i Stamsele: n:ris 1442, skrin, grönmålat med blommor; 1443, silträ;

» hustru *Johanna Karlsson* i Stamsele: n:r 1444, mjölkbunke, årtal 1796:

» gästgivaren *Erik Andersson* (se ovan n:r 1436): n:ris 1445, brödkorg av tågor; 1446 och 1447, ostskepp; 1448, ostskepp, årtal 1788; 1449, räcknagel, årtal 1790; 1450, skrin, svart och järnbeslaget; 1451, skrin, rött och järnbeslaget, årtal 1738; 1452, dragonsabel; 1453, mångfärgad hylla; 1454, mjölkflaska av trä, grön och brun; 1472, snidat rockhuvud;

» hustru *Anna Mårtensson* (se ovan n:r 1432): n:r 1455, ostskepp, årtal 1775;

» hustru *Johanna Karlsson* (se ovan n:r 1444); n:ris 1456, mjölkbunke, årtal 1797; 1457, brännvinskutting;

» flottchefen *Markus Svensson* i Vågdalen, Ströms s:n: n:ris 1458, bandvävspjäll, årtal 1818; 1459, kniv med mässingskaft; 1460, rödmålat, järnbeslaget skrin (kassaskrin); 1461, silverur, fransk tillvärkning;

» födorådstagaren *Anders Svensson* i Vågdalen: n:ris 1462, psalmbok, evangeliibok och cateches, tryckt i Stockholm 1648; 1463, bandvävspjäll, årtal 1806; 1464, nothyvel, årtal 1829; 1465, kavelben;

» *Per Gustaf Sjögren* i Vågdalen: n:ris 1466, pannkaksfat, årtal 1763; 1467, räcknagel, årtal 1798;

» torparen *Måns Olsson* i Vågdalen: n:ris 1468, väggklocka, tillvärkad av Petter Spanfäldt, död 1866; 1469, gräddsnipa av vitt porslin; 1470, sockertång av järn; 1471 tenntallrik;

» fru *Anna Eriksson* i Östersund: n:r 1473, tunnbrödskavel;

» kamrer *S. Sahlin,* Åre, Undersåkers s:n: n:ris 1474, bryne av lerskiffer, funnet å givarens tomt i Åre vid plöjning; 1475, kyllerrock av sämskskinn från Oviken, 1600-talet; 1476, vackert sirat skällband av järn;

genom inköp: n:r 1477, snidad och målad selkrok från Bergs s:n, årtal 1770;

av handlanden *N. J. Pettersson* i Östersund: n:r 1478, redskap av järn, använt av repslagare;

» *J. Grelsson* i Röde, Alsens s:n: n:r 1479, häckleträ, årtal 1688;

» *Kristian Rödén,* Röde, n:ris 1480, kavelben från 1600-talet; 1481, selkrok av gammal typ med senare påsatt smide; 1482 och 1483, tvänne vävspännare av trä; 1484, vävskyttel; 1485, ljussax av järn; 1486, rundstavshyvel; 1487, barkjärn; 1488, hålkälshyvel; 1489, stångbett;

av *P. O. Bergdahl,* Åflo, Offerdals s:n: n:r 1490, snäppare i fodral;

deposition av kommissionären *Herman Holm,* Östersund: n:r 1491, fem st. gräddkannor och en sockerskål af brunt engelskt porslin;

av smeden *O. Winberg* i Asen, Hammerdals s:n: n:r 1492, koffert från slutet av 1700-talet;

» nämdemannen *Anders Nilsson* i Åsen: n:ris 1493, tråg med inskrift; 1494, spinnrock; 1495, björnspjut;

» *Hammerdals sockens fattigvårdsstyrelse:* n:ris 1496; köksbänk med låda; 1497, kryddskrin;

» hemmansägaren *Lars Leander Olsson* i Åsen: n:ris 1498, träbetsman, krönt 1762; 1499, ostränna, årtal 1805; 1500, »höna», årtal 1701; 1501, »höna», utan årtal; 1502, brännvinskutting, årtal 1802; 1503, litet tråg, årtal 1804; 1504, tunnbrödsask; 1505, kläask, årtal 1796; 1506, mjöllåda, årtal 1809; 1507, kavelben, årtal 1707; 1508, kannmått, årtal 1804; 1509, brännvinsflaska med glas; 1510, gröpbytta, årtal 1770; 1511, snickarbänk; 1512, linklammer;

» *Per Eliasson* i Åsen: n:ris 1513, kläask, årtal 1800; 1514, snuskvarn, övre stenen; 1515, svart och brunmålad trästol;

» änkan *Märit Johansdotter* i Åsen: n:ris 1516, drickessil; 1517, brödkorg av tågor; 1518, näverbytta;

» änkan *Marget Larsson* i Åsen: n:r 1519, kaffekvarn;

» hemmansägaren *Erik Larsson* i Mo, Hammerdals s:n: n:ris 1520, ostskepp, årtal 1773; 1521, skrin i rococostil; 1522, grötslev;

» brukaren *Paulus Persson,* Prästgården, Hammerdals s:n: n:r 1523, tennfat;

» hustru *Ingeborg Persson,* den föregåendes hustru: n:r 1524, vävskyttel, årtal 1793;

» fröken *Anna Svenssons* sterbhus, Mo, Hammerdals s:n: n:r 1525, drickeskanna;

» hemmansägaren *Erik Hansson* i Ede, Hammerdals s:n: n:ris 1526, bokpall med plattskärning, årtal 1767; 1527, laskträ, årtal 1769;

» handlanden *Nils Erik Wedin* i Ede: n:r 1528, ornament av ek från 1600-talet;

» hemmansägaren *A. Sundqvist* i Ede: n:r 1529, syask, årtal 1712;

» födorådstagaren *Per Johansson* i Ede: n:ris 1530, skrin, årtal 1571, använt som pänningskrin; 1531, mjölkbunke, årtal 1735; 1532, träbetsman, krönt 1752;

av födorådstagaren *Hemming Hemmingsson* i Ede: n:ris 1533, kläask, årtal 1794; 1534, gröpbytta; 1535, lykta af förtent järnbleck; 1536, skomakarask med värktyg; 1537, drickeskanna; 1538, glaserat stenfat; 1539, skära; 1540, fårsax; 1541, »vind-» eller »grytkrok»; 1542, väggklocka; 1543, tvänne taburetter, årtal 1810;

» hemmansägarna *Per* och *Hans Hansson* i Ede: n:ris 1544, spannmått av år 1749; 1545, drickeskanna; 1546, skedlåda;

» hemmansägaren *Hemming Olofsson* i Ede: n:ris 1547, tvänne ornerade selknän; 1548, medar till ett fordon, hittade i en myr;

» hemmansägaren *Nils Andersson* i Ede: n:ris 1549, brödstämpel, årtal 1796; 1550, skavjärn, årtal 1684;

» hustru *Kerstin Andersson* i Ede: n:r 1551, ostkar, årtal 1805;

» hemmansägaren *Anders Andersson* i Edle: n:r 1552, moraklocka, snidat fodral;

» födorådstagaren *Hemming Eriksson* i Ede: n:ris 1553, svart, järnbeslaget skrin; 1554, stol;

» hemmansägaren *Lars Jönsson* i Ede n:ris 1555, leksaksbyrå, från början av 1800-talet; 1556: hyvel för räfsskaft, årtal 1783; 1557, blåmålat skrin med blommor; 1558, brödrulle, årtal 1804; 1559, friarskrin; 1561, s. k. »kornknättja», årtal 1812; 1562, s. k. »skutträ», årtal 1836;

deponerat av samme *Lars Jönsson:* n:r 1560, Calendarium av år 1588;

av arbetaren *Måns Persson* i Ede: n:ris 1563, skrin med järnbeslag; 1564, kantin med två glasflaskor, årtal 1834;

» bröderna *Erik* och *Elias Persson* i Ede: n:ris 1566, friarskrin; 1567; skrin, målat och med jänbeslag, årtal 1816; 1568, mjölkbytta, årtal 1791;

» hemmansägaren *Jonas Jonsson* i Ede: n:ris 1569, bokhylla; 1570, näverkont; 1571, repmaskin, årtal 1818; 1572, tränsbett med sidostycken av bockhorn; 1573, skavjärn; 1574, kappmått, krönt 1781; 1575, handdukshängare; 1576, vägghylla; 1577, lokträ, snidat och målat;

» hemmansägaren *Per Olofsson* d. y. i Ede: n:ris 1578, foghyvel, årtal 1787; 1579, häckla, årtal 1653; 1580, kavelben med rulle, årtal 1610;

» änkan *Kerstin Nilsson* i Ede: n:ris 1581, linjal, årtal 1765; 1582, liten mjölkbunke; 1583, sötostform; 1584, brödkorg av tågor; 1585, ringkruskavel;

» hustru *Lisa Stina Olsson* i Ede: n:r 1586, brunmålad vril, årtal 1794;

av änkan *Brita Jonsson* i Ede: n:ris 1587, lodbetsman; 1588, mjölksil (s. k. silträ); 1589, häckla, årtal 1777;
» hemmansägaren *Olof Hemmingsson* i Ede: n:r 1590, bord;
» hemmansägaren *Nils Hamberg* i Ede: n:ris 1591, pannkaksstol (deponerad), årtal 1609; 1592, mjölksil;
» arbetaren *Karl Olofsson* i Ede: n:r 1593, saltkar, årtal 1778;
» födorådstagaren *Lars Jonsson* i Ede: n:ris 1594, s. k. »slyttja», tråg; 1595 kannmått, årtal 1779; 1596, kran till brännvinsankare;
» hemmansägaren *Anders Olofsson* i Ede: n:ris 1597, koppartratt; 1598, potatiskvarn; 1599, rost, använd vid brygd;
» hustru *Elisabet Pettersson* i Ede: n:r 1600, syask;
» nämdemannen *Per Olofsson* i Ede: n:r 1601, bord;
» födorådstagaren *Abraham Jonsson* i Ede: n:r 1602, slev, årtal 1806;
» änkan *Kerstin Johansdotter* i Ede: n:ris 1603, trätallrik; 1604, träkopp av vril, årtal 1712; 1605, mjölksil;
» mästersmeden *Anders Lyck* i Ede: n:r 1606, s. k. »blånöa», årtal 1698, använd vid tillvärkning av blyband till fönster;
» den föregåendes hustru *Anna Katrina Lyck*: n:r 1607, rund träask, årtal 1757;
» byggmästaren *Erik Persson* i Ede: n:ris 1608, hörnskåp, årtal 1820; 1609, lager till en kvarnkall;
» födorådstagaren *Per Johansson* i Ede: n:r 1610, kardstol;
» hemmansägaren *Jonas Olofsson* i Ede: n:r 1611, kista, blåmålad, med järnbeslag;
» hemmansägaren *Nils Nilsson* i Ede: n:r, 1612 mjölkbunke, årtal 1753;
genom inköp: n:r 1613, litet ekskåp med inläggningar;
av hemmansägaren *Anders Jonsson* i Håxås, Hammerdals socken: n:ris 1614, fiollåda; 1615, trätallrik;
» arrendator *Johan Jonsson* i Håxås: n:ris 1616, oststol, årtal 1708; 1617, kavelben med rulle, årtal 1763;
» födorådstagaren *Erik Pålsson* i Håxås: n:r 1618, 2 öre, smt, årtal 1765;
» hemmansägaren *Nils Olsson* i Håxås: n:ris 1619, kavelben med rulle, årtal 1813; 1620, skrin i olika färger, årtal 1825;
från obekant givare i Åsen, Hammerdals s:n: n:r 1621, mjölkflaska, årtal 1849;
av handlanden *Olof Svensson* i Mo, Hammerdals s:n: n:r 1622, Olof von Dalins poetiska arbeten, I delen, Stockholm 1782;

av kyrkvärden *O. A. Jönsson* i Kougsta, Häggenås' s:n: n:r 1623, trätavla med inskription, som suttit på Häggenås' gamla klockstapel;
» fröken *Karin Lindgren* i Svedje, Häggenås' s:n: n:ris 1624, syskrin;
» torparen *Olof Norrman* i Österåsen, Häggenås' s:n: n:ris 1625, punglås av mässing; 1626, hyvelstock, årtal 1729;
» hustru *Anna Jonsson* i Österåsen: n:ris 1627, bandvävspjäll; 1635, smörtallrik, årtal 1719; 1636 brödskrin; 1637, sjömanskista, årtal 1782; 1648, vävspännare av trä;
av trävaruhandlanden *Salomon Salomonsson* i Österåsen: n:ris 1628, Häggenås' kyrkas inventarium den 4 juli 1804; 1629, kyrkoinventarium i Häggenås den 25 juli 1811;
» hemmansägaren *Pål Eriksson* i Österåsen: n:ris 1630, mjölkflaska av trä, årtal 1787; 1631, häckla årtal 1726; 1632, linklammer, årtal 1781;
» hustru *Ingeborg Tideman* i Österåsen: n:ris 1633, linklammer, årtal 1781; 1634, mjölkflaska av trä, årtal 1796;
» födorådstagaren *Olof Sivertsson* i Österåsen: n:r 1638, skrin, blåmålat och med järnbeslag, fig. 7;
» torparen *Erik Olof Eriksson* i Österåsen: n:r 1639, skrin, blåmålat och med järnbeslag, årtal 1777;
» hustru *Anna Sköld* i Österåsen: n:r 1640, rockhuvud;
» hustru *Sara Karlsson* i Österåsen: n:ris 1641, mjölkbunke; 1642, blåmålad kista, årtal 1783; 1643, vävspännare av trä; 1644, potatiskvarn;

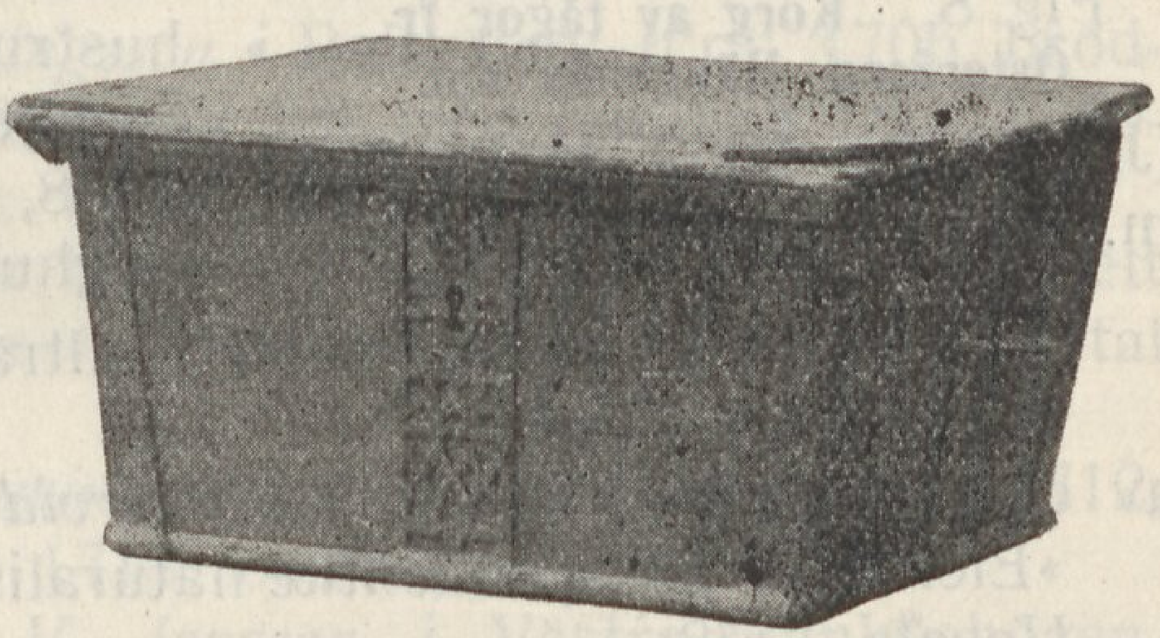

Fig. 7. **Skrin från Österåsen, Häggenås' s:n.** (J L. F. n:r 1638. Höjd: 0.23 m., lockets storlek: 0.49×0.36 m., bottens storlek: 0.41×0.36 m.).

» hemmansägaren *Anders Ryman* i Österåsen: n:ris 1645, kannmått, årtal 1784; 1646 kista, brunmålad, med järnbeslag, årtal 1792;
» hemmansägaren *Jonas Persson* i Österåsen, n:r 1647, bandvävspjäll, årtal 1761;
» hustru *Karin Jonsson* i Österåsen: n:ris 1649, yllekofta, virkad, svart och röd;
» änkan *Maria Karolina Olsson* i Österåsen: n:ris 1650, kavelben, årtal 1667; 1651, selkrok av blåmålat renhorn;

av hustru *Karin Hansson* i Österåsen: n:ris 1652, glaserat stenfat; 1653, brödkorg av trä; 1654, kobindsle, årtal 1846;
» hemmansägaren *Per Hansson* i Österåsen: n:r 1655, brudskrin, rödmålat med blommor;
fjärdingsmannen *Nils Olof Nilsson* i Österåsen: n:r 1656, kostym, som tillhört en soldat Lars Springfelt;
» hemmansägaren *Karl Erik Olsson* i Svedje, Häggenås' s:n: n:ris 1657, selkrok av renhorn; 1658, ett par lokor med tupphuvuden; 1659, ostkar, årtal 1792; 1660, trätallrik;
» änkan *Ingrid Frid* i Österåsen, Häggenås' s:n: n:ris 1661, kavelben, årtal 1705; 1662, korg av tågor, fig. 8;
av konstsnickaren *P. Olsson* i Österåsen: n:ris 1663, borrsväng; 1664, häckla, årtal 1781; 1665, kavelben, årtal 1712; 1666, stavhyvelstock, årtal 1798; 1667, slittsåg;
» hustru *Amanda Karlsson* i Svedje, Brunflo s:n: n:ris 1668, unghustruförkläde; 1669, unghustrulivstycke; 1670, »stycke» till mössa; 1671, silträ, årtal 1786; 1672 vrilkopp, årtal 1796;

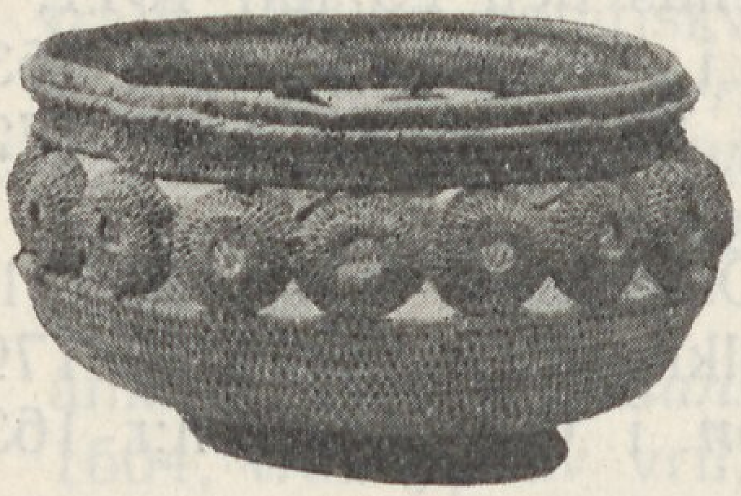

Fig. 8. **Korg av tågor fr. Österåsen, Häggenås' s:n.** (J. L. F. n:r 1662 Höjd: 0.22 m., diam. upptill: 0.35 m.).

av den föregåendes son *Olof Arvid Hakvinsson*: n:r 1673, »Elementa jurisprudentiæ naturalis» av Petrus Brunnmark, Upsala 1778;
genom inköp: n:r 1674, en handmangel, 1696;
av gästgivaren *Pål Olof Pålsson* i Gåxsjö: n:r 1675, drickeskanna;
» födorådstagaren *Olof Ersson* i Bränna, Gåxsjö s:n: n:ris 1676, mjölksil, årtal 1827; 1677, ostskepp; 1678, kavelben; 1679, ljushålk, årtal 1649; 1680, mjölksil;
» hemmansägaren *E. J. Stjärna* i Gåxsjö: n:ris 1681, lodbetsman; 1682, saltkar, årtal 1839; 1683, drickeskanna;
» hemmansägaren *Anders Hansson* i Gåxsjö: n:r 1684 träask med trälås, årtal 1729;
» den förres dotter *Elisabeth Andersson*: n:r 1685, bandvävspjäll, årtal 1793;
» hustru *Märta Olsson* i Raftsjöhöjden, Gåxsjö s:n: n:ris 1686, plogfjäl av trä; 1687, vågskålar med vågsats; 1688, offerkista från Hammerdals gamla kyrka.

av hemmansägaren *Olof Olofsson* i Andersgård, Raftsjöhöjden: n:r 1689, tobakspung;
» hemmansägaren *Olof Olofsson* i Raftsjöhöjden: n:ris 1690, tråg från 1820-talet; 1691, trälykta;
» hemmansägaren *Per Andersson* i Raftkälen, Gåxsjö s:n: n:ris 1692, kläask, rödmålad med blommor, årtal 1847; 1693, mjölbinge;
» hemmansägaren *Erik Ersson* i Raftkälen: n:ris 1694, karlsadel; 1714, skomakarask; 1728, snickarbänk, årtal 1797; 1729, korg av tågor; 1730, stol;
» arrendatorn *Lars Johansson* i Raftkälen: n:r 1695, ostränna, årtal 1771:
» änkan *Brita Ersdotter* i Raftkälen: n:ris 1696, drickeskanna med pip; 1697 och 1698, tvänne korgar av tågor; 1699, mjölkflaska av trä, årtal 1775; 1700, tråg, årtal 1731; 1701, mjölkbunke, årtal 1760: 1702, listhyvel, årtal 1741; 1703, skedlåda;
» hemmansägaren *Anders Hemmingsson* i Raftkälen: n:ris 1704, kavelben, årtal 1805; 1705, drickeskanna utan pip, årtal 1812;
» änkan *Rebecka Hemmingsson* i Raftkälen: n:ris 1706, brödstämpel: 1707, mjölktratt av trä med handtag från 1700-talet; 1708, ostränna; 1709, mjölkbunke;
» hemmansägaren *Lars Olsson* i Raftkälen: n:ris 1710, ett par lokträn, målade och snidade; 1711, foghyvel, årtal 1728;
» hemmansägaren *Hemming Olofsson* i Raftkälen: n:ris 1712, kavelben, årtal 1777; 1713, ostskepp, årtal 1778;
» hemmansägaren *O. V. Jonsson* i Västra Munkflohögen, Häggenås' s:n: n:r 1715, tvärsadel;
» banmästaren *A. Rignée* i Munkflohögen, Häggenås' s:n: n:r 1716, järnredskap av okänd användning, funnet å Nakkerivaara fjäll i Norrbottens län;
genom inköp: n:ris 1717, flinksläde; 1718, selkrok, snidad och målad;
av hemmansägaren *Olof Carlsson* i Rösta, Ås s:n: n:ris 1719, skällband av järnklätt trä; 1720, tobaksdosa av mässing, holländsk inskription; 1725, munkpanna;
» hemmansägaren *Carl Olofsson* i Dvärsätt, Rödö s:n: n:ris 1721, selkrok, svart och gulmålad; 1722, tvänne selknän av älghorn; 1723, s. k. slirsåg, årtal 1738; 1724, gulmålad, ornerad kista, årtal 1757;
» häradshövdingen, frih. E. Leijonhufvud, Östersund: n:r 1726, fynd från en gravhög i Tuna s:n, Västernorrlands län, undersökt av givaren sommaren 1904;

av fjärdingsmannen *Anders Larsson* i Ottersgård, Lits s:n: n:r 1727, broderad kudde, årtal 1815;

» änkan *Ingeborg Eriksson* i Solberg, Hammerdals s:n: n:r 1731, kavelben, årtal 1714;

» hemmansägaren *Olof Persson Lamberg* i Solberg: n:ris 1732, såll av tagel, hemgjort; 1733, kannmått, årtal 1786; 1734, fiskkagge, årtal 1712;

» handlanden *Nils Karlsson* i Solberg: n:r 1735, ett par blå glasögon med mässingsskalmar;

» hemmansägaren *Anders Norberg* i Solberg: n:ris 1736, selkrok med liljeornament; 1737, skrin; 1765, svart skrin med järnbeslag; 1766, ett par lokträn; 1767, kardbord;

» hustru *Brita Norberg*, föregåendes hustru: n:ris 1738, drickeskanna, liten, för barn; 1739, träask, årtal 1689; 1740, siltapp;

» arbetaren *Sven Svensson* i Solberg: n:r 1741, kassaskåp för kopparplåtar;

» födorådstagaren *Sven Andersson* i Solberg: n:r 1742, mjölspjäll, årtal 1810;

» hustru *Anna Olofsdotter* i Solberg: deponerat, n:r 1744, skrin med genombrutna järnbeslag, årtal 1721;

» födorådstagaren *Olof Mattsson* i Solberg, n:r 1745, selkrok med stiliserade djur;

» änkan *Maria Göransson* i Viken, Hammerdals s:n: n:r 1746, syask;

» arrendatorn *Zackarias Olaus Hemmingsson* i Viken: n:ris 1747, mindre bord, årtal 1711; 1748, såskäppa, årtal 1718; 1749, skomakarask, årtal 1831;

» änkan *Karin Rut* i Viken: n:r 1750, smörbytta, årtal 1783;

» hemmansägaren *Per Viklund* i Solberg, Hammerdals s:n: n:ris 1751, kärnhålk; 1752, ostbunke, årtal 1774;

» hemmansägaren *Gabriel Gabrielsson* d. ä. i Solberg: n:ris 1752, panna av gjutjärn med trebent järnfot; 1753, kavelben, årtal 1682; 1754, kavelben, årtal 17/0; 1755, skrin, blåmålat med blommor, årtal 1792, deponerat.

» orgelbyggmästaren *J. Landberg* i Solberg: n:ris 1756, dörrlås; 1757, ask med inbrända ornament; 1758, vit porslinskopp;

» nämdemannen *Olof Persson* i Solberg: n:ris 1759, brudgumsväst, 1760, brudgumsväst, båda från 1800-talets början; 1761, vril, årtal 1665; 1762, koksa, årtal 1630; 1763, kläask, årtal 1837; 1764, halsduk, röd med bård i olika färger;

av hemmansägaren *Nils Nilsson* i Solberg: n:ris 1768, drickeskagge, årtal 1791; 1769, stor drickeskanna med pip;
» hemmansägaren *Olof Olofsson* i Solberg: n:ris 1770, brödask, årtal 1812; 1771, mjölksil, årtal 1836;
» födorådstagaren *Per Olofsson* i Solberg: n:r 1772, dricks-kanna med dubbla handtag;
» födorådstagaren *Anders Hellzén* i Solberg: n:r 1773, notstock;
» hemmansägaren *Per Persson* i Länglingen, Hammerdals s:n: n:ris 1774, skrin, mångfärgat, med järnbeslag; 1775, klöfjesadel, årtal 1849; 1776, hälgdagsrock;
» arrendatorn *J. A. Hallén* i Länglingen: n:r 1777, selkrok av järn;
» *Barbara Kling* i Länglingen: n:ris 1778, kavelben; 1779, skrin med sluttande lock; 1780, kopp av tågor;
» hemmansägaren *Jonas Larsson* i Görvik, Hammerdals s:n: n:ris 1781, ostskepp, årtal 1773; 1782, brudgumsväst; 1783, syask, årtal 1845; 1784, kavelben, årtal 1821; 1785, kläask, blåmålad med blommor;
» handlanden *Per Eriksson* i Görvik: n:ris 1786, fiollåda, årtal 1827; 1787, brudgumsväst; 1788, livstycke av siden 1789, vit porslinsmugg med färgade upphöjda figurer, Gustafsbergsporslin; 1790, kavelben, årtal 1774; 1791, nystlåda, fyrdelad, årtal 1790;
» hemmansägaren *Olof Olofsson* i Görvik: n:r 1792, smörform;
» *Hemming Israelsson* i Görvik: n:r 1793, putshyvel, årtal 1812;
» hemmansägaren *Anders Persson* i Görvik; n:r 1793, selkrok;
» födorådstagaren *Per Olofsson, Brännholm* i Fyrås, Hammerdals s:n: n:r 1794, klockfoder, årtal 1817;
» änkan *Brita Eriksson* i Fyrås: n:r 1795, gräddsnipa av engelskt koboltporslin;
» hustru *Engla Gavelius* i Solberg, Hammerdals s:n: n:r 1796, vävskaftträ;
» hustru *Ingeborg Olsson* i Fyrås: n:r 1797, kryddskrin;
» hemmansägaren *Karl Jonsson* i Fyrås: n:ris 1798, ostskepp, årtal 1773; 1799, skoklammer, årtal 1684;
» hemmansägaren *Johannes Johansson* i Fyrås: n:r 1800, ett större bord från 1700-talet;
» hustru *Elin Jonsdotter* i Fyrås: n:ris 1801, trälykta; 1802, ostbytta; 1803, spinnrock, årtal 1797; 1804, skrin, snidat och järnbeslaget, deponerat;
» smeden *Jonas Kihlberg* i Fyrås: n:ris 1805, dörrlås; 1806,

bägare av engelskt porslin; 1807, skrin med genombrutna järnbeslag;

av hemmansägaren *Lars Larsson* i Fyrås: n:ris 1808, del av en präss; 1809, lappkosa; 1810, tavlan till ett solur;

» födorådstagaren *Olof Andersson* i Fyrås: n:ris 1811, värktyg för tvinning av knapphålsgarn; 1812, skomakarklammer, årtal 1814;

» hustru *Brita Andersson* i Fyrås: n:r 1813, brudkuddvar, årtal 1836;

» hemmansägaren *Nils Nilsson* i Fyrås: n:r 1814, selkrok, årtal 1781;

» poststationsföreståndaren *Nils Pettersson* i Fyrås: n:r 1815, mjölkbunke, årtal 1718;

» handlanden *Nils Simonsson* i Fyrås: n:r 1816, kläask; 1817, notstock med stråke; 1818, mångfärgad halsduk;

» hemmansägaren *Paul Karlsson* i Lorås, Hammerdals s:n: n:r 1819, selkrok;

» f. tingsvaktmästaren *Janne Kort* i Lorås: n:r 1820, rund korg av tågor, överklädd av sälskinn och beslagen med järnbleck;

» födorådstagerskan *Brita Larsson* i Lorås: n:r 1821, kaffekanna av engelskt porslin;

» riksdagsmannen *Karl Karlsson* i Mo, Lits s:n: n:ris 1822, kavelben; 1823, kavelben; 1824, ostskepp, årtal 1754, 1825, täxel, för urhålkning av takrännor; 1826, skrin;

» lektor *S. J. Kardell,* Östersund: n:r 1827, kappsäck från början av 1800-talet;

» *J. O. Sundström* i Sem, Ås s:n: n:r 1828, runstav,

» *Stina Pålsson* i Palleråsen, Lits s:n: n:r 1829, mjölkstol, årtal 1742;

» hustru *Märta Persson* i Palleråsen: n:ris 1830, kavelben, årtal 1728; 1831, betsman av järn, krönt 1861; 1832, betsman av trä, krönt 1709;

» hemmansägaren *Petter Knut* i Böle, Lits s:n: n:ris 1833, kornknekt, årtal 1602; 1834, kavelben; 1835, smörbytta, årtal 1775;

» hemmansägaren *Henrik Eliasson* i Böle: n:ris 1836, selkrok av renhorn; 1837, drickessil, årtal 1768; 1838, lokträ, 1839, selkrok, snidad;

» hemmansägaren *Pål Jonsson* i Böle: n:r 1840, klövjesadel;

» häradsdomaren *Olof Johansson* i Mo, Lits s:n: n:ris 1841 spinnrock, årtal 1798; 1842, ljushålk av plåt; 1843, klövjesadel med mesar; 1844, saltkar, årtal 1826; 1845, oststol; 1846, trätallrik; 1847, knivkorg av tågor; 1848, lykta av järnbleck;

av artisten *Paul Jonze*, Östersund, deponerat: n:r 1849, brudskrift från Lillhärdal, årtal 1849;
» tandläkaren *Gust. Hiort af Ornäs*, Östersund: n:r 1850, björnstudsare;
» hemmansägaren *Erik Pålsson* i Gåxsjö: n:r 1851, borrsväng med 3 borrar;
» hemmansägaren *Lars Lindberg* i Öhn, Ströms s:n: n:ris 1852, tvänne snidade selpinnar; 1853 kavelben med rulle, årtal 1625;
» hemmansägaren *Anders Jönsson* i Lomåsen, Gåxsjö s:n: n:r 1854, selkrok av järn;
» födorådstagaren *Jöns Wallin* i Lomåsen: n:ris 1855, ostskepp, årtal 1772; 1856, bytta, årtal 1786;
» muraren *Olof Olsson* i Hållsta, Lockne s:n: n:r 1857, pilspets från järnåldern, funnen å givarens ägor invid Hållstasjön;
» skräddaren *N. Landberg*, Landsom, Sundsjö s:n: deponerad: n:r 1858, båt urholkad ur en stock;
genom inköp: n:ris 1859, skåp från början av 1800-talet från Marieby; 1860, kavelben med rulle, årtal 1750, från Lugnvik, Ås' s:n;
av nämdemannen *Jöns Danielsson* i Föllinge s:n: n:ris 1861, romflaska av grönt glas; 1862, tekanna av porslin; 1863, löpebytta, årtal 1744; 1864, broderad kudde till flinksläde;
» hemmansägaren *Olof Olofsson* d. ä. i Lägden, Föllinge, s:n: n:r 1865, repmaskin;
» hustru *Ingeborg Jonsson* i Ottsjön, Föllinge s:n: n:ris 1866, handdukshängare; 1867, paradhandduk; 1868, kavelben med rulle;
» hemmansägaren *Olof Olofsson* i Backen, Ottsjön: n:r 1869, mjölkflaska, årtal 1797;
» chauffören *Per Jonsson* i Ottsjön: n:ris 1870 och 1871, tvänne selkrokar med lejon; 1872, selkrok i bågform;
» faktor *Frans Hedberg* i Hotagen: n:r 1873, silträ, årtal 1711;
» hemmansägaren *Erik Pålsson* i Ottsjön: n:ris 1874 och 1875, tvänne drickeskannor; 1876 och 1877, tvänne trätallrikar; 1878, arbetsselkrok; 1879 kärnhålk, årtal 1761;
» torparen *Paul Israelsson* i Backen, Ottsjön: n:ris 1880, dörr med järnbeslag och nyckel, fig. 9, pag. 174; 1881, brädlapp med årtalet 1735, från den lada, vari förenämda dörr senast setat;
» hemmansägaren *Erik Hansson* i Ottsjön: 1882, kavelben; 1883, vägghylla; 1884, träplog;

av *Anders Persson* i Svaningen, Ströms s:n: n:r 1884, häckla, årtal 1755;
» *Mattias Mattsson* i Svaningen: n:r 1885, låda, årtal 1801;
» *Brita Larsson* i Svaningen: n:ris 1886, vrilkopp, årtal 1765; 1887, mjölkbunke, årtal 1787; 1888, flinkslädkudde, broderad;
» hustru *Anna Sörlin* i Söre, Lits s:n; n:r 1889, kaffeburk av trä; (n:ris 1884—1888 insamlade av jägm. G. Sandberg i Strömsund.

Dessutom har föreningen erhållit

a) i utbyte mot föreningens tidskrift:

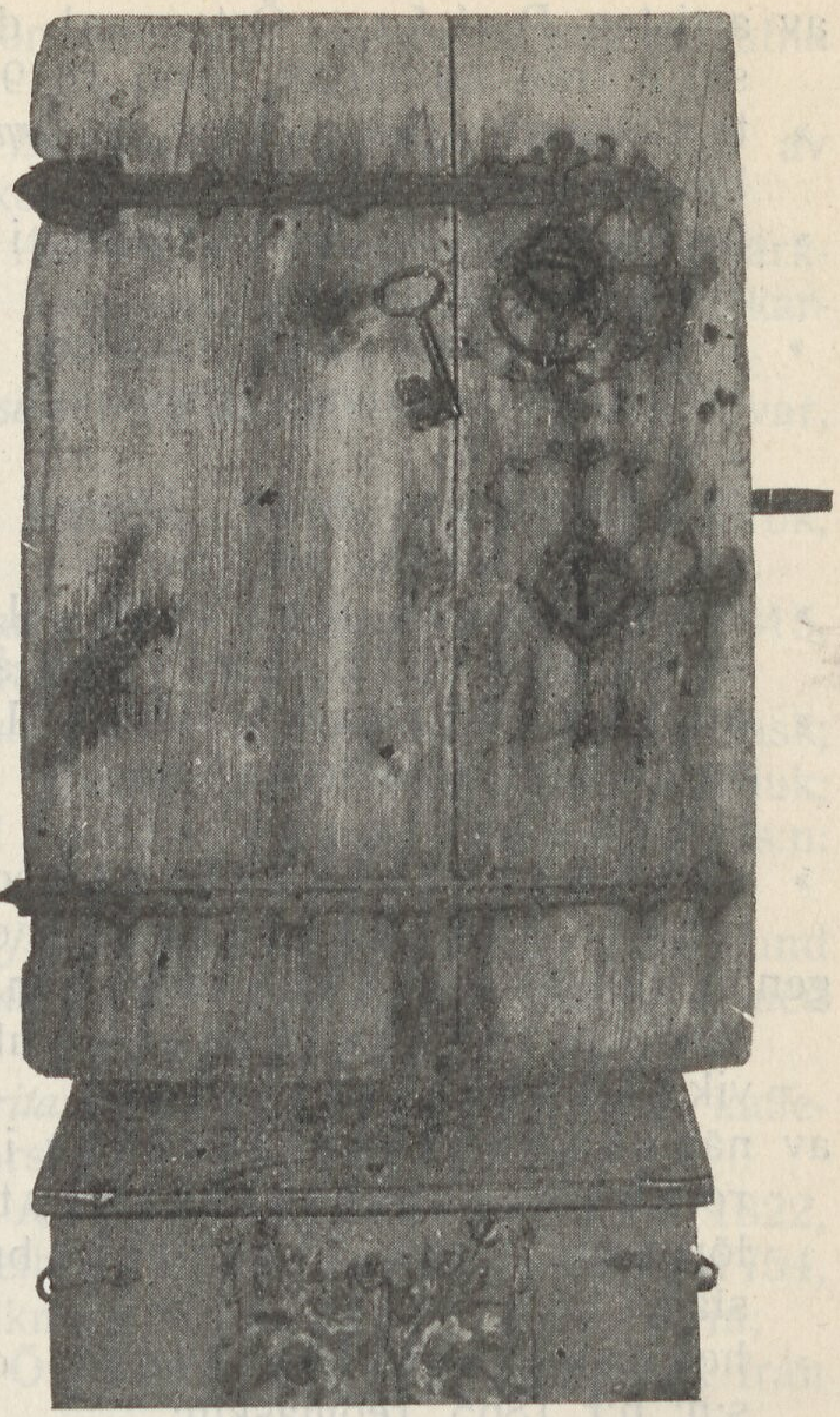

Fig. 9. **Dörr med vackert järnbeslag, lås och nyckel från Backen, Ottsjön.** (J. L. F. n:r 1880. Storl. 1.28 m×0.85 m. (Inunder **Kista** fr. Lit. J. L. F. n:r 1112.)

Gäfle, av Gästriklands fornminnesförening »Meddelande» 1911;
Göteborg, av Göteborgs och Bohus' läns fornminnesförening: »Bidrag till kännedom om Göteborgs och Bohus' läns fornminnen och historia», 32. och 33. häftena;
Helsingfors, av Finska fornminnesföreningen: »Tidskrift» XXV; »Finskt museum» XVIII;
Leipzig, av Museum für Völkerkunde: »Jahrbuch 1910», Das Mammuth von Borna»;
Malmö, av Malmö museum: »Dess förvaltning och tillväxt under år 1911»;
Rock Island, Ill., U. S. A. » Augustana Library Publications, number 7»;
Stavanger, av Stavangers Museum: »Aarehäfte for 1910; 21 aargang»;

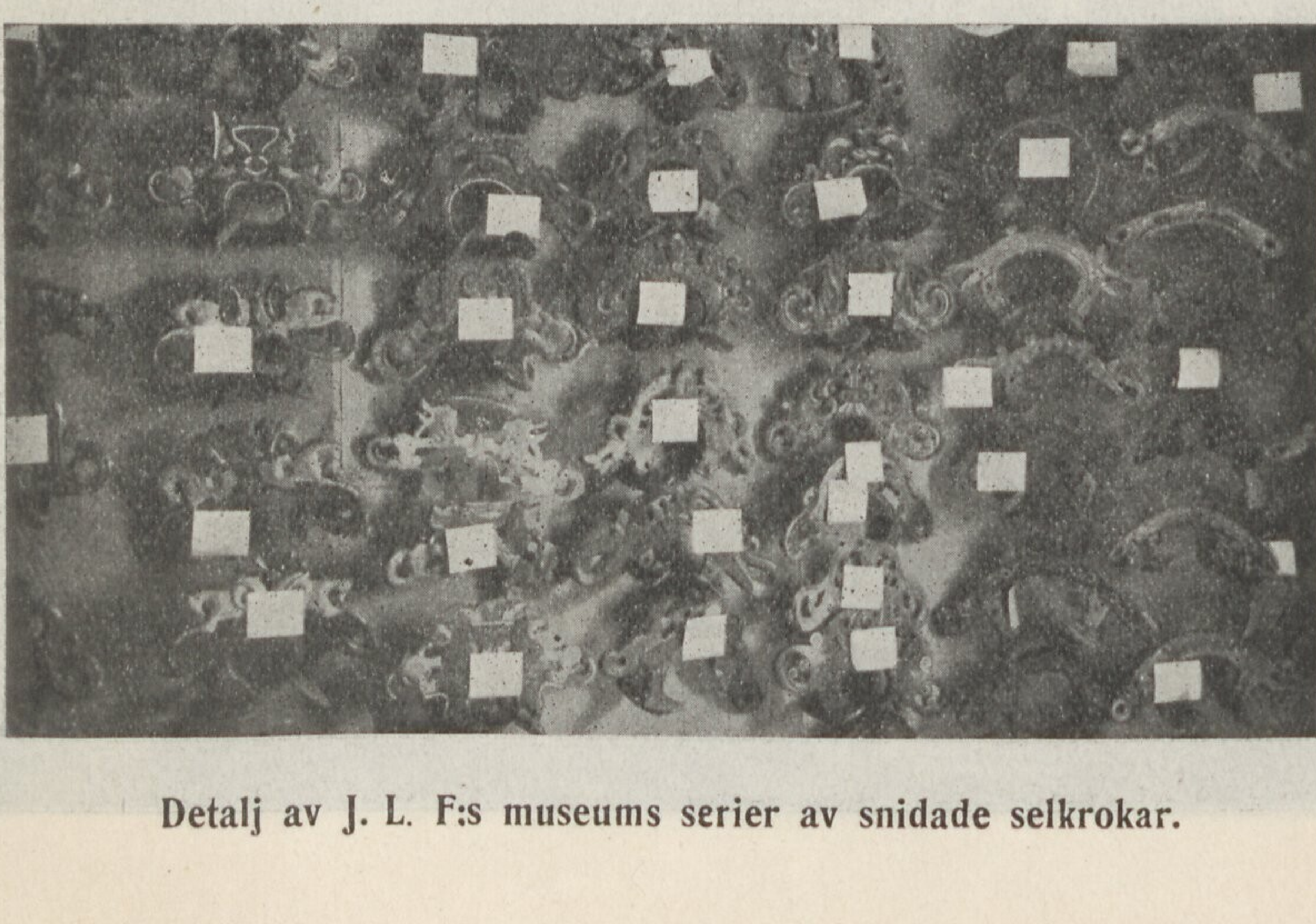
Stockholm, av Kungl. Vitterhets, Historie och Antikvitets Akademien »Fornvännen» 1911, 3. och 4. häft.: 1912, 1. häft.;
av Nordiska museet: »Fataburen», 1911, 3. och 4. häft.; 1912, 1 och 2. häft.;
av Svenska turistföreningen: »Årsskrift», 1912;
Strängnäs, av Södermanlands fornminnesförening: »Bidrag till Södermanlands äldre historia» XV, »katalog över Södermanlands fornminnesförenings kyrkomuseum i Strängnäs»;
Trondhjem, av Det Konglige norske videnselskab: »Skrifter» 1910 och 1911; »Fortegnelse over Selskabets skrifter 1760 —1910»;
av Trondhjems fornminnesförening: »Trondhjems katedralskoles historie», av A. E. Ericksen;
Uppsala, av universitetsbiblioteket: Årsberättelse för år 1911;
av Upplands fornminnesförening:» Tidskrift» XXVIII;
Washington, U. S. A., av Smithsonian Institution; »American historieal association, annual report for the year 1909;
Västerås, Västmanlands fornminnesförening »Årsskrift VII»
b) av författaren, d:r Haakon Schetelig: »Smaa bronce: spænde fra Folkevandringstiden, separatavtryck av Oldtide n», Stavanger 1910.

Tillägg.

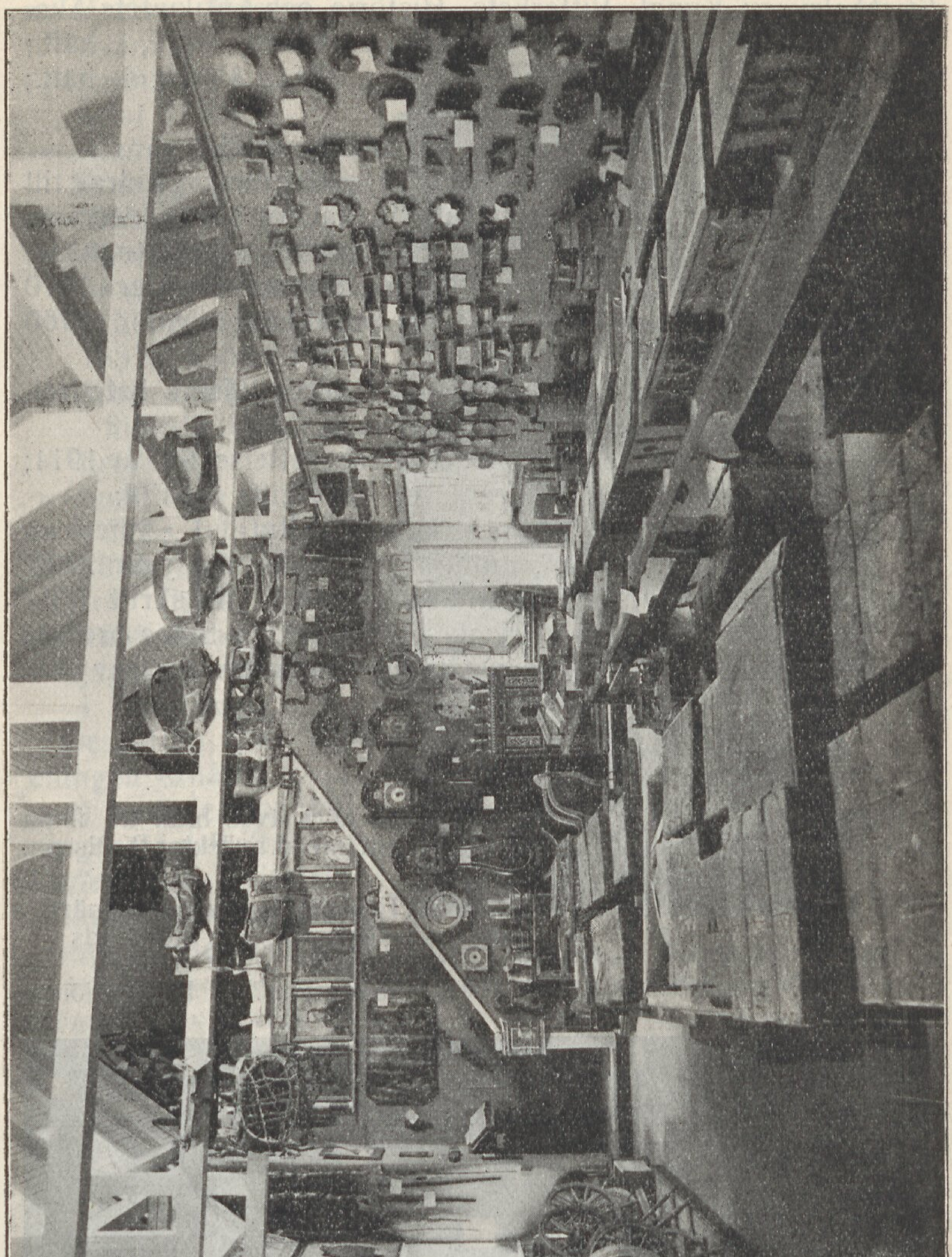
Häft. 3, 1912, pag. 151: till fyndet n:r 964 höra även bitar av flinta (även kristianstadsflinta), kvarts och slipat ben (medd. av lektor P. Olsson.

Rättelse.

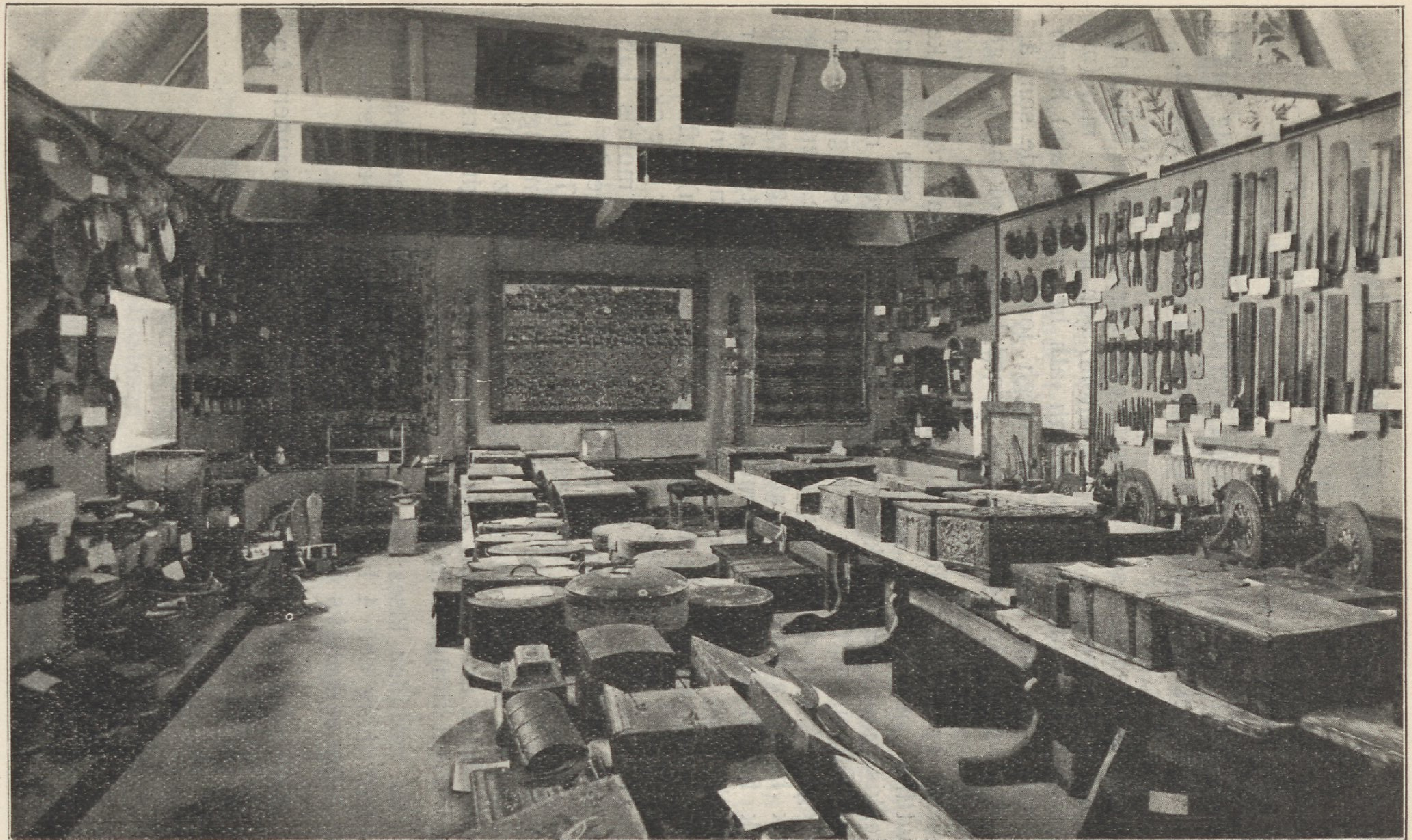
Häft. 3, 1912, pag. 150, r. 5 nedifr.	står: Edalsnäset;	läs: Endalsnäset
» 151, » 18 uppifr.	» Ragunda	» Revsunds
» » » 23 »	» Stupen	» Strupen
» » » 27 »	» Bollegsjön(?)	» Balsbysjön

Detalj av J. L. F:s museums serier av snidade selkrokar.

Interiör från stora salen i Fornminnesföreningens museum.

Interiör från stora salen i Fornminnesföreningens muséum. I bakgrunden **Överhogdalstapeten.**

Fornhandlingar rörande Jämtlands län.

Utgivna av *S. J. Kardell.*

239.

1550. Olof Svensson i Hvattjom överlåter emot vederlag jord i Hanabacken på prosten över Jämtland herr Erik i Oviken.

Alle danneme(n) som thz breff see heller höre lesas bekennis iagh olaff swenssz oppe hwatj(om) adh iagh mz mino(m) son swen raadh ok handelagh ath hederligh ma(n) h(err) e(ri)k i owikin haffir lösth megh iordh til hande som är XVI m(ar)k kiöp ligende i min gaard Hwatem ok haffir iagh wnth honu(m) eith engh igen ligende i hanabakken som han sielff wp röth haffir mz saa fforordh ath han rödhr ikke wttffor aakerlandith wtan östhwtt saa mykett som ho(nom) tekkis imoth hellebakkin ok thr aff skal han gere mz megh i sk(if)th ein settwndh*) ty skel iagh fforsk(re)ffne engh wndan megh ok mino(m) arffwingom op wnder ffor:de h(err) e(ri)k ok ha(n)s arffwinger til alle odhals ok euerdeligh ego ffrith ok frelsth ffor alth yttrmere aaklagan effter ty han haffir lösth megh godhe eghe til hande hk om th sama engh bliffir ssaalt saa skal th biudis megh hellr mino(m) arffuingom igen Tesse godhe me(n) til witnis som när wor byte ok kiöp giorth war ok engith affstakath som år h(err) mo(n)s kappelan i Ouik mo(n)s melssonn po bakke olaff i gerde mortin (i) sundh e(ri)c i monsaas olaff skomakar. Til ythrmere skel ok foruarilsse herom beder iagh olaff hemmi(n)gsz lagma(n) att han sitt insigle henge laate wndhr thz b(r)eff som sk(ri)ffuith är i ouikin an(n)o d(omi)ni MDL heligh kors dagh po hösth ti(n)git i m(ysk)ie.

På baksidan läses: Jtt b(r)eff på Hanabakke Leest på ouig--skatt thing den 4 Februarij 1608 — Leest paa ouigns skatte thing som holldtis i Myske den 13 Febr. 1609.

Originalet, på pergament, tillhör f. landstingsmannen Anders Svelander i Joxåsen, Oviken.

---

*) = 1/6 (Meddelande av d:r K. Ljungstedt.)

240.

1572. Jon Jussesson i Ångsta byter jord med Olof Nilsson i Rise.

For allom mannom them som thz.e breff hennder fore at kome Bekienndes ieg mig ionn Jussesonn at ieg haffuer Bytthz iord ij iord med Oluff Nilsonn ij riise och gaff ieg hannom mijnn part ij aangstad liggienndiis ij lopne som er ein thridie part oc ein syster deld ij fornemde aangstad och ther ijmot gaff hannd mig Igienn eit Bole liggienndiis ij Bronnflo sognn som heither thaskeuig oc var hanns hustru gods oc gaff hannd emillem XXX ij gamle markestyckie oc haffuer ieg Bytthz fornemde tridie part ij aangstad wnndinn mig oc mijne arffuinge oc vpunder fornemde Oluff Nilsonn oc hanns arffuijnge tiill odill oc Euerdelig Eigdom med lundom lottom vatnn oc veidestod som ther tiill ligger oc leged haffuer fraa forne oc nye Innthz wnndinn thaginndiis ij naagre maathe friit oc frelst for huer mannd oc var thz.e Bytte laglig giort med hannde bannd oc ein vbrytligle stadsfestelse the gode mend tiil withnesbyrd som er Nils Jennsonn ij hakeseg Oluff Siursonn ij rosbord Eriick ij loke Eriick ij Engie Siurd po forstad Jenns po forstad att Saa ij Sanijngenn er som forschriiffuid staar Beder ieg Niels Bodelsonn wor lagmannd att Besiigle thz.e Breff med fornemde nils Jenson oc Eriick ij loke som schriiffuid er po honngstad aar epther guds Byrd. DLXXII.

Remsor till tre sigill vidhänga.

Originalet, på pergament, lär vara sålt till en samlare i Brunflo.

241.

1500-talet. Peder Eriksson säljer ett kvarnställe till Laurits Gudfastsson i Orrviken.

Alle gode dannemend de som detta Breff seer eller høre læses [— — — jeg Peder Erick] sen och giör for alle witterligit att ieg mett beraat hug, samt oc mett [— — — solt] haffuer Lauritz gudfastsson ij oruigen jtt quernstedell, ligende [— — – for en] koe och fire mark pening, nech gaff hans arffuinge mig 1 daller oc 2 mark ij suno, ieg Bekiender mig Peder Erickson, att haffue op[peborit af Lauritz

Gud]fastsson och hans arffuinge gott for god betaling, Thij affhender [ieg fra mig oc min] arffuinge oc efftherkommere föd och vföd, och opunder forbemelte [Lauritz Gudfastsson, hans arffuinge och] efftherkommer, föd och vföd, for.ne quern-stedell thill alle odell [— — — —] och liggett haffuer, fraa gamle tijd, Jntett vndertagett vdj nogen [maade — — — mett hande] bandt och en vryggelig stadfestelse, att hoo som samme kiöb [bryder skull] kallis ordt Löss och böde kongen fulde Breffue brudt ligeuell [— — — —] thill dette wort kiöb och forligelse war Olluff Mattsson ij O[— — —] och thill ydermere vittnisbyrd att saa ij sandhed er haffuer ieg P[eder Erickson — — —] vnder och venllig ombed[it] vor Langmandt Erllig och Velbyrdige [— — — — —] uig, att besegle mett mig dette Breff, Actum Orgaarden den 4 [— — — — — — —] (trol. 1500-talet.)

Orig., på perg., tillhör prosten Bergman i Oviken. Det har förut gjort tjänst som bokpärm.

242.

1635. Genom laga syn fastställes gränsen mellan Rörön, Bölet och Månsåsen.

Avskrift efter en på 1700-talet gjord avskrift.

Wij Effternemde Jens Mickelsson, tingsskrifware i Jemteland, Peder Oloffsson i Negsted, Mårten i Sindberg, Peder Mårtensson i bilsted, Olof Pedersson i Wije, Anders i Bierme, Tomas i Ölsted, Christoper i Skåtgård, Olof Olsson i Sunde, Nils Jonsson i Hallum, Peder Jonsson i Hallen, Simon i Backe, Olof Olsson i gofrasum, alle Edsworne lagrätes mänd af Hackåhs och Owick Tinglager, giöre alle witterligit, att anno 1635 d. 26 october woro wij wed Kongl. Maij.stz fogdes Erick Christenssons Närvärelse lagligen enedt i skog Syn emellan Anders i Rörön, Peder i bölet och Jonn Hämingsson i Månsåssen om deres tillfäldige eigedeler, the om Twistede, då effter lagtilltal.n och genswarn, blef det således der om wänl.n och till med hande band samt och förlicht, att märket emellan Peder i bölet och Jon Hemingsson skall were från Bonke bro och bent neder i Bleke Kielle; och

skall Peder igen gifwe till Jon Heminsson så månge Kiärfwe löf, som han hafwer utkast och förkomit för honom, och seden flöte sin lade nedpå sit, hwor han will, och betalle till Jonn, hwis höö som han inden Rätte märket slagit hafwer, och det till wåren först kommandes, att dannemänd kan det skatte el. wärdere; där näst giorde Peder i bölet sållädes semb och förening med Anders i Rörön, att märket dennem emellan skall begyndes i åkroken och i Bonckbrohelle, och skall Anders i Rörön hafwa sit qwarnställe igen, som liggendes är wnder rörön, dåck derföre igen at gifue till Peder i bölet Sex ort, som han hafwer then i Pante för, des till witnisbyrd under wåres Singnater:

Datum ut supra

L.S. Ss Ss Ss Ss
Ss Ss Ss Ss Ss Ss

Med ordinalet lika lydande witna Johan Boman, Erich Jöransson i Höge, Jon Jonsson i Röde och Ol. Svens i d:o

Originalavskriften tillhör förre hemmansägaren Jöns Olofsson i Månsåsen.

243.

1643. Mårten Andersson i Hovermo säljer ett ödegods i Heljebacken till kyrkoherden Jens Henningsson i Oviken.

Wij effterskreffne Hans anckerssenn Tingskriffuer, Nielss Joensson (i) Hallumb, peder pedersenn (i) opaasenn, Oluff Ollsenn (i) aasemb, Gudmund pedersenn (i) Mattnes, Erick Kieldsenn (i) torsaas och Joren Mogensennn (i) backen, Laugrettismend aff Ouigens tinglaugh Kienndis och Giör Vitterligit att Anno 1643 denn 22 Martij paa Ouigens allmindelige Vinttertingh, offueruerendis Erligh och Vellacht Mand Hening Skytte kong. Maytts Fougitt offuer Jempteland, komb for Rette Morttenn andersen (i) hormou, gaff for oss och meenigheden till kiennde, att hand med sin kiere faders anders Ollsenn nu och neruerende, hans Villie och Söskenndes sambtöcke haffde undt och soldt till hæderlige och Wellerdt Mand her Jens henningsen pastor her sammestedtzs et Ödegoodtzs liggendis ved hellebackenn for LX Rigsdaller, hand

tillfulde Nöije samme pengr oppebaaritt haffuer, huorforre hand affhennder fraa sig eller sine arffuinger for.ne Öddegodtzs op vnder ofte her Jens henningsen och hans hostrue, dj eller dieris arffuinger att nyede och beholde till euindelig eigendomb, ångerlöst och wpaataldt, aff for.ne Mortenn andersenn eller nogre hans arffuinger i alle maader. — Diss till Windissbyrd at saaleedis WRyggeligen holdis skall haffuer iegh Morttenn andersen mitt zignett först hernedenn forretrögtt, och till ydermeere bekrefftellse vnder sorrensschriffuerens, och wij 6 laugrettismendtzs vorris forseiglingh, som stadfest och giort ehr paa Ouigens tingh, aar och daugh vt Supra.

Jöns Andhersson	Anders Oluffson	8 sigillremsor
i Backe.	i Hälliebacke.	
(bomärke)	(bomärke)	

Originalet, på pergament, tillhör förre landstingsmannen Anders Svelander i Joxåsen, Oviken.

244.

1649. Erik Persson i Månsåsen köper Månsåsgården, nu Månsgården i Månsåsens by av Sunne socken.

För Allom Them, Som Thetta Breff (i) Händer Förekomma, See eller Höra Läsas, Giör Jagh Pehr Clason, Lagmans Dom j Vărio haffvandes j Jämptelandh och Herredalen, oppå den Edle och Högwälborne Herres, Her Axel Oxenstiernas, Greffves till Södermöhre, Frijherres till Kimitho, Herres till Fijholm och Tijdön, Riddares, Sweriges Rijkes Rådh, Cantzelers sampt Öffverlagmans Öfwer Wästernorlanden medh Lappmarken, Jämptelandh och Herredalen wägna, Att åhr effter Christi bördh Ettusendh Sexhundrad Fyratijo och Nijo Den 18 Septemb.: När laga tingh höltz medh Allmogen Uthj Frössöö lähnsmansgårdh, Nährwarandes Befallningzmannen Ehrligh och Wälbetrodd Pehr Erickson sampt de Tolff Edswohrne Laghrättesmän — Samma dagh præsenterade Ehrligh och beskiedeligh Man Erick Pehrson j Monsåsen en wälbeseglat, Underskrefwen och Laghbuden Kiöpeskrifft; Förmälandes dedh han hafwer Månsåssgården, som han nu besitter, räcknandes till Fem tunnors Uthsädhe, Och för den samme åhrlagdt Etthundradhe och Fem Rijckzdaler in Specie till rätte arfwingerne, Som åhr först till sin Swährmoder Hustru Märitha Jonsdotter, Sahl. Anders Michilsens j Fanbyn, Tijo Rijckzdaler och de Ellofwa medh till fallen lägen-

heet eller Jordebythe; belöpandes på en Syster part; Item inlöst aff sin Hustrus Skylde fränder och Syskonebarn Fyra tunnors Uthsädhe Uthj bem.te Månsåsgården, Aff Nils Oluffson j Låssböle Ett tundhsäd, derföre gifwit Tiugu och En Rijckzdaler; Jtem till Oluff Siulson j Bierme ock Tiugu och En Rijckzdaler, Jon Hellieson i Fillnäset Tiugu och En Rijckzdaler sampt till Jon Håkansson j Mijske Wäster Elff Tiugu och En Rijckzdaler, alle företalde lijka uthi bör(dh) och arfwinger till offtabe.te Månsåsgården, och till fullo nöije opburit den sidste — medh den förste penningh, som Kiöpebrefwet noghsampt Uthwijsar. Och är på alle sijder medh handebandh och sämio w(äl fö)rlijckt; — Dy affhände de samptlige — — — — och offtabe.te Månsåsgården ifrån sigh och sine arfwingar, födde som ofödde, och op Under Erick Pehrson och hans sanne lijfsarfwingar medh Huus och Jordh, Skough och Marck, Fijsk och Fijskwatn, Qwarn och Qwarnställe i Marby och fierran, inthet Undantagandes j någon måtto, som der Under legat hafwer eller medh rätto här effter tillwinnas kan. Och det altsammans hemblade och tillägnade offtabe.te Erick Pehrson j Månsåsen, att han med sin hustru och barn sampt effterkommande arfwingar, fridt och obehindrat för föddom och oföddom, till ewärdeligh oklandrat Odels egendom, besittia, niuta, bruka och behålla må. Och emädan detta kiöp alt lageligen skiedt är, medh parternes godhe samtyckio och iaordh, medh zegel, vittnom och handebandh, med oryggeligh förordh och ähr lagbudet och lagståndit, efftersom Sweriges lagh det fordrar, Derföre dömbdes det alt fast och oryggeligit ståå och aldrigh åthergå, widh den plicht och booth som lagen förmäler, och lijkwäl stå och blifwa som nu dömbdt och giordt ähr. — Desse effterskrefne Ehrlige och beskiedelige dannemän suto då j rätten och äre här faste wittne till, N: Pehr Pehrson i Berge, Nilss Gunnarson, Lähnsman, Sten Larson i Swedie Måns i Tanne, Erick Erickson i Hoff, Oluff Oluffson i Lixsiö, Oluff Giölson j Giärde, Hemmingh j Stensgården, Gerhard j Långåker, Swen j Tanne, Måns Erickson i Orwijk och Pehr Jonson j Dalen. Och detta till ythermerha sanningz bekräfftande trycker iagh mitt wahnlige Signethe här under. Actum Loco, Anno et die ut supra.

Pehr Classon.

Nedanför en liten dosa för sigillet, som nu är borta. Originalhandlingen, prydligt skriven på pergament (kalvskinn) tillhör fru Karin Jonsson på Månsgården i Månsåsen, änka efter handlanden P. O. Jonsson.

245.

1651. Gränsen mellan Höge och Wälje fastställes.

Anno 1651 Den 19 Augustij, Tå Jagh Pehr Clason, Underlagman j Jämptelandh och Herredalen, Laga Syhn gick medh desse 12 Edswohrne Uthäradz männ som ähr Pehr Jonsson j Gustadh, Oluff Gudmundson j Optandh, Erich Oluffson j Giäle, Morthen Jonsson j Wijken, Oluff Kielsson j Öfwerbyn aff Brondflodh Tinglagh, Jon Iliansson j Trapnäs, Anders Jacobson i Hogne, Oluff Enarsson j Öfwerhallen, Erick Erichson widh åhn, Jon Oluffsson i Moo, Bengdt Jönsson j Wästanöö och Pehr Jönsson Jbidem aff Hallens Tinglagh, Emillan Befallningzmannen Wälb.tt Pehr Erickson Niure j Höge på den wästre sijdan, Marbygården den wästre, Kläppe och Weliemannen å den östre sijdan, någon skough byerne om twistade, att råå och röör dem åthskillia kunde, på det den ena den andra ingen oförrätt j granlaget tillfoga. Altså hafwom wij i dagh, effter bäggie parternes samtyckio, recte kosan effter Compasen gångit ifrån Höge hufwudrådh begynnandes j Ramsiöö Åmynne och wijdar till skougz Söd wäst, dädan och till Welieåhn, Uthj en Stor sten hos hwilken en Fuhru ähr ståendes, sädan effter samma sträck öfwer Dilne myran och till Weliemannens fäbodwägh, ifrån hwilken wägh och till Ramsiöö åmynne ähr Etthundrade Sextijo och Twå mälingar, Och är ifrån samma wägh, der mann på honom kommer och öfwergår milan ath uthmäta, till Weliemannens Fäbodar Fämptijo3 mälingar, som på Högemannens skough liggia uthi Wäst Nordwäst, bör derföre Befalluingsmannen effter samma sträck gå i Södwäst öfwer wägen Nijotijo och otta mälingar för åhn hans skattmihl effter lagh blifwer fullgiordh, Och hwadh som finnes k[uer] innom förtalde råå och röör ware sigh ondt eller godt, nyttigt eller onyttigt på Wästre sidan, Hafwom wij kiendt effter yttersta wetskap wårom at lyd- och lända under Högemannen egendombligen, niuta, bruka och behålla, såsom andre Landzens Inbyggiare, hwilka medh råå och röör omröstade effter lagh äro, Opåtalt besittia — Detta wij medh wåre nampn, Signethen och Bomärcken bekräffta wele, att sålunda syhnt och bäggie parternes skatte milh åthskild t hafwe, Witt-ne Wij Undertechnat.. Actum Bäck, Anno et die, ut supra.

Pehr Classon
sig.

Pehr Jonsson. (bom.)	Oluff Gudmundsson, (sig.)	Erick Oluffsson, (bom.)

Morthen Jonsson, (sig.)	Oluff Kielsson, (bom.)	Jon Jliansson,
Anders Jacobsson,	Oluff Enarsson, (sig.)	Erick Erickson, (sig.)
Jon Oluffson, (sig.)	Bengdt Jönsson,	Pehr Jönsson. (sig.)

Såssom man finner dette Synebreffwet utj alla sine Clausulis gählågt och gåt, ty will Iagh det hafwa Confirmerat, med påbiudandhe att ingen skall hafwa magt derå i någon måtto att klandra. Actum Brunflods landsting. A:o 1665.

Carl L. Sparre. / A. Blix.

Originalet, på pergament, tillhör Marby kyrkomuseum.

246.

1652. Protokoll över i Oviken förrättad prostvisitation.

Acta Visitationis classicæ peractæ in Owijkiän den 5 Octobris 1652.

1) Blef af Rev. Dn. Andrea*) Loci Pastore sampt församblingen bewilljadt Hustru Ingebor Andersdåtter, Sl Hr Jönses**) efterlefwerska, den Stoel i Kyrkione, i huilcken prestens piigor sit wahnlige Stedh tillförran hafft hafwer, med den Condition att prestens pijgor herefter stijga uthi dhen wahnlige kyrkiogångs bänkien; Och derföre hafr Bem.te Hustru Ingebor gifwitt till kyrkian Sex RijkzDr in Specie, och oachtandes dhen messingliusstaka, hon till kyrkian godwilligen gifwit hafwer.

2) Böther till Consistorium anbelångende, då befands der en Soldat, Joen Siursson i Hva:tjom, som med lönskoleija sigh försedt, dock med echtenskap forbättret hafwer, böther derföre efter holldne i Sunne Synodi besluth, Art. 4, till Consistorium twå Dr Silfrmynth.

---

*) Andreas Elavi, prost och kyrkoherde i Oviken 1651 eller 1652 —1682.

**) Jöns Hemmingsson var kyrkoherde i Oviken från tiden omkr. 1630 till sin död i slutet av 1650 eller början av 1651. Han var gift med Ingeborg Andersdotter, antagligen dotter till länsman Anders Olsson i Oviken.

3) Kyrkiotienstis försumellsse weet ingen uthaf. Klagar dock Rev. Dn. Præpositus dedh eij tredie part aff Ungdomen t llstede war.

4) Bönderne tillkännagifwa sigh hafwa Uthgifuit till prestegårds Vpbyggiende först en half Rijkzdr dernest en mark danske, befinne doch lijkwell sådant eij å sijna, uthan å Prestens och Öfwerbygningshuus anwent wara, begära derföre att, så frampt H.u Ingebor sijna tillsagde af Reverendissimo Dn, Superintendente sampt Consistorialibus, öfwerbygningshuus afförer, de då måtte deras vthgifna peningar och wijdare bekostningar igien af henne bekomma. Hustru Ingebor twert emot tillsäger sigh gierna wille låtha samma huus blijfwa, så frampt hon en lijthen godwillig part aff Hans Wyrd.heet Hr Andreas bekommer, huilckett om eij skee kann, då remitteras alltsamman till Consistorium Hernodianum.

5) Blef och in Visitatione Classica handlet om Giäldens huse, som äre

1. En Herre Stufue medh Nattstufuu och Kammer wäster på gården.
2. En Käller Stufwu öster på gården.
3. Ett Lofft med twå öfuer och Underbodar Söder på gården.
4. Ett Kornhärberge.
5. En Kornlada med twå gålf och een logha.
6. Ett fäähuus med 24 båås.
7. Ett stall med 12 spiltor, nembligen

Att Owijkiens Sokin haar wthlofwatt sig wela hålla wiidh lijke Herrehusett och Kornehärbergett i ladugården Ståår. Myske Socken will Stalden, Källerstugun och Loftett med the twå Vnder och öfuerbodhar widh magt hålla. Hackåås Socknan haar samtycht Kornladhen och fähusett. Huilckett sålunda aff heela Owijkiens och thess annexers inwånare samtyckt wara bekänna wij Underskr.ne aff huar Socken; Som till thess bekrefftande framkalladhe woro, medh wåra nafn och bomerkiar her neder Under.

Nills Pedersson Länsman i Owijkian (Bom.)	Anders Olofsson i Helligbacken (Bom.)
Joen Pedersson i Boothååsen (Bom.)	Morthen Andersson i Helligbacken (Bom.)

Jöns Andersson i Miehla (Bom.) — Jöran Andersson i Landsom (Bom.)

Olof Olofsson i Åsen (Bom.) — Lars Jonsson i Ångroon (Bom.)

Anders Hans(on) ders (Bom.) — Peder Olofsson i Negstadh (Bom) — Peder Joenssen i (W)ijnelfwen (Bom.)

Erick Christophersson i Erstadh (Bom.)

Dette sålunda med heele församblingens Consens aflupit wara, bekänne wij Underskr.ne

Olaus Petri Drace past. B. et p. pst. — Mogens Persson H. F. S. egen hand.

Petrus Nic. Berghemius Sch. owig. pædag.

Olaus Erici Alsenius Comm. in Vndersåker

Originalet på papper, tillhör Ovikens kyrka.

247.

1670. Sundvis Pedersson i Hvattjom och hans hustru Kerstin Olofsdotter upprätta inbördes testamente.

Copia.

För Allom Them, som thetta Breef händer Förekomma till att Läsa eller Höra Läsas, Tå Uppå hans Kongl. Maij.tz Sampt Sweriges Rijkes Högt Betrodde Mans, Råds, Rijks Ammirals och Öfwer Lagmans öfwer WästerNorlanden, med dess underliggiande Lappmarker, sampt med Provincierne Jämpteland och Härieådalarne, så ock Academiæ Carolinæ Cantzler, Dhen Högwälborne Grefwes och Herres, Hr Gustaf Otto Stenbock, Grefwes till Bogesund, Frijherres till Crone Bäkz och Öhresteen etc. Wägnar, Giör Jag Johan Larsson Ner-

belius, här med witterligit, att åhr effter Christi Börd 1670 d 29 Octobris, Tå Laga Ting höltz medh Allmogen af Owijkens Tingelagh, närwarande Cronones Befall. Man Wählbet.de Daniel Bertilsson, och underskrifwen Nämd. Ibland andre Sakers och ährenders förrättande, som på berörde Dato förehades, ransakades och afdömdes, trädde för Rätten Ehrlig och Beskedelig Danne Man Sunwis Pedersson i Hwattiom och Owijkens Tingelagh, Præsenterandes en trowärdig Lagbudin Testamentz Skrifft, de Dato 20. Octobris 1670 hwar med han tillkiänna gifwer, huruledz han för Säx Åhr sedan begaf sig uti dhet Helga Ächtenskapet med sin närwarande Maka, hustru Kiärstin OlofzDotter, Sahl. Jöns Jonssons efflerlefwerska i Hvattiom, med hwilken han uti allsom största sämia och kärleek såsom ächta folk ägne och böre sammanlefwa, dock lijkwähl förmedelst Guds Gudomeliga Providens och Allwijse Rådh, uthi dheras ächtenskap ingen Lijfzfruht beskiärdt är, och å både sijdor barnlöse, Hafwa förthenskull contrahenterna sinsemellan som längst lefwer, hwar andre Testementerat, och uppdragit all sin egendom uti löst och fast, i bemelte Hwattioms Byy och Owijkens Soch, bestående af 3 tunnelandh, med alla dess tilliggiande Lotter och lunder, som dhe med sin aflinge och samnade penningar i gården tillhopa inlagdt hafwa, så uthi löösöre som dhet fasta, oklandrat att åthniuta, nyttia, bruka och behålla, för hwar sine arfwingar, hälst emedan ingendhera personen något ärfft, som Tolfmän uppå tillfrågan dels tillstå, dels och bewijses af bifogade Document, af Dato d. 14 Februarij 1664. hwarutinnan hustru Kiärstin Olofsdotter hafwer uti underskrefne goda Mäns närwaro lagl.n kiöpt och sig tillhandlat sin förra Mans, Sahl. Jöns Jonssons effterlåtne egendom uthi löst och fast, af Broderen Erich Jonsson i Norrige, Fosnäs Prästegiäldh och Numedahls Lähn, honom arfwel.n tillföll, dherföre nöyachtel.n gifwit Ottatijo Rdr: som Wördige Probsten och kyrkioherden Hr Anders Elfwij, LänsMan Jon Jonsson Muur, Nils Hansson i Orrgården och Hans Mattsson i Wijken, med sine Namn och Signeten betyga. Men effter dheras bägges dödedagar, uppdrages dheras egendom, rätta arfwingarne effter Sweriges Lag, att skiffta och dhela, Allenast dhetta præcaverades, dher Hustrun förr genom döden afgår, och Sunwis sedan till ett annat giffte ährnar sig begifwa, då ryggias dhetta, och arfwingarne tillskifftes gå Då emedan dhetta Testamente Lagl.n händt och skiedt är, för lag och rätta kundgiordt, och stadfästadt, och ingen fans som här emot sade, el.r hade att säga, hwarföre dömde Jag med Nämden bemelte Testamente, skall oryggel.n stånda och eij åter-

gånga, wijd boot som Sweriges Lag förmår, och lijkwähl sedan dher wijdh förblifwa, som det i Bookstafwen lyder, och uttrycker, och till föllie af 9 Cap. Jordh och 14 Cap. Kyrkiobalken. Tesse effterskrefne Ährl. och Beskedelige Dannemän af Tolften, sutto med mig uthi Rätten, och äro här till fulfkoml. Wittnen, Jöns Jonsson i Mattnäs, Jöns Andersson i Backe, Erich Esbiörsson i Byom, Anders Jonsson i Swänsåsen, Jöns Nilsson i Swedie, Måns Ericksson i Sölfbacken, Swen Larsson i Hwattiom, Per Olofsson i Backe Olof Simonsson ibidem, Per Jonsson i Wästnår, Swen Persson i Häggen, och Jöns Nilsson i Tåssåsen. Till yttermehra sanningz hekräfftande, bifogar jag med egen handz underskrifft och wahnlige Signete.

Johan Larsson Nerbelius
L. S.

Anno 1699 d. 8 Novembr. på Owikens Laga Tingh uppläst Wederböranderne till all giörlig rättelse som med Tingelagetz Sigill på begiäran attesteras af

Erich Sparrman

Copian, på pergament, tillhör Marby kyrkomuseum.

248.

1670. Jon Jakobsons i Älven besvärsskrift till Johan Gyllenstierna.

Högwälborne Hr Johan Gyldenstierna, Sweriges Rijkes Rådh, min Höghmechtige Patron och befordrare.

Ödmiukligast will iagh undertechnet hafwe för Eders Excellens och Nåder updragit ett lijtet beswär, Ødmiukligast ombedit det Eders Hög-Excel.s och Nåder wille det ansee. För 9 åhrs tijdh sedan, tå Jagh omyndigh war, blef Erich Koop satter till Landbonde på min Salige Faders gårdh i Älfwen, den han sedan alt framgent brukat hafwer, nu förleden Åhr fordrade iagh at bekomma min gårdh igen; då Han det förnam, stälte Handh en Supplication till Hans Excell.s Hr Gouverneuren och berättade för hans Excel.s annorlunda än i sielfwa sanningen bewijsas kunde, och effter iagh, som swarsmannen wara skulle, eij tillstädes war, tillstadde Hans Excel.s Gouverneuren honom bruka gården i sin

lijfstijdh, och iagh deremoot måtte, medh min fattige Moder för Hwars mans döör huus will wandra. Nu trycker migh högeligen det, att en annan oskyld mitt odel bruka skall, och iagh sielf der af ey den ringaste nytta hafwa må för migh och min K. Moder. Ty bönfaller iagh för Eders Excel.s och Nåder, dett iagh min gårdh måtte igenfå, och sielf kunde honom få bruka och nytta af honom hafwa; Här på förmodar Eders Excel.s och Nåders höggunstige swar; Gudh som alt belönar, wedergäller Eders Excel.s och Nåder derfore wisserligen Och will härmedh hafe Eders Excel.s och N. gudh dhen Aldrahögste troligen befallat.

Aff Owijken den 4 Martj 1670

Med förblifwande Eders Excel.s och Nåders Ödmiuke Tienare Joen Jacobson i Älfwen.

Originalet, på papper, tillhör änkan Elsa Persson i Hanabacken.

249.

1674. Ett bettlarebref.

Nulla calamitas sola.
Benevolus Lector officiose salutatur.

Sedelvijsare och utharmade ächta Folck, Johan Jonsson, och H. Märitha Hemmingsdotter ifrån Norderöön och Sunne Pastorat, förorsakess af stoor hungersnödh Christ Mijlda Menniskior, uthom Församblingen, här medh anlijta. Ty föruthan denna påstående dyra tijdhen, haffr Gudh behagat b.te ächta Folck medh een besvärlig siukdom på några åhr tillbaka neemsökia, åhro och ännu dherifrån eij befrijade, hvarigenom dhe så försvagade äro, att dher Gudfruchtige Menniskior icke villia sin Misskundsamheet låtha emoth them påskijna, så kunna the inthet annat see för sigh och sine Många Små Barn än baara dödhen för hunger skull, Gudfruchtige Menniskior innom Församblingen, hafva väl therass stora trångmåhl härtill ansedt rundeligen; Men (Gud bättre) Mången som förr, til hielp emoth them och andra slijka, hafver funnitz benägen, är nu så af Lijfzmedel blottat, att thet dagelige uppehället, blifver them sielfvom fast besvärligit. Åhr

det dherföre min tienstvänlige böön och begäran Gunstige Läsaren behagade för Gudz skull therass stora Nödh låtha gåå sigh til hiertat, och i Jesu Nampn Något them Meddeela hvarigenom the kunne sig i dhenna fast besvärliga tijdhen, någorlunda Uppehålla — Gudh som alt gott rijkligen belönar, varder sådant visserligen, effter sitt fasta Löffte vedergällandess! Under hvilkenss nådig beskiärm, Nu som altijdh troligen den G. L. befaller och förblifver

Sunde d. 16 Maij A. 1674. G. L. Tienstskyldige
Joannes Petræus
Sundens Past.
Sig.

Originalet, på papper, tillhör Ovikens kyrka.

250.

1682. Länsman Halfvar Svensson i Kyrkbyn, Lillhärdals socken, köper jord i samma by af Olof Pedersson och hans hustru.

Åhr efter Christi Bördh Et Tusende Sexhundrade Ottatijo och Twå den 22 dagen uthi Octobris månadh hölts Laga Tingh med Allmogen af Lillherrdahls Tinglagh, När och Nederwarande Kongl. Maij.ts Wår Allernådigste Konungs och Herres trotienare och Befalningsman öfwer Härrioådahlerne Ehreborn och Wälbetrodd Päder Olufson Ströhm och desse éffterskrefne sutho i Nämbden Oluf Jönson Sunnanåhn, Kjell Olsson Sunnanåhn, Swän Rolofsson Ormo, Anders Olsson i Kyrckbyn, Anders Halfwarsson östan högen, Jöns Andersson på Åhsen, Erich Ionson i Ormo, Joon Knutsson i Kyrckbyn, Iöns Erichson i Kyrckbyn, Peder Suenson i Kyrckbyn, Oluf Halfwarsson i Kyrckbyn, Oluf Hafftorson Östansiön. Samma Dagh och Dato framtedde Länsman Åhrlig och Förståndigh Halfwar Suensson i Kyrckbyen, Lill Herrdahls Sochn och Tinglagh, för Retten een Lagbuden och Lagstånden Köpeskrifft, af Oluf Päderson i bemälte By, Sochn och Tinglagh, så wäll på hans egen tillfallen arfiord, effter sine Föräldrar, som des Hustrus Märitta Peder dåtters ärfftelige Jordegodz i bem(älta) Kyrckieby belägitt för Sextijo och Nije Rickzdaler á 6 mk Sm.tt och deribland Siutton R.dr in Specie, med aftahl och förord, att

Ländzman skall . . . . aff icke allenast utgiöra Chronones Uthlager, uthan ock all annan SockneJämbna och inbördes tungha, äfuensom Oluf Pedersson förr . . . . giort, huilke 69 Rdr han bekänner sigh bekommit hafua, och dy afhänder han både sin och sin Hustrus Arfwejord i mehrbem.te Kyrckby och . . . . Ländzman Halfwar Suenson och hans Arffwingar till Ewerdelig ägendom oklandrat, niuta och bruka, som sielfwa köpebrefwet med . . . . ge wittnen af den 23 Aprilis Åhr 1678 innehåller och förmår, anhållandes altfördenskuld Halffwar Swänsson Häradtz Rättens Confirmation och LagFångs Breef på bem.te tuenne Jordeparter. Och såsom thet är effter Swea Rijkes Lagh och uhrminnes Bruuk och Plägseed på tree Lage Tingh den 13 Januarij A.o 1679, den 12 Januarij A.o 1680 och den 14 Januarij A.o 1681 lagligen uppbudit och kunnigt . . . . . dett, Jembwäll och allereda Lagståndit föruthan dhet ringaste inspråk och klander huarcken då sedan eller nu, uthan hermed är aldeles Lagligen procederat och tillgångit. Hvarföre dömbde Jagh sampt dee godhe Män i Nämbden sätho mehrbem.te Jorde Kiöp och Jnlössningh stadig och fast att stånda och icke åthergånga, uthan Länsman Halfwar Swänson med sin Kiehre Hustru barn och arfw(ingar) aldeles legitimerade till bemelte Oluf Pedersons och des hustrus Märitta Pedersdotters arfwedehlar i besagde kyrckieby med alla des pertinentier och tilhörigheeter i huus och Jordh, Skogh och Skiuhl, Fiskewatn, Quarn och Quarnstelle i Wåtho och Torro, Närby och fiarran, innan Gärdz och uthan, intet undantagandes utaf alt dhet, som under mehrbem.te Hemman och Jordeparter lydt och legatt eller med Laga Dom där till winnas kan, att nyttia, niuta, besittia, bruka, behålla, förpanta eller försällia bäst han och dee willia och gitta för offtbem.te Oluf Pädersons, hans Hustrus, Barns och Arfwingars Inspråk aldeles klanderlöst lijkmätigt dhet 1. 4. 7 och 10 Capitlet JordeBalcken Landslagen. Datum Åhr Dagh och Stadh som förskrifwit står.

Hans Kongl. Maij.tt till Swerige, Wår Allernådigste Konungs och Herres Allerunderdånigste Tienare och Häradzhöfdinge öfwer Jemteland och Härrioådahlerne på Rättens wägnar underskrifwer och förseiglar

Anders Plantin

1682

Med vidhängande sigill.

Originalet. på pergament, tillhör hemmansägaren Hans Larsson i Kyrkbyn n:r 6, Lillhärdal.

251.

1715. En egendomsfördelning.

Förteckning på Allehanda Huussgeråsacker som är i gården nembl

1. först allehande TräKärell i by och bodar, af hwad nampn dee hafwa kan, till Lijcka med Een gambl Kittel och lijten grytta
2. Fijske Reddskap medh noth och nätt, båtter och all dhes behör
3. alle handa Kör Reddskap, medh Tackhuder och Repp och Hästtäcken och all åcker Reddskap
4. Smedje Reddskap, först Pust och städh, 3 st Hamrar, 3 st tänger, nagel tor*), Jern störar och gräfft och Alle äg järnn i gården till Lijcka med slijpsten och Jern ås.

För Åfwan stående före nämbde all Huusgerå, af Hwadh nampen dhet hafwa kan, är Wij Samptel. öfwer ens med hwarandre, att Wår K. broder Olof skall gifwa inalles dher före 90 dlr Koppar mynt, Hwar af Wij Systror ene Niuttit Wår andhel 10 dlr Koppar mynt, som wij betyge medh Wåre nampen här wnder af Hällnne d 29 September Anno 1715.

Jönss Swänson

Jöns Erichson J Håff — Esbiör JönSon J Bärgz Wiken

Oloff Erichson i hellom — Pär Månson i ?

Nils Pärson i Österåsen

För Tekning på Effter följliande Pehrsedllar, som iag än nu till datto ine Hafwer hooss mig obyttat, nembl

Koppar

Een bränwijn Panna, Een Kock Kittell, en Låckgrytta af Koppar, en Kopparskoppa, ett Koppar bäckian, 2 st fottpannor.

Mäsing

Een Kittell, 2 st. bäcken, 2 Pahr stackar, Ditto dhen 5

*) Nageltor el. -to = ett stycke stål eller härdat järn med hål av olika grovlek, som användes vid uthamring av spikhuvud och såsom underlag vid uthuggning av hål i järn.

hoos Nills Pährson i åsan, 2 st morttellar, Ett drifuit mesingsfatt

Tenn

4 stycken Ten fatt, Een stor Tenflaska, som mor hafwer gifwit gärttru, 3 st. små Tenflaskor, en ten Tallrick och Een stor Ten skåhl.

Sängklæder

2 stycken Sängiar med dun åcklädsfäld, Lackan och Hyendyna medh wär om, Een Kalf skijns Säng wthan dun, en gambel fäld medh åckläd*), Ett Långt bänkehyendh medh dun Wthi, 4 st stooll dynnor, 3 st. bänke Täcken, Een grå fijlth, Ett gambelt sätte Täcke, 2 st. bohl Täcken.

Boskap

4 st. Koor.

För Tekning på dhen slått som är hos mig Pantt satt för Redde peningar, nembl

En Myrra af Olof i Edde för 17 dlr 8 öre Sölf mynt (anm. 1717 blef myren igiänlöst), af Pähr Erichsson i Wästnår ett lijttet änge, liggiandes i Hällne ägor för 8 dlr 17 öre Sölf Mynt,

Ett Lijttet änge af Påhl Halfwarsson i Låckåsen för 3 dlr Sölf Mynt.

Ett lijttet änge af Gähl Swähnsson i Kinderåsen för 8 dlr 2 öre Sölf mynt (Änm. 1718 blef änget i Kinderåsen igiänlöst),

blifwer alltså summan för åfwan bemälte pantt slått in al es 36 dr 27 öre Sölf Mynt.

1 (På följande sida står:)

å andra sijdan stående Pantt satte ängiar Niutter Olof till godo, att bruka, hwar emoth han för obligerar sigh åhrl. att födda 4 stycken små fää Criattur, itetem 2 stycken små fää Kreatur födes för dhe twänne Koor, Hwilcket allt så i saning är, sätter iagh här under mitt egit Nampen. af Hällnne d. 3 Otober 1715.

Jöns Swänson
Egen handh

Originalet, på papper, tillhör änkan Elsa Persson i Hanabacken.

---

*) Åckläd — överdrag.

N:r 252—656. Handlingar angående Hissmon i Rödön.

252.

1630. Gränsen fastställes mellan Utgårds och Hissmons ägor.

Wij eptterskr.ne Niells giörds(en) Röden, Peder j By, Lassz Kiellds(en) Wigen, Ped(er) Niellsen hested, Siur i hegre, suend Kingsted, Jon Mortens(en) faxenellff, Lassz hockans(en) Nuordenellff, Niells i böled, Errich Peders(en) greffte, Errich Einerss(en) storg(å)rd och suend Priis, Laugrettis Mend i Rödens Tinglaug, kiendis och for alle giör Vitterligt, att anno 1630 den 12 Junij, Vore Vij Vdj Lensmandens Mogens Jonsens Neruerellsse paa fogdens Wegne, Vdj Prob och Marckegang Neffnitt, Emellomb Michell i Udgaard paa den ene, och Jenns i Hijsmon paa den anden side, Offueruerendis sorenskriffren Jens Michellsen: daa gauff Michell tillkiende, att skorre steenen, Ligendis j Ellffuen, skulle Vere Rett merckeskell denom Emellom, inden huillket mercke skulle ligge Nöust myren som hand Villde minne att komme sigh till, deremod formeintte Jenns hijsmon, att same myre ligger i öster inden hollmen, huillken hollmb, hand meiner Vere Rett merke dennom emellom, thj bleff fremesket prob i sagen, med huillke Wederparterne War nu fremsteffnit, daa fremkom errich i backen och probde sin salig faders ord, att skorrestenen Var skog proff emellom forne hijsmon Mend, dett samme siger Siur i hegre, att haffue hört, dog hannd icke Viid huad sandhed derom er, deremod proffuer Lass Niellsen (i) setter, att haffue hört aff Errich i Setter, Jensis Vestfadr, baade för hand bleff hans Vestfadr och sidenn, att det senniste prob der er gangen emellom Michells fader Salige Morten hijsmon och Jensis fader Salig Arne ibidem, daa War Ret skog mercket i Wigholmen: och om skogen Vesten till var de forligt, men östen till skulle Arne haffue miere end Morten, fordj hand gaff ett skind miere i skat end hand gaff: Seffren p(edersnn) Krogsgård proffuer, att haffve hört aff sin Hosbund Olluff Siguurds(en), att dhet senniste skog mercke dennom bleff giort Emellom War Vdj for.e hollm: Niells errichs(en) Kiellen proff(uer) att haffue hört aff Salig Morten Vdgaard, daa hand gingge prob att Villde Winde noge skog fraa Kielle manden, sagde hannd, det er en herlig skog ieg haffuer, den Recker icke Lengre end i forn.e hollmb; begierde Jenns Arnesen dom, om skogen icke bör att maalis dennom emellom, och hannd siden deraff att Niude eptter sin skatt, om hannd icke ellers maa beholde, thet som hans formand, eller hans salig forelldrer Niudet och brugt haff-

(ue), Jnden for.ne Vighollms mercke, som senniste forordnitt er: dernest begierde Michell mortens(en) dom, om for.ne skorresten merke icke burde stannde ved magt, eller nu att oprettis Ny merke denom emellom, Daa eptter tilltaale och giensuard haff(ue) Vij saa for Rette affkient, att be.te Vig hollms skogmercke bör ved magt bliffue, alld den stund for.e edsorne Vindsbyrd stand(er)Ved sin fulde magt, och der eptter huer att Niude sin indmerkede skog och engesletter, som deris forelld(rer) for denom Niudet och brugt haffuer: Eller huillken aff parterne icke her m(ed) Ville Vere fornöijet, daa den were friet fore att bekomme 6 Mend aff oss naar paaeskis, paa en sögen dagh, eptterdj dh(et) er nu hellig afften och dagen er forlöben, saa dh(et) nu eij kand Wdrettis, huillke sex mend daa deris tillfellis skog och Eiendom skall opmaalle, tuers och Endelangs, och siden huer deraff huer ved sin siide att bekomme eptter sin skatt, Jens eptter III skind, och Michel eptter II skind: som strax skall denom emellom affmerkis, Wden saa er, de sellff indbyrdis andenledis kunde foraenis: dis till Vindisbyrd Vnder Voris signetter eller bomercker. Datum ut Supra

L. S. L. S. L. S. L. S. L. S. L. S.

(Jens Michelssen)
Thingskriffuer m(ed) E(gen) hannd
thill Witterlighed.

Originalet tillhör disponenten Årad Nobell i Hissmofors.

253.

1673. Nils Nilsson i Hissmon utlöser sina svägerskor från deras andelar i Hissmon.

Bekendiss Wij Effterskriffne Sijskende Samptligen och for allom witterligt giör wthj dette wårt öpne Breff, att wij medh wår hustru willie Ja och Sambtycke, och Ett well betengt Rådh och Modh, Kierligen och wenligen, haffuer Giordt kiöp Medh wår Suåger Nills Nillson ij hijssmodh, om wår Hustru Jord wthj Bemelte Hijssmodh, nembligen Sålediss att forb. ne Nills Nilson ij Hissmodh, skaltt giffue os huardere sijster partt 30 Rigdaller, Och skalt Betala oss noget huerdere effter handen, Men Jcke Noget Jntrese for samme penninger effter Wår forlikelse skalt handh giffue oss, huilcke ehr Sex

Sijsterpartter, Belöper sigh for heele Gården Suman Ett Hundre och Ottetije Rigsdaller, Och Haffe wij opboret och annammet huerdere på wår hustru wegner som spessifiserat Ehr Nembligen, Jagh Peder Erickson ij Storgården haffuer Bekommitt på min hustru Sessill Jönsdåtters wegner 25 Rigsdaller, Karl Erickson ij trången haffuer Bekommit på sin hustru Karin Jönsdotters wegner .... 30 Rigsdaller Anders Hemmingson ij Biertte haffuer bekommitt på sin hustru Kerstina Jönsdåtters wegner .. .. 30 Rigsdaller Halffuer Estenson ij trålsåhsen haffuer Bekommitt på sin hustru Lussin Jensdotters wegner............... 30 Rigsdaller Jon Efasteson i Greffte war Anne Jönsdåtters ombudsman, haffuer Bekommit på hennes wegner........... 20 Rigsdaller och han sielff haffuer Bekommitt ett lass höö och en Jempte Span Korn och en lije, dette ähr för 1 Rigsdaller, altså ehr dett Anne Jönsdåtter haffuer Bekommitt 21 Rigsdaller, dessforwthan hans Egen partt på sin hustru Maritte Jensdotters wegner, Som och så ähr 30 Rigsdaller och Emedhan såsom att wår Kiere Swåger Nils Nilson ij hijssmodh Haffuer Giortt sin största flijtt att Betale oss samme offuer skriffne penninger, att dett ähr den minste deehl som till denne dato Resterer, for huelcke wij tacker hannem storligen derfore, Altså affhender och op wnder wij samme Bemelte Hijssmodh Gårdh frå oss och våre barn, arffuinger och Effterkommende, och opwnder och affhender wij till offtebemelte wår Svåger Nills Nilson hissmodh, hans Barn arffuinger och Effterkommende till Ewerdelige Odel och Egendom Oklandrett Wthj alle måtte, j Huss och Gård, åker och Engh, Skogh och Marck När och fiern, fijske Wattn och quarn steehl, alls Jntte Wndertagendiss Wthj Nogen Måtte, War och dette kiöp giortt medh handebandh och en obrydelige stafestelse, Wthj Erlige Mäns närwarelse och påhör, Haffuer wij och så Bede dijsse Effterskriffne Erlige Män till Wittnes Wille medh os sine Nampne och Boomerken Vnder skriffue Bekreffte och Stadfeste. Att dette sanferdeligen ähr lijcke som forskriffuett står, Actum Hijssmodh den 21 May Anno 1673.

Peder (bom.) Erickson j Storgården

Karl (bom.) Erickson i trången

Anders (bom.) Hemmingson j Biertte

Halffuer (bom.) Estenson i trålsåhsen

Jon (bom.) Efasteson i greffte på anne

Jonsdotters wegner

Wittnesmän

Olluff (bom.) Efastreson i hestedh

Jon (bom.) Mickelson i Wgårdh

Torckel (bom.) Nillson i Nygården

Märke efter sigill.

Jttem Bekennes jagh Per Erickson i Storgården ij aspås sochn att jagh haffuer Bekommitt aff Nils Nilsson i hissmon på min hustru Vegner for hennes Odels jord i hissmon 5 Rigsdaller, alttså ähr dett 30 Rigsdaller som jag haffuer Wpborett. migh till fullde nöje Och hannem her medh fullkommeligre quitterer

Per Erickson
i Storgården

Desslickeste haffer jagh Anne Jensdotter Bekommitt aff min Suåger Nils Nilsson ij hissmon 5 Rigsdaller, alttså ähr dett 26 Rdr som jagh haffr Bekommitt och hermedh quitrer

ane Jensdotter

bekommit fyrre Rigsdlr. Dito er mig leffuerit En RigsDr, som och quittera(s)

Anne Jensdåtter

Insinuerat af Nils Nilsson j Hissmoon på Rödöns laga Tingh den 11 Novemb(ris) 1673 opbudet och Protocollerat förste (gången) betygar Härads Hfdings domm j wärio hafvandhe

Knut J. Bergh.

Præsenterat af Oluf Nilsson j Hissmoon på Rödöns laga Tingh den 14 Novembris 1674. Opbudit och Protocollerat andra gången, hwilken vthlåfwade skiöta och försöria sina föräldrar och betala giälden, dher den blifwer honom gottgiord til afreckning på hemmans (jorde)lösen attesterar

Karl Larsson

1679 dhen 18 Novemb Jnsinuerat på ord. laga tingh j Rodhon af Olof Nilsson j Hissmo upbudit och protocollerat betyghar

Knut J. Bergh

(Det) haffua Haluar hustro Annes Mågh imodtaget ½ tunne

korn for en En Rigs daler den 3 iànuarij 1677 som iagh och tilstår

Haluar Anderson

Dvarjom

Originalet, på papper, tillhör disponenten Årad Nobell i Hissmofors.

254.

1679. Olof Nilssons i Hissmon inlaga till häradsrätten jämte dess resolution.

Ehrbårne Fromme Wälbetrodde Herre och Man
Som denne Höglofflige Härads Rätten Bepryden
Önsker jegh Guds Nådhs Lycke och Wälsignelse

Eders Wälacktehedter säger Jagh och lådter Gandske Ödmiukeligen förnimma, att dett Haffuer Waritt En stor Gieldh på min faders gård Vthj hijssmondh Huelcken min fader Nils Nilsson ij hijssmoen Haffuer effter sin största flijdt och ytterste formogen, Wille Betale, Men Nu Bliffuer Gammell och Suagh, att handh Bådhe Vthlagerne, Och all skyldenererne (ej) förmår att Vthdrage och Betale, Och Emedhan Såsom dhe andre Mine syskende Wille Giffue Sigh alldehlis Jfrån och icke Wehre, Wår Gamble föräldrer Behielpeligen, deris gieldh och skuldh Betale, altså effterdy Jagh sådant aff mine Syskende fernimmer, tillbiuder Jagh migh på sådan Willkor Will Jagh efther min ytterste formue, Wehre mine fattige föräldrer behielpeligen att Betale gielden Wthj Gården dersom att mine peninger som iegh migh kandh forhuerffue, kandh få Bliffue inreckne Vthj Jorden, effter Vår Salige faders dödh, och deres penninger Bliffuer Så mycket affkortte Wthj Gården, Bönfaller Nu for den skul medh En gandske ömiukelige Bön, att Eders Wälacktehedter Wille migh fattige drengh, aff Gunst och Millhedt Wehre Behielpeligen, forwenttendis her på ett gunstigh suar, tagendis derfor Lön aff Gudh den allerhöyeste, Och Will her medh haffue E.s Wäl.ter Wnder Gudh Nådige Protection troligen Befallett

Actum Rödhön
Den 13 Novembr 1679

Med forbliffuendis
E.s Wäl.ter
Ödmiukeligen och troplicktige
alltijdh
Wppå min faders Wegner
Olluff Nillson ij hijssmoon

Betalt till Jon Michelsson i Krokom — 50 Rijgsdlr
till andhers Siulson i tijellen — 20 Riigsdlr

Anno 1679 den 18 Novembris insinuerat på Rödöns Ordinarie laga tingh, då resolverat blef, att Oluf Nilsson efter 3 Capitel Jordebalkens Jnnehåld böhr åthniuta för sin Uthståndne Syytningh först fram för dhe andra arftagare och Creditorer. betygar härads höfdings doom i wärio hafvande ut supra

Knut J. Bergh.

Originalet tillhör disponenten Årad Nobell i Hissmofors.

255.

1712. Jon Håkanssons i Hissmon fastebref.

For allom them som thetta mitt öppna Breef Händer förekomma att läsa eller höra Läsas Giör Jag Kongl. May.tz Trootienare och Häradzhöfdinge Öfwer provincierne Jempteland och Härjeådalen, med der tillydande Lappmarker Haqvin Stridsberg här med witterligit att åhr efter Christi börd 1712 d. 10 Martj då rätt Laga Ting höltz med Allmogen af Rödöns Pastorat utj Lendzmansgården Häste, närwarande wanl. Nämnd och Lendsmannen i Tingelaget, under andra Sakers ransakande och afdömmande, kom för sittiande Rätten Jon Håkansson ifrån Bierte af Näskott Sochn, med goda skiäl framwisade huruledes han är kommen att äga och råda sitt nu åboende Skattehemman Hissmon af 4 Tunl., Hofslagarens under Cavallerie Compagniet tilldehlningz och aflöningz Hemman. Neml. i så måtto oppteendes en Häradz Rättens d. 19 Octobj 1711 honom och Ifwar Person i Kingsta emel.n fallne domb, angående inbördan af detta hemman, hwaraf sees huru Hissmo hemmanet öfwerlåtit af Bördesmannen Erich Olofson utj skulldz betalning till dess Creditorer och Ifwar Person i Kingsta d. 16 Januarj 1710 under Cessions Breef, hwilken åter effter præference domb d. 2 Novemb. samma åhr sampt Högsta anbud kommit att få besittning Emot Nijetjo Tree D.r Tiugu Nje öre Sm.t till Creditorerne dels erlagde penning och dels för honom sielf i betalningh gågne, jämwäl derpå 2.ne gånger till lösen el' fastas erhållande opbudit. Efter något twistande sedermera

Jon Håkanson som bördig här till och hans mödernes Jord blifvit lösen tillkiänd, och uppå begifvande således fullgiord att Ifwar Person antagit halwa Bierte Hemman till 1 1/3 Tunl. som Jon Håkansson innehafft, honom kostandes 42 D.r 5 /. Sm.t och han wunnit Häradz Rättens fasta domb Breef å, men resten för Hissmo Hemmanet till högre wärde i Content att betalas med 58 D.r 27 /. S.mt hwar emot Ifwar Person in uppå Jon Håkansson sin rätt med Lagfart Transporterar, Jon Håkanson åter sin besittningzrätt och fasta i Halfwa Biertehemman på Ifwar Person; och som här på han Ifwar Person i Kingsta öfwergifvit Bierte hemman för 42 D.r 5 /. S.mt, och åter detta sitt Odels hemman tillträdt sampt för hwad Hissmon optagit till 101 Dlr S.mt kommit mera att kosta neml.n 58 Dlr 27 /. S.mt Ifwar Person förnögt, hwilket han sielf Jnför sittiande Rätten nu tillstådt; anhåller altderföre Jon Hakanson härå Häradz Rättens stadfästellse och å Hemmanet dess mödernes Jord fasta domb breef till bewjs i framtjden att han det rättel. handfångit, Hwilket med Nämden öfwerlades; Och Emedan att som ofwan förmält är, det befinnes att Jon Håkanson Hissmo hemman i Rödöns sochn belägit innom rättan tjd, med Ifwar Persons i Kingsta begifwande, hwilken Hemmanet Åhr 1710 fådt i betalning af bördesmannen och äganden Erich Olofson för Nijetjo tree D.r 20 /. Silfwmt Skulldfordran förutom 3/4 Tunna Korn, och för än han Laga stånd och fasta sig derå förwärfwat. har inbördat och betalt med Etthundrade och En D.r S.mt hwarföre det honom af Ifwar Person blifwit inrymt och han i besittning tagit och således Hemmanet frjat uhr obördig Mans hand, fördenskull i anledning af 2 § 18 Cap Jorda B. L. L. sampt i Krafft af 7 § 10 Cap. ejusd. Tit. dömmer Rätten detta Hissmo Hemman af 4 Tunl. Jon Håkanson till fritt och frällst, och förklarar det med alla sina tillägor i Åker och Eng Skoug och Mark fiske och fiskie Wattn ehwad nampn det wara må så innom som utom Gärdz honom dess Hustru Barn och arfwingar så födda som ofödda Tillhöra för en fast Lagfången och frällst Egendom att för sig och sina Effterkommande bruka behålla och besittia nu och i tillkommande tjder Oklandrat och wid dombqwals böter der någon sig understode detta att klandra och antasta som nu dömbdt är, Tillägnandes i det öfriga Rätten Jon Håkanson dess hustru och Barn macht med detta Hemman att förfara alt som Sweriges Lag och Kongl. förordningar förmå, till Ytermera Wisso och stadfästelse warder detta med min egen handz underskrifft brukel. sig-

netes undersättiande och Häradz sigill bekräfftat. Actum Anno D(ie et) Loco ut supra

Uppå Häradz Rättens Wägnar
Haqvin Stridsberg
Sig.

Originalet tillhör disponenten Årad Nobell i Hissmofors.

256.

1745. Fastebrev för Anders Jönsson på halva Hissmon.

Kongl. Maj.tz
Min allernådigste Konungs och Herres
Troplichtigste Tienare
Johan Wasell
Förordnad Häradshöfdinge
öfwer
Jemteland och Herjeådalarna.

Giör härmedh witterligit, att året efter wår Käreste Herres och Frälsares Jesu Christi nåderike födelse, thet Ettusende Siuhundrade fyrationde och femte, then femtonde dag i October månad, tå iag hölt Laga Ting med Almogen af Rödöns Tingelag, närwarande Häradets Nämnd; neml: Olof Erichsson i Utgård, Mårten Andersson i Hägrad, Lars Sachrisson i Selje, Olof Jonsson i Öfwergård, Lars Pärsson i Lägden, Nils Månsson i Faxälfwen, Pär Pärsson i Bierte, Tyris Pärsson i Lien, Erich Pärsson i Tand, Pär Nilsson i Sem, Pär Pärsson i Ösa och Jöns Olofsson i Backen; så ingafs hos Rätten en med tu witnen styrckd afhandling under d. 14 october 1745, af thet innehåld, att bröderna Håkan, Anders och Olof Jonssöner så öfwerenskommit och slutit angående theres afledne faders Jon Håkanssons bördkiöpta jord Skattehemmanet Hissmon i Rödöns Sochn, bestående af fyra tunneland, Löningshemman under Cavelie Compagniet, at Håkan och Anders besittia hälften hwartera, efter thet af fadren i lifstiden utsatte hemmanswärdet, Etthundrade Sextio daler Silf.rmt, och skola gifwa sin yngsta broder Olof, som afgång, ett upsatt torp å utmarcken, bestående af några hus, litet åker och en instängd täppa theromkring samt

en liten nyligen begynd slåtterödning å wästra sidan, samt förland till widare utwidgande, jemte ett stycke moland wid älfwen, så ock wedbrand och gårdslefång af skogen; hwaremot dock Olof Hägerström eftergifwer tolf daler Silf.rmt på thes innestående jordapenninger, samt giör årligen i andetiden ett dagswärcke hos hwartera brodren på theras Kost; men efter Olof Hägerströms och hans hustrus död tilfaller samma torp hemmanet igen Theras Systers andel i lösen fyratio daler Silf.rmt är till fullo utbetald til hennes nuwarande man Pär Karlsson i Dwärsätt.

Thetta alt blef nu, wid offenteligit upläsande, af alla wederbörande widkändt, anhållandes förthenskuld Anders Jonsson om Rättens fastebref å halfwa hemmanet Hissmon.

Och emedan af utfärdade skatte- och fastebref befinnes, at samma hemman wärckeligen är skatte, Kronobetienterne jemwäl wid handen gifwa, at thet ei sedermera råkat i skattewrak och iklätt sig Kronoſnatur, eller häftar för några restantier: förthenskuld som thenna afhandling således finnes wara lagliga giord och widkänd, Anders Jonsson jemwäl försäkrat, at fullgiöra the theruti utfäste wilkor; ty pröfwar Härads Rätten skiäligit, at igenom thetta dom- oeh fastebref tilägna Anders Jonsson, med thes barn och arfwingar, halfwa skattehemmanet Hissmon, med alla the hus, ägor och lägenheter, som ther til af ålder lytt, för tiden lyda, eller framdeles lagligen tilwinnas kunna. Til yttermera wisso warder thetta med mitt namns underskrift, samt med Jemtelands och mitt Insegel bekräftadt. År och dag, som förr skrifwidt står

På Härads rättens Wägnar

(L. S.) Johan Wasell (L. S.)

Originalet tillhör disponenten Årad Nobell, Hissmofors.

En samling förnamn från Jämtland från år 1715.

I tom V av den Wallenstråleska samlingen å Kalmar Gymnasiibibliotek, vilken innehåller biskop Georg Wallin den yngres efterlämnade papper, förekommer även följande rikhaltiga förteckning över jämtländska förnamn, vilken väl har insänts till honom under hans lektorstid i Härnösand 1710—20 och som torde förtjänas att bevaras från glömskan.

Åtskillige Menniskio Namn utj Iemteland, finnande, 1715.

Abram.	Alexander.	Appolonia.	Agnis.
Anders.	Anna.	Armica.	Ambiörn.

Amphin, m.
Aron.
Arvid.
Axel.
Ahasverus.
Aletta.
Anund.
Albrecht.
Benjamin.
Bengt.
Bertil.
Båhl, m.
Barbro.
Brita.
Brådde, m.
Berend.
Beata.
Blandina.
Botilla.
Carl.
Claes.
Christopher.
Christen.
Christian.
Clara.
Cæcilia.
Clemens.
Chresentia.
Daniel.
David.
Didrich.
Dina.
Dorothea.
Elias.
Erich.
Esbiör.
Elsa.
Elisabeth.
Emerentia.
Engelbrect.
Eschil.
Enar.
Elin.
Evert.
Emanuel.
Emphre, kv.
Eleonora.
Engela.
Erland.
Frantzina.
Faste.
Frederich.
Flerk, m.
Gunbor.
Gudfast.
Gunila.
Gertrud.
Gölu, kv.
Gloria.
Gabriel.
Gustaf.
Grægorius.
Germund.
Gudmun.
Gussorm.
Gunnar.
Gudbiörn.
Grels.
Herman.
Henning.
Hemming.
Hans.
Hercules.
Hanna.
Helge.
Hindrich.
Hallo, m.
Halvar.
Hedevig.
Håkan.
Helena.
Iohan.
Iacob.
Ionas.
Iöns.
Iöran.
Ingri.
Iohanna.
Iuliana.
Iustina.
Iudas.
Ingeborg.
Ivar.
Ioel.
Ingrid.
Iulius.
Israel.
Isaak.
Ieppe.
Ingial, kv.
Ingel, kv.
Inga.
Karin.
Kiettil.
Kierstin.
Kielo, kv.
Knut.
Lars.
Lucia.
Leonhard.
Lavina.
Magnus.
Mathias.
Margareta.
Merta.
Maria.
Mårten.
Michael.
Magnil.
Marcus.
Mens, m.
Metta.
Natanel.
Nils.
Olof.
Pehr.
Påhl.
Petronella.
Ragnil.
Richard.
Risa.
Rasmund.
Roland.
Ragvald.
Rebecka.
Råggierd, m.
Rachel.
Salomon.
Samuel.
Sigrid.
Staffan.
Siuhl.
Sara.
Swen.
Simon.
Sefast.
Steen.
Stig.
Scharel, m.
Sigfrid, kv.
Sophia.
Susanna.
Sunvis, m.
Sunera.
Swerker.
Thomas.
Thol.
Torfin.
Torbiörn.
Tyris, m.
Tyre, m.
Tage.
Torkill.
Uhne.
Ursilla.
Veronica.
Wallborg.
Zacharias.
Zippora eller Sebbor.
Åke.
Östen.
Öne.

Vid varje namn står ett tecken utvisande, om det är ett mans- eller kvinnonamn. Jag har ovan återgivit dessa tecken med m. och kv. vid de namn, som äro mera ovanliga eller eljest anmärkningsvärda.

K. B. Wiklund.

Årsberättelse

inför Jämtlands läns fornminnesförening den 15 mars 1913.

Vid fornminnesföreningens sista årssammankomst den 16 mars 1912 avsade sig v. ordföranden, lektor S. J. Kardell, på grund av täget arbete som bibliotekarie i Jämtlands bibliotek sekreterarebefattningen, vilken han haft alltsedan föreningens bildande. Det är en stor tacksamhetsskuld föreningen har att avbörda till lektor Kardell för allt det fruktbringande arbete, han nedlagt i sin dubbla egenskap av sekreterare samt utgivare av föreningens tidskrift. Till hans efterträdare utsågs fil. kand. Eric Festin.

Under det år, som gått, har föreningen haft att glädja sig åt en storartad tillväxt av sina samlingar. Dessa hade redan vid årsskiftet ökats med över 1,000 föremål (däribland 166 som deposition från Högre allmänna läroverket). Den främsta förtjänsten härav tillkommer skattmästaren häradshövding E. K:son Leijonhufvud, som insamlat ej mindre än omkring 3/4 av de nya förvärven.

En betydande och mycket värdefull tillökning av samlingarna har föreningen erhållit i början av innevarande år, i det från allmänna läroverket deponerats dess stora, dyrbara myntsamling, bestående av omkr. 8,000 olika mynt (därav omkring 1,500 svenska), vidare dess sigill- och medaljsamling, dess viktiga samling av arkivalier m. m. Denna deposition har ännu icke hunnit inordnas i museet.

Under de sista tre månaderna har museet hållits stängt, varunder en genomgående omändring beträffande samlingarnas exponerande vidtagits. Den som därvid framför andra nedlagt ett synnerligen förtjänstfullt arbete utan någon som hälst ersättning, är intendenten major J. G. Widmark.

Kostnaderna för snickeriarbeten, materialier, inredning, montrer etc., ha bestritts av det av landstinget år 1911 beviljade anslaget å 1,000 kronor till samlingarnas ordnande. Innan museet i början av denna månad blev så ordnat, att det åter kunde öppna sina portar för allmänheten, hade dock tyvärr detta anslag måst överskridas.

Först på nyåret utkom femte bandets tredje häfte av tidskriften. Det innehåller en längre, rikt illustrerad uppsats

om Fjällbygdernas järnålder av amanuensen G. Hallström samt meddelanden m. m. av sekreteraren. Häftet är utökat med 16 sidor, från 48-sidigt till 64-sidigt.

Förliden vår utkom den nya upplagan av Hülphers beskrivning över Jämtland och Härjedalen, vilken distribuerats till subskribenterna. Ehuru kostnaden för densamma, omkring 3,300 kronor, ännu icke genom subskriptionen blivit betäckt, hyser likväl styrelsen en säker förhoppning, att föreningen icke kommer att lida någon förlust.

I A.-B. Jämtlands Folkbank voro för föreningens räkning insatta kr. 6,473: 92, av vilket belopp kr. 6,421: 78 utgjorde föreningens egentliga kassor och kr. 52: 14 voro landstingsbidrag. Av det föregående beloppet, kr. 6,421; 78 kommo på

hyreskassan	kr.	4,048: 86
årskassan	»	2,113: 65
sparkassan	»	136: 35
fonden för Karolinergraven	»	122: 92
	Kronor	6,421: 78.

Härvid torde beträffande årskassan böra upplysas, att till denna influtit uppburna subskriptionsavgifter å Hülphers nya upplaga, för vilken föreningen ännu häftar i skuld.

Antalet av föreningens ledamöter uppgick den 31 dec. 1912 till 435. Av dessa voro 23 ständiga och 412 årsledamöter. 6 ledamöter hade under året avlidit.

Östersund den 14 mars 1913.

Johan Widén. *Eric Festin.*

Meddelanden.

Jämtlands läns fornminnesförenings styrelse efter valet den 15 mars 1913:

Landshövdingen m. m. *J. Widén,* ordförande,
f. Lektorn m. m. *S. J. Kardell,* v. ordförande,
Majoren m. m. *J. G. Widmark,* intendent,
Häradshövdingen Frih. *E. K:son Leijonhufvud,* skattmästare,
Fil. kandidaten *E. Festin,* sekreterare.

Suppleanter:

f. Folkskoleinspektören m. m. *J. Kjellin,*
Lasarettsysslomannen *A. Mattsson.*

Hedersledamöter:

f. Landshövdingen m. m. *K. U:son Sparre,* kallad d. 15 mars 1907,
f. Lektorn m. m. *Peter Olsson,* kallad d. 15 mars 1907,
f. Riksantikvarien m. m. *Oscar Montelius,* kallad d. 21 aug. 1911.

Nya årsledamöter:

i *Östersund:*

Björk, Ernst, e. o. tullkammarskrivare,
Lundholm, O., tullförvaltare,
Mårtensson, J. P., lantbrukare, Prästgården, Frösön,
Nordin, P. O., fanjunkare,
Olofsson Erik, lantbrukare, Hov, Frösön,
Winnberg, O., kassör;

i *Dockmyr:*

Forssgren, Albert, lantbrukare;

i *Gisselås:*

Jönsson, Jöns, nämdeman, Fagerdal;

i *Hallen:*

Augustsson, Samuel, hemmansägare, Ytterhallen,
Nyberg, N., d:o, d:o,
Olofsson, Karl, handlande, d:o;

i *Hallviken:*

Röst, Johannes, lantbrukare;

i *Hammerdal:*

Burholm, Per, inspektor, Åsen,
Hansson, Olof, handlande, Mo,
Jönsson, Kristen, d:o, Håxås,
Karlsson, Nils, d:o, Åsen,
Månsson, Per, direktör, Mo,
Olofsson, Nils, hemmansägare, Håxås,
Olsson, L. Leander, faktor, Åsen;

i *Hällesjöby:*

Björnson, E., handlande;

i *Hoverberg:*

Olsson, G., handlande, Bingsta,
Tirén, Oscar, herr, Skanderåsen;

i *Hotagen:*

Nilsson, Pål, kommunalnämdsordf., Valsjön,
Scheffersted, Aug., folkskollärare;

i *Kälarne:*

Björnson, A., handlande,
Hedlund, G. W., förvaltare, Johannisnäs;

i *Lit:*

Arvidsson, J. P., handlande, Kallsta,
Eriksson, Erik, hemmansägare, Boda,
Eriksson, Per, nämdeman, Handog,
Ersson, Jonas, f. nämdeman, Klösta,

Jonsson, Per, f. hemmansägare, Fjäl,
Larsson, Anders, d:o, Ottersgård,
Magnusson, Jonas, nämdeman, Söre,
Månsson, Erik, f. hemmansägare, Åsen;

i *Mattmar:*
Andersson, Halfvar, hemmansägare, Mårdsund,
Andersson, N. G., d:o, Heljesund,
Bergqvist, Alfred, d:o, Arvesund,
Eriksson, E., handlande, Heljesund,
Ersson-Iffelnäs, Per, hemmansägare,
Hallman, P., handlande, Arvesund,
Persson, Erik, hemmansägare, Våge,
Persson, Magnus, d:o, Arvesund;

i *Mörsil:*
Bergström, Jakob, apotekare,
Lithström, Anna, fru,
Olsson, Ol., hemmansägare, Sällsjö,
Taflin, And., födorådstagare;

i *Ocke:*
Eliasson, Lars, hemmansägare,
Persson d. y., Per, d:o;

i *Strömsund:*
Jönsson, N, M., komm.-ordf., Risselås;

i *Stugun:*
Andersson, Erik, hemmansägare,
Holmberg, A., d:o,
Holmberg, E. P., d:o,
Holmberg, N. J., kommunalnämdsordf.,
Näslund, Elias, hemmansägare,
Näslund, Erik, d:o;

i *Svenstavik:*
Edström, Karl, veterinär;

i *Sörbygden:*
Edström, N. J., hemmansägare,
Eriksson, A. P., bokförare,
Jonsson, J., faktor,
Molin, J. B., folkskollärare,
Nygren, Erik, fjärdingsman,

i *Uppsala:*
Lundberg, O., biblioteksamanuens.

Rättelse.

I föreg. häfte, pag. 146, r. 7 uppifr. står: *Gimlund;* läs: *Grönlund*

JÄMTLANDS LÄNS FORNMINNESFÖRENINGS

TIDSKRIFT

FEMTE BANDET

FÖRSTA HÄFTET

ÖSTERSUND
A.-B JÄMTLANDS TIDNINGS TRYCKERI
1910

Herman Geijer

JÄMTLANDS LÄNS FORNMINNESFÖRENINGS
TIDSKRIFT

FEMTE BANDET

ANDRA HÄFTET

ÖSTERSUND
A.-B. JÄMTLANDS TIDNINGS TRYCKERI
1911

Pris 1 kr.

Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift 1912

Femte bandet :: Tredje häftet

Pris kr. 1: 25

Upprop!

Till envar av Fornminnesföreningens ombud, ledamöter samt i övrigt var och en, som intresserar sig för föreningens syften!

Då det för ernåendet av den största möjliga kännedom om den kulturella utvecklingen i Jämtland och Härjedalen i forna dagar är av stor vikt, att envar, som sitter inne med värdefulla insikter i detta ämne, lämnar meddelande därom, i synnerhet om han anser sig därigenom kunna upplysa om något nytt, tillåter sig fornminnesföreningens styrelse härmed framställa följande frågor:

1. Känner Ni något om Eder hembygds äldre öden, namn, invånare m. m.?
2. Har Ni reda på arkivalier, såsom pärmbrev, kyrkoboksanteckningar eller andra urkunder, särskilt rörande samma bygds äldre historia och fornminnen?
3. Kan Ni lämna upplysningar om ännu i bruk varande kyrkors och klockstaplars öden eller om forna kyrkor?
4. Vet Ni något om i detta län befintliga, förut icke kända minnesmärken från den förkristna tiden, såsom gravhögar, gravkummel, tingshögar, stensättningar, skeppssättningar, offeraltare m. m.?
5. Finnas i Eder bygd med runinskrifter eller andra ristningar försedda stenar, berghällar eller runstavar?
6. Hava i Edra trakter några ännu där förvarade fornsaker (s. k. jordfynd) blivit uppdagade? Var, när och under vilka förhållanden?
7. Kan Ni uppgiva, om i Eder hemtrakt finnas byggnader eller ruiner från medeltiden och de första perioderna av den nyare tiden? Finnas där minnesmärken efter krigiska händelser, såsom befästningar, vapenrustningar m. m.?
8. Kan Ni lämna några meddelanden om forna seder och bruk, om gamla sånger, sagor och sägner, om gammaldags dräkter och husgerådssaker m. m.?
9. Kan Ni lämna ordförteckningar och andra meddelanden rörande folkspråket?
10. Kan Ni lämna upplysningar om Eder bygds gamla konstminnen, såsom tavlor, skulpturer, skärningar, konstsmide m. m.?
11. Finnas å Eder ort några naturminnesmärken, som förtjäna att bevaras och skyddas?

Tacksam för de meddelanden, som torde komma att lämnas, ämnar styrelsen i föreningens tidskrift publicera sådana uppsatser, som anses böra däri intagas.

Östersund i februari 1913.

Jämtlands läns fornminnesförenings styrelse.

Östersunds-Postens Tryckeri A.-B. 1913.

Jämtlands läns fornminnesförenings tidskrift 1913

Femte bandet :: :: Fjärde häftet

Pris kr. 1:25.

Upprop!

Till envar av Fornminnesföreningens ombud, ledamöter samt i övrigt var och en, som intresserar sig för föreningens syften!

Då det för ernående av den största möjliga kännedom om den kulturella utvecklingen i Jämtland och Härjedalen i forna dagar är av stor vikt, att envar, som sitter inne med värdefulla insikter i detta ämne, lämnar meddelande därom, i synnerhet om han anser sig därigenom kunna upplysa om något nytt, tillåter sig Fornminnesföreningens styrelse härmed framställa följande frågor:

1. Känner Ni något om Eder hembygds äldre öden, namn, invånare m. m.?
2. Har Ni reda på arkivalier, såsom pärmbrev, kyrkboksanteckningar eller andra urkunder, särskilt rörande samma bygds äldre historia och fornminnen?
3. Kan Ni lämna upplysningar om ännu i bruk varande kyrkors och klockstaplars öden eller om forna kyrkor?
4. Vet Ni något om i detta län befintliga, förut icke kända minnesmärken från den förkristna tiden, såsom gravhögar, gravkummel, tingshögar, stensättningar, skeppssättningar, offeraltare m. m.?
5. Finnas i Eder bygd med runinskrifter eller andra ristningar försedda stenar, berghällar eller runstavar?
6. Hava i Edra trakter några ännu där förvarade fornsaker (s. k. jordfynd) blivit uppdagade? Var, när och under vilka förhållanden?
7. Kan Ni uppgiva, om i Eder hemtrakt, finnas byggnader eller ruiner från medeltiden och de första perioderna av den nyare tiden? Finnas där minnesmärken efter krigiska händelser, såsom befästningar, vapenrustningar m. m.?
8. Kan Ni lämna några meddelanden om forna seder och bruk, om gamla sånger och melodier, sagor och sägner, om gammaldags dräkter och husgeråd m. m.?
9. Kan Ni lämna ordförteckningar och andra meddelanden rörande folkspråket?
10. Kan Ni lämna upplysningar om Eder bygds gamla konstminnen, såsom tavlor, skulpturer, skärningar, konstsmide m. m.?
11. Finnas å Eder ort några naturminnesmärken, som förtjäna att bevaras och skyddas?

Tacksam för de meddelanden, som torde komma att lämnas, ämnar styrelen i föreningens tidskrift publicera sådana uppsatser, som anses böra däri intagas.

Östersund i november 1913.

Jämtlands läns fornminnesförenings styrelse.

Östersund 1913, A -B Jämtl. Tidnings tr.